

КОЛЕКЦІЯ ОСВІТНІХ ПРАКТИК ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В ГАЛУЗІ МОЛОДІЖНОЇ РОБОТИ, ЩО БАЗУЄТЬСЯ НА ПІДХОДАХ І СТАНДАРТАХ РАДИ ЄВРОПИ



МІНІСТЕРСТВО
МОЛОДІ ТА СПОРТУ
УКРАЇНИ



COUNCIL OF EUROPE



CONSEIL DE L'EUROPE

**КОЛЕКЦІЮ РОЗПОЧАТО У ВЕРЕСНІ 2023 РОКУ
В МЕЖАХ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОЄКТУ РАДИ ЄВРОПИ
«МОЛОДЬ ЗА ДЕМОКРАТІЮ В УКРАЇНІ: ФАЗА ІІІ»
ВІДПОВІДНО ДО ПЛАНУ ДІЙ РАДИ ЄВРОПИ
ДЛЯ УКРАЇНИ НА 2023–2026 рр.**

**Колекція освітніх практик
закладів вищої освіти України
в галузі молодіжної роботи,
що базується на підходах і стандартах
Ради Європи**

Погляди, висловлені в цій публікації,
є відповідальністю авторів/авторок і можуть
не збігатися з офіційною політикою Ради Європи.
Усі запити щодо відтворення чи перекладу
всього цього документа або його частини
належить адресувати Директорату з питань зв'язку
(F-67075 Strasbourg Cedex) або на адресу:
publishing@coe.int
Усю іншу кореспонденцію
щодо цього документа потрібно надсилати
до Департаменту Ради Європи з питань молоді.

Колекцію створено
в межах діяльності проекту Ради Європи
«Молодь за демократію в Україні: Фаза III»
відповідно до Плану дій Ради Європи
для України на 2023–2026 рр.
Переклад є виключною відповідальністю
перекладачів/перекладачок.

Авторський колектив:

Надія Павлик, докторка педагогічних наук,
доцентка, професорка кафедри соціальних
технологій Житомирського державного
університету імені Івана Франка
Наталія Дзюба, кандидатка соціологічних наук
Розроблення концепції методології за участю:
Олена Черних, кандидатка педагогічних наук
Наталія Рудницька, кандидатка політичних наук

Обкладинка та макет:

Денис Коновалов

Редагування:

Валентина Леснова, кандидатка філологічних
наук, доцентка кафедри української мови
Луганського національного університету
імені Тараса Шевченка (м. Полтава)

Технічне координування:

Юлія Белоконь

Фото:

надані учасниками та учасницями колекції

Фото обкладинки:

© Рада Європи,
лютий 2024

ЗМІСТ

| | |
|---|-----------|
| ОГЛЯД ПЕРЕДУМОВ ЗАТВЕРДЖЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНДАРТУ | 7 |
| ЩО РОБИЛИ ДО ЗАТВЕРДЖЕННЯ ПРОФСТАНДАРТУ? | 7 |
| РАДА ЄВРОПИ І МОЛОДІ ЛЮДИ | 10 |
| ПРОЄКТ РАДИ ЄВРОПИ «МОЛОДЬ ЗА ДЕМОКРАТІЮ В УКРАЇНІ: ФАЗА ІІІ» | 11 |
| ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ | 11 |
| ТЕЗАУРУС ДОСЛІДЖЕННЯ | 12 |
| МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ | 16 |
| ПІЛОТНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ ЗВО УКРАЇНИ | 18 |
| ПОПЕРЕДНІ РЕЗУЛЬТАТИ ПІЛОТНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ | 20 |
| ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ПІЛОТНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ | 27 |
| РЕЗУЛЬТАТИ ОНЛАЙН-ОПИТУВАННЯ | 28 |
| АНОТАЦІЇ ІСТОРІЙ ДОСВІДУ | 35 |
| ВІКТОРІЯ БЕЗСМЕРТНА. Дуальне навчання в галузі молодіжної роботи. Досвід взаємодії ГО «Інститут креативних інновацій» і ЖДУ імені Івана Франка у створенні й реалізації програми навчальної дисципліни «Молодіжна соціальна робота» | 36 |
| ЄВГЕНІЙ БОРОДІН, ТЕТЯНА ТАРАСЕНКО. Перша в Україні бакалаврська освітньо-професійна програма «Соціальна та молодіжна робота» | 38 |
| МАРІЯ ГРИНЬОВА. Виховання майбутніх лідерів і лідерок громад: партисипативні підходи в освіті. Програми курсів підвищення кваліфікації «Виховання лідерських якостей у підлітків засобами партисипативного проектування» і «Навчаймось жити в громаді: методика викладання курсу за вибором для учнів/учениць 8(9) класів» | 41 |
| НАТАЛІЯ ЗАЙЧЕНКО. Практико орієнтований підхід до підготовки молодіжних працівників і працівниць. Освітньо-професійна програма «Соціально-виховна робота з дітьми та молоддю», перший (бакалаврський) рівень вищої освіти | 43 |
| ЛЮДМИЛА КІНДРАТ. Типова загальна короткострокова програма підвищення кваліфікації «Молодіжна політика, заснована на підходах участі». Посібник як ключ до розуміння освітньої програми | 45 |
| ІРИНА КОБЗЄВА. Творчий неформальний підхід до освіти молоді: як зробити формальну освіту більш ефективною | 47 |
| НАТАЛІЯ КОЛЯДА, НАТАЛІЯ ЛЕВЧЕНКО, ОКСАНА КРАВЧЕНКО. Історія, синергія та візія: шляхи до професійної майстерності в молодіжній роботі. Освітньо-професійна програма «Соціальна робота (Молодіжна робота)», другий (магістерський) рівень вищої освіти | 49 |
| СВІТЛАНА КОЛЯДЕНКО. Наскрізна молодіжна тематика у професійній підготовці майбутніх соціальних працівників і працівниць | 51 |
| ІВАННА КУЛИК, ОКСАНА ВОРОЩУК. Партнерство з соціальними, громадськими, молодіжними організаціями як передумова підготовки майбутніх фахівців і фахівчинь | 53 |
| НАДІЯ ПАВЛИК. Неформальний підхід до формальної освіти в програмі навчальної дисципліни «Організація неформальної освіти дітей і молоді» | 55 |
| ЛЮДМИЛА СМОЛЬСЬКА. Програма навчальної дисципліни «Здорова сексуальність молоді як індивідуальна й суспільна цінність». Ціннісний підхід у навчанні: виховання через цінності | 57 |
| ВАСИЛЬ СТРАТОНОВ. Правова освіта для молодих людей | 59 |

| | |
|---|-----|
| ВІКТОРІЯ БЕЗСМЕРТНА. Дуальне навчання в галузі молодіжної роботи. Досвід взаємодії ГО «Інститут креативних інновацій» і ЖДУ імені Івана Франка у створенні й реалізації програми навчальної дисципліни «Молодіжна соціальна робота» | 62 |
| ЄВГЕНІЙ БОРОДІН, ТЕТЯНА ТАРАСЕНКО. Перша в Україні бакалаврська освітньо-професійна програма «Соціальна та молодіжна робота» | 66 |
| МАРІЯ ГРИНЬОВА. Виховання майбутніх лідерів і лідерок громад: партисипативні підходи в освіті. Програми курсів підвищення кваліфікації «Виховання лідерських якостей у підлітків засобами партисипативного проектування» і «Навчаймось жити в громаді: методика викладання курсу за вибором для учнів/учениць 8(9) класів» | 73 |
| НАТАЛІЯ ЗАЙЧЕНКО. Практико орієнтований підхід до підготовки молодіжних працівників і працівниць. Освітньо-професійна програма «Соціально-виховна робота з дітьми та молоддю», перший (бакалаврський) рівень вищої освіти | 77 |
| ЛЮДМИЛА КІНДРАТ. Посібник як ключ до розуміння освітньої програми. Типова загальна короткострокова програма підвищення кваліфікації «Молодіжна політика, заснована на підходах участі» | 80 |
| ІРИНА КОБЗЄВА. Творчий неформальний підхід до освіти молоді: як зробити формальну освіту більш ефективною | 84 |
| НАТАЛІЯ КОЛЯДА, ОКСАНА КРАВЧЕНКО, НАТАЛІЯ ЛЕВЧЕНКО. Історія, синергія та візія: шляхи до професійної майстерності в молодіжній роботі. Освітньо-професійна програма «Соціальна робота (Молодіжна робота)», другий (магістерський) рівень вищої освіти | 88 |
| СВІТЛАНА КОЛЯДЕНКО. Наскрізна молодіжна тематика у професійній підготовці майбутніх соціальних працівників і працівниць | 92 |
| ІВАННА КУЛИК, ОКСАНА ВОРОЩУК. Партнерство з соціальними, громадськими, молодіжними організаціями як передумова підготовки майбутніх фахівців і фахівчинь | 98 |
| НАДІЯ ПАВЛИК. Неформальний підхід до формальної освіти в програмі навчальної дисципліни «Організація неформальної освіти дітей і молоді» | 102 |
| ЛЮДМИЛА СМОЛЬСЬКА. Ціннісний підхід у навчанні: виховання через цінності. Програма навчальної дисципліни «Здорова сексуальність молоді як індивідуальна й суспільна цінність» | 106 |
| ВАСИЛЬ СТРАТОНОВ. Правова освіта для молодих людей | 109 |
| ДОДАТКИ | 114 |
| Додаток А. Перелік шкал для аналізу сайтів ЗВО | 114 |
| Додаток Б. Критерії контент-аналізу освітніх документів | 115 |
| Додаток В. Опитувальник | 117 |
| Додаток Г. Гайд інтерв'ю | 121 |
| Додаток Д. Облaсті України, у яких було здійснено пошук освітніх (освітньо-професійних, освітньо-наукових) програм за ключовими словами | 123 |
| Додаток Е. Перелік освітніх програм, розглянутих на першому етапі дослідження (аналіз відкритих інтернет-ресурсів закладів вищої освіти (ЗВО)) | 124 |
| Додаток Ж. Перелік освітніх програм, розглянутих на другому етапі дослідження (кількісний і якісний аналіз документів підготовки майбутніх фахівців і фахівчинь до роботи з молодими людьми в галузі формальної освіти) | 135 |

ОГЛЯД ПЕРЕДУМОВ ЗАТВЕРДЖЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНДАРТУ

22 березня 2023 року Національне агентство кваліфікацій в Україні **затвердило** професійний стандарт за професією «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)», який внесено до Реєстру 29 березня 2023 року.

Професійний стандарт розробила робоча група при Міністерстві молоді та спорту України в партнерстві з Програмою USAID DOBRE, **проектом Ради Європи «Молодь за демократію в Україні: Фаза II»**, Програмою розвитку ООН в Україні.

- Ознайомитись зі змістом профстандарту можна в Реєстрі професійних стандартів за посиланням: https://register.nqa.gov.ua/profstandarts?profession_id=377

Професійний стандарт – це документ, що втілює сучасний підхід до розвитку професії в молодіжній галузі й містить вимоги до професійних компетентностей фахівця/фахівчині, вимоги до освіти, кваліфікації та професійного розвитку.

Визнання нової професії є запорукою розвитку молодіжної галузі держави й посилення молодіжної роботи компетентними фахівцями й фахівчинями.

Відповідно до п.п. 15, 16 Порядку розроблення, введення в дію та перегляду професійних стандартів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 31.05.2017 № 373 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 11.10.2021 № 1063) робоча група в партнерстві з Програмою USAID DOBRE, проектом **Ради Європи «Молодь за демократію в Україні: Фаза II»**, Програмою розвитку ООН в Україні підготувала проєкт професійного стандарту. Публічне громадське **обговорення** тривало до 27 січня 2023 року.

ЩО РОБИЛИ ДО ЗАТВЕРДЖЕННЯ ПРОФСТАНДАРТУ?

Ключові події

- У 2012–2013 роках експертна команда Ради Європи здійснила міжнародний огляд молодіжної політики України. Зокрема Рекомендація 23 «Підвищення якості та сприяння навчанню під час здійснення молодіжної роботи» містить таке:

«... Необхідно розвивати навички ведення молодіжної роботи, що вимагає проведення навчання для молодіжних працівників і працівниць та визнання цього навчання через відповідні механізми».

- У 2014 році **розпочато** навчальну програму «Молодіжний працівник», яка з часом стала Державною програмою «Молодіжний працівник». Програма, яку започаткувало Міністерство молоді та спорту України за підтримки Програми розвитку ООН в Україні, є одним з пріоритетів соціальних цільових програм «Молодь України 2016–2020» і «Молодь України 2021–2025». Програма має три рівні: базовий тренінг, спеціалізовані тренінги та тренінг для тренерів і тренерок.
- На базовому тренінгу зокрема розглядали зміст і висновки «Міжнародного огляду національної молодіжної політики України», використовуючи книгу **«Молодіжна політика в Україні. Висновки Команди міжнародних оглядачів Ради Європи, Рада Європи, 2013» та Портфоліо молодіжної роботи Ради Європи.**

Сайт програми «Молодіжний працівник»: <https://youth-worker.org.ua>

- У 2017 році перекладено **Рекомендацію CM/Rec(2017)4 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам про молодіжну роботу.**
- У 2021 році Проєкт Ради Європи «Молодь за демократію в Україні» переклав українською мовою посібник до Рекомендації CM/Rec(2017)4 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам про молодіжну роботу «У центрі уваги – молодіжна робота», який можна завантажити за посиланням: <https://rm.coe.int/ukr-youth-work-in-the-spotlight/1680a4bd04>

- 2 лютого 2022 року робоча група під головуванням заступниці Міністра молоді та спорту Марини Попатенко почала розробляти проєкт професійного стандарту за професією «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)».
- 22 березня 2023 року Національне агентство кваліфікацій **затвердило** професійний стандарт за професією «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)», який внесено до Реєстру 29 березня 2023 року.

Розроблення проєкту професійного стандарту за професією «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)» стало новим стратегічним напрямом у розвитку програми «Молодіжний працівник» та інструментом із систематизації вмінь і навичок (створення посадових інструкцій), підготовки молодих фахівців і фахівчинь, підвищення кваліфікації та професійного розвитку.

«Молодіжний працівник і працівниця – це будь-яка людина, яка працює з молодими людьми і є провідником/провідницею для молодої людини; яка працює з молодими людьми більш індивідуально (на індивідуальному рівні) і сприяє розвитку молодої людини відповідно до її потреб. Головна функція, відповідно, – допомога, гайдинг, ведення молодої людини в тих напрямках, у яких вона себе хоче віднайти; допомога у визначенні цих напрямів» (Цитата з глибинного інтерв'ю дослідження, проведеного проєктом Ради Європи «Молодь за демократію в Україні: II Фаза»).

Проєкт Ради Європи «Молодь за демократію в Україні: Фаза II» у співпраці з Міністерством молоді та спорту України і **робочою групою** провів два етапи **дослідження в межах розроблення професійного стандарту «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)»** у лютому-березні та серпні-вересні 2022 року з метою:

- зібрати дані, які слугуватимуть орієнтирами для розроблення професійного стандарту «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)»;
- визначити очікувані трудові функції і трудові дії молодіжних працівників і працівниць у місцевій владі, бізнесі, організаціях громадянського суспільства;
- охарактеризувати реальний стан професійної діяльності молодіжних працівників і працівниць, визначити бар'єри й перспективи розвитку професійної діяльності;
- проаналізувати потреби в галузі місцевої молодіжної політики щодо компетентності молодіжних працівників і працівниць.

Методологія дослідження заснована на методах участі (methods of participatory research), що передбачає участь у дослідженні представників і представниць цільових груп, включення до змісту дослідження поширених (популярних) ідей і практик, зосередження на розширенні можливостей учасниць і учасників дослідження, відсутність ієрархізації для врахування інтересів і думок тих, хто має меншу владу чи представництво, ціннісне ставлення до різних думок і поглядів.

До участі були запрошені:

- працівники і працівниці обласних і районних державних адміністрацій;
- працівники і працівниці органів місцевого самоврядування;
- працівники і працівниці державних інституцій, що реалізують молодіжну політику;
- менеджмент і персонал молодіжних центрів і молодіжних просторів;
- менеджмент і персонал неурядових організацій, у яких реалізують проєкти для молодих людей і/або разом з молодими людьми;
- молодіжні працівники / молодіжні працівниці та/або ті, хто себе так ідентифікує;
- молоді люди.

Результати другого етапу дослідження в серпні – вересні 2022 року представлено у звіті і порівняно з результатами дослідження в лютому – березні 2022 року. [Звіт доступний за посиланням](#)¹.

У 2022 році проєкт Ради Європи «Молодь за демократію в Україні: Фаза II» у співпраці з Міністерством молоді та спорту України та [робочою групою](#) зокрема:

- провів два етапи [дослідження](#) в межах розроблення професійного стандарту «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)»;
- переклав українською мовою відповідні профстандарти інших країн: [«Молодіжна робота в Англії: політика, практика та національні професійні стандарти»](#), [«Система компетентностей для молодіжної роботи \(Австрія\)»](#), [«Професійний стандарт. Соціальна робота на вулиці та мобільна робота з молоддю \(Німеччина\)»](#), [«Професійні засади соціальної роботи на вулиці з підлітками й \(молодими\) дорослими, які вживають психоактивні речовини \(Німеччина\)»](#);
- організував [фокус-групову дискусію учасників та учасниць чотиримісячної програми «Молодіжна робота, інформована про травму»](#), які напрацювали пропозиції до переліку компетентностей до професійного стандарту «Молодіжний працівник» та обговорили питання адаптації державної програми «Молодіжний працівник» з огляду на набутий досвід участі в програмі (серпень – листопад 2022 року). До фінального тексту професійного стандарту до компетентності **«Здатність виявляти власні потреби щодо вдосконалення професійного рівня та потреби осіб, залучених до молодіжної роботи»** (Д1²) ввійшли знання: Д1.33. Базові знання в галузі ментального здоров'я; Д1.34. Кадрові, організаційні та інформаційні можливості для отримання спеціальної допомоги собі та іншим (професійне вигорання, стрес, знання про травматичну подію, втому від співчуття); уміння й навички: Д1.У3. Визначати потребу в отриманні спеціальної допомоги собі та іншим (професійне вигорання, стрес, знання про травматичну подію, втому від співчуття); Д1.У4. Користуватися інформацією про наявні кадрові, організаційні та інформаційні можливості для отримання спеціальної допомоги.

31 січня 2023 року Проєкт Ради Європи «Молодь за демократію в Україні: Фаза III» взяв участь у засіданні робочої групи з розроблення професійного стандарту «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)», зокрема для фіналізації та узгодження тексту професійного стандарту. Проєкт запропонував включити до професійного стандарту компетентність **«Здатність залучати молодь до планування, реалізації та оцінювання заходів, спрямованих на молодь, використовуючи підходи участі»** (Б6) та знання про механізми, форми й інструменти участі молодих людей в ухваленні рішень і діяльності, що їх стосуються (Б6.32); моделі співпраці для представлення інтересів молодих людей в ухваленні рішень і діяльності, що їх стосуються (Б6.33).

Що дали?

20 вересня 2023 року Міністерство молоді та спорту України спільно з Всеукраїнським молодіжним центром у партнерстві з Програмою USAID DOBRE провели круглий стіл «Професіоналізація молодіжної роботи та система фахової підготовки молодіжних працівників». Під час заходу було обговорено пропозиції й рекомендації щодо запровадження нової освітньої спеціальності з молодіжної роботи, моделі фахової підготовки молодіжних працівників/працівниць і сучасну практику впровадження відповідних освітніх програм, спрямованих на здобуття компетентностей, характерних для професії й визначених професійним стандартом «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)».

Участь узяли представники і представниці закладів вищої освіти, центральних органів виконавчої влади, міжнародних партнерів, організацій громадянського суспільства, фахових асоціацій.

1. Дослідження з розроблення проєкту професійного стандарту «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)» відповідно до стандартів і підходів Ради Європи у сфері молоді (перший етап – лютий-березень 2022 року, другий етап – серпень-вересень 2022 року). URL: <https://rm.coe.int/-08-2022-ydfuajj/1680a8e55b>

2. Тут і далі нумерація компетентностей і знань згідно з професійним стандартом, узгоджена з Національним агентством кваліфікацій.

Проект Ради Європи «Молодь за демократію в Україні: Фаза III» представив:

- нову затверджену типову загальну короткострокову програму підвищення кваліфікації [«Молодіжна політика, заснована на підходах участі»](#) (18 вересня 2023 року);
- програму і спеціалізований тренінг «Молодіжна робота, інформована про травму» (2022–2023 роки);
- [навчальні візити до молодіжних центрів зі знаком якості Ради Європи в Ірландії та Фінляндії](#), зокрема для дослідження аутич і детачт молодіжної роботи (жовтень 2023 року);
- початок мапування освітніх програм у галузі молодіжної роботи й потреб закладів вищої освіти в запровадженні й реалізації таких програм.

5 вересня 2023 року Проект Ради Європи провів першу підготовчу зустріч про мапування освітніх програм закладів вищої освіти в Україні, що висвітлюють підготовки в галузі молодіжної роботи, зокрема тих, що містять стандарти й ресурси Ради Європи. За результатами підготовчої зустрічі експертна команда розробила методологію й розпочала мапування. Результат цієї роботи представлений на сторінках цієї Колекції освітніх практик.

— РАДА ЄВРОПИ І МОЛОДІ ЛЮДИ

Рада Європи є провідною правозахисною організацією на континенті. Вона виступає на підтримку свободи вираження поглядів і ЗМІ, свободи зібрань, рівності, захисту меншин; проводила кампанії з таких питань: захист дітей, мова ворожнечі в інтернеті, права ромів/ромок. Усі держави-члени Ради Європи приєдналися до Європейської конвенції з прав людини – договору, призначеного захищати права людини, демократію та верховенство права. Європейський суд з прав людини здійснює нагляд за реалізацією Конвенції. Україна набула членства в Раді Європи в листопаді 1995 року.

Рада Європи захищає права людини за допомогою таких міжнародних конвенцій, як Конвенція про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами; Конвенція про кіберзлочинність. Вона здійснює моніторинг прогресу, досягнутого державами-членами в цих галузях, і надає рекомендації за допомогою незалежних експертних органів моніторингу.

[Департамент молоді](#) є частиною Директорату демократичної участі у складі Генерального директорату з питань демократії Ради Європи й несе відповідальність за реалізацію молодіжної політики в Раді Європи.

Департамент розробляє керівні принципи, програми та правові документи для формування послідовної й ефективної молодіжної політики на місцевому, національному і європейському рівнях. Він покликаний узагальнювати й розповсюджувати знання й досвід, які стосуються життєвих ситуацій, прагнень і засобів вираження поглядів європейської молоді.

Стабільність демократичного суспільства ґрунтується на креативності, динамізмі, соціальній відповідальності й компетентності молодих людей. Водночас демографічні зміни, технологічний розвиток і зростання соціальної нерівності ставлять молодих європейців/європейок у важке становище. Дехто з них відчуває зростання проблем щодо повної реалізації прав людини, особистого розвитку, змістовної громадської участі та інтегрування до суспільства, а також безперешкодного переходу до самостійного життя; у ситуації особливого ризику перебувають вразливі й маргіналізовані групи молоді.

У будь-якій молодіжній політиці провідну роль відіграє громадська участь молоді. Це знайшло відображення у двох важливих стандартах Ради Європи – [Переглянутій хартії про участь молоді в місцевому та регіональному житті та Рекомендації Комітету міністрів про доступ молодих людей до прав](#). Участь молодих людей у житті громади є правом людини й водночас умовою їхнього успішного інтегрування й незалежності як активних, самостійних і відповідальних громадян

і громадянок зараз і в майбутньому. У січні 2020 року Комітет міністрів ухвалив [Стратегію молодіжного сектора до 2030 року](#), яка зокрема містить відповіді на нові питання й виклики, що з ними стикаються молоді люди в усій Європі.

— ПРОЄКТ РАДИ ЄВРОПИ «МОЛОДЬ ЗА ДЕМОКРАТІЮ В УКРАЇНІ: ФАЗА ІІІ»

Проєкт [«Молодь за демократію в Україні: ІІІ Фаза»](#) розпочато в межах Плану дій Ради Європи для України на 2023–2026 роки. Проєкт побудований на результатах і досвіді проєкту Ради Європи «Молодь за демократію в Україні» у 2020–2022 роках.

Проєкт [«Молодь за демократію в Україні: ІІІ Фаза»](#) спрямований на те, що молоді люди в Україні отримують переваги від участі в молодіжній політиці та якісної молодіжної роботи для зміцнення власної стійкості й добробуту, для реалізації своїх прав людини і свобод, демократичної участі та громадянства у воєнний і повоєнний час.

Проєкт підкреслює важливість [Стратегії молодіжного сектора Ради Європи до 2030 року](#) й відображає [Національну стратегію державної молодіжної політики до 2030 року](#), [Державну цільову соціальну програму «Молодь України» 2021–2025](#).

Проєкт заохочуватиме зацікавлені сторони молодіжної політики в Україні впроваджувати й поширювати Рекомендації Комітету Міністрів державам-членам: [про доступ молоді з неблагополучних районів до соціальних прав, CM/Rec\(2015\)3](#); [про доступ молодих людей до прав, CM/Rec\(2016\)7](#); [про молодіжну роботу, CM/Rec\(2017\)4](#).

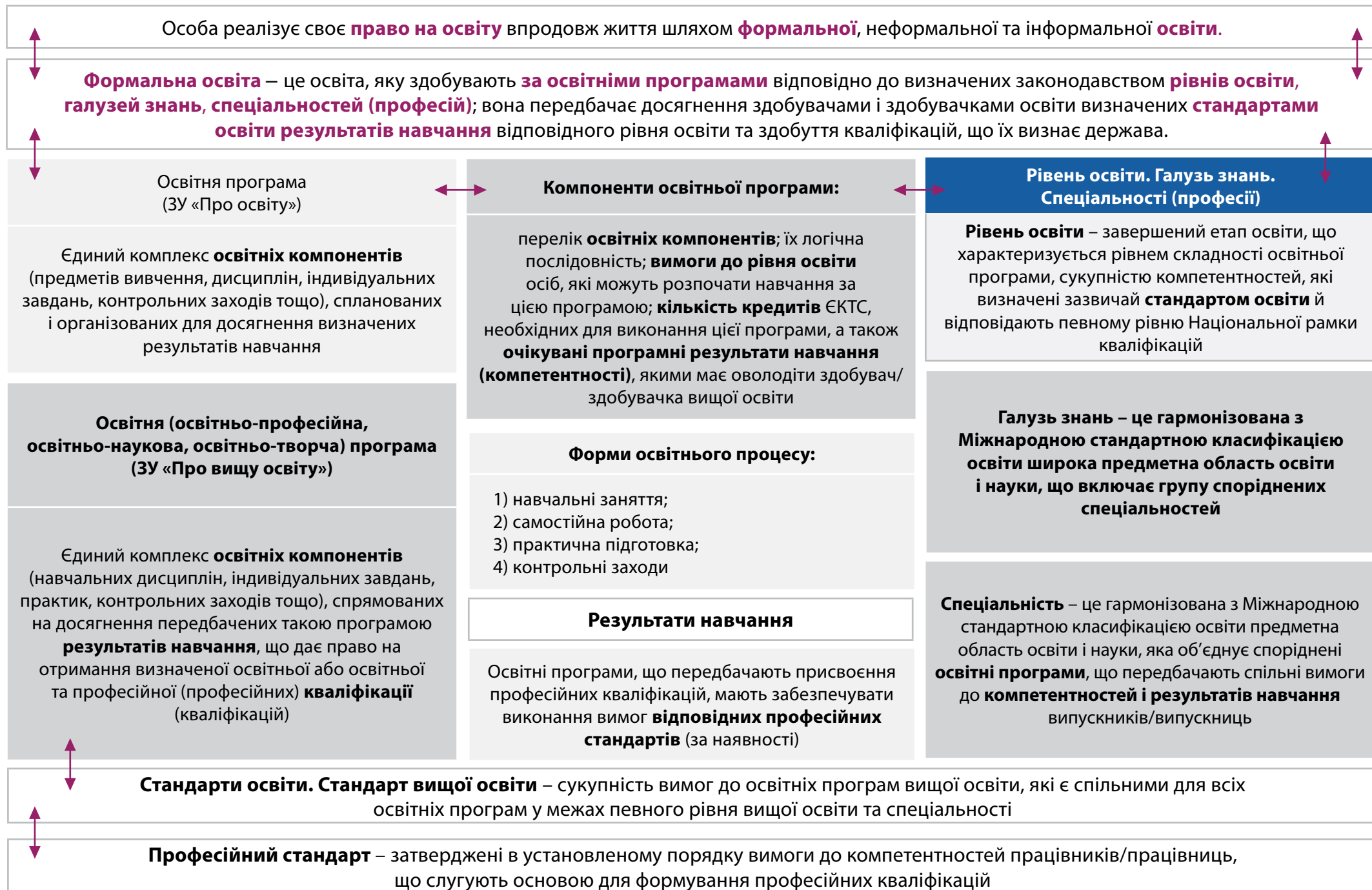
Проєкт складається з трьох основних компонентів, які впроваджуватимуться паралельно й матимуть наскрізні заходи:

- молодіжна політика, заснована на підходах участі;
- визнання молодіжної роботи у воєнний час;
- підтримання молодіжних центрів і молодіжних організацій як платформ громадянської активності й демократичної участі.

— ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ:

- державні службовці і службовиці й посадові особи місцевого самоврядування (принаймні 40% жінок) на місцевому, регіональному й національному рівнях коригують пріоритети та значення молодіжної політики та програм з урахуванням воєнних і післявоєнних реалій молодих людей, застосовуючи стандарти Ради Європи;
- молодь бере участь у демократичних процесах на національному, регіональному й місцевому рівнях (зокрема через молодіжні ради), сприяючи соціальній згуртованості та включенню, громадянській участі й демократичному громадянству;
- молодіжні працівники та працівниці на місцевому, регіональному й національному рівнях забезпечують якісну й доступну молодіжну роботу, щоб задовольнити потреби молодих людей, які постраждали від війни, і полегшити доступ до прав на основі стандартів і підходів Ради Європи;
- молодіжні працівники і працівниці та адміністративний персонал молодіжних центрів в Україні надають послуги молодим людям, особливо з таких уразливих груп, як внутрішньо переміщені особи, особи, які повернулися (репатріанти й репатріантки), та постраждали від війни особи, відповідно до стандартів і підходів Ради Європи й за підтримки молодіжних центрів, що мають Знак якості Ради Європи для молодіжних центрів;
- провайдери молодіжної роботи (зокрема молодіжні організації) надають послуги молодим людям, особливо з таких уразливих груп, як внутрішньо переміщені особи, особи, які повернулися (репатріанти й репатріантки), та постраждали від війни особи, за допомогою експертної й технічної підтримки Ради Європи.

ТЕЗАУРУС ДОСЛІДЖЕННЯ



У Законі України «Про освіту»³ зазначено, що особа реалізує своє право на освіту впродовж життя шляхом формальної, неформальної та інформальної освіти. Формальна освіта – це освіта, яку здобувають **за освітніми програмами** відповідно до визначених законодавством **рівнів освіти, галузей знань, спеціальностей (професій)**; вона передбачає досягнення здобувачами/здобувачками освіти визначених **стандартами освіти результатів навчання** відповідного рівня освіти та здобуття кваліфікацій, що визнаються державою.

Відповідно, дослідження побудоване як пілотне вивчення закладів формальної вищої освіти в галузі молодіжної роботи та молодіжної політики. Предметом вивчення пілотного дослідження стали освітні (освітньо-професійні, освітньо-наукові) програми ЗВО України.

Закон України «Про освіту» визначає, що **освітня програма** – це єдиний комплекс **освітніх компонентів** (предметів вивчення, дисциплін, індивідуальних завдань, контрольних заходів тощо), спланованих і організованих для досягнення визначених результатів навчання; **рівень освіти** – завершений етап освіти, що характеризується рівнем складності освітньої програми, сукупністю компетентностей, які визначені зазвичай стандартом освіти й відповідають певному рівню Національної рамки кваліфікацій. Основою для розроблення освітньої програми є **стандарт освіти** відповідного рівня (за наявності). Освітні програми розробляють заклади освіти, наукові установи, інші суб'єкти освітньої діяльності, їх затверджують відповідно до цього Закону та спеціальних законів. Освітні програми мають передбачати освітні компоненти для вільного вибору здобувачів/здобувачок освіти.

Професійний стандарт – це затверджені в установленому порядку вимоги до компетентностей працівників/працівниць, що слугують основою для формування професійних кваліфікацій. Професійні стандарти можуть розробляти роботодавці, їхні організації та об'єднання, органи державної влади, наукові установи, галузеві ради, громадські об'єднання, інші зацікавлені суб'єкти. Порядок розроблення, введення в дію та перегляду професійних стандартів затверджує Кабінет Міністрів України за поданням Національного агентства кваліфікацій.

У Законі України «Про вищу освіту»⁴ визначено такі поняття:

Освітня (освітньо-професійна, освітньо-наукова чи освітньо-творча) програма – єдиний комплекс **освітніх компонентів (навчальних дисциплін, індивідуальних завдань, практик, контрольних заходів тощо)**, спрямованих на досягнення передбачених такою програмою результатів навчання, що дає право на здобуття визначеної освітньої або освітньої та професійної (професійних) **кваліфікації** (кваліфікацій). Освітня програма може визначати єдину в її межах спеціалізацію або не передбачати спеціалізації.

Підготовку фахівців/фахівчинь з вищою освітою здійснюють за відповідними освітніми програмами на таких **рівнях вищої освіти**:

- початковий рівень (короткий цикл) вищої освіти;
- перший (бакалаврський) рівень;
- другий (магістерський) рівень;
- третій (освітньо-науковий/освітньо-творчий) рівень.

Початковий рівень (короткий цикл) вищої освіти передбачає набуття здобувачами/здобувачками вищої освіти здатності до розв'язування типових спеціалізованих завдань у певній галузі професійної діяльності.

Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти передбачає набуття здобувачами/здобувачками вищої освіти здатності до розв'язування складних спеціалізованих завдань у певній галузі професійної діяльності.

3. Закон України «Про освіту». Відомості Верховної Ради (ВВР). 2017. № 38–39. С. 380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

4. Закон України «Про вищу освіту». Відомості Верховної Ради (ВВР). 2014. № 37–38. С. 2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

Другий (магістерський) рівень вищої освіти передбачає набуття здобувачами/здобувачками вищої освіти здатності до розв'язування завдань дослідницького та/або інноваційного характеру в певній галузі професійної діяльності.

Третій (освітньо-науковий/освітньо-творчий) рівень передбачає набуття здобувачами/здобувачками вищої освіти здатності розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності.

Здобуття вищої освіти на кожному рівні вищої освіти передбачає успішне виконання особою освітньої програми, що є підставою для присудження відповідного **ступеня вищої освіти**:

- 1) молодший бакалавр;
- 2) бакалавр;
- 3) магістр;
- 4) доктор філософії/доктор мистецтва.

Кваліфікація – офіційний результат оцінювання й визнання, який отримано, коли уповноважена установа встановила, що особа досягла компетентностей (результатів навчання) відповідно до стандартів вищої освіти, що засвідчується відповідним документом про вищу освіту.

Компетентність – здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність, яка виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей.

Отже, пілотне дослідження побудоване на пошуку, аналізі й узагальненні освітніх (освітньо-професійних, освітньо-наукових) програм першого (бакалаврського), другого (магістерського) або інших рівнів формальної освіти щодо представленості в них освітніх компонент, результатів навчання, сфер працевлаштування, що повністю або частково відповідають молодіжній роботі, молодіжній політиці, роботі з молодими людьми.

Національний план дій зовнішнього забезпечення якості вищої освіти України на період 2022–2023⁵, створений НАЗЯВО (Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти), уточнює такі поняття: **галузь знань** – це гармонізована з Міжнародною стандартною класифікацією освіти широка предметна область освіти і науки, що включає групу споріднених спеціальностей; **спеціальність** – це гармонізована з Міжнародною стандартною класифікацією освіти предметна область освіти і науки, яка об'єднує споріднені освітні програми, що передбачають спільні вимоги до компетентностей і результатів навчання випускників. Перелік галузей знань і спеціальностей затверджує Кабінет Міністрів України за поданням Міністерства освіти і науки України. Сьогодні в Україні існує 29 галузей і 121 спеціальність.

Згідно з документом, освітня програма **має містити**: перелік освітніх компонентів; їх логічну послідовність; вимоги до рівня освіти осіб, які можуть розпочати навчання за цією програмою; кількість кредитів ЕКТС, необхідних для виконання цієї програми, а також очікувані програмні результати навчання (компетентності), якими має оволодіти здобувач/здобувачка вищої освіти.

Освітній процес у закладах вищої освіти здійснюють за такими **формами**:

- 1) навчальні заняття;
- 2) самостійна робота;
- 3) практична підготовка;
- 4) контрольні заходи.

3. Закон України «Про освіту». Відомості Верховної Ради (ВВР). 2017. № 38–39. С. 380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

4. Закон України «Про вищу освіту». Відомості Верховної Ради (ВВР). 2014. № 37–38. С. 2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

Основними **видами** навчальних занять у закладах вищої освіти є:

- 1) лекція;
- 2) лабораторне, практичне, семінарське, індивідуальне заняття;
- 3) консультація.

Практична підготовка осіб, які навчаються в закладах вищої освіти, здійснюється шляхом проходження ними практики на підприємствах, в установах та організаціях згідно з укладеними закладом вищої освіти договорами або в його структурних підрозділах, що забезпечують практичну підготовку.

Заклади вищої освіти (наукові установи) самостійно розробляють і затверджують освітні програми з урахуванням вимог до відповідного рівня вищої освіти, установлених законодавством і стандартами вищої освіти. Освітні програми, що передбачають присвоєння професійних кваліфікацій, мають забезпечувати виконання вимог відповідних **професійних стандартів** (за наявності), якщо інше не передбачено законодавством.

Стандарт вищої освіти – це сукупність вимог до освітніх програм вищої освіти, які є спільними для всіх освітніх програм у межах певного рівня вищої освіти та спеціальності. Стандарти вищої освіти розробляють для кожного рівня вищої освіти в межах кожної спеціальності відповідно до Національної рамки кваліфікацій і використовують для визначення й оцінювання якості вищої освіти та результатів освітньої діяльності закладів вищої освіти (наукових установ), результатів навчання за відповідними спеціальностями.

Стандарт вищої освіти визначає такі **вимоги до освітньої програми**:

- 1) обсяг кредитів ЄКТС, необхідний для здобуття відповідного ступеня вищої освіти;
- 2) вимоги до рівня освіти осіб, які можуть розпочати навчання за цією програмою, і результатів їхнього навчання;
- 3) перелік обов'язкових компетентностей випускника/випускниці;
- 4) нормативний зміст підготовки здобувачів/здобувачок вищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання;
- 5) форми атестації здобувачів/здобувачок вищої освіти;
- 6) вимоги до створення освітніх програм підготовки за галуззю знань, двома галузями знань або групою спеціальностей (у стандартах рівня молодшого бакалавра), міждисциплінарних освітньо-наукових програм (у стандартах магістра й доктора філософії);
- 7) вимоги професійних стандартів (за їх наявності).

Стандарти вищої освіти за кожною спеціальністю розробляє центральний орган виконавчої влади в галузі освіти і науки з урахуванням пропозицій галузевих державних органів, що забезпечують формування й реалізують державну політику у відповідних галузях, галузевих об'єднань організацій роботодавців і затверджує їх за погодженням з Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти.

5. Національний план дій зовнішнього забезпечення якості вищої освіти України на період 2022–2023. Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, Київ, 2022. С. 9. URL: https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2022/06/%D0%9D%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%B-D%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9-%D0%BF%D0%BB%D0%B0%D0%BD-%D0%B4%D1%96%D0%B9-%D1%84%D1%96%D0%B-D%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%B9-14_22.pdf

— МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Мета дослідження – на основі аналізу стану формальної освіти в галузі молодіжної роботи й визначення напрямів упровадження стандартів Раді Європи в галузі молодіжної роботи у зміст освітніх програм **створити колекцію освітніх практик ЗВО України «Визнання молодіжної роботи».**

Цілі:

- охарактеризувати забезпечення підготовки молодіжних працівників і працівниць у закладах вищої освіти України за допомогою аналізу освітніх програм, програм навчальних дисциплін (обов'язкових і/або вибіркових), курсів підвищення кваліфікації при ЗВО, програм практики, досвіду);
- здійснити компаративний аналіз наявного досвіду формальної освіти в галузі молодіжної роботи та професійного стандарту «Молодіжний працівник», а також стандартів молодіжної роботи Ради Європи;
- визначити досягнення, перешкоди, труднощі, потреби й можливі напрями підтримання Проектом системи формальної освіти в галузі молодіжної роботи;
- підготувати колекцію освітніх практик закладів вищої освіти України в галузі молодіжної роботи, заснованої на підходах, освітніх ресурсах і стандартах Ради Європи.

Цільова група – науково-педагогічні працівники і працівниці: викладачі й викладачки ЗВО, гаранті й гарантки та розробники й розробниці освітніх програм, розробники й розробниці програм навчальних дисциплін і програм практик, курсів підвищення кваліфікації при ЗВО, завідувачі й завідувачки кафедр.

Методи дослідження

| Методи | Завдання | Примітки |
|------------------|---|---|
| Кабінетний огляд | Мета: проаналізувати забезпечення підготовки фахівців/фахівчинь з питань молоді (молодіжних працівників/працівниць) у відкритих джерелах: на сайтах ЗВО, де впроваджені освітні програми (зокрема, галузей знань 01 Освіта/Педагогіка, 02 Культура і мистецтво, 03 Гуманітарні науки, 05 Соціальні та поведінкові науки, 23 Соціальна робота та ін.); зібрати документи (освітні програми, програми навчальних дисциплін ⁶ , програми практик, програми курсів підвищення кваліфікації та ін.), які є у відкритому доступі, щодо підготовки ЗВО молодіжних працівників/працівниць або імплементації молодіжної роботи в діяльність фахівців/фахівчинь. Зібрати базу ЗВО (зацікавлених осіб) для опитування <i>Кількість ЗВО для аналізу: три-п'ять з кожної області</i> | Додаток А. Перелік шкал для аналізу документів: <ul style="list-style-type: none">● рік документа;● вид документа;● спеціальність;● представленість молодіжної роботи/молодіжної політики;● контакти |

6. Тут і далі в тексті словосполучення «програма навчальної дисципліни» узагальнює документи, які відображають зміст аналізованої навчальної дисципліни, це можуть бути силабуси, навчальні програми, робочі навчальні програми тощо.

| | | |
|--|---|---|
| <p>Онлайнове опитування</p> | <p>Мета: дослідити стан і ставлення до забезпечення фахової підготовки представників і представниць ЗВО, а також створити базу осіб, зацікавлених в інтерв'юванні й поширенні досвіду для колекції освітніх практик закладів вищої освіти України в галузі молодіжної роботи, заснованої на підходах, освітніх ресурсах і стандартах Ради Європи.</p> <p>Цільова група опитування – представники і представниці ЗВО: завідувачі й завідувачки кафедр, викладачі й викладачки, розробники й розробниці установчих навчальних документів (освітніх програм, освітньо-професійних програм, програм навчальних дисциплін і програм практик, курсів підвищення кваліфікації)</p> <p><i>Очікувана кількість респонденток і респондентів – до 50</i></p> | <p>Додаток В. Анкета</p> |
| <p>Контент-аналіз</p> | <p>Визначити відповідність освітніх програм, реалізованих ЗВО, підходам, освітнім ресурсам і стандартам Ради Європи в галузі молодіжної роботи; охарактеризувати представленість змісту професійної програми «Молодіжний працівник» у зібраних документах</p> <p><i>Очікувана кількість проаналізованих освітніх програм – до 30</i></p> | <p>Додаток Б. Критерії контент-аналізу:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● професійні функції згідно з професійним стандартом; ● підходи, освітні ресурси та стандарти Ради Європи |
| <p>Інтерв'ювання</p> | <p>1. Визначити досягнення, перешкоди, труднощі, потреби й можливі напрями підтримки Радою Європи (зокрема Проектом) системи формальної освіти в галузі молодіжної роботи.</p> <p>2. Зібрати описи освітніх практик закладів вищої освіти України в галузі молодіжної роботи, заснованої на підходах, освітніх ресурсах і стандартах Ради Європи.</p> <p><i>Очікувана кількість інтерв'ю – 10-12</i></p> | <p>Додаток Г. Гайд інтерв'ю</p> |
| <p>Аналіз і узагальнення зібраного досвіду</p> | <p>Підготувати до друку колекцію освітніх практик закладів вищої освіти України в галузі молодіжної роботи, заснованої на підходах, освітніх ресурсах і стандартах Ради Європи «Визнання молодіжної роботи»</p> <p><i>Очікувана кількість описаних освітніх практик – 10-12</i></p> | <p>Підготовлена колекція освітніх практик:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● короткий опис (до однієї сторінки); ● розширений опис (до 2500 знаків) |

— ПІЛОТНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ ЗВО УКРАЇНИ

Пілотне дослідження, яке здійснювала команда проєкту Ради Європи «Молодь за демократію в Україні: Фаза III» у жовтні – листопаді 2023 року, передбачало два етапи:

Етап 1. Аналіз відкритих інтернет-ресурсів закладів вищої освіти (ЗВО) України з метою пошуку освітніх документів у галузі підготовки майбутніх фахівців/фахівчинь до роботи з молоддю / молодіжної роботи / участі в молодіжній політиці.

Етап 2. Кількісний і якісний аналіз документів (освітніх, освітньо-професійних, освітньо-наукових програм) підготовки майбутніх фахівців/фахівчинь до роботи з молодими людьми в галузі формальної освіти з метою визначення їх відповідності стандартам і ресурсам Ради Європи, а також професійному стандарту «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)».

На першому етапі пілотного дослідження було проаналізовано веб-сторінки ЗВО **24 областей України** (додаток Д). Пошук здійснювали за допомогою відкритих електронних баз даних (наприклад, «Вступ.ОСВІТА.UA», «Реєстр Суб'єктів Освітньої Діяльності. Заклади Вищої Освіти» та інших). У кожній області аналізували від **трьох до п'яти сайтів ЗВО** з метою пошуку освітніх документів (передусім освітніх програм).

Ключові слова для пошуку: молодіжна робота, робота з молоддю, молодь, молоді люди, молодіжна політика, молодіжні громадські організації; права людини; інклюзія, інклюзивне суспільство; дозвілля, анімація; громадянське суспільство, громадські організації, волонтерські рухи, міжнародні організації.

Усього на першому етапі було проаналізовано 215 освітніх, освітньо-професійних, освітньо-наукових програм (додаток Е). З них за галуззю знань, у порядку спадання:

| Галузі знань | Етап 1. Загальна кількість ОП | Етап 2. Кількість відібраних для аналізу ОП (що містять ключові слова пошуку) |
|--|-------------------------------|---|
| 23 Соціальна робота | 66 | 10 |
| 05 Соціальні та поведінкові науки | 33 | 5 |
| 01 Освіта/Педагогіка, включно з 011 Освітні, педагогічні науки, 014 Середня освіта, 013 Початкова освіта | 25 | 6 |
| 02 Культура і мистецтво | 19 | 2 |
| 07 Управління та адміністрування і 28 Публічне управління та адміністрування | 15 | 3 |
| 29 Міжнародні відносини | 5 | - |
| 03 Гуманітарні науки | 6 | 1 |
| 24 Сфера обслуговування | 3 | - |
| 08 Право | 2 | - |
| 06 Журналістика | 1 | - |
| 22 Охорона здоров'я | 1 | - |
| 04 Богослов'я | 1 | - |
| Інше (програми підвищення кваліфікації, сертифікатні програми ЗВО, інше) | 38 | - |
| Усього | 215 | 27 |

З них за рівнями вищої освіти, у порядку спадання:

| Рівень вищої освіти | Кількість |
|--|------------|
| Перший (бакалаврський) | 130 |
| Другий (магістерський) | 72 |
| Інше (наприклад, фаховий молодший бакалавр та ін.) | 13 |
| Усього | 215 |

Так було сформовано базу для якісного й кількісного аналізу освітніх, освітньо-професійних, освітньо-наукових програм, у якій виділено перелік програм, які містять ключові слова пошуку, для їх подальшого кількісного і якісного аналізу (додаток Ж).

Шкала для кількісного аналізу:

0 – не представлено;

1 – частково представлено;

2 – повністю представлено.

Критерії для кількісного аналізу:

1. Щодо відповідності професійному стандарту⁷ «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)» – представленість у тексті документа мети та трудових функцій.

1. Професійний стандарт «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)»

| 1.1. Мета: | Трудові функції | | | | |
|---|---|---|--|---|--|
| Реалізація молодіжної політики, організація молодіжної роботи та створення умов для всебічної самореалізації молоді в різних галузях суспільного життя, розкриття її потенціалу, захист інтересів і прав молоді | 1.2. Моніторинг поточної ситуації щодо питань і потреб молоді (аналіз практики й досвіду, зокрема міжнародного; визначення потреб молоді; підготовка інформаційних матеріалів) | 1.3. Організація молодіжної роботи (дозвілля, розвиток, здоровий спосіб життя, волонтерство, вуличні культури, молодіжні об'єднання, молодіжні обміни, молодіжний туризм, задоволення потреб та інтересів, реалізація підходів участі, партнерство, робота з уразливими групами, неформальне навчання, профорієнтація) | 1.4. Планування молодіжної роботи, ведення документації (планування, аналіз виконання, ведення документації, оцінювання результативності, звітування) | 1.5. Взаємодія з різними суб'єктами роботи (міжсекторальна й міжвідомча співпраця, публічні комунікації) | 1.6. Саморозвиток і професійний розвиток осіб, залучених до молодіжної роботи (потреби у професійному розвитку, заходи підвищення кваліфікації, продуктивні робочі відносини) |

7. Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник). Реєстр кваліфікацій. URL: <https://register.nqa.gov.ua/profstandart/fahivec-z-pitan-molodi-molodiznij-pracivnik>

2. Щодо відповідності підходам і стандартам Ради Європи в галузі молодіжної роботи (зокрема тематичним пріоритетам Стратегії 2030⁸)

2. Підходи і стандарти Ради Європи

2. Тематичні пріоритети Стратегії 2030

| | | | |
|---|-----------------------------------|--|------------------------------|
| 2.1. Посилення плюралістичної демократії | 2.2. Доступ молоді до прав | 2.3. Співіснування в мирних та інклюзивних спільнотах | 2.4. Молодіжна робота |
|---|-----------------------------------|--|------------------------------|

Якісний аналіз передбачав аналіз освітніх компонент, запропонованих програмою підготовки фахівців/фахівчинь, щодо їхньої потенційної відповідності сферам участі молоді згідно з Переглянутою Європейською хартією про участь молоді в місцевому й регіональному житті⁹, а також зазначеної у програмі придатності до працевлаштування.

3. Критерії для якісного аналізу освітніх компонентів

3. Освітні компоненти

3. Сфери участі молоді відповідно до Переглянутої Європейської хартії про участь молоді в місцевому й регіональному житті

| | | | | | | | |
|---|---------------------------------|--|---|---|--|--|--|
| 3.1. Навчання щодо участі молоді | 3.2. Інформування молоді | 3.3. Сприяння участі молоді за допомогою інформаційних та комунікаційних технологій | 3.4. Сприяння участі молоді в роботі ЗМІ | 3.5. Заохочення молоді до волонтерства | 3.6. Підтримка молодіжних проєктів та ініціатив | 3.7. Сприяння розвитку молодіжних організацій | 3.8. Сприяння участі молоді у громадських організаціях і політичних партіях |
|---|---------------------------------|--|---|---|--|--|--|

4. Наявність у переліку сфер для працевлаштування тих, що відповідають роботі з молодими людьми/молодіжній роботі

4. Придатність до працевлаштування

ПОПЕРЕДНІ РЕЗУЛЬТАТИ ПІЛОТНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Кількісні результати

Відповідно до обґрунтованої вище методології після першого етапу аналізу для другого етапу було відібрано 27 освітніх програм, які у своєму змісті містили ключові слова пошуку (молодіжна робота, робота з молоддю, молодь, молоді люди, молодіжна політика, молодіжні громадські організації та ін.) для оцінювання представленості в них мети і трудових функцій професійного стандарту «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)» і тематичних пріоритетів Стратегії 2030 Ради Європи.

Середні показники оцінювання за галузями знань і загальні дані аналізу представлено в таблиці нижче. Варто зауважити, що оцінювали лише ті дані, які були представлені в освітніх програмах, без можливості уточнення змісту окремих освітніх компонентів.

8. Стратегія молодіжного сектора до 2030 року. Залучаючи молодих людей до цінностей Ради Європи. URL: <https://rm.coe.int/a5-brochure-youth-sector-strategy-2030-ukrainian/1680a0d1f3>

9. Переглянута Європейська хартія про участь молоді в місцевому та регіональному житті. Рада Європи. URL: <https://rm.coe.int/have-your-say-manual-ukr/1680789a84>

| Кількість ОП | Галузь знань | Професійний стандарт «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)» | | | | | | Підходи і стандарти Ради Європи | | | | | |
|--------------|---|--|---|------------------------------------|---|--|---|---------------------------------|--|----------------------------|---|-----------------------|--------|
| | | 1.1. Мета: Реалізація молодіжної політики, організація молодіжної роботи та створення умов для всебічної організації | Трудові функції | | | | | Усього | Тематичні пріоритети Стратегії 2030 | | | | Усього |
| | | | 1.2. Моніторинг поточної ситуації щодо питань і потреб молоді | 1.3. Організація молодіжної роботи | 1.4. Планування молодіжної роботи, ведення документації | 1.5. Взаємодія з різними суб'єктами роботи | 1.6. Саморозвиток і професійний розвиток осіб, залучених до молодіжної роботи | | 2.1. Посилення плюралістичної демократії | 2.2. Доступ молоді до прав | 2.3. Співіснування в мирних та інклюзивних спільнотах | 2.4. Молодіжна робота | |
| 10 | 23 Соціальна робота | 1,1 | 1,2 | 1,9 | 1,3 | 1,1 | 1,2 | 7,8 | 0,1 | 1,2 | 0,4 | 1,3 | 3 |
| 3 | 28 Публічне управління та адміністрування | 1,0 | 1,0 | 0,0 | 1,7 | 1,3 | 1,0 | 6 | 0,7 | 1,3 | 0,3 | 0,0 | 2,3 |
| 5 | 05 Соціальні та поведінкові науки | 1,2 | 2,0 | 0,2 | 1,0 | 0,6 | 0,8 | 2,8 | 0 | 1,2 | 0,4 | 0 | 1,6 |
| 6 | 01 Освіта/ Педагогіка (013, 014 включно) | 0,7 | 0,7 | 1,7 | 0,3 | 0,3 | 0,8 | 4,5 | 0,3 | 1,2 | 0,3 | 0,5 | 2,3 |
| 2 | 02 Культура і мистецтво | 1,0 | 0,5 | 1,5 | 1,5 | 1,0 | 0,5 | 4 | 0,5 | 0 | 0,5 | 0 | 1 |
| 1 | 03 Гуманітарні науки | 0 | 2 | 1 | 0 | 0 | 2 | 5 | 1 | 1 | 0 | 0 | 2 |
| 27 | Загалом | 4 | 5,4 | 6,3 | 4,8 | 3,3 | 6,3 | | 2,6 | 5,9 | 1,9 | 1,8 | |

Отже, було проаналізовано 27 освітніх (освітньо-професійних, освітньо-наукових) програм. Зелені комірки таблиці ілюструють результати середніх балів оцінювання відповідності освітніх програм (за галузями знань) професійному стандарту; помаранчеві – середні бали оцінювання відповідності освітніх програм (за галузями знань) тематичним пріоритетам Стратегії 2030 Ради Європи; блакитні комірки відображають суми балів за галузями знань і за окремими критеріями.

Як видно з представлених у таблиці результатів середніх оцінок, проаналізовані освітні програми за галуззю знань 23 Соціальна робота, порівняно з іншими проаналізованими галузями знань, набрали найвищі середні бали: у зіставленні з трудовими функціями молодіжного працівника – 7,8 бала; у зіставленні з тематичними пріоритетами Стратегії 2030 Ради Європи – 3 бали.

З узагальнених у таблиці даних видно, що **найвищими середніми оцінками** за всіма галузями знань представлені трудові функції 1.3 і 1.6:

1.3. Організація молодіжної роботи (дозвілля, розвиток, здоровий спосіб життя, волонтерство, вуличні культури, молодіжні об'єднання, молодіжні обміни, молодіжний туризм, задоволення потреб та інтересів, реалізація підходів участі, партнерство, робота з уразливими групами, неформальне навчання, профорієнтація) – 6,3 бала.

1.6. Саморозвиток і професійний розвиток осіб (потреби у професійному розвитку, заходи підвищення кваліфікації, продуктивні робочі відносини) – 6,3 бала.

Натомість, **найнижчі середні бали** отримано за трудовою функцією 1.5. Взаємодія з різними суб'єктами роботи – міжсекторальна і міжвідомча співпраця, публічні комунікації – 3,3 бала.

Важливо зауважити, що дані оцінювання різняться залежно від галузей професійної підготовки.

Найбільш вираженими, залежно від галузі знань, у проаналізованих освітніх програмах є такі **трудоі функції**:

23 Соціальна робота – 1.3. *Організація молодіжної роботи (дозвілля, розвиток, здоровий спосіб життя, волонтерство, вуличні культури, молодіжні об'єднання, молодіжні обміни, молодіжний туризм, задоволення потреб та інтересів, реалізація підходів участі, партнерство, робота з уразливими групами, неформальне навчання, профорієнтація)* – середня оцінка за 10 проаналізованими освітніми програмами становить 1,9 бала;

28 Публічне управління та адміністрування – 1.4. *Планування, ведення документації (планування, аналіз виконання, ведення документації, оцінювання результативності, звітування)* – **1,7 бала**;

05 Соціальні та поведінкові науки – 1.4. *Моніторинг поточної ситуації щодо питань і потреб (аналіз практики й досвіду, зокрема міжнародного; визначення потреб молоді; підготовка інформаційних матеріалів)* – **2,0 бали**;

01 Освіта/Педагогіка – 1.3. *Організація молодіжної роботи (дозвілля, розвиток, здоровий спосіб життя, волонтерство, вуличні культури, молодіжні об'єднання, молодіжні обміни, молодіжний туризм, задоволення потреб та інтересів, реалізація підходів участі, партнерство, робота з уразливими групами, неформальне навчання, профорієнтація)* – **1,7 бала**;

02 Культура і мистецтво – 1.3. *Організація молодіжної роботи (дозвілля, розвиток, здоровий спосіб життя, волонтерство, вуличні культури, молодіжні об'єднання, молодіжні обміни, молодіжний туризм, задоволення потреб та інтересів, реалізація підходів участі, партнерство, робота з уразливими групами, неформальне навчання, профорієнтація)* і 1.4. *Планування, ведення документації (планування, аналіз виконання, ведення документації, оцінювання результативності, звітування)* – **по 1,5 бала за кожним критерієм**;

03 Гуманітарні науки – 1.2. *Моніторинг поточної ситуації щодо питань і потреб (аналіз практики й досвіду, зокрема міжнародного; визначення потреб; підготовка інформаційних матеріалів)* і 1.6. *Саморозвиток і професійний розвиток осіб (потреби у професійному розвитку, заходи підвищення кваліфікації, продуктивні робочі відносини)* – **по 2,0 бали**.

Найменші середні оцінки відповідності **трудоі функціям** у проаналізованих освітніх програмах за галузями знань отримано:

23 Соціальна робота – 1.5. *Взаємодія з різними суб'єктами роботи (міжсекторальна й міжвідомча співпраця, публічні комунікації)* – **1,1 бала**;

28 Публічне управління та адміністрування – 1.3. *Організація молодіжної роботи (дозвілля, розвиток, здоровий спосіб життя, волонтерство, вуличні культури, молодіжні об'єднання, молодіжні обміни, молодіжний туризм, задоволення потреб і інтересів, реалізація підходів участі, партнерство, робота з уразливими групами, неформальне навчання, профорієнтація)* – **0 балів**;

05 Соціальні та поведінкові науки – 1.3. *Організація молодіжної роботи (дозвілля, розвиток, здоровий спосіб життя, волонтерство, вуличні культури, молодіжні об'єднання, молодіжні обміни, молодіжний туризм, задоволення потреб та інтересів, реалізація підходів участі, партнерство, робота з уразливими групами, неформальне навчання, профорієнтація)* – **0,2 бала**;

01 Освіта/Педагогіка – 1.4. *Планування, ведення документації (планування, аналіз виконання, ведення документації, оцінювання результативності, звітування)* і 1.5. *Взаємодія з різними суб'єктами роботи (міжсекторальна і міжвідомча співпраця, публічні комунікації)* – **по 0,3 бала**;

02 Культура і мистецтво – 1.2. *Моніторинг поточної ситуації щодо питань і потреб (аналіз практики і досвіду, зокрема міжнародного; визначення потреб; підготовка інформаційних матеріалів)* і 1.6. *Саморозвиток і професійний розвиток осіб (потреби у професійному розвитку, заходи підвищення кваліфікації, продуктивні робочі відносини)* – **по 0,5 бала**;

03 Гуманітарні науки – 1.4. *Планування, ведення документації (планування, аналіз виконання, ведення документації, оцінювання результативності, звітування)* і 1.5. *Взаємодія з різними суб'єктами роботи (міжсекторальна і міжвідомча співпраця, публічні комунікації)* – **0 балів**.

Щодо **підходів і стандартів Ради Європи**, то усереднені дані оцінювання демонструють, що найбільше в усіх проаналізованих освітніх програмах представлена пріоритетна тема Стратегії 2030 – 2.2. *Доступ молоді до прав* (5,9 бала), **найнижчі** загальні середні дані отримано за темою 2.4. *Молодіжна робота* (1,8 бала).

Залежно від галузей знань середні дані розподіляються так.

Найбільш вираженими в освітніх програмах за галузями знань **пріоритетними темами** згідно зі **Стратегією 2030 є:**

23 Соціальна робота – 2.2. *Доступ молоді до прав* – 1,2 бала;

28 Публічне управління та адміністрування – 2.2. *Доступ молоді до прав* – 1,3 бала;

05 Соціальні та поведінкові науки – 2.2. *Доступ молоді до прав* – 1,2 бала;

01 Освіта/Педагогіка (включно з 014, 013) – 2.2. *Доступ молоді до прав* – 1,2 бала;

02 Культура і мистецтво – 2.1. *Посилення плюралістичної демократії* і 2.3. *Співіснування в мирних та інклюзивних спільнотах* – по 0,5 бала;

03 Гуманітарні науки – 2.1. *Посилення плюралістичної демократії* і 2.2. *Доступ молоді до прав* – по 1,0 бала.

Найнижчі показники аналізу середніх даних оцінювання пріоритетних тем за галузями:

23 Соціальна робота – 2.1. *Посилення плюралістичної демократії* – 0,1 бала;

28 Публічне управління та адміністрування – 2.4. *Молодіжна робота* – 0 балів;

05 Соціальні та поведінкові науки – 2.3 *Співіснування в мирних та інклюзивних спільнотах* і 2.4. *Молодіжна робота* – 0 балів;

01 Освіта/Педагогіка – 2.1. *Посилення плюралістичної демократії* і 2.4 *Молодіжна робота* – по 0,3 бала;

02 Культура і мистецтво – 2.2. *Доступ молоді до прав* і 2.4. *Молодіжна робота* – 0 балів;

03 Гуманітарні науки – 2.3. *Співіснування в мирних та інклюзивних спільнотах* і 2.4. *Молодіжна робота* – 0 балів.

Якісні результати

Аналіз потенційних сфер працевлаштування фахівців і фахівчинь, залежно від галузі знань у рейтинговому порядку спадання у II етапі (27 освітніх програм, відібраних для детального аналізу):

| | |
|---|---|
| 23 Соціальна робота (10 ОП) | 2359.2 Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник) – 5 згадувань у 10 проаналізованих програмах |
| | 2446.2. Фахівець у галузі соціального захисту населення |
| | 1229.6 Завідувач центру (молодіжного) |
| | 1229.1 Директор центру соціальних служб для молоді |
| | 2359 Педагог-організатор; 3414 Фахівець з організації дозвілля; 3474 Організатор культурно-дозвілєвої діяльності |
| | Фахівець (консультант) інклюзивно-ресурсного центру, реабілітаційного центру ¹⁰ |
| 28 Публічне управління та адміністрування (1 ОП) | 2419.3 Професіонал державної служби |
| | Громадський сектор |
| 05 Соціальні та поведінкові науки | 2443.2 Консультант із суспільно-політичних питань (в партіях та інших громадських організаціях) |
| | 2419.3 Спеціаліст державної служби (місцевого самоврядування) |
| 01 Освіта/Педагогіка (включно з 014, 013) | 3414 Фахівець з організації дозвілля |
| | 2359.2 Педагог-організатор соціально-виховної роботи з дітьми та молоддю; 3474 Організатор культурно-дозвілєвої діяльності |
| | 243 Професіонал у сфері архівної справи, музеєзнавства, бібліотечної справи, інформації та кінопрограм |
| | 3310/25157 Вчитель початкового навчально-виховного процесу |
| 02 Культура і мистецтво | 3476 Організатор у сфері культури та мистецтва |
| 03 Гуманітарні науки | Сфери працевлаштування: духовність і культура, управління і політика |

10. Тут і далі в тексті дані дослідження відображено відповідно до проаналізованих документів (наприклад, у деяких з них відсутні шифри спеціальностей, рік тощо).

Аналіз відібраних для II етапу освітніх програм дозволив сформулювати перелік освітніх компонент (навчальних дисциплін, практик), які повністю або частково реалізують професійну підготовку майбутніх фахівців/фахівчинь у галузях участі молоді (згідно з Переглянутою Європейською хартією про участь молоді в місцевому й регіональному житті):

| Освітні компоненти за галузями знань* | | | | | | |
|---------------------------------------|---|---|--|--|--|------------------------|
| Галузі участі молоді* | 23 Соціальна робота | 28 Публічне управління та адміністрування | 05 Соціальні та поведінкові науки | 01 Освіта/ Педагогіка (включно з 014, 013) | 02 Культура і мистецтво | 03 Гуманітарні науки |
| Навчання щодо участі молоді | Сучасна молодіжна політика; Молодіжна робота в територіальній громаді; Соціальна молодіжна політика; Методика роботи з дитячими та молодіжними організаціями; Навчання через гру; Організація молодіжної роботи; Соціальна робота з молоддю; Соціальна робота з різними категоріями клієнтів; Теорія і практика молодіжної роботи | — | Соціологія молоді; Соціологія сім'ї та молоді | Соціальна молодіжна політика; Дозвілєва практика з молоддю; Соціально-виховна робота за місцем проживання; Організація історико-краєзнавчої роботи; Психологія творчості; Методика виховної роботи з обдарованими дітьми і молоддю; Методика громадянської освіти та історії | Міжнаціональна та міжконфесійна толерантність | — |
| Інформування молоді | Соціально-педагогічна робота з молодими сім'ями; Безпека дітей та молоді у кіберпросторі; Кроскультурна компетентність соціального педагога; Гендерно чутлива соціальна робота; Технології соціальної роботи (Модуль 1. Інтегрований курс з технологій проведення соціально-просвітницьких тренінгів і акцій); Основи профорієнтаційної роботи; | Суспільна й культурна дипломатія; Комунікаційні кампанії для соціальних і поведінкових змін; Доступ до інформації в демократичному врядуванні: теорія та практика | Соціологія культури і релігії; Соціологія цінностей; Соціологія вільного часу і дозвілля; Тренінг ведення переговорів; Чинники успішного працевлаштування за фахом; Гендер, клас, вік, нація; інтерсекційний аналіз; Соціальні нерівності, стратегізації і мобільність | Організація неформальної освіти; Розвиток креативної особистості у позашкільній освіті; Інтелектуальне дозвілля в позашкільному просторі; Міжкультурна співпраця в освітньому просторі; Веб 2.0 технології та блогінг; Основи копірайтингу та сторителінг; Організація масової фізичної культури і спорту; Анімація у фізичній культурі; Основи здорового способу життя; Сучасні рекреаційні технології; | Культурно-освітня робота музеїв; Документобіг та інформаційне забезпечення в соціокультурній сфері | Психологія спілкування |

| | | | | | | |
|---|--|--|---|--|---|---|
| | Формування здорового способу життя дітей та молоді; Формування гендерної культури; Методика проведення тренінгу в соціальній роботі; Самовиховання та саморегуляція особистості; Основи професійно-педагогічної діяльності; Супервізія у соціальній роботі; Соціальна профілактика девіантної поведінки; Соціально-педагогічна робота у сфері дозвілля; Чинники успішного влаштування за фахом | | | Фітнес та рекреація різних груп населення; Громадське здоров'я; Інформаційно-просвітницькі та виховні технології; Соціальна профілактика; Теорія і методика організації тренінгу; Дозвіллезнавство; Тренінг розвитку креативності та творчих здібностей; Основи сценарно-режисерської діяльності; Інноваційні технології організації дозвілля різних вікових категорій; Організація анімаційної діяльності | | |
| Сприяння участі молоді за допомогою інформаційних та комунікаційних технологій | Інформаційні ресурси в соціальній роботі; Професійна комунікація в соціальній роботі; Інформаційно-комунікаційні та рекламні технології у соціальній і соціально-педагогічній роботі; Комунікаційний менеджмент з практикумом з професійного спілкування; Цифровізація системи соціального захисту | Візуалізація даних і графічний дизайн; Кризові комунікації та інформаційні війни; Кібербезпека і доступ до інформації в демократичному врядуванні; Цифрове багаторівневе врядування; Візуально-інформаційний супровід у професійній діяльності; Цифрові технології в управлінні; Державні інформаційні ресурси та електронні послуги; Електронні послуги та інструменти; Цифрові технології у врядуванні | Аналіз соціальних мереж; Паблік рилейшнз | Медіапедагогіка; Цифрові технології у позашкільній освіті: практикум; Комунікаційні та цифрові технології у соціальних медіа; Цифрові технології в освіті, науці та мистецтві; Інформаційно-комунікаційні технології навчання та ТЗН; Інформаційні технології в соціально-виховній роботі; Тренінг з комунікації | Зв'язки з громадськістю; Комунікативний менеджмент в музейній сфері | Феноменологічні засади виставкової діяльності |
| Сприяння участі молоді в роботі ЗМІ | — | Медійне право | Соціологія масових комунікацій; Гендерний аналіз масмедіа | Теорія і практика реклами і зв'язків з громадськістю; Сучасний диджитал-промоушн та аудиторія цифрових медіа | — | — |
| Заохочення молоді до волонтерства | Навчальна практика (волонтерська); Практикум з організації волонтерської роботи; Волонтерська діяльність; Виробнича практика (волонтерська) / | — | — | — | — | — |

| | | | | | | |
|--|---|--|--|--|---|--|
| Підтримка молодіжних проєктів та ініціатив | Проектна діяльність у соціальній і молодіжній роботі; Проектна діяльність соціального педагога; Фандрайзинг у соціальній роботі; Соціальне проєктування та фандрайзинг; Консультування в соціальній роботі; Основи соціального проєктування; Особливості розроблення й реалізації соціальних проєктів | Стратегії, політики, програми і проєкти в багаторівневому врядуванні; Цифровий проєктний менеджмент; Проєктний менеджмент у публічному секторі | Соціальне проєктування організацій; Основи фандрейзингу; Соціологічний супровід соціальних проєктів; Проектна та грантова діяльність | Освітні програми ЄС та проєктні можливості для учасників та учасниць освітнього простору; Методика гурткової та клубної роботи; Соціально-педагогічний коучинг; Основи проєктування дозвіллевої діяльності; Проектна та франчайзингова системи дозвілля; Методика організації позакласної та позашкільної освіти; Теорія та методика театральної діяльності; Основи анімаційної роботи | Основи проєктно-грантової роботи | Креативні технології у соціальному проєктуванні |
| Сприяння розвитку молодіжних організацій | Технології організації та активізації громад; Соціокультурна анімація; Анімаційна практика; Методика організації соціокультурної анімації; Соціально-педагогічна робота у сфері дозвілля; Анімаційна діяльність соціального працівника; соціальної працівниці | Політика згуртування і лідерство в багаторівневому врядуванні; Вертикальне й горизонтальне співробітництво, координування мережеских взаємодій | — | Соціальна молодіжна політика; Організаційно-виховна робота в сфері дозвілля; Рекреаційна та дозвіллева діяльність (регіональний аспект); Основи анімаційної роботи | — | |
| Сприяння участі молоді у громадських організаціях і політичних партіях | Громадські об'єднання та рухи; Практика в неурядових організаціях (виробнича) | Управління НУО та технології взаємодії влади і громади; Європейські та міжнародні організації | Соціологія громадської думки та мас-медіа; Політичний діалог та медіація; Громадянське суспільство, фемінізм та жіночий активізм | Соціально-правовий захист дітей і молоді; Технології роботи з дитячими й молодіжними організаціями; Теорія та методика роботи з дитячими та молодіжними організаціями України | Основи громадянського суспільства та політичних знань | — |
| Інше | Основи інклюзивної освіти; Попередження соціальної ексклюзії; Документування в соціальній роботі; Інклюзивна освіта; Основи спеціальної педагогіки та інклюзивної освіти; Соціальна інклюзія | | Сучасні теорії миру та конфліктів; Медіація та миротворчість; Нерівності, конфлікти і соціальна справедливість | Організація інклюзивного освітнього простору; Асистування в інклюзивному середовищі; Основи інклюзивної освіти | Світова соціокультурна практика | Рефлексивні студії європейських ціннісних систем |

***Примітка:** з проаналізованих освітніх програм були обрані освітні компоненти, які **потенційно** можуть розкривати зміст представлених сфер участі молоді в місцевому й регіональному житті, з огляду на назви освітніх компонентів; їхній зміст і наповнення не аналізували.

— ВИСНОВКИ Й РЕКОМЕНДАЦІЇ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ПІЛОТНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

1. Професійний стандарт «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)» уже знайшов відображення у сферах можливого працевлаштування освітніх (освітньо-професійних, освітньо-наукових) програм у галузі 231 Соціальна робота (п'ять із десяти відібраних для II етапу освітніх програм). В інших галузях знань проаналізовані освітні програми наразі не відображають молодіжну роботу як сферу професійного працевлаштування здобувачів і здобувачок; натомість є суміжні сфери: громадські організації, політичні партії, дозвілля, соціально-виховна діяльність.

Рекомендації: введення професійної кваліфікації «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)» в освітні програми інших галузей з відповідним відображенням у змісті освіти (освітніх компонентах і професійних компетентностях); створення розсилки від стейкхолдерів/стейкхолдерок до проектних груп освітніх програм з пропозицією внести до змісту освітніх програм відповідні зміни.

2. Зміст освітніх компонент усіх проаналізованих галузей знань свідчить, що вони містять навчальні дисципліни, які дозволяють реалізовувати професійну підготовку фахівців/фахівчинь у галузях участі молоді. Зокрема, у галузях «Інформування молоді», «Сприяння участі молоді за допомогою інформаційних та комунікаційних технологій», «Підтримка молодіжних проєктів та ініціатив» освітні програми усіх галузей знань мають відповідні освітні компоненти.

Найменш реалізованою є галузь участі молоді «Заохочення молоді до волонтерства» (окрім спеціальності 231 Соціальна робота).

Рекомендації: поширювати досвід викладання дисциплін і введення до змісту освітніх програм тих освітніх компонент, що відповідають різним сферам участі молоді; провести дискусію/обговорення можливостей введення до змісту освітніх програм не представлених / мало представлених сфер участі молоді; створити навчально-методичне забезпечення викладання освітніх компонент у найменш представлених сферах участі та поширити його серед ЗВО з урахуванням галузей знань.

3. Аналіз відповідності змісту ОП пріоритетним темам Стратегії 2030 засвідчив недостатній рівень представленості в освітніх програмах відповідних пріоритетних тем за галузями знань: 23 Соціальна робота – 2.1. *Посилення плюралістичної демократії*; 28 Публічне управління та адміністрування – 2.4. *Молодіжна робота*; 05 Соціальні та поведінкові науки – 2.3. *Співіснування в мирних та інклюзивних спільнотах* і 2.4. *Молодіжна робота*; 01 Освіта/Педагогіка – 2.1. *Посилення плюралістичної демократії* і 2.4. *Молодіжна робота*; 02 Культура і мистецтво – 2.2 *Доступ молоді до прав* і 2.4. *Молодіжна робота*; 03 Гуманітарні науки – 2.3. *Співіснування в мирних та інклюзивних спільнотах* і 2.4. *Молодіжна робота*.

Рекомендації: запропонувати проектним групам освітніх програм доповнити зміст освітніх програм освітніми компонентами відповідної тематики.

4. Найбільш проявленими в освітніх програмах пріоритетними темами Стратегії 2030 визначено: 23 Соціальна робота – 2.2. *Доступ молоді до прав*; 28 Публічне управління та адміністрування – 2.2. *Доступ молоді до прав*; 05 Соціальні та поведінкові науки – 2.2. *Доступ молоді до прав*; 01 Освіта/Педагогіка – 2.2. *Доступ молоді до прав*; 02 Культура і мистецтво – 2.1. *Посилення плюралістичної демократії* і 2.3. *Співіснування в мирних та інклюзивних спільнотах*; 03 Гуманітарні науки – 2.1. *Посилення плюралістичної демократії* і 2.2. *Доступ молоді до прав*.

Рекомендації: провести конференцію / семінар / зібрати колекцію досвіду для поширення кращих результатів роботи у пріоритетних стратегічних напрямках для широкого загалу стейкхолдерів/стейкхолдерок.

5. Недостатній рівень представлення у проаналізованих освітніх програмах трудових функцій згідно з професійним стандартом «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)» може бути викликаний як новизною цього документа (набув чинності в березні 2023 року), так і низькою поінформованістю ЗВО про відповідний стандарт.

Рекомендації: поширити інформацію про трудові функції та професійні компетентності серед ЗВО; створити доступне навчально-методичне забезпечення для реалізації професійної підготовки фахівців/фахівчинь ключових галузей знань відповідно до професійного стандарту.

6. Проведене пілотне дослідження й висновки з нього не є репрезентативними, оскільки вибірку освітніх програм для аналізу формували без дотримання вимоги репрезентативності; аналіз здійснювали лише відповідно до представлених на відкритих веб-ресурсах документів, і він може не відображати реального змісту освітніх компонент. Водночас це дослідження дозволяє визначити основні тенденції в галузі вищої формальної освіти щодо підготовки фахівців/фахівчинь для роботи з молоддю.

РЕЗУЛЬТАТИ ОНЛАЙН-ОПИТУВАННЯ

Коротка інформація про дослідження

Мета дослідження: дослідити стан і ставлення до забезпечення підготовки фахівців/фахівчинь молодіжної галузі в Україні після затвердження професійного стандарту за професією «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)» Національним агентством кваліфікацій та внесення його до Реєстру (березень 2023 року) представників і представниць закладів вищої освіти України (ЗВО), а також створити базу осіб, зацікавлених в інтерв'юванні й поширенні досвіду для колекції освітніх практик ЗВО в галузі молодіжної роботи, заснованої на підходах, освітніх ресурсах і стандартах Ради Європи.

Цільова група опитування – представники і представниці ЗВО: ректори й ректорки ЗВО, декани й деканки факультетів, завідувачі й завідувачки кафедр, викладачі й викладачки, розробники й розробниці установчих навчальних документів (освітніх програм, освітньо-професійних програм, програм навчальних дисциплін і програм практик, курсів підвищення кваліфікації), інші представники і представниці ЗВО.

Завдання дослідження:

1. Визначити:

- ставлення представників і представниць ЗВО до забезпечення підготовки фахівців і фахівчинь молодіжної галузі в Україні та можливості ЗВО після затвердження професійного стандарту за професією «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)» Національним агентством кваліфікацій та внесення його до Реєстру (березень 2023 року);
- обізнаність щодо затвердження професійного стандарту за професією «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)»;
- бажання й можливості ЗВО забезпечити підготовку фахівців/фахівчинь молодіжної галузі в Україні;
- обізнаність щодо освітніх ресурсів, стандартів і підходів Ради Європи та їх використання в забезпеченні підготовки фахівців/фахівчинь молодіжної галузі в Україні.

2. З'ясувати, які бар'єри існують для забезпечення підготовки фахівців/фахівчинь з питань молоді (молодіжних працівників/працівниць) у закладах вищої освіти.

Коротка інформація про методику дослідження:

Методи збору інформації: онлайн-опитування через гугл-форму представників і представниць ЗВО. Запрошення до участі в опитуванні розсилали до ЗВО на електронну пошту закладу, на електронні пошти факультетів і кафедр, які за результатами кабінетного огляду пропонують освітні програми, особисто представникам і представницям ЗВО, причетним до забезпечення підготовки фахівців і фахівчинь молодіжної галузі в Україні. В опитуванні взяли участь 44 респонденти й респондентки.

Представники і представниці ЗВО, які взяли участь в опитуванні

| ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ | кількість представників і представниць ЗВО, які взяли участь у дослідженні |
|--|--|
| Вінницький інститут конструювання одягу і підприємництва, м. Вінниця | 1 |
| Житомирський державний університет імені Івана Франка, м. Житомир | 3 |
| Запорізький національний університет, м. Запоріжжя | 1 |
| Івано-Франківський національний медичний університет, м. Івано-Франківськ | 5 |
| Комунальний заклад ЛОР «Львівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти», м. Львів | 1 |
| Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, м. Луцьк | 1 |
| Київський національний лінгвістичний університет, м. Київ | 2 |
| Комунальний заклад вищої освіти «Академія культури і мистецтв» Закарпатської обласної ради, м. Ужгород | 3 |
| Комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» ДОР, м. Дніпро | 2 |
| Комунальний заклад вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса | 1 |
| Косівський інститут прикладного та декоративного мистецтва, м. Косів | 1 |
| Криворізький державний педагогічний університет, м. Кривий Ріг | 1 |
| Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», м. Харків | 2 |
| Національний університет «Києво-Могилянська академія», м. Київ | 1 |
| Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», м. Дніпро | 1 |
| Національний Університет «Львівська політехніка», м. Львів | 1 |
| Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка, м. Чернігів | 2 |
| Національний університет водного господарства і природокористування (НУВГП), м. Рівне | 1 |
| Національний університет харчових технологій, м. Київ | 1 |
| Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ | 7 |
| Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, м. Умань | 2 |
| Харківська державна академія фізичної культури, м. Харків | 1 |
| Херсонський державний університет, релокований до м. Івано-Франківськ | 3 |

Найактивнішу участь в опитуванні взяли представники і представниці ЗВО м. Івано-Франківська, зокрема представники і представниці Херсонського державного університету, який був релокований до м. Івано-Франківськ.



Рис. 1. Географія учасників і учасниць опитування, кількість представників і представниць ЗВО

Серед представників і представниць ЗВО 8 чоловіків і 36 жінок.

В опитуванні взяли участь 2 проректори/проректорки, 12 завідувачів/завідувачок кафедр (серед них 1 виконуюча обов'язки завідувачки кафедри), 1 деканка факультету, 1 директорка навчально-методичного центру забезпечення якості освіти, 1 заступниця директора з виховної роботи, 6 професорів/професорок, 9 доцентів/доценок кафедр (один з них обіймає посаду начальника навчального відділу), 3 викладачі/викладачки. 8 представників/представниць ЗВО не надали відповіді щодо їхніх посад.

Ставлення представників і представниць ЗВО до забезпечення підготовки фахівців і фахівчинь молодіжної галузі в Україні

Значна частина представників і представниць ЗВО, які взяли участь в опитуванні (77%), знають загалом або знають у деталях про затвердження професійного стандарту за професією «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)» Національним агентством кваліфікацій і внесення його до Реєстру в березні 2023 року (Рис. 2).



Рис. 2. Розподіл відповідей на питання «Чи знаєте Ви, що в березні 2023 року Національне агентство кваліфікацій затвердило й внесло до Реєстру професійний стандарт за професією «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)»?», кількість

Також значна частина представників і представниць ЗВО, які взяли участь в опитуванні (70%), знають загалом або знають у деталях про підходи, освітні ресурси і стандарти Ради Європи в галузі молодіжної роботи (Рис. 3).

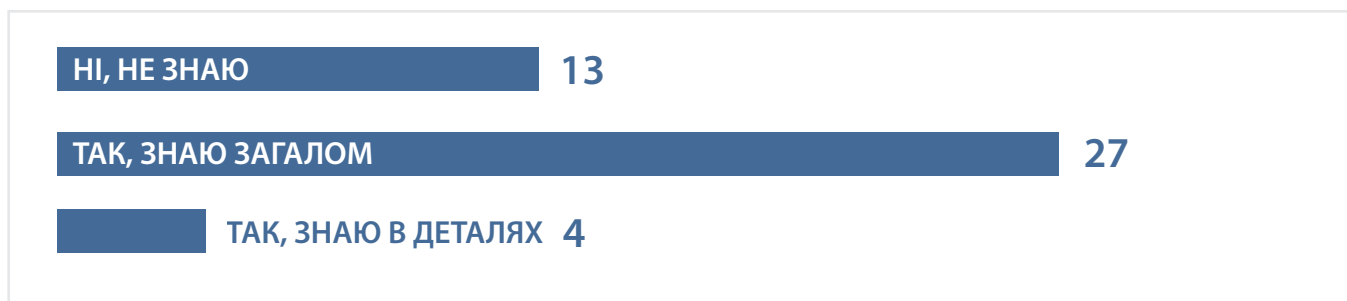


Рис. 3. Розподіл відповідей на питання «Чи знаєте ви про підходи, освітні ресурси і стандарти Ради Європи в галузі молодіжної роботи?», кількість

Значна частина представників і представниць ЗВО, які взяли участь в опитуванні (61%), вважають, що серед молодих людей є запит на професію «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)» (Рис. 4).

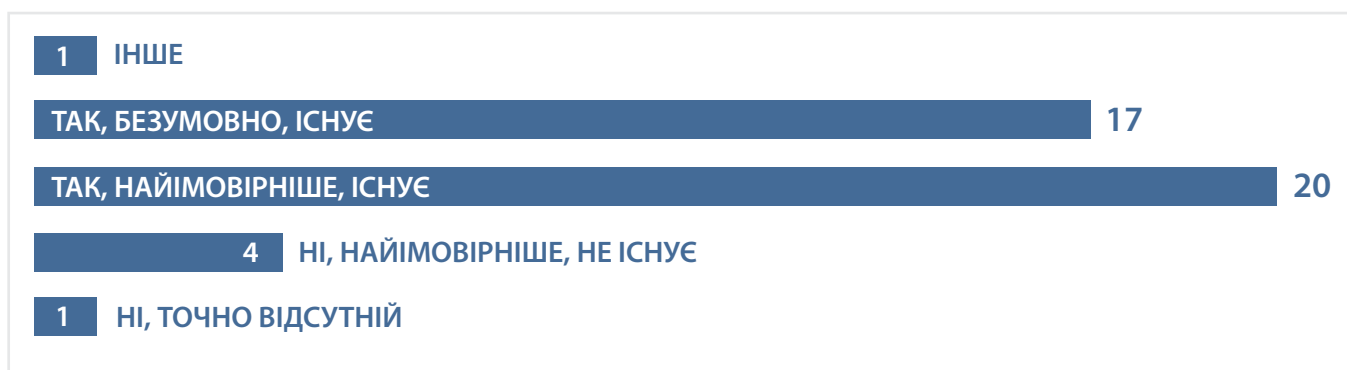


Рис. 4. Розподіл відповідей на питання «Як ви вважаєте, чи існує серед молодих людей запит на професію «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)»?», кількість

Після затвердження професійного стандарту за професією «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)» фахівці й фахівчині, які працюють з молоддю, отримують можливість підтвердити їхню кваліфікацію. Майже половині представників і представниць ЗВО, які взяли участь в опитуванні, було важко відповісти, чи планує заклад освіти пропонувати варіанти підтвердження кваліфікації для таких фахівців/фахівчинь молодіжної галузі (Рис. 5).

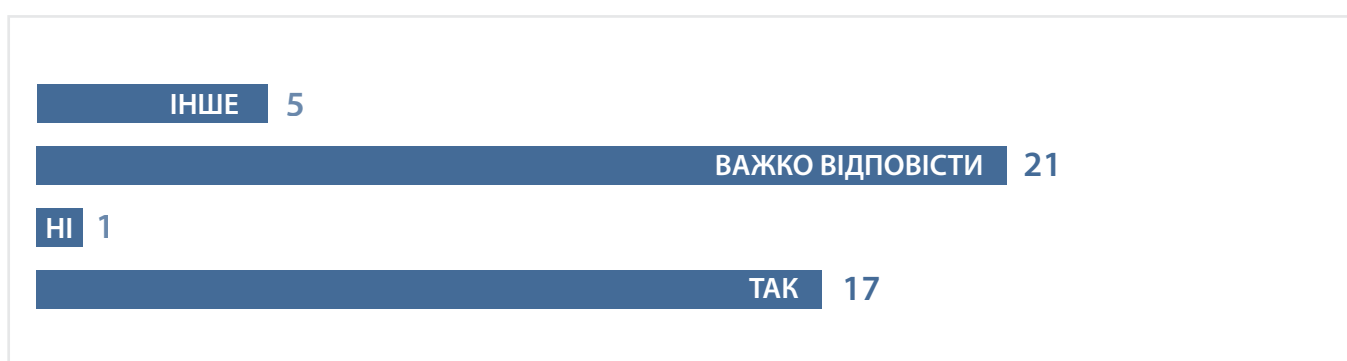


Рис. 5. Розподіл відповідей на питання «Після затвердження професійного стандарту за професією «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник) чи планує ваш освітній заклад пропонувати варіанти підтвердження кваліфікації для тих фахівців і фахівчинь, які працюють з молоддю й хотіли б підтвердити свою кваліфікацію?», кількість

Значна частина представників і представниць ЗВО, які взяли участь в опитуванні, вважають, що їхній освітній заклад має кадрове, матеріально-технічне, інформаційне та навчально-методичне забезпечення: інформаційне та навчально-методичне забезпечення відзначили 86% представників і представниць ЗВО, матеріально-технічне – 95%, кадрове – 91% (Рис. 6).

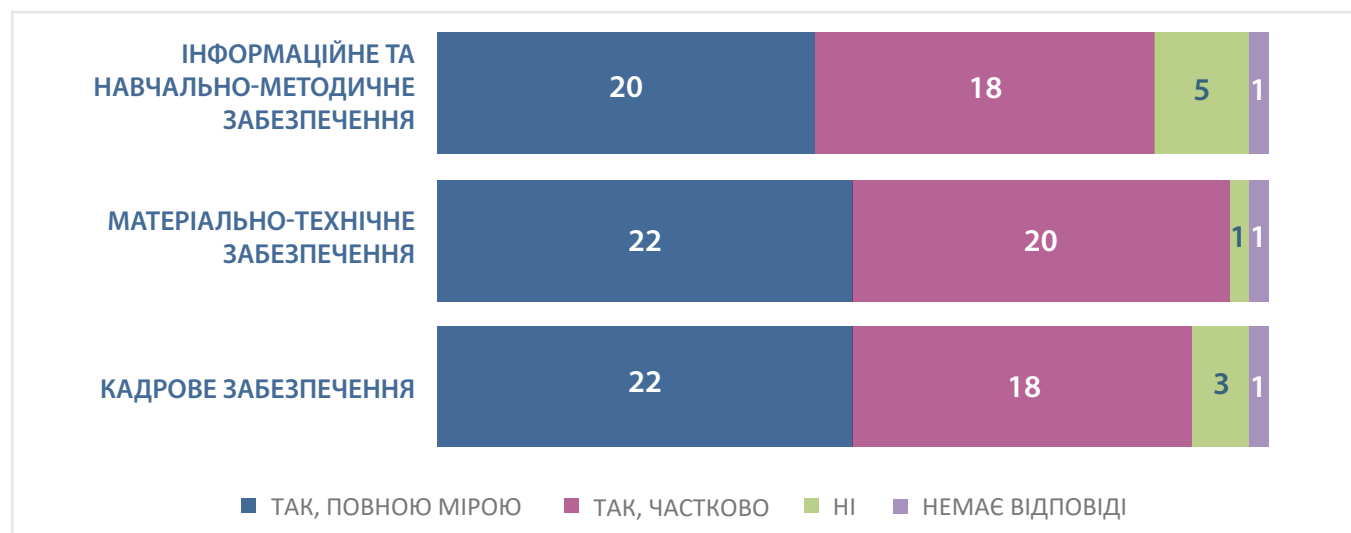


Рис. 6. Розподіл відповідей на питання «Як ви вважаєте, чи має ваш освітній заклад ресурсне забезпечення для підготовки фахівців/фахівчинь з питань молоді (молодіжних працівників/працівниць)? [кадрове забезпечення], [матеріально-технічне забезпечення], [інформаційне та навчально-методичне забезпечення]», кількість

14 представників і представниць ЗВО, які взяли участь у дослідженні, зазначили, що освітній заклад пропонує підготовку фахівців і фахівчинь у молодіжній галузі. Ще 18 респондентів і респонденток, зауважили, що освітній заклад тільки частково забезпечує таку підготовку – є окремі дисципліни, або курси підвищення кваліфікації, або практики, які формують фаховий підхід до молодіжної роботи і/або молодіжної політики (Рис. 7).



Рис. 7. Розподіл відповідей на питання «Чи хотіли б ви, щоб ваш освітній заклад готував фахівців і фахівчинь у молодіжній галузі, зокрема фахівців і фахівчинь з питань молоді (молодіжних працівників/працівниць)? Можливо, у вашому ЗВО такої освітньої програми немає, але є окремі дисципліни, або курси підвищення кваліфікації, або виробнича практика, які частково забезпечують підготовку фахівців/фахівчинь у молодіжній галузі й формують фаховий підхід до молодіжної роботи і/або молодіжної політики», кількість

Представники і представниці ЗВО, які забезпечують, зокрема частково, підготовку фахівців/фахівчинь молодіжної галузі в Україні

32 представники і представниці ЗВО, які взяли участь у дослідженні, зазначили, що освітній заклад готує фахівців/фахівчинь у молодіжній галузі або частково забезпечує підготовку фахівців/фахівчинь у молодіжній галузі – є окремі дисципліни, або курси підвищення кваліфікації, або практики, які формують фаховий підхід до молодіжної роботи і/або молодіжної політики.

Якщо заклад пропонує здобувачам/здобувачкам освітню чи освітньо-професійну програму, то природно, що він пропонує і програми дисциплін чи програми практик.

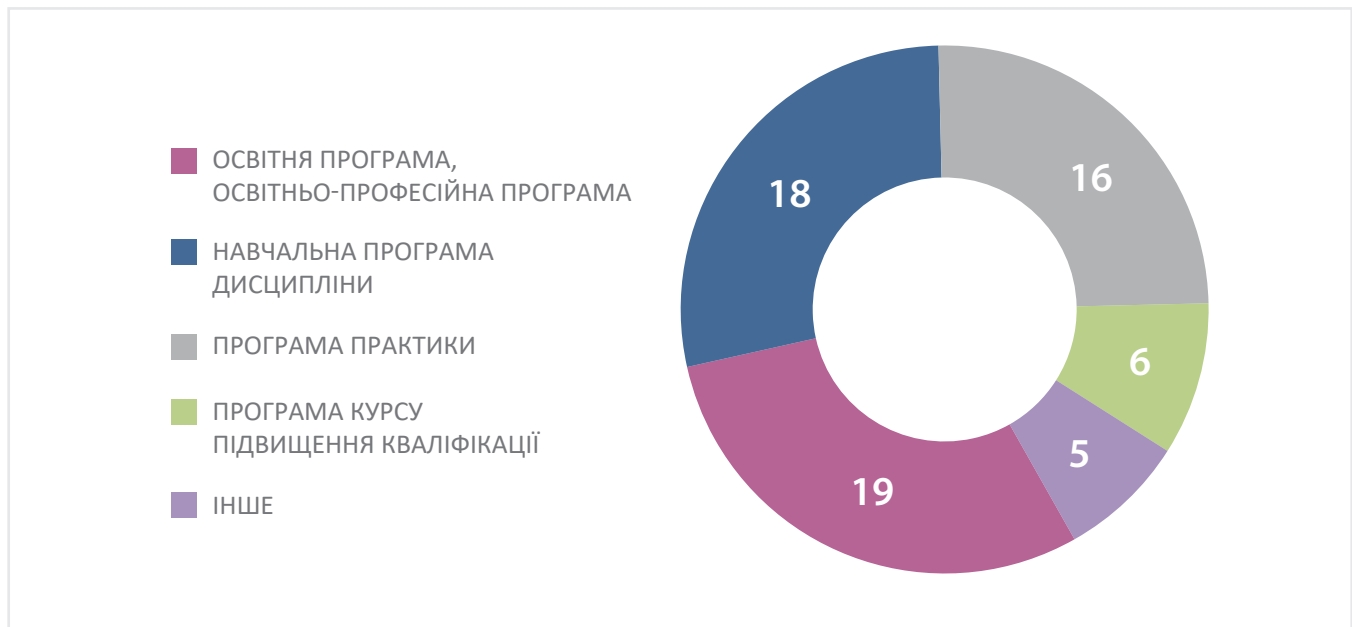


Рис. 8. Розподіл відповідей на питання «Ваш освітній заклад готує фахівців/фахівчинь, які набувають знань і навичок у молодіжній галузі, зокрема в галузі роботи з молодими людьми. У яких освітніх документах відображена така підготовка?», кількість

27 із 32 представників і представниць ЗВО знають, що в березні 2023 року Національне агентство кваліфікацій затвердило та внесло до Реєстру професійний стандарт за професією «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)».

24 із 32 представників і представниць ЗВО згадували дуже багато підходів і стандартів Ради Європи.

У галузі молодіжної роботи 19 представників і представниць ЗВО назвали конкретні документи Ради Європи (Європейська хартія про участь молоді в місцевому та регіональному житті (три згадки), Стратегія молодіжного сектора Ради Європи до 2030 року (дві згадки), Портфоліо (п'ять згадок), Рекомендації СМ/Rec (2015) щодо доступу молоді з неблагополучних регіонів до соціальних прав, Рекомендації СМ/Rec (2016) щодо доступу молодих людей до прав), а також підходи й документи, викладені в загальному вигляді («орієнтація на потреби молоді», «молодіжна політика, заснована на підходах участі», молодіжне самоврядування, «молодіжна політика має сприяти благополуччю молоді», «включенню в суспільство та участі в процесах ухвалення рішень», «молодіжні центри зі Знаком якості», «документи в галузі молодіжної роботи», «посібники з молодіжної роботи», «мобільна робота з молоддю»).

Також згадували підходи в освіті й навчанні щодо забезпечення прав людини, зокрема вимушено переміщених осіб і репатріантів/репатріанток, забезпечення гендерної рівності та підтримання жертв насильства щодо жінок і дівчат, захисту прав дитини, протидії дискримінації та посилення інклюзивності й захисту прав національних та інших меншин (посібник з освіти у сфері освіти з прав людини «Компас», «Закладинки»).

Четверо представників і представниць ЗВО згадували проєкт «Молодь за демократію в Україні» (зокрема як інформаційний ресурс проєкт «Молодь за демократію в Україні» порталу Офісу Ради Європи в Україні). Також представники і представниці ЗВО серед освітніх ресурсів називали європейську програму «Молодь», «Еразмус Молодь».

Одна з відповідей інформативна: *«Загальна політика спрямована на залучення молоді до європейських цінностей демократії, надання їй рівних можливостей; толерантність до соціального й біологічного різноманіття, пріоритетів сталого розвитку (екологічність, збереження та економія ресурсів тощо); повагу до прав дітей і неповнолітніх, зокрема їхньої самобутності, розвиток обдарувань тощо. Реалізація відбувається через створені в громадах молодіжні центри, а також шляхом організації й упровадження неформальної та інформальної освіти для молоді й тих дорослих, які з ними взаємодіють»* (Відповідь з опитувальника).

26 з 32 представників і представниць ЗВО зазначили, що в освітніх практиках закладу вищої освіти висвітлені певною мірою освітні ресурси і стандарти Ради Європи в галузі молодіжної роботи.

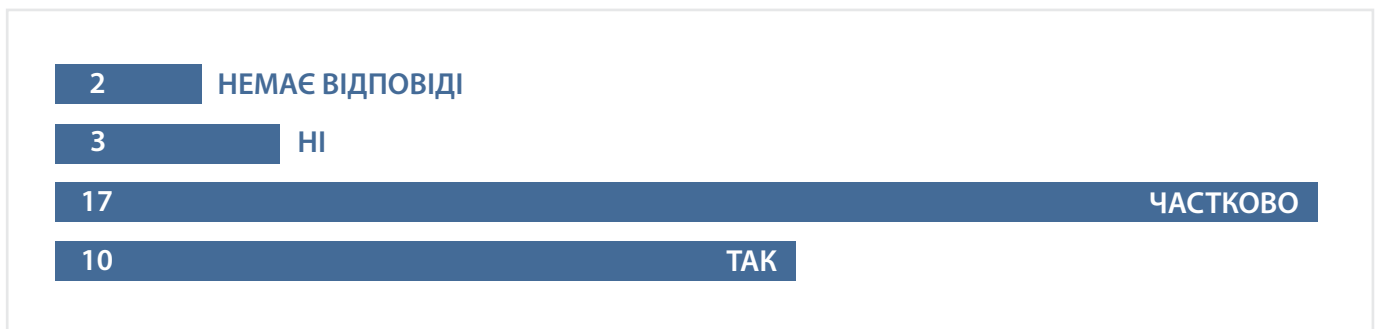
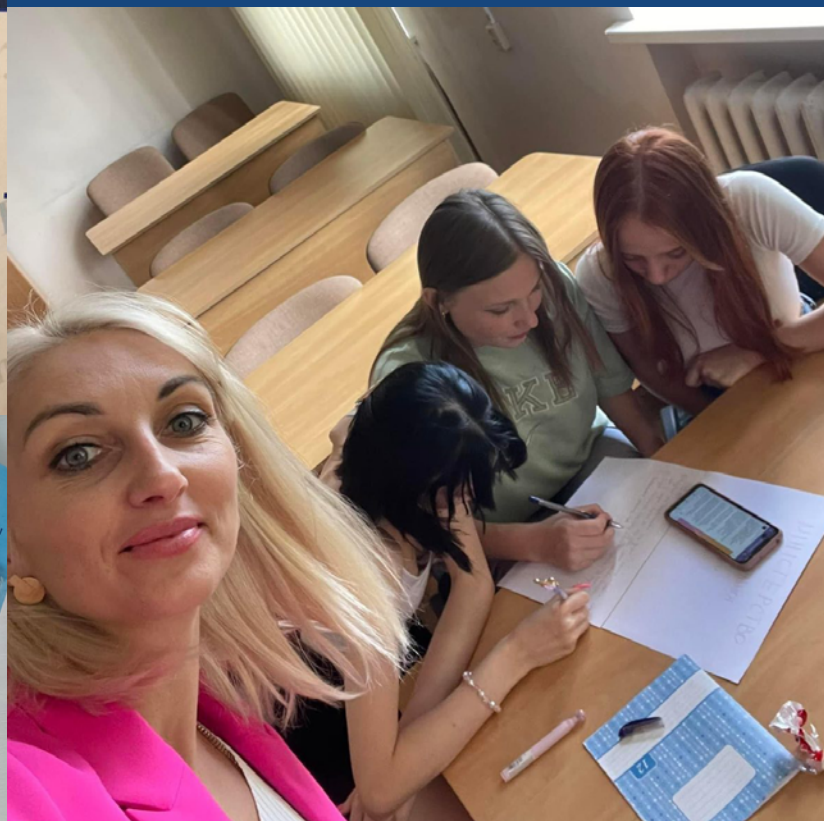


Рис. 9. Розподіл відповідей на питання «Чи висвітлено підходи, освітні ресурси і стандарти Ради Європи в галузі молодіжної роботи в освітніх документах вашого закладу освіти?», кількість



АНОТАЦІЇ ІСТОРІЙ ДОСВІДУ



ВІКТОРІЯ БЕЗСМЕРТНА

ГО «Інститут креативних інновацій»,
м. Житомир

**Дуальне навчання в галузі
молодіжної роботи.**

**Досвід взаємодії ГО «Інститут креативних
інновацій» і ЖДУ імені Івана Франка
у створенні й реалізації програми
навчальної дисципліни
«Молодіжна соціальна робота»**

*«Стандарт Ради Європи – це той базис, на
якому дійсно можна вирощувати справді
професійну підготовку молодіжних працівників
і працівниць у нас в Україні».*

Головна ідея: «Молодіжна соціальна робота» – це навчальна дисципліна варіативної частини освітньої програми «Соціальна робота» ЖДУ імені Івана Франка. Ідея полягала в тому, щоб ввести таку дисципліну до освітньої програми з соціальної роботи, тим самим надаючи майбутнім фахівцям/фахівчиням альтернативу для працевлаштування в закладах, які працюють з молоддю; тобто підготувати їх до реалізації професійних функцій молодіжних працівників і працівниць. Оскільки в мене був досвід як молодіжної роботи, так і освітньої участі в заходах неформальної освіти Ради Європи і я була знайома зі стандартами й підходами Ради Європи, то, створюючи програму навчальної дисципліни, я враховувала це, а також можливість дуального навчання майбутніх фахівців і фахівчинь, коли люди, які мають практику молодіжної роботи й досвід неформальної освіти, співпрацюють із закладами формальної освіти, щоб додати до професійної підготовки практичний складник і реальний досвід роботи громадських організацій і молодіжних центрів.

Напрями діяльності:

- проведення практичних занять з курсу «Молодіжна соціальна робота» на базі ГО «Інститут креативних інновацій» і «Молодіжний центр Житомирщини»;
- проведення навчальних і виробничих практик для студентів і студенток різних спеціальностей;
- залучення студентів і студенток до волонтерської діяльності, працевлаштування у проєктах.

Особливості програми навчальної дисципліни:

- нормативно-правова база і стандарти Ради Європи щодо молодіжної роботи;
- професійні компетентності в Портфоліо молодіжної роботи;
- поняття участі молоді;
- Знак якості Ради Європи для молодіжних центрів¹¹.

Ключова порада: пам'ятайте, що молоді люди – це ті, хто тут і зараз живуть і розвиваються, і що їхній досвід, знання й уміння мають бути враховані. І перед тим, як щось сказати молодим людям або заперечити, краще до них прислухатися. Бо вони зараз і завжди говорять дуже цікаві речі. Пізнайте молодіжну роботу на практиці, пройдіть стажування або просто прийдіть до молодіжного центру і скажіть: «Можна я тут попрацюю, щоб побачити зсередини, що таке молодіжна робота?»

Інструменти й матеріали Ради Європи, на яких будується діяльність:

- посібники Ради Європи (Компас¹², Скажи своє слово¹³)
- неформальна освіта у проєкті «Молодь за демократію в Україні»¹⁴
- Портфоліо молодіжної роботи Ради Європи¹⁵
- документи Ради Європи: Переглянута Європейська хартія про участь молоді в місцевому та регіональному житті¹⁶; Рекомендація CM/Rec(2017)4 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам про молодіжну роботу¹⁷; Рекомендація CM/Rec(2016)7 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам про доступ молодих людей до прав¹⁸; Рекомендація Комітету міністрів державам-членам про Хартію Ради Європи про освіту для демократичного громадянства та освіту з прав людини, CM/Rec (2010)7¹⁹ та ін.

11. Знак якості Ради Європи для молодіжних центрів. Роль, цінність і вплив молодіжних центрів. URL: <https://rm.coe.int/youthcentre-ukr-role-value-impact/1680a16471>

12. Компас: Посібник з освіти з прав людини за участю молоді. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass>

13. Скажи своє слово! Посібник з Переглянутої Європейської хартії про участь молодих людей у місцевому та регіональному житті. Страсбург Видавництво Ради Європи, 2015. URL: <https://rm.coe.int/have-your-say-manual-ukr/1680789a84>

14. Молодь за демократію в Україні. Офіс Ради Європи в Україні. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/youth-for-democracy-in-ukraine>

15. Портфоліо молодіжної роботи Ради Європи. URL: <https://www.coe.int/uk/web/youth-portfolio/key-questions-about-the-portfolio>

16. Переглянута Європейська хартія про участь молоді в місцевому та регіональному житті. Council of Europe, July 2015. URL: <https://rm.coe.int/168071b58f>

17. У центрі уваги — молодіжна робота. Посібник до Рекомендації CM/Rec(2017)4 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам про молодіжну роботу / Нік Паддісон, Сніжана Бачлія Кнох. Рада Європи, березень 2020. URL: <https://rm.coe.int/ukr-youth-work-in-the-spotlight/1680a4bd04>

18. Доступ молодих людей до прав. Рекомендація CM/Rec(2016)7 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам. Рада Європи, грудень 2020. URL: <https://rm.coe.int/access-to-rights-for-young-people-cm-2016-7-ua-ukr/1680a0f163>

19. Хартія Ради Європи з освіти для демократичного громадянства і освіти з прав людини. Рекомендація CM/Rec (2010) 7 Комітету Міністрів. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/council-of-europe-charter-on-education-for-democratic-citizenship-and-human-rights-education>

ЄВГЕНІЙ БОРОДІН, ТЕТЯНА ТАРАСЕНКО,

Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка», м. Дніпро

Перша в Україні бакалаврська
освітньо-професійна програма
«Соціальна та молодіжна робота»

«Експериментальність полягає в тому, що це перша і єдина бакалаврська програма з соціальної та молодіжної роботи, у якій ураховано як український, так і зарубіжний досвід підготовки фахівців і фахівчинь з питань молоді й соціальної роботи. Комусь треба було наважитися це зробити».



Головна ідея: особливість освітньо-професійної програми полягає в поєднанні соціальної й молодіжної роботи в умовах визначених в Україні галузей знань та освітніх спеціальностей. Відповідно до цього в основу програми був покладений освітній стандарт з соціальної роботи. Коли програму розробляли, ще не існувало професійного стандарту для молодіжних працівників/працівниць. Що стосується молодіжної роботи, то, крім моніторингу вітчизняного й зарубіжного досвіду в цій галузі, спиралися на Портфоліо молодіжної роботи Ради Європи²⁰ для визначення компетентностей випускників/випускниць програми. Тобто особливістю програми є саме використання компетентностей Ради Європи в галузі молодіжної роботи, використання Портфоліо як стандарту щодо того, які компетентності потрібно сформулювати. Це був експеримент, було проаналізовано багато варіантів, але обрали саме Портфоліо через оптимальну можливість практичної реалізації. Зараз працюємо над імплементацією професійного стандарту «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)»²¹ шляхом оновлення нашої освітньо-професійної програми.

Напрями діяльності:

- постійний моніторинг кращих практик і пошук шляхів їх адаптації у формальній освіті;
- науково-публікаційна діяльність і розширення міждисциплінарних зв'язків, зокрема на основі підготовки аспірантів/аспіранток і захисту дисертацій, присвячених проблематиці молодіжної політики (у галузі знань «Публічне управління та адміністрування»);
- проведення науково-комунікаційних заходів з питань молодіжної політики й молодіжної роботи.

Особливості програми:

- професійні компетентності фахівців/фахівчинь, які працюють з молоддю, визначені в Портфоліо молодіжної роботи Ради Європи та професійних стандартах України;
- вісім освітніх компонент обов'язкового циклу розкривають різні аспекти молодіжної роботи / молодіжної політики;
- кваліфікаційна та курсова роботи з молодіжної проблематики;
- група забезпечення програми з осіб, які мають досвід роботи в органах публічної влади й інших структурах соціальної та молодіжної роботи, залучення до групи розробників/розробниць і рецензентів-практиків/рецензенток-практикинь з питань молодіжної роботи й соціальної галузі;
- навчальні, виробнича та передатестаційна практики.

Ключова порада: молодим людям важливо відчувати допомогу, підтримку та сприяння, особливо в таких аспектах, як активність, участь, партнерство, спільна відповідальність. Цього важливо навчати, відходити від пасивного очікування підтримки й забезпечення. Важливо розуміти, що забезпечення соціальних змін і розвитку залежить саме від нас, наших зусиль, наших ресурсів. Тому маємо знати, як цього досягти, і вміти це зробити. Важливо зосередитися на тому, щоб суспільство, громади, заклади освіти більше знали про молодіжну роботу як професійну діяльність.

20. Портфоліо молодіжної роботи Ради Європи. URL: <https://www.coe.int/uk/web/youth-portfolio/key-questions-about-the-portfolio>

21. Професійний стандарт «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)». Міністерство молоді та спорту України, березень 2023. URL: <https://register.nqa.gov.ua/profstandart/fahivec-z-pitan-molodi-molodiznij-pracivnik>

Інструменти й матеріали Ради Європи, на яких будується діяльність:

- Портфоліо молодіжної роботи Ради Європи²²; посібники Ради Європи (Компас²³, Молодіжна робота, інформована про травму²⁴, Дослідження потреб молодих людей²⁵)
- інтернет-ресурси проєкту «Молодь за демократію в Україні»²⁶; Молодіжного департаменту Ради Європи²⁷, Молодіжного Партнерства²⁸
- рекомендації Кабінету Міністрів Ради Європи: Рекомендація CM/Rec(2017)4 про молодіжну роботу²⁹; Рекомендація CM/Rec(2016)7 про доступ молодих людей до прав³⁰; Рекомендація CM/Rec(2015)3 про доступ молодих людей з неблагополучних районів до соціальних прав³¹

22. Портфоліо молодіжної роботи Ради Європи. URL: <https://www.coe.int/uk/web/youth-portfolio/key-questions-about-the-portfolio>

23. Компас: посібник з освіти з прав людини за участю молоді. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass>

24. Посібник з навчального курсу з молодіжної роботи, інформованої про травму. Проєкт / Назарій Боярський, Юлія Єлфімова, Наталія Макієнко, Олена Черних. Рада Європи, серпень 2022. URL: <https://rm.coe.int/posybnik-trauma-informed-youth-works-ukr-digital-yfduii/1680a8ec2f>

25. Дослідження потреб молодих людей: крок за кроком: практичний посібник. Проєкт / Вікторія Безсмертна, Людмила Кіндрат, Олена Черних. Рада Європи, грудень 2021. URL: <https://rm.coe.int/research-on-the-needs-of-young-people-practical-guide-yfdua/1680a4f3b8>

26. Молодь за демократію в Україні. Офіс Ради Європи в Україні. URL: [https://www.coe.int/uk/web/kyiv/youth-for-democracy-in-ukraine#%2279290371%22;\[3\]](https://www.coe.int/uk/web/kyiv/youth-for-democracy-in-ukraine#%2279290371%22;[3])

27. Council of Europe. Online resources. URL: <https://edoc.coe.int/en/>

28. Youth Partnership. The European Commission and the Council of Europe.

URL: <https://pjp-eu.coe.int/en/web/youth-partnership/about-the-eu-council-of-europe-youth-partnership>

29. Рекомендація CM/Rec(2017)4 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам про молодіжну роботу.

URL: <https://rm.coe.int/recommendation-cmrec-2017-4-ukr/16808e4d93>

30. Доступ молодих людей до прав. Рекомендація CM/Rec(2016)7 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам. Рада Європи, грудень 2020.

URL: <https://rm.coe.int/access-to-rights-for-young-people-cm-2016-7-ua-ukr/1680a0f163>

31. Доступ молодих людей з неблагополучних районів до соціальних прав. Рекомендація CM/Rec(2015)3 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам.

URL: <https://rm.coe.int/access-to-social-rights-cmrec-2015-3-ukr/1680a0f164>

МАРІЯ ГРИНЬОВА,

методистка науково-методичної лабораторії управлінської діяльності та забезпечення якості освіти, старша викладачка кафедри педагогіки та освітнього менеджменту, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса

Виховання майбутніх лідерів і лідерок громад: партисипативні підходи в освіті. Програми курсів підвищення кваліфікації «Виховання лідерських якостей у підлітків засобами партисипативного проєктування» і «Навчаймось жити в громаді: методика викладання курсу за вибором для учнів/учениць 8(9) класів»

«Я опікуюсь питаннями учнівської молоді, пов'язаними з освітою для демократичного громадянства та освітою з прав людини. Оскільки наша безпосередня цільова аудиторія – педагогічні працівники/працівниці, зокрема закладів загальної середньої та позашкільної освіти, то першочергово з учнівською молоддю взаємодію через них. І впродовж останніх п'яти років у цьому напрямі реалізовано низку освітніх ініціатив... А враховуючи, що в невеличких містах і селах саме на плечі педагогів/педагогинь лягає значний обсяг роботи з учнівською молоддю, то, на мою думку, те, що ми робимо в Академії, є дуже вагомим для розвитку молодіжної роботи».

Головна ідея цих курсів полягає в навчанні педагогів/педагогинь ефективних технологій виховання лідерських якостей у підлітків та впровадженні партисипативного підходу до розвитку активності учнівської молоді. Основна ідея – підготовка фахівців/фахівчинь, які зможуть мотивувати учнівську молодь до активної участі в житті школи та громади, навчати, як розв'язувати суспільні проблеми й підтримувати в реалізації партисипативних ініціатив.

Напрями діяльності:

- організація і проведення тренінгів, воркшопів, майстер-класів з використанням ресурсів ОДГ/ОПЛ;
- розроблення і впровадження програм курсів підвищення кваліфікації для педагогів/педагогинь;
- розширення участі молоді через партисипативне проєктування й адвокацію;
- розвиток у молоді soft skills, виховання лідерських якостей засобами неформальної освіти;
- розвиток спільноти «УСі В Дії!» задля навчання навзаєм та обміну успішними практиками.

Особливості програми:

- ціннісний підхід: просування цінностей і стандартів Ради Європи в галузі молодіжної політики;
- конструктивістський підхід: використання навчально-методичних ресурсів ОДГ/ОПЛ;
- компетентнісний підхід: вивчення і впровадження кращих практик неформальної освіти;
- діяльнісний підхід: реалізація соціальних ініціатив, партисипативних проєктів, адвокаційних кампаній.

Ключова порада: першочергово вважаю, що навчання фахівців/фахівчинь для роботи з молоддю має відповідати реальним потребам і запитам, які слід ураховувати під час розроблення освітніх програм. Задля цього варто проводити дослідження (опитування) відповідної тематики всіх стейкхолдерів/стейкхолдерок молодіжної роботи, як безпосередньо самих молодіжних працівників/працівниць, так і молоді, місцевої влади та ін.

Також, на моє переконання, необхідно проводити заходи різних форматів, які б сприяли обміну добрими освітніми практиками підготовки фахівців/фахівчинь для роботи з молоддю.

Інструменти й матеріали Ради Європи, на яких будується діяльність:

- Європейська хартія про участь молоді в місцевому та регіональному житті³²
- Хартія з освіти для демократичного громадянства та освіти з прав людини³³
- Міжнародна освітня платформа Living democracy
- Інструмент самостійної оцінки молодіжної політики³⁴
- Компас: посібник з освіти з прав людини за участю молоді³⁵
- Скажи своє слово!: посібник з Переглянутої Європейської хартії про участь молодих людей у місцевому та регіональному житті³⁶
- Словник термінів, які використовує Рада Європи у сферах молодіжної політики, прав людини та неформальної освіти³⁷

32. <https://rm.coe.int/168071b58f>

33. <https://www.coe.int/uk/web/compass/council-of-europe-charter-on-education-for-democratic-citizenship-and-human-rights-education>

34. <https://www.living-democracy.com>

35. Компас: посібник з освіти з прав людини за участю молоді. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass>

36. <https://youth-worker.org.ua/library/skazhy-svoeye-slovo-praktychnyj-posibnyk-iz-zastosuvannya-pereglyanutoyi-yevropejskoyi-hartiyi-pro-uchast-molodi-v-gromadskomu-zhytti-na-miscevomu-ta-regionalnomu-rivnyah/>

37. <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/dictionary-of-terminology-used-by-the-council-of-europe-in-the-youth-policy-field-for-human-rights-and-non-formal-education>

НАТАЛІЯ ЗАЙЧЕНКО,

доцентка кафедри соціальної роботи та освітніх і педагогічних наук, гарантка освітньо-професійної програми, Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка, м. Чернігів

Практикоорієнтований підхід до підготовки молодіжних працівників/працівниць. ОПП «Соціально-виховна робота з дітьми та молоддю», перший (бакалаврський) рівень вищої освіти

«Це важливо тому, що і для нас це нове, ми недостатньо виходимо на практику молодіжної роботи, ми – педагоги, зрозуміло. Насправді шлях, який ми обрали, – молодіжна робота – є актуальним».

Головна ідея: основна ідея освітньої практики полягає у створенні й удосконаленні освітньо-професійної програми «Соціально-виховна робота з дітьми та молоддю», орієнтованої на спеціалізовану підготовку в галузі соціальної роботи, але спрямованої саме на молодь, на молодіжну роботу, навіть щоб вона була відокремлена від соціальної педагогіки.

Напрями діяльності:

- розвиток комплексу теоретичних знань через оновлення змісту освітньої програми, щоб більш точно відповідати потребам молодіжної роботи й соціального захисту;
- залучення студентів/студенток до наукової діяльності: в межах програми студенти/студентки беруть участь у різних формах наукової роботи: «Не так часто, але з 2021 року щосеместрово хоча б три-чотири заходи відбувається в межах студентського наукового гуртка. Це різні дослідження, які студенти/студентки проводять переважно в ході навчальних і виробничих практик, вони збирають інформацію, обробляють, аналізують, доповідають» (З інтерв'ю);
- програма спрямована на теоретичне і практичне навчання, передбачає розроблення студентами/студентками проєктів для реалізації в позашкільній галузі, часто орієнтованих на залучення молодіжних ініціатив;
- інтеграція регіональної специфіки в навчальний процес: програма включає вивчення історії Чернігово-Сіверщини й орієнтується на соціально-виховну роботу в громаді, що забезпечує її високу актуальність для місцевого контексту;
- підхід до викладання із залученням інклюзивної освіти: програма зосереджена на роботі з дітьми з особливими освітніми потребами й передбачає використання інклюзивних підходів і методики.

Специфіка: регіоналістика програми. Програма містить унікальні курси, які відображають регіональну специфіку, наприклад, історія Чернігово-Сіверщини замість загальної історії України.

Особливості досвіду:

- Формат занять. Застосовують різноманітні форми навчання: лекції, практичні та семінарські заняття, навчальні практики. Теоретичні курси мають прикладний характер. Передбачене аудиторне й позааудиторне навчання, фронтальна, групова, індивідуальна й самостійна навчальна робота здобувачів/здобувачок освіти.
- Реалізація проєктів. В останньому семестрі студенти/студентки самостійно розробляють проєкти для реалізації в позашкільній галузі, що сприяє залученню молодіжних ініціатив і має практичний характер.
- Інтеграція з міжнародними стандартами. Використання стандартів і підходів Ради Європи в розробленні й удосконаленні освітніх програм, що сприяє розвитку науки й навчанню студентів/студенток.

Ключова порада: важливо оновлювати зміст освітніх програм, аби вони були актуальні й цікаві для абітурієнтів/абітурієнок. Це вимагає, щоб освітня програма не тільки надавала теоретичні знання, але й була спрямована на практичну реалізацію знань у реальних життєвих ситуаціях, особливо в галузі молодіжної роботи.

Інструменти й матеріали Ради Європи, на яких будується діяльність:

- Портфоліо молодіжної роботи Ради Європи³⁸
- Стандарти й підходи Ради Європи в молодіжній роботі³⁹
- Курси з практичного застосування теорії демократії⁴⁰
- Переглянута Європейська хартія про участь молоді в місцевому та регіональному житті⁴¹
- Рекомендації Комітету міністрів державам-членам:
Про доступ молодих людей до прав, CM/Rec(2016)7⁴²
Про молодіжну роботу, CM/Rec(2017)4⁴³
Про захист молодіжного громадянського суспільства і молоді та підтримки їх участі в демократичних процесах, CM/Rec(2022)6⁴⁴

38. <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/331/pmr.pdf>

39. <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/documents>

40. <https://rm.coe.int/youth-work-in-the-spotlight-ukrainian/1680a4c936>

41. <https://rm.coe.int/168071b58f>

42. <https://rm.coe.int/1680702b6e>

43. <https://rm.coe.int/recommendation-cmrec-2017-4-ukr/16808e4d93>

44. <https://rm.coe.int/0900001680a5e7f3>



ЛЮДМИЛА КІНДРАТ,

кандидатка наук з державного управління,
Проект «Молодь за демократію в Україні»,
Офіс Ради Європи в Україні



**Посібник як ключ до розуміння
освітньої програми**
**Типова загальна короткострокова програма
підвищення кваліфікації**
**«Молодіжна політика, заснована на
підходах участі».**



«Сильною стороною загалом програми є те, що її було створено на запит. Це не просто було бажання Ради Європи чи Міністерства молоді та спорту України. Ми бачили запит, реалізовуючи першу та другу фази проекту Ради Європи «Молодь за демократію в Україні» й досліджуючи потреби і стан діяльності, зокрема органів влади, відповідальних за молодіжну політику».



Головна ідея і мета: основна ідея полягає в інтеграції теоретичних знань і практичних навичок. Програма наголошує на важливості активної участі молодих людей у формуванні й реалізації молодіжної політики, підкреслюючи роль діалогу і взаємодії між різними сторонами процесу.

Метою типової програми є підвищення рівня професійних компетентностей державних службовців і службовиць та посадових осіб місцевого самоврядування щодо забезпечення участі молоді у формуванні й реалізації молодіжної політики з урахуванням стандартів і підходів Ради Європи.

Напрями діяльності:

- молодіжна політика: зосередження на розробленні й упровадженні політик, спрямованих на молодь;
- права людини: включення питань прав людини з акцентом на права молодих людей;
- участь молоді: сприяння активній участі молоді в суспільному житті й розвитку;
- дослідження потреб молодих людей: вивчення потреб різних категорій/груп молодих людей;
- молодіжна робота й неформальна освіта: охоплення аспектів молодіжної роботи й неформальної освіти задля забезпечення участі молоді.

Особливості типової програми:

- Структура програми. Раніше не існувало типової програми з цієї тематики, тому було розроблено серцевину типової програми з описом тем, що мають бути висвітлені.
- Інструментарій. Важливим складником є Посібник з інформаційними матеріалами за темами й повністю розробленими заняттями, які допоможуть суб'єктам надання освітніх послуг з професійного навчання (провайдерам) ефективно проводити навчання. Посібник рекомендовано як додатковий ресурс.
- Гнучкість і адаптація. Програма розроблена так, що провайдери/провайдерки можуть брати її за основу й адаптувати до аудиторії, форматів викладу чи запитів. Це дає можливість впроваджувати програму з урахуванням конкретних потреб і умов.

Ключова порада: важливо бути відкритими до нових ідей і підходів, адаптувати навчальний процес під зміни в суспільстві й потреби молоді. Ефективна молодіжна політика ґрунтується на участі молодих людей, вимагає неперервного оновлення знань і вдосконалення навичок.

Інструменти й матеріали Ради Європи, на яких будується діяльність:

- Переглянута Європейська хартія про участь молоді в місцевому та регіональному житті⁴⁵
- Хартія освіти для демократичного громадянства та освіти з прав людини⁴⁶
- Рекомендації Комітету міністрів державам-членам:
 - Про доступ молоді з неблагополучних районів до соціальних прав, CM/Rec(2015)3⁴⁷
 - Про доступ молодих людей до прав, CM/Rec(2016)7⁴⁸
 - Про молодіжну роботу, CM/Rec(2017)4⁴⁹
 - Щодо участі ромської молоді, CM/Rec(2023)4⁵⁰
 - Про захист молодіжного громадянського суспільства і молоді та підтримки їх участі в демократичних процесах, CM/Rec(2022)6⁵¹
- Інструмент самостійної оцінки молодіжної політики⁵²
- Портфоліо молодіжної роботи Ради Європи⁵³

45. <https://rm.coe.int/168071b58f>

46. <https://www.coe.int/uk/web/compass/council-of-europe-charter-on-education-for-democratic-citizenship-and-human-rights-education>

47. <https://rm.coe.int/168066671e>

48. <https://rm.coe.int/1680702b6e>

49. <https://rm.coe.int/recommendation-cmrec-2017-4-ukr/16808e4d93>

50. <https://rm.coe.int/0900001680aacef2>

51. <https://rm.coe.int/0900001680a5e7f3>

52. <https://rm.coe.int/self-assessment-tool-for-youth-policy-ukrainian/168098b16a>

53. <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/331/pmr.pdf>



ІРИНА КОБЗЄВА,

директорка навчально-методичного центру
забезпечення якості освіти,
КЗВО «Дніпровська академія неперервної
освіти» ДОР, м. Дніпро,
голова ГО «Два береги»

Творчий неформальний підхід до освіти молоді: як зробити формальну освіту ефективнішою

«Усе життя я працюю з молодими людьми, моя
проектна й освітянська діяльність націлена на
молодих людей. Це моя цільова аудиторія, саме
тому виникли ці навчальні дисципліни й освітні
програми, які є авторськими й унікальними для
України. Я їх розробила, розуміючи, що на це є
попит».



REDMI NOTE 8 PRO
AI QUAD CAMERA



Головна ідея: перша дисципліна, яку три роки тому почали впроваджувати в КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти» ДОР, була «Психологія сексуальності». Для академії це був новий досвід. І одразу, в перший рік викладання, на курс записалися більше 100 осіб. Тобто всі, хто прийшли в магістратуру, записалися на вивчення «Психології сексуальності». Це вибіркова дисципліна, і ніхто не примушував слухачів і слухачок робити це. Вони самі це вибрали, коли формували індивідуальну траєкторію навчання. Чому цікавляться? Тому що є потреба, є багато стереотипів і чуток, але мало знань.

Напрацьовано дуже різноплановий досвід. Під час вивчення таких дисциплін відбувається переосмислення стосунків, рефлексія власного життя, виникає потреба змін у своїх стосунках з дітьми або взаємодії з партнерами/партнерками. Це часто шлях до нового «Я».

Важливо змінювати погляди й підходи, усталені в педагогіці, оскільки життя йде та змінюється швидко. Сильною стороною процесу викладання може стати поєднання неформальної і формальної освіти, коли на практичних чи лекційних заняттях викладачі й викладачки не читають щось з роздруківки, а взаємодіють, спілкуються зі здобувачами і здобувачками; коли заняття стають сучасними й інтерактивними.

Напрями діяльності:

- вибіркові освітні компоненти для магістратури «Психологія сексуальності», «Психологія міжстатевих стосунків», «Сучасні тренінгові технології розвитку особистості в освіті», «Психологія насильства», «Безпека онлайн»;
- програми підвищення кваліфікації «Особисті кордони території безпеки», «Безпечні кордони дитини»;
- інформаційно-просвітницькі проекти для працівників/працівниць закладів освіти, молодих і внутрішньо переміщених людей («Насильство – знаю, дію, захищаю», «Я – ресурс», «З Україною в серці», «Творці майбутнього», «PRO-дівчат», «Майстерня порозуміння» та ін.);
- створення навчальних посібників «Повага. Любов. Секс», «Безпека онлайн», «Особисті кордони території безпеки», «Безпечні кордони дитини».

Особливості досвіду:

- поєднання неформальної і формальної освіти молодих людей;
- співпраця з молодіжними центрами й закладами освіти;
- комплексна сексуальна освіта як молодих людей, так і фахівців/фахівчинь з питань молоді.

Ключова порада: навчаючись сам/сама, навчай інших. Ніколи не зупиняйся. Іди далі.

Інструменти й матеріали Ради Європи, на яких будується діяльність:

- Компас⁵⁴
- тренінги Ради Європи з прав людини^{55 56 57}
- Хартія щодо освіти з прав людини⁵⁸

54. Компас: посібник з освіти з прав людини за участю молоді. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass>

55. Compass for EDC/HRE in formal, non-formal and informal learning. Compass national or regional activities in 2023. URL: <https://www.coe.int/en/web/human-rights-education-youth/-/compass-for-edc/hre-in-formal-non-formal-and-informal-learning-1>

56. Програма Європейського Союзу та Ради Європи «Сприяння освіті в сфері прав людини та демократичного громадянства в країнах Східного Партнерства».

Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/ministerstvo/diyalnist/mizhnarodna-dilnist/spivpracya-z-mizhnarodnimi-organizacijami/rada-yevropi>

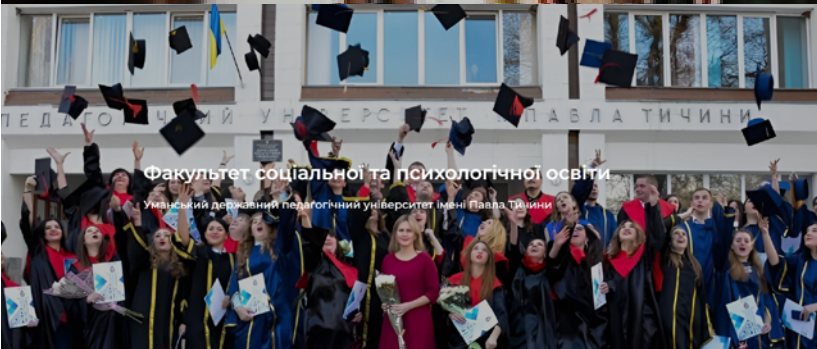
57. Рольф Голлоб, Вільтруд Вайдінгер. Навчасмо демократії. Базові матеріали з питань освіти для демократичного громадянства та прав людини для вчителів. URL: <https://www.living-democracy.com/uk/textbooks/volume-1/>

58. Хартія Ради Європи з освіти для демократичного громадянства та освіти з прав людини. Рекомендація CM/Rec(2010)7 та Пояснювальний меморандум. Київ: Основа, 2017. URL: <https://doccu.in.ua/wp-content/uploads/2014/01/xartia.pdf>



НАТАЛІЯ КОЛЯДА,

докторка педагогічних наук, професорка
кафедри соціальної педагогіки та соціальної
роботи,



Факультет соціальної та психологічної освіти
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

НАТАЛІЯ ЛЕВЧЕНКО,

кандидатка педагогічних наук, керівниця
Молодіжного центру «Start»,

ОКСАНА КРАВЧЕНКО,

докторка педагогічних наук, деканка
факультету соціальної та педагогічної освіти,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини, м. Умань



Історія, синергія та візія: шляхи до професійної майстерності в молодіжній роботі. Освітньо-професійна програма «Соціальна робота (Молодіжна робота)», другий (магістерський) рівень

«Це на той час була одна з перших освітньо-професійних програм саме з підготовки молодіжних працівників/працівниць... Тому і в тематиці випускних кваліфікаційних робіт представлена тема молодіжної роботи, діяльності молодіжних працівників/працівниць, і завдання виробничої практики також орієнтуються на молодіжну роботу».



Головна ідея: освітньо-професійна програма «Соціальна робота (Молодіжна робота)» зосереджена на інтеграції академічних знань і практичного досвіду з метою підготовки кваліфікованих фахівців/фахівчинь у галузі молодіжної роботи. Програма акцентує на важливості міжсекторальної співпраці, вивченні й адаптації європейського досвіду, а також на необхідності створення мережі науково-практичних підрозділів, що сприятимуть науковому дослідженню та практичному застосуванню знань у галузі молодіжної роботи.

Напрями діяльності:

- розвиток теоретичних і методичних засад молодіжної роботи: напрям, що включає наукові дослідження й розроблення програм навчальних дисциплін, орієнтованих на потреби молодіжної роботи;
- впровадження кращих європейських практик у молодіжну роботу, міжнародна співпраця в розвитку освітніх програм;
- створення й оновлення спеціалізованих курсів і програм, що відповідають сучасним вимогам у підготовці молодіжних працівників/працівниць, з урахуванням міжнародних стандартів і потреб молоді;
- практична реалізація набутих знань і навичок через надання студентам/студенткам можливостей для проходження практики в молодіжних центрах, відділах у справах сім'ї та молоді, а також у громадських організаціях.

Особливості освітньої програми:

- теоретична підготовка здобувачів/здобувачок;
- науковий і дослідницький компоненти;
- міжнародна співпраця й вивчення європейського досвіду;
- практичне застосування знань.

Ключові поради.

Наталія Коляда: Якщо коротко сказати, то порада – обов'язково реалізувати таку діяльність, обов'язково впроваджувати програми на різних рівнях, які забезпечить підготовку фахівців/фахівчинь саме до молодіжної роботи, не боятися робити. Насамперед визначити унікальність своєї програми, яка буде виокремлюватися з-поміж інших. І популяризувати власний досвід. Така популяризація спільна, вона повинна мати й матиме позитивні результати.

Наталія Левченко: Саме поєднання теорії й практики, те, що здобувачі й здобувачки засвоюють на освітній програмі й також мають можливість реалізації себе як майбутнього молодіжного працівника / майбутньої молодіжної працівниці в молодіжному центрі. Таке поєднання теорії і практики в межах закладу вищої освіти дає неперевершені результати. Тобто не треба чекати практики для реалізації себе як фахівця/фахівчині: коли ти уже є здобувачем/здобувачкою, ти можеш себе реалізувати як майбутній молодіжний працівник / майбутня молодіжна працівниця на волонтерських засадах, спробувати себе: чи зможу я це робити для молоді. Молодь у нас різна, заходи проводимо і для дітей, і для підлітків, і для студентів/студенток, але мені здається, таке гармонійне поєднання є гарною практикою саме підготовки молодіжних працівників/працівниць на базі закладу вищої освіти.

Оксана Кравченко: Серед таких порад, рекомендацій, напевне, головне надання, створення умов і можливостей для здобувачів/здобувачок вищої освіти бути активними суб'єктами реалізації молодіжної політики ще під час навчання в закладах вищої освіти. Поряд із теоретичними знаннями все-таки надання можливостей долучитися до реалізації і самим ініціювати ті чи ті заходи, проекти, що стосуються молодіжної роботи. Основна ідея – прагнути створити умови для того, щоб здобувач був / здобувачка була активним суб'єктом молодіжної роботи.

Інструменти й матеріали Ради Європи, на яких будується діяльність:

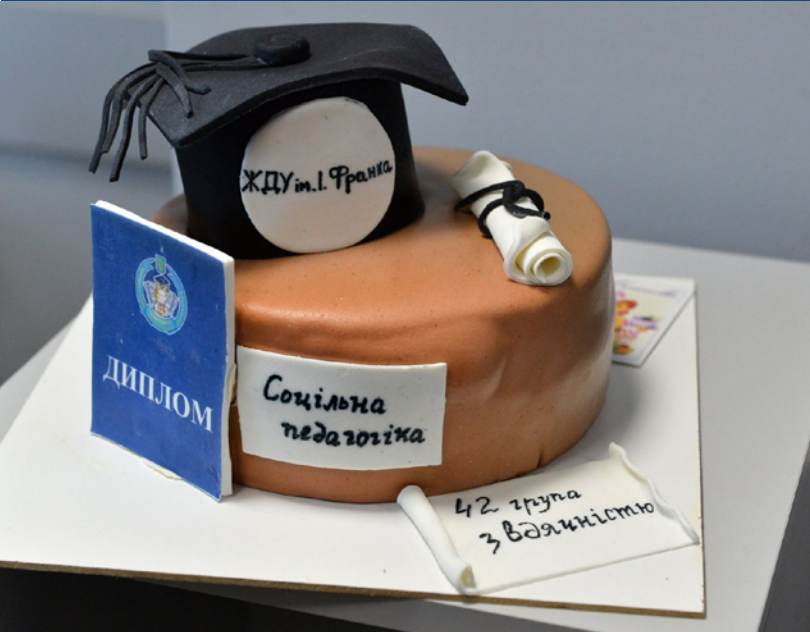
- Портфолію молодіжної роботи Ради Європи⁵⁹
- Хартія з освіти для демократичного громадянства та освіти з прав людини⁶⁰
- Скажи своє слово! Посібник з Переглянутої Європейської хартії про участь молодих людей у місцевому та регіональному житті⁶¹
- Переглянута Європейська хартія про участь молоді в місцевому та регіональному житті⁶²

59. <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/331/pmr.pdf>

60. <https://www.coe.int/uk/web/compass/council-of-europe-charter-on-education-for-democratic-citizenship-and-human-rights-education>

61. <https://youth-worker.org.ua/library/skazhy-svoje-slovo-praktychnyj-posibnyk-iz-zastosuvannya-pereglyanutoyi-yevropejskoyi-hartiji-pro-uchast-molodi-v-gromads-komu-zhytti-na-miscevomu-ta-regionalnomu-rivnyah/>

62. <https://rm.coe.int/168071b58f>



СВІТЛАНА КОЛЯДЕНКО,

кафедра соціальних технологій,
Житомирський державний університет
імені Івана Франка

**Наскрізна молодіжна тематика у
професійній підготовці
майбутніх соціальних працівників і
працівниць**

«Після нашої Перемоги до загальної соціальної групи молодих людей приєднається ще одна частина молоді, які будуть молодими людьми, але при цьому ветеранами/ветеранками. І це такий значущий мотив, що ми вже зараз думаємо про те, що багато з них повернуться молодими, але дуже мудрими. Занадто мудрими. З таким досвідом, який в їхні роки не мав би бути взагалі. І тому ми маємо теж до цього бути готовими й готувати спеціалістів/спеціалісток до цього».



Головна ідея: абсолютно в усіх класичних навчального плану з підготовки майбутніх соціальних працівників і працівниць присутня наскрізна тематика молодіжної роботи й соціального захисту молодих людей. Наприклад, у процесі викладання дисциплін: «Технології соціальної роботи», «Методика соціальної роботи», «Соціальне консультування», «Соціальна інклюзія», «Соціальна профілактика», «Соціальна робота у громаді» та інших – обов'язково розглядають теми соціальних послуг і соціальної взаємодії саме з молодими людьми. Ця практика існує й постійно вдосконалюється. Тому, коли ми задумалися щодо зміни бакалаврської освітньої програми і введення молодіжної соціальної роботи, то було зрозуміло, що це досяжна й реалістична мета, тому що буквально в кожній є розділ про роботу з молодими людьми. Усі дисципліни мають теми на кшталт: «Технології роботи з молоддю» (у курсі «Технології соціальної роботи»), «Методика роботи з молоддю» (у курсі «Методика соціальної роботи»), і так у багатьох дисциплінах. Окрім того, є навчальні й виробничі практики, які проводять на базі молодіжних громадських організацій і професійних асоціацій, очолюваних нашими випускниками й випускницями та соціальними партнерами й партнерками.

Напрями діяльності:

- включення тем роботи з молоддю, молодіжної роботи й молодіжної політики до професійно орієнтованих освітніх компонентів ОП «Соціальна робота» і ОП «Соціальна робота. Соціальна педагогіка»;
- проведення навчальних і виробничих практик на базі молодіжних громадських організацій;
- діяльність студентської соціальної служби для молоді;
- вибіркова освітня компонента «Соціальна підтримка студентської молоді».

Особливості програми:

- феноменологія молодіжного середовища в контексті сучасних соціально-економічних проблем;
- соціальні технології допомоги молоді;
- державна молодіжна політика: вітчизняний і зарубіжний досвід.

Ключова порада: ніколи не зупинятися. Як тільки ми зупинимося, ми станемо нецікаві для молоді. Молоді люди перестануть до нас звертатися. Вони перестануть цього вчитися й не працюватимуть потім далі. Якщо ми будемо їм нецікаві, якщо ми просто випадемо з життя й не будемо постійно прислуховуватися, придивлятися, дивитися, читати... Не можна. Якщо ти працюєш з молоддю, ти маєш бути постійно в тонусі.

Інструменти й матеріали Ради Європи, на яких будується діяльність:

- посібники Ради Європи (Компас⁶³, Курикулум⁶⁴, Молодіжна робота, інформована про травму⁶⁵, Колекція досвідуб⁶⁶, Закладинки⁶⁷)
- участь науково-педагогічних працівників і працівниць кафедри у проєкті «Молодь за демократію в Україні»
- підхід до організації соціальної молодіжної роботи, заснованої на дослідженні⁶⁸

63. Компас: посібник з освіти з прав людини за участю молоді Друге видання, переглянуте у 2020 році / Заг. ред. Руї Гомеш. Рада Європи, жовтень 2012 р. Видавництво «Право», 2020. URL: <https://rm.coe.int/compass-2020-ukr-yfdua/1680a24e8d>

64. Курикулум для експертів та експерток Проєкту Ради Європи «Молодь за демократію в Україні». Проєкт / Марія Ясеновська, Оксана Салівочник, Олена Глазкова, Олена Черних, Стефан Маневський. Рада Європи, квітень 2021. URL: <https://rm.coe.int/curriculum-draft-youth-for-democracy-in-ukraine/1680a40ea6>

65. Посібник з навчального курсу з молодіжної роботи, інформованої про травму. Проєкт / Назарій Боярський, Юлія Єлфімова, Наталія Макієнко, Олена Черних. Рада Європи, серпень 2022. URL: <https://rm.coe.int/posybynyk-trauma-informed-youth-works-ukr-digital-yfduii/1680a8ec2f>

66. Колекція досвіду молодіжної роботи, що базується на підходах і стандартах Ради Європи, в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України / Людмила Кіндрат Надія Павлик Олена Черних Алонсо Ескамілья. Рада Європи, квітень 2023. URL: <https://rm.coe.int/experience-collection-27-04-23-4-/1680ab2181>

67. Закладинки: посібник з протидії мові ненависті онлайн через освіту з прав людини. Переглянуте видання, 2016. Council of Europe, 2016. URL: <https://rm.coe.int/16806f9aec>

68. Симуляційна гра «Червоні лінії»: Як створити молодіжний центр у своїй громаді / під керівництвом Івана Сапси. Рада Європи, грудень 2021. URL: <https://rm.coe.int/yfdua-red-lines-simulation-game/1680a4f420>

**ІВАННА
КУЛИК,**

**ОКСАНА
ВОРОЩУК,**

кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ

Партнерство з соціальними, громадськими, молодіжними організаціями як передумова підготовки майбутніх фахівців і фахівчинь

«Усе ґрунтується на бажанні молодих людей. Науково-педагогічний колектив лише створює для них сприятливі умови. А молодь сама вирішує, бере участь і долучається, залежно від власних потреб та інтересів», «Розуміння впливу й важливості роботи з молодими людьми приходить, коли бачиш їхні успіхи й активність».

Головна ідея: освітньо-професійна програма «Соціальна педагогіка» є складником професійної підготовки здобувачів і здобувачок спеціальності 231 Соціальна робота. У центрі уваги цієї ОПП робота з різними категоріями дітей і молоді. Разом з тим введено структурні компоненти за спеціальністю «Соціальна робота», що передбачають вивчення особливостей соціальної роботи з молодіжними організаціями, фондами, іншими інфраструктурними закладами молодіжної та громадської галузі. Важливими елементами підготовки майбутніх соціальних педагогів/педагогинь є набуття компетентностей щодо співпраці з молодими людьми з інвалідністю, протидії проблемам насильства й торгівлі людьми в молодіжному середовищі та інші актуальні соціальні запити сьогодення. Студенти/студентки цієї ОПП мають можливість проходити практику і проводити практичні/семінарські заняття на базі центрів роботи з дітьми й молоддю та спеціалізованих соціальних служб. Не всі дисципліни ОПП повністю присвячені роботі з молодими людьми, також звертаємо увагу на дітей шкільного віку й людей, які уже перейшли вік молоді, соціальну роботу з сім'єю.

Напрями діяльності:

- підготовка навчально-методичного забезпечення й викладання освітніх компонент, спрямованих на роботу з молодими людьми й молодими сім'ями;
- проведення навчальних і виробничих практик на базі закладів-партнерів (молодіжного центру «Параграф», молодіжних громадських організацій, волонтерських і благодійних об'єднань);
- залучення студентів і студенток до волонтерської діяльності й неформальної освіти з актуальних соціальних питань.

Особливості освітньо-професійної програми:

- включення до ОПП освітніх компонент, спрямованих на підготовку до роботи з молодими людьми: «Соціальна молодіжна політика», «Соціальна робота з молоддю сім'єю», «Технологія соціальної роботи з молодіжними громадськими організаціями»;
- діяльність молодіжного центру «Параграф» на базі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника за напрямами: змістовне дозвілля, неформальна та громадянська освіта, підтримка молодіжних ініціатив;
- партнерство та співпраця з численними громадськими організаціями, соціальними службами, благодійними фондами й молодіжними рухами.

Ключова порада: працювати. Удосконалювати себе. Удосконалювати освітньо-професійну програму й іти в ногу з часом, в ногу з молоддю. Бо ми не маємо права робити крок назад. Ми маємо йти разом з молоддю, поруч з молоддю й супроводжувати її в усіх добрих починаннях. Тільки разом з молодими людьми ми можемо почуватися молодими, скільки б років нам не було. Мусимо бути біля молодих людей молодими, бо викладачі мають вчитися все життя. Викликами-свідченнями цього стали спочатку карантинні обмеження й дистанційна освіта, що зумовило потребу застосування цифрових технологій, новітніх інформаційних технологій. Молоді люди це сприймають легше. Ми маємо йти в ногу з ними. Тому що інакше ніяк. Працювати, працювати і ще раз працювати. Тільки наполеглива праця може нас привести до результатів – позитивних і високих.

Інструменти й матеріали Ради Європи, на яких будується діяльність:

- бібліотека ресурсів програми «Молодіжний працівник»⁶⁹
- посібники Ради Європи Компас⁷⁰, «Не судить за обкладинкою!»⁷¹

69. Бібліотека програми «Молодіжний працівник». URL: <https://youth-worker.org.ua/library/>

70. Компас: посібник з освіти з прав людини за участю молоді. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass>

71. Посібник «Не судить за обкладинкою!» для тих, хто організовує Живу бібліотеку. URL: <https://youth-worker.org.ua/library/>



НАДІЯ ПАВЛИК,

докторка педагогічних наук, професорка
кафедри соціальних технологій,
Житомирський державний університет
імені Івана Франка, м. Житомир

**Неформальний підхід до формальної
освіти в програмі навчальної дисципліни
«Організація неформальної освіти дітей
та молоді»**

*«Студенти й студентки не мають
повторювати чийсь тези, але створювати
власні візії, формулювати власні позиції,
власні думки й бачення.»*



Головна ідея: основною моєю ідеєю під час організації навчання за цим курсом було створити умови й можливості думати разом, будувати свої знання й судження, презентувати власний досвід і власну думку. Цим самим курс показує, що без контролю, без директив, без авторитаризму можна легко досягати освітніх цілей, але ще й із задоволенням. Довести, що неформальна освіта, як і загалом освіта, бо її важко «відірвати» від формальної й інформальної, є ресурсом для соціальної роботи. Це те, що може підсилити соціальну інклюзію загалом у суспільстві.

Напрями діяльності:

- розроблення і впровадження освітніх програм, спрямованих на неформальну освіту дітей і молоді, з особливим акцентом на формуванні громадянських і соціальних м'яких навичок;
- інтеграція формальної й неформальної освіти: залучення студентів/студенток до активного ко-управління навчальним процесом;
- апробація методів неформальної освіти під час практичних занять;
- аналіз та адаптація міжнародного досвіду.

Особливості програми:

- використання методів неформальної освіти;
- визначення ролі неформальної освіти в соціальній роботі;
- створення безпечного середовища навчання;
- вивчення зарубіжного досвіду і практик.

Ключова порада: не шукайте складних і вартісних рішень. Мені видається, що проблема наша сьогодні в тому, що ми будуємо великі повітряні замки, для яких у нас немає ресурсів; місії та візії закладів вищої освіти неможливо не те що втілити, але й просто зрозуміти. Потрібно й важливо оцінювати власні ресурси, можливості, ситуацію, у якій ми є сьогодні і яку ми можемо змінювати. Є багато інструментів на тому рівні, на якому ми можемо змінити ситуацію. Тому не ставте суперцілей, але йдіть до мети маленькими, досяжними й вимірюваними кроками.

Інструменти й матеріали Ради Європи, на яких будується діяльність:

- Закладинки⁷²
- Компас⁷³
- Портфоліо молодіжної роботи Ради Європи⁷⁴
- T-kits⁷⁵

72. Бібліотека програми «Молодіжний працівник». URL: <https://youth-worker.org.ua/library/>

73. Закладинки: посібник з протидії мові ненависті онлайн через освіту з прав людини. URL: <https://rm.coe.int/16806f9aec>

74. Компас: посібник з освіти з прав людини за участю молоді. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass>

75. Портфоліо молодіжної роботи Ради Європи: Інструмент для оцінювання та розвитку компетенцій молодіжної роботи. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/331/pmr.pdf>

T-kits. The training kits (T-kits) are methodological publications for trainers and facilitators working with young people, written by teams of field experts. They are easy-to-use thematic educational material designed for training and facilitating learning with groups of young people. URL: <https://pjp-eu.coe.int/en/web/youth-partnership/t-kits>

ЛЮДМИЛА СМОЛЬСЬКА,

кандидатка психологічних наук, доцентка
кафедри суспільних дисциплін, Національний
університет водного господарства і
природокористування (НУВГП), м. Рівне

**Ціннісний підхід у навчанні: виховання
через цінності.**

**Програма навчальної дисципліни
«Здорова сексуальність молоді як
індивідуальна й суспільна цінність».**

«Цей курс про психологію здорової сексуальності... він для батьків/матерів і майбутніх, і теперішніх – для молоді. Курс може допомогти вирішувати проблеми кращого розуміння себе, дітей, взаємодії статей, їх рівності, спільних ціннісних пріоритетів. Годин для вивчення контенту треба більше: тут міждисциплінарні зв'язки психології з біологією, правом, культурою, надто європейською культурою».

Головна ідея: програма спрямована на забезпечення розуміння й обізнаності з питань сексуальної освіти та здоров'я; вона акцентує на важливості інформованого вибору, взаємоповаги, психологічного благополуччя в сексуальному партнерстві. Цього досягають через інтерактивні заняття, дискусії та включення актуальних тем, що стимулюють критичне мислення, розвивають навички відповідальної поведінки.

Напрями діяльності:

- розроблення й постановка цілей програми з урахуванням потреб, проблем, інтересів і досвіду молодих людей;
- інтеграція неформальної та формальної освіти;
- розвиток компетентностей фахівців і фахівчинь у молодіжній галузі щодо психологічного здоров'я;
- розроблення підходів до викладання тематики психологічного здоров'я;
- інтеграція основних цінностей Європейського Союзу в навчання.

Особливості досвіду:

- розвиток м'яких навичок, зокрема здатності до співпраці, які є важливими для формування здорових стосунків і взаєморозуміння;
- залучення молоді до активної участі в навчальному процесі через розумову діяльність і спілкування, що сприятиме їхньому розвитку й виробленню власних поглядів;
- моніторинг та оцінювання ефективності програми, що відображає відповідність цілей програми вимірюваним результатам та її вплив на молодь.

Ключова порада: дозволити собі бути молодими й захотіти бути молодими, дихати з молоддю в одному ритмі, жити її інтересами. Молодь дистанціюється, але не тому що їй не цікаво, а тому що вона вже зневірена. Мені здається, що потрібно цей місток психологічної комунікації, справжньої та щирої, налагоджувати. І якщо десь є розрив цього зв'язку, треба відновлювати, і це можна зробити тільки в горизонталі, тільки від серця до серця, тільки з позиції партнерства. «Скажіть, що ви хочете?» – питаю я в молоді, студентства. Мені цікаво з ними. І моя порада: відкривати в собі заново таку субособистість «юнака» чи «юнки», тоді ти їх краще розумієш і не засуджуєш, не оцінюєш, нічого не нав'язуєш. Натомість – цікавишся, і у вас разом виникають хороші ідеї й можливості.

Інструменти й матеріали Ради Європи, на яких будується діяльність:

- Sex/sexuality education – Personal development, prevention of discrimination and violence⁷⁶
- Європейська соціальна Хартія (переглянута)⁷⁷
- Стратегія гендерної рівності Ради Європи на 2018–2023 роки⁷⁸
- Recommendation CM/Rec(2019)1 adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe 27 March 2019 PREVENTING AND COMBATING SEXISM⁷⁹

76. <https://www.coe.int/en/web/pestalozzi/sexed>

77. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062#Text

78. <https://rm.coe.int/prems-041318-gbr-gender-equality-strategy-2023-ukr-new2/16808b35a4>

79. <https://rm.coe.int/cm-rec-2019-1-on-preventing-and-combating-sexism/168094d894>

ВАСИЛЬ СТРАТОНОВ,

професор кафедри національного,
міжнародного права та правоохоронної
діяльності, Херсонський державний
університет, м. Івано-Франківськ

Правова освіта для молодих людей

«Правосвідомість і відповідальність за вчинки лежать в основі подальшої успішної професійної діяльності. Це не був наш винахід, ми навчилися цього від британських колег, які поділилися досвідом молодіжної роботи у криміногенних районах».

Головна ідея: розроблені й упроваджуються у процес професійної підготовки студентів/студенток різних спеціальностей навчальні дисципліни «Основи конфліктології» і «Кримінологія та конфліктологія» (спеціальність «Право»). Конфлікти є невід'ємною частиною життя кожної людини, а молоді люди потребують свідомого вироблення стратегій поведінки в конфліктних ситуаціях. Більшість життєвих і професійних ситуацій можуть викликати труднощі, приховані й відкриті конфлікти. Тому, виконуючи будь-яку функцію в будь-якій діяльності, важливо знати про те, які існують конфліктогени, як їх уникати, як вирішувати певні проблеми.

Усе починалося з викладання «Конфліктології» студентам/студенткам правових спеціальностей. Побачивши інтерес з боку студентської молоді й високі навчальні результати, ми поширили досвід для інших спеціальностей і запропонували дисципліну вільного вибору. Її весь час обирають молоді люди всіх дев'яти факультетів, які є в університеті зараз. Викладання відбувається з переглядом відеофільмів, екскурсами в історію, розглядом реальних кейсів, участю в системі додаткової дистанційної неформальної освіти. Незнання законів не позбавляє відповідальності; молоді люди є суб'єктами відповідальності, їм сьогодні цікаві теми протидії корупції, методів критичного мислення, це формує додаткові компетентності, розширює їхні можливості незалежно від майбутньої професії.

Напрями діяльності:

- навчальний курс «Основи конфліктології» для студентів/студенток не юридичних спеціальностей університету;
- наукова діяльність студентства, що охоплює компаративний аналіз європейського досвіду правового вирішення актуальних соціальних проблем;
- організація та проведення конкурсів наукових робіт для студентської молоді;
- публічні лекції;
- партнерство з закладами середньої освіти щодо правової підтримки неповнолітніх за методом «рівний/рівна – рівному/рівній».

Особливості досвіду:

- підготовка й захист кваліфікаційних робіт на базі практик з подальшим працевлаштуванням молодих людей;
- бінарні лекції за участі теоретиків/теоретикень і практиків/практикень;
- навчання на реальних кейсах з практики;
- вивчення досвіду Європейського суду з прав людини⁸⁰.

Ключова порада: долучись до освіти молодих людей. Ця освіта відбувається скрізь, не лише в закладах освіти, але й у сім'ях, на вулиці; вона може бути свідомою, але може бути й стихійною. Усі впливають на процес і результат.

Інструменти й матеріали Ради Європи, на яких будується діяльність:

- матеріали справ Європейського суду з прав людини (HUDOC⁸¹)
- платформа Європейського суду для обміну знаннями (ECHR-KS⁸²)

80. European Court of Human Rights. URL: <https://www.echr.coe.int/home>

81. HUDOC. European Court of Human Rights. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/ukr#f%22documentcollectionid2%22:%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22>

82. ECHR-KS. Knowledge Sharing platform URL: <https://ks.echr.coe.int/en/web/echr-ks/>

A decorative graphic in the top right corner of the page, consisting of several overlapping squares in various shades of blue, magenta, and lime green. The squares are arranged in a grid-like pattern, with some overlapping others, creating a modern, abstract design.

ІСТОРІЇ ДОСВІДУ

— **ВІКТОРІЯ БЕЗСМЕРТНА,**
ГО «Інститут креативних інновацій»,
м. Житомир

Дуальне навчання в галузі молодіжної роботи. Досвід взаємодії ГО «Інститут креативних інновацій» і ЖДУ імені Івана Франка у створенні й реалізації програми навчальної дисципліни «Молодіжна соціальна робота»

«Стандарт Ради Європи – це той базис, на якому дійсно можна вирощувати справді професійну підготовку молодіжних працівників і працівниць у нас в Україні».

ПЕРЕДУМОВИ

Як ресурси, інструменти й матеріали Ради Європи, особливо завдяки вашій участі в її проєктах, дозволили вам створити і/або реалізувати освітню практику в молодіжній галузі?

Ті стандарти, які є, і те навчання, яке я проходила, стали тим базисом, з яким я працюю й намагаюся регламентувати професійну діяльність на всіх рівнях, у галузі освіти зокрема. У мене був досвід викладання освітніх дисциплін, перед цим був досвід участі у тренінгах Ради Європи. Тому для мене важлива орієнтація процесу навчання на досвід людей. Студенти/студентки приходять з власним досвідом. І враховувати його в процесі викладання навчальних дисциплін дуже важливо, бо це створює взаємозв'язок між людьми, коли вони розуміють, що вони важливі, що вони цінні в цьому процесі. Також добровільність – система формальної освіти має десь урахувати цей принцип, що проявляється по-різному. І навіть перелік різних форм і методів роботи зі студентами і студентками, розроблення різних видів діяльності, коли вони можуть обирати за інтересами й потребами. Потрібно мати базовий пакет для практичних занять, який може варіюватися залежно від запитів. Також важливим є використання елементів неформальної освіти в системі формальної освіти – це цікаво молодим людям, і це дає хороші результати. Важливим є розширення досвіду дуальної освіти через знайомство студентів і студенток з тими організаціями й установами, які відображають зміст навчальних дисциплін. Ознайомлення студентів і студенток з різними стандартами й підходами, з різними посібниками або методичними організаціями, які є. Наприклад, у мене є своя збірка ресурсів Ради Європи, і я знайомила з нею студентів

і студенток, коли вони приходили в наш молодіжний центр на практичні заняття; є обов'язковий перелік ресурсів Ради Європи в рекомендованій літературі до дисципліни, з якими студенти і студентки можуть також знайомитися й використовувати в їхній роботі.

Я думаю, що Проєкт «Молодь за демократію в Україні» може підтримати формальну освіту експертно та/або експертизою, зокрема в процесі розроблення освітніх програм. Бо я розумію, що зараз багато університетів підхоплюють ідею створення або окремої освітньої програми, або суміжних програм. І ось тут я думаю, що досвід і експертиза будуть доречні й допоміжні закладам вищої освіти, щоб розуміти й імплементувати наявні стандарти й підходи. Я думаю, що кооперація і співпраця проєкту щодо врахування потреб у формальній освіті можуть бути складними, але деякі елементи індивідуалізації змісту освіти можна запроваджувати. Щоб студенти і студентки не вивчали молодіжну роботу тільки в теорії, але могли доторкнутися до практичних кейсів, набути у співпраці професійного досвіду. І ще можна робити навчання для тих, хто викладатиме у формальній освіті дисципліни, пов'язані з молодіжною роботою. Щоб усе-таки ці люди незалежно від досвіду або рівня розуміння молодіжної роботи могли розвивати їхні професійні компетентності, щоб здійснювати професійну підготовку молодіжних працівників і працівниць за стандартами підходу Ради Європи.

ПРО ДОСВІД

Розкажіть, будь ласка, про вашу освітню практику – з чого вона складається, у чому її суть та ідея?

«Молодіжна соціальна робота» – це навчальна дисципліна варіативної частини освітньої програми «Соціальна робота». Ідея була, щоб її розробити та впровадити у програму підготовки майбутніх соціальних працівників/працівниць, оскільки соціальна робота є дуже широкою професією; вона, зокрема, може охоплювати роботу молодіжних громадських організацій і молодіжних центрів/просторів. У 2020–2021 роках, коли розробляли програму, ще не було окремої спеціальності «молодіжний працівник / молодіжна працівниця». Тому ідея полягала в тому, щоб ввести таку дисципліну в освітню програму з соціальної роботи, тим самим надаючи майбутнім фахівцям/фахівчиням альтернативу

для працевлаштування в закладах, які працюють з молоддю. Це була основна ідея створення цього курсу. І оскільки в мене був досвід як молодіжної роботи, так і участі в заходах неформальної освіти Ради Європи, то, створюючи програму навчальної дисципліни, я враховувала дійсні стандарти й підходи Ради Європи. Наприклад, якщо ми беремо тему нормативно-правової бази або стандартів, то вона, зокрема, включає ознайомлення зі стандартами й рекомендаціями Ради Європи, що стосуються молодіжної роботи: про доступ до молодіжної роботи⁸³ ⁸⁴, про неформальну освіту⁸⁵ ⁸⁶, а в контексті молодіжної політики – це Переглянута Європейська хартія про участь молоді в місцевому та регіональному житті⁸⁷. Обов'язковим блоком там є Портфоліо молодіжної роботи⁸⁸. Станом на 2021 рік ще не існувало професійного стандарту, тому Портфоліо дозволяло визначити компетентності й розкрити поняття участі молоді на різних рівнях, також у цьому допомагали Хартія⁸⁹ і посібник «Скажи своє слово»⁹⁰. Окрім того, курс вміщував тему про Знак якості Ради Європи для молодіжних центрів⁹¹ і про українські молодіжні центри. Тому це теж відображено в дисципліні, щоб майбутні фахівці й фахівчині, які працюватимуть у цій галузі, мали загальне розуміння про молодіжну роботу, уявлення про те, що є такі документи й такі підходи, у яких джерелах вони можуть більше почерпнути про молодіжну роботу. Також я використовувала Компас⁹² як один із посібників, де студенти і студентки можуть ознайомитися з підходами й використовувати їх у роботі з молоддю.

Для мене було важливим сформулювати розуміння, як студенти і студентки в їхній професійній діяльності можуть використовувати молодіжну роботу й молодіжну політику. Бо це ж не тільки про молодіжну роботу – стандарти й підходи набагато ширші, тому майбутні соціальні працівники і працівниці можуть використовувати ці підходи і принципи в їхній роботі. Ще одним наскрізним завданням було,

щоби здобувачі і здобувачки спеціальності «Соціальна робота» могли бачити, що в молодіжній роботі вони можуть професійно розвиватися також, і глибше розуміти, на чому базується молодіжна робота. Бо будь-яка робота – це про потреби цільової аудиторії. Бо в дисципліні є ще окремий блок саме про оцінювання потреб, визначення того, хто є цільовою аудиторією молодіжної роботи, як це робити і як використовувати у своїй роботі.

Які бар'єри або труднощі ви вбачаєте в реалізації освітніх програм, спрямованих на підготовку фахівців і фахівчинь до роботи з молодими людьми?

На мою думку, основним таким бар'єром є те, що в нас у суспільстві низький рівень обізнаності про те, що таке молодіжна робота й молодіжна політика. Плюс низька орієнтованість формальної освіти на потреби молодих людей. Для мене основним бар'єром зараз виглядає усталена фраза: «Молодь – це наше майбутнє!», яку ми часто чуємо. І мені здається, що це на підсвідомому рівні взагалі знецінює молодих людей і ніби «стирає» їх із суспільства. Бо «майбутнє» – це десь далеко, щось абстрактне. Або розуміння молодих людей як «специфічної категорії». Насправді це люди, які потребують більшої уваги, підтримки. І з одного боку, ми це начебто й розуміємо, але й не готуємо спеціалістів/спеціалісток до роботи з молодими людьми як такими, що живуть тут і зараз і вимагають уваги для підтримання їхніх можливостей. Суспільство часто думає, що вони дорослі умовно, а тому воно має навчити молодих людей, як жити, а не просто підтримувати і скеровувати. Це призводить до того, що суспільство не орієнтується на молодих людей. Тоді навіть мати окремих спеціалістів/спеціалісток для того, щоб працювати з молодими людьми? Начебто апіорі молоді люди є скрізь, з одного боку. А з іншого боку, через те, що вони – це якесь там «абстрактне майбутнє», ми стираємо їх із соціуму. І немає розуміння, що потрібно просто орієнтуватися

83. У центрі уваги — молодіжна робота: посібник до Рекомендації CM/Rec(2017)4 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам про молодіжну роботу / Нік Паддінсон, Сніжана Бачлія Кнох. Рада Європи, березень 2020. URL: <https://rm.coe.int/ukr-youth-work-in-the-spotlight/1680a4bd04>

84. Доступ молодих людей до прав. Рекомендація CM/Rec(2016)7 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам. Рада Європи, грудень 2020. URL: <https://rm.coe.int/access-to-rights-for-young-people-cm-2016-7-ua-ukr/1680a0f163>

85. Хартія Ради Європи з освіти для демократичного громадянства і освіти з прав людини. Рекомендація CM/Rec (2010) 7 Комітету Міністрів.

URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/council-of-europe-charter-on-education-for-democratic-citizenship-and-human-rights-education>

86. Recommendation Rec(2003)8 of the Committee of Ministers to member states on the promotion and recognition of non-formal education/learning of young people. Council of Europe, Committee of Ministers. URL: <https://rm.coe.int/16805e00a9>

87. Переглянута Європейська хартія про участь молоді в місцевому та регіональному житті. Council of Europe, July 2015. URL: <https://rm.coe.int/168071b58f>

88. Портфоліо молодіжної роботи Ради Європи. URL: <https://www.coe.int/uk/web/youth-portfolio/key-questions-about-the-portfolio>

89. Переглянута Європейська хартія про участь молоді в місцевому та регіональному житті. Council of Europe, July 2015. URL: <https://rm.coe.int/168071b58f>

90. Скажи своє слово!: посібник з Переглянутої Європейської хартії про участь молодих людей у місцевому та регіональному житті. Страсбург: Видавництво Ради Європи, 2015. <https://rm.coe.int/have-your-say-manual-ukr/1680789a84>

91. Знак якості Ради Європи для молодіжних центрів. Роль, цінність і вплив молодіжних центрів. URL: <https://rm.coe.int/youthcentre-ukr-role-value-impact/1680a16471>

92. Компас: посібник з освіти з прав людини за участю молоді. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass>

на те, щоб більше підтримати молодь. Ми нещодавно були у Фінляндії, і мені сподобався фінський підхід у молодіжній політиці на державному рівні. Фіни порахували і зрозуміли, що соціальних виплат для людей вони платять на більшу суму, ніж коштує найняти молодіжних працівників/працівниць, які працюватимуть з молодими людьми на профілактику різних негативних соціальних явищ, зокрема безробіття. Як мені здається, бар'єром є брак розуміння того, що, якщо ми зараз вкладемо в молодих людей трохи більше ресурсу, то ми забезпечимо прояв різних негативних явищ у майбутньому. Також бар'єром є відсутність різних спеціалістів і спеціалісток, які можуть здійснювати професійну підготовку в системі формальної освіти. Бо молодіжна робота – це те нове, що в нас розвивається. Професійна підготовка молодіжних працівників/працівниць у формальній системі освіти дуже нова, поруч існують різні досвіди й різні розуміння. І отут один із бар'єрів – як усе, що ми маємо, «запакувати» в одну навчальну дисципліну. Але «запакувати» дійсно якісний і професійний продукт. Щоб навчання відповідало і потребам молодих людей, і розумінню підходів якості і стандартів. Для мене стандарт Ради Європи – це той базис, на якому можна вирощувати дійсно професійну підготовку молодіжних працівників і працівниць у нас в Україні. Тому важливо врахувати все, що є, і щоб воно дійсно було якісним.

Після проведених вами освітніх заходів як би ви оцінили роботу, яка була здійснена на цей час? Які цілі були досягнуті, які питання не були передбачені, але були вирішені?

Я вважаю, що ми маємо зараз хороший рівень порівняно з тим, що було. Ми починали з того, що була єдина державна програма неформальної освіти з підготовки молодіжних працівників і працівниць. Зараз ми маємо набагато ширші й різноманітніші можливості. На мою думку, це також одне із досягнень Проєкту «Молодь за демократію в Україні». Мені імпонує підхід Проєкту щодо попереднього дослідження цільової аудиторії, вивчення її потреб і досвіду. І мені здається, що це саме те, чого не вистачало в молодіжній роботі в Україні. Тобто в нас, у власне молодіжних працівників і працівниць, які працюють з молодими людьми на різних рівнях, з'явилося більше розуміння щодо професійних компетентностей і того, чому вони важливі, як їх розвивати у своїй роботі. І що це процес не одного тренінгу,

що за один тренінг ніхто нічого не сформує. Це поступові процеси, з якими потрібно працювати. Важливо, що в нас розвивається робота на базі молодіжних центрів. Часом у нас є такий стереотип, коли молодіжну роботу прирівнюють до неформальної освіти й реалізують лише у тренінгах. А насправді це не так. І от у цьому я вбачаю велику роботу в Проєкті. Бо в межах Проєкту є різні активності, які знайомлять людей з тим, що таке молодіжна робота, які є види молодіжної роботи, кейси молодіжної роботи не тільки в Україні, але й за кордоном. Мені здається, що це відбувається тільки в межах Проєкту Ради Європи. Такого великого акценту в інших напрямках я не бачу. Я знаю, що програма базового тренінгу з молодіжної роботи також розвивається під впливом співпраці Міністерства молоді та спорту і Проєкту «Молодь за демократію в Україні». Я знаю, що програма видозмінюється, покращується. З'являються спеціалізовані тренінги. Є підходи і стандарти Ради Європи, про які ми багато говоримо. Це вже почало бути на слуху, це обговорюють у професійному середовищі. Люди, які з цим працюють, імплементують те, що для мене особисто є таким важливим. Проєкт почав формувати культуру оцінювання потреб, причому не тільки молодих людей, а загалом. Основний принцип Проєкту – спочатку досліджують цільову аудиторію, потім, відповідно до результатів оцінювання, підбирають активності, і це транслують, показують, оскільки всі підходи Проєкту відкриті й прозорі. Коли ми це робимо, то це переймають інші проєкти й організації. І в самому середовищі молодіжної галузі формується розуміння того, що оцінювання потреб – це така добра практика, на основі якої буде формуватися ефективна діяльність.

ПРО МОТИВАЦІЮ ТА СТУДЕНТСТВО

Які основні досягнення (успіхи) вашої практики? Чи цікава вона майбутнім фахівцям і фахівчиням? Що викликає найбільший інтерес студентства?

Я мала досвід реалізації цієї програми на дуальних засадах, коли студенти і студентки, які обрали цю дисципліну для вивчення, приходили в Молодіжний центр Житомирщини та Інститут креативних інновацій для проведення практичних занять. Зі зворотного зв'язку від студентів/студенток,

які вивчали цю навчальну дисципліну, я можу відзначити, що для них було відкриттям, що молодіжна робота існує як окремий вид або напрям діяльності. Також були студенти/студентки спеціальності «Менеджмент», які говорили, що їм цікаво дослідити молодіжну роботу і те, як вони можуть певні підходи чи інструменти використовувати в їхній діяльності. І був інтерес до інституцій, які здійснюють молодіжну роботу, і до того, як майбутні фахівці й фахівчині можуть знайти себе й реалізувати себе в молодіжній роботі, як співпрацювати з інституціями, які здійснюють молодіжну роботу.

Мало хто зі студентів і студенток бачили молодіжних працівників і працівниць у роботі. Ті, хто бачили, наприклад, що є молодіжний центр і молоді люди туди ходять, то їх потім цікавить, хто такі молодіжні працівники і працівниці і чим вони займаються. Я це більше узагальнюю не з досвіду викладання дисципліни, а з досвіду роботи молодіжного центру, коли молоді люди приходять і запитують, де навчають молодіжної роботи. Інтерес до молодіжної роботи є. Інше питання – *наскільки і де ми зараз в Україні можемо забезпечити цих молодих людей роботою, посадами молодіжних працівників і працівниць.* Тому що в нас зараз не так багато є робочих місць.

Як можна зацікавити загалом цих молодих людей? Для мене головне – коли вони бачать живу практичну молодіжну роботу. Якщо буде хороша інфраструктура, де можна працевлаштуватися, і молоді люди розумітимуть, як вони зможуть реалізувати себе професійно в цій спеціальності, то інтерес з'явиться.

Спочатку студенти і студентки приходять і дізнаються, що такий центр є. Вони запитують про напрями роботи, як ми функціонуємо. Вони приходять часто як відвідувачі й відвідувачки на різні заходи до нас у молодіжний центр. А є й ті, хто потім проходить практику. Їм цікаво пройти практику в молодіжному центрі, бо вони можуть подивитися, як ми функціонуємо, і набути досвіду роботи з молодими людьми, провести свій захід. Хтось надалі стає нашими волонтерами й волонтерками, допомагаючи нам у роботі, залучається до підготовки різних заходів. Хтось цікавиться, як вони можуть потрапити до нас на роботу. Є й такі історії.

До нас часто приходять студенти і студентки на практику, іноді з суміжних спеціальностей, наприклад, психології, менеджменту або соціальної роботи. Коли студенти і студентки приходять, ми їх запитуємо, чи є в них програма практики, яка їй обов'язкова частина, а яка довільна. І ми з ними в індивідуальному порядку узгоджуємо зміст практики. Відповідно до програми практики підбираємо певні активності. Ми навіть на практиці використовуємо індивідуально орієнтований підхід до потреб молодих людей. Ми запитуємо, що їм цікаво, і пропонуємо, якщо в них є бажання, і сили, і потенціал, зробити свій захід молодіжної роботи для молодих людей або в партнерстві з нашими працівниками/працівницями або просто допомагати в організації заходів і активності для молоді. Тобто, тут усе дуже індивідуально: на що готова молода людина, що їй цікаво – ми намагаємося підбирати ті види роботи і взаємодії з цільовою аудиторією, які будуть цікаві їй.

ПРО ВЛАСНІ БАЧЕННЯ

Наостанок, якби вам довелося дати ключову або фундаментальну пораду іншим освітянам, як в Україні, так і в інших країнах, то що б це було в контексті професійної підготовки майбутніх фахівців і фахівчинь з питань молоді (молодіжних працівників і працівниць)?

Пам'ятайте, що молоді люди – це ті, хто тут і зараз живе й розвивається, і що їхній досвід, знання й уміння мають бути враховані. І перед тим, як щось сказати молодим людям або заперечити, краще до них прислухатися. Бо вони зараз і завжди говорять дуже цікаві речі. Пізнайте молодіжну роботу на практиці, пройдіть стажування або просто прийдіть в молодіжний центр і скажіть: «Можна я тут попрацюю, щоб побачити зсередини, що таке молодіжна робота?»

— ЄВГЕНІЙ БОРОДІН, ТЕТЯНА ТАРАСЕНКО,

Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка», м. Дніпро

Перша в Україні бакалаврська освітньо- професійна програма «Соціальна та молодіжна робота»

«Експериментальність полягає в тому, що це перша і єдина бакалаврська програма з соціальної й молодіжної роботи, у якій ураховано як український, так і зарубіжний досвід підготовки фахівців і фахівчинь з питань молоді й соціальної роботи. Комусь треба було наважитися це зробити».

ПЕРЕДУМОВИ

Як ресурси, інструменти й матеріали Ради Європи, особливо завдяки вашій участі в її проєктах, дозволили вам створити і/або реалізувати освітню практику в молодіжній галузі?

Питання пошуку освітніх шляхів розвитку професії молодіжний працівник / молодіжна працівниця є ключовим для освітньо-професійної програми «Соціальна та молодіжна робота». Програма започаткована у 2021 році, гарант програми – Євгеній Бородін, координаторка, членкиня робочої групи – Тетяна Тарасенко. Досліджуючи молодіжну політику, ці науковці відчували потребу у визнанні молодіжної роботи в Україні, зокрема в наукових публікаціях Євгенія Бородіна ще задовго до введення в обіг в нашій країні поняття «молодіжна робота» йшлося про необхідність використовувати досвід зарубіжних колег, які вважали за неможливе висвітлювати молодіжну політику без обов'язкової згадки про молодіжну роботу. Це зумовило розуміння, що потрібно рухатися далі через розвиток підготовки молодіжних працівників/працівниць. Діяльність розпочалася з накопичення досвіду, вивчення практик інших країн (наприклад, Естонії, де вже на той час були в доступі програми навчальних дисциплін естонських університетів, які готували молодіжних працівників/працівниць). Тоді зародилася ідея створення цієї освітньо-професійної програми, яку вдалося реалізувати майже через 15 років, коли вже було сформовано

законодавче підґрунтя. Була проведена аналітична робота з вивчення досвіду зарубіжних університетів, які здійснюють підготовку за освітніми програмами «Youth and Community Work» і «Social Work». Окреме існування таких програм було головною пересторогою, яка стримувала пошук практичної моделі для України. Коли Євгеній Бородін працював у робочій групі щодо запровадження спеціальності «Молодіжний працівник / молодіжна працівниця» (внесення спеціальності до класифікатора професій), виглядало так, що програма мала бути створеною в галузі освіти. Але згідно з МСКО 2013 року (Міжнародна Стандартна Класифікація Освіти, ISCED-F 2013⁹³) ОПП відповідає деталізованій галузі «Child care and youth services» («Догляд за дітьми та молодіжні служби»), що входить до вузької галузі «Соціальний захист». Постає дилема. Колеги й колежанки, які працюють у галузі соціально-педагогічної роботи з молодими людьми, продовжували наголошувати на потребі розвитку молодіжної роботи в напрямках громадянської освіти, позашкільної освіти, молодіжної політики. Загальний аналіз українського досвіду й вимоги МСКО зумовили створення освітньої програми саме в галузі 23 Соціальна робота. На той момент Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини вже мав досвід реалізації магістерської програми⁹⁴ і було ухвалено рішення про створення бакалаврської освітньої програми, побудованої на результатах вивчення досвіду країн Європи (передусім Естонія,



93. International standard classification of education. Fields of education and training 2013 (ISCED-F 2013). Detailed field descriptions. UNESCO-UIS, 2015. URL: <https://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/international-standard-classification-of-education-fields-of-education-and-training-2013-detailed-field-descriptions-2015-en.pdf>

94. ОП «Соціальна робота (Молодіжна робота)», 2019, 2020, 2022 роки. Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. URL: <https://udpu.edu.ua/navchannia/osvitni-prohramy/38921>

Мальта, Німеччина). Звичайно, також були вивчені наявні освітні програми українських ЗВО. Ідея цієї ОПП – використовуючи досвід створення бакалаврських програм, розробити й апробувати ОПП у галузі соціальної й молодіжної роботи, оскільки **без практики і впровадження відгуку не почуєш**, розпочати підготовку з урахуванням вироблених підходів.

Важливу роль відіграла підтримка топ-менеджменту Національного технічного університету «Дніпровська політехніка» – голови вченої ради Геннадія Півняка, ректора Олександра Азюковського, першого проректора Артема Павличенка, проректора з перспективного розвитку Миколи Трегуба, начальниці навчально-методичного відділу Юлії Заболотної. До підготовки майбутніх фахівців/фахівчинь залучено представників/представниць інших кафедр і соціально-психологічну службу Національного технічного університету «Дніпровська політехніка».

Станом на 2023 рік завершено перший курс навчання за ОПП, здійснено новий набір. Минулого року було виділено п'ять бюджетних місць, цього року на денній формі навчання вже шість бюджетних місць. На контрактну форму навчання на денну форму в 2022 р. вступило десять осіб, а у 2023 р. – п'ять. На заочну форму навчання на перший курс у 2022 р. було набрано 27 осіб, з них більшість – практики/практикині, які працюють у соціальній і молодіжній галузях. Стимувальним чинником є те, що, створюючи список тих спеціальностей, які потребують державної підтримки, на урядовому рівні забувають про галузь знань «Соціальна робота». Сьогодні на цій освітній програмі навчається 50 студентів і студенток за денною й заочною формами навчання. Проект «Молодь за демократію в Україні» пропонує наукові дослідження, наукове та професійне партнерство, можливості для співпраці й підвищення кваліфікації, наприклад, напрям «Молодіжна політика, заснована на підходах участі»⁹⁵. Ключовими у створенні освітньо-професійної

програми стали підходи Ради Європи, зокрема Рекомендації Кабінету Міністрів Ради Європи⁹⁶ ⁹⁷ ⁹⁸. У процесі розроблення навчально-методичного матеріалу та проведення занять спираємось на Компас⁹⁹ та інші сучасні видання з молодіжної роботи. Актуальною є робота на платформах Європейського Молодіжного Партнерства¹⁰⁰ й Молодіжного Департаменту Ради Європи¹⁰¹. Цінуємо появу перекладів нових матеріалів у цій галузі, які дозволяють студентству більш вільно використовувати посібники. Підходи, сформовані й визначені в документах, програмах Ради Європи, є ключовими для розроблення навчальних дисциплін, оскільки сьогодні ця методологічна ніша, на відміну від нормативної, мало розроблена в Україні. У навчанні за ОПП активно використовують електронну бібліотеку, представлену на сторінках Проекту; на практичних заняттях з дисциплін блоку молодіжної політики та молодіжної роботи аналізують, порівнюють основні документи в галузі молодіжної роботи.

ПРО ДОСВІД

Розкажіть, будь ласка, про вашу освітню практику – з чого вона складається, у чому її суть та ідея?

Особливість ОПП полягає в поєднанні соціальної та молодіжної роботи в умовах визначених в Україні галузей знань і спеціальностей. Відповідно до цього в основу програми був покладений освітній стандарт з соціальної роботи. Коли програму розробляли, ще не існувало професійного стандарту для молодіжних працівників/працівниць. Відповідно послуговувалися освітнім стандартом з соціальної роботи. Що стосується молодіжної роботи, то, крім моніторингу вітчизняного й зарубіжного досвіду в цій галузі, під час проектування програми спиралися на Портфоліо молодіжної роботи Ради Європи¹⁰² для визначення компетентностей випускників/випускниць програми. Тобто **особливістю програми**

95. Молодіжна політика, заснована на підходах участі: нова програма навчання. Офіс Ради Європи в Україні. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/participatory-youth-policy-a-new-long-term-training-programme-for-civil-servants>

96. Рекомендація CM/Rec(2017)4 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам про молодіжну роботу. URL: <https://rm.coe.int/recommendation-cm-rec-2017-4-ukr/16808e4d93>

97. Доступ молодих людей до прав. Рекомендація CM/Rec(2016)7 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам. URL: <https://rm.coe.int/access-to-rights-for-young-people-cm-2016-7-ua-ukr/1680a153fc>

98. Доступ молодих людей з неблагополучних районів до соціальних прав. Рекомендація CM/Rec(2015)3 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам. URL: <https://rm.coe.int/access-to-social-rights-cmrec-2015-3-ukr/1680a0f164>

99. Компас: посібник з освіти з прав людини за участю молоді. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass>

100. Youth Partnership. The European Commission and the Council of Europe. URL: <https://pjp-eu.coe.int/en/web/youth-partnership/about-the-eu-council-of-europe-youth-partnership>

101. The Youth Department of the Council of Europe. URL: <https://www.coe.int/web/youth>

102. Портфоліо молодіжної роботи Ради Європи. URL: <https://www.coe.int/uk/web/youth-portfolio/key-questions-about-the-portfolio>

є саме використання компетентностей Ради Європи в галузі молодіжної роботи.

Портфоліо слугувало стандартом щодо очікуваних компетентностей у частині, пов'язаній з молодіжною роботою. Це був експеримент, було проаналізовано багато варіантів, але обрали саме Портфоліо як оптимальну можливість для практичної реалізації й оцінювання. Зараз відбувається імплементація професійного стандарту «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)»¹⁰³ через оновлення освітньо-професійної програми.

Загальний обсяг освітньої програми становить 240 кредитів ЄКТС, термін навчання на основі повної загальної середньої освіти – 3 роки 10 місяців. Метою освітньої програми є забезпечення академічної підготовки висококваліфікованих фахівців і фахівчинь у галузі соціальної та молодіжної роботи, набуття особами, яким присвоюють кваліфікацію бакалавра з соціальної роботи, фундаментальних і практико орієнтованих знань і вмінь, формування здатності вирішувати типові професійні завдання соціальної та молодіжної роботи на основі принципів академічної доброчесності, загальнолюдських цінностей, національної ідентичності та креативного становлення людини й суспільства майбутнього, що відповідає Стратегії розвитку Національного технічного університету «Дніпровська політехніка» до 2026 р. ОПП «Соціальна та молодіжна робота» має прикладний характер і зорієнтована на підготовку фахівців/фахівчинь соціальної роботи з урахуванням особливостей функціонування органів публічної влади, інфраструктури установ і організацій соціальної галузі в контексті сучасних тенденцій розвитку теорії та практики соціальної й молодіжної роботи. Програма складається з обов'язкових практично спрямованих освітніх компонент і вибіркового компоненту, які передбачають можливість вибору дисциплін студентами і студентками; на основі цього забезпечуються умови здобуття вищої освіти за індивідуальною освітньою траєкторією. Зокрема, починаючи з II курсу навчання здобувачі і здобувачки мають можливість обирати дисципліни. Молодіжна робота представлена як в обов'язкових, так і у вибіркового освітніх компонентах; дисципліни охоплюють сучасні перспективи соціальної роботи у вимірі європейської,

світової та вітчизняної практики, наприклад, «Проектний менеджмент в соціальній і молодіжній роботі», «Етика соціальної та молодіжної роботи», «Соціальне підприємництво», «Лідерство в соціальній галузі», «Соціальні інновації» та ін. Програма спрямована, серед іншого, на формування таких спеціальних компетентностей, як прогнозування соціальних процесів, аналіз процесів становлення, розвитку й соціалізації особистості, розвитку соціальної групи і громади, інспектування й оцінювання потреб вразливих категорій громадян/громадянок, зокрема молодих людей як клієнтів/клієнток соціальної роботи, взаємодія з іншими – клієнтами/клієнтками, представниками/представницями різних професійних груп і громад, розроблення й реалізація соціальних проектів і програм. З урахуванням особливостей освітньої програми до



спеціальних компетентностей також віднесено здатність залучати молодих людей до формування й реалізації молодіжної політики як активних агентів суспільних змін на основі організації індивідуальних, колективних дій і командної роботи молодих людей та здатність до підтримки молодих людей у визначенні їхніх цілей, розвитку стратегій та організації індивідуальних і колективних дій заради суспільних змін. Однією з особливостей програми є можливість проходження практичної підготовки в організаціях, установах, закладах соціальної та молодіжної галузі в громадах, а також у соціально-психологічній службі Національного технічного університету

103. Професійний стандарт «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)». Міністерство молоді та спорту України, березень 2023. URL: <https://register.nqa.gov.ua/profstandart/fahivec-z-pitan-molodi-molodiznij-pracivnik>

«Дніпровська політехніка». На базі соціально-психологічної служби проходить навчально-ознайомча практика, під час якої здобувачі та здобувачки беруть участь у допомозі студентській молоді, формують відповідні навички й закріплюють теоретичні знання; мають можливість реалізувати власні ініціативи, набути досвіду оформлення й реалізації соціальних, молодіжних проєктів, програм під час позапрограмного консультування викладачів/викладачок кафедри й фахівців-практиків/фахівчинь-практикинь; поглибити професійні компетентності щодо знання принципів, технологій, інструментів соціальної та молодіжної роботи, підходів до її організації та здійснення, зокрема на основі орієнтування на компетентності критичного мислення, вирішення проблем, креативності, ініціативи, роботи в команді, співпраці, використання цифрових технологій, громадянської, етичної та соціальної компетентності. До особливостей програми також слід віднести врахування в змістовній частині окремих дисциплін стандартів Ради Європи в галузі молодіжної політики, а також завдання підготовки молодіжних працівників/працівниць з метою врахування зростаючого попиту на освітні послуги з підготовки фахівців/фахівчинь для роботи в молодіжній галузі. Важливим аспектом є активізація діяльності студентів/студенток щодо їхньої участі в програмах мобільності в позанавчальний час, зокрема через участь у ERASMUS+ для поглиблення soft skills. Програма поєднує аудиторне та онлайнне навчання індивідуально й у командах. Для відкритих лекцій запрошують представників і представниць органів публічної влади, які мають повноваження в галузі молодіжної політики й молодіжної роботи. **Серед 21 дисципліни обов'язкового блоку 8 стосуються безпосередньо молодіжної роботи.** Щороку додають вибіркові дисципліни, що розкривають певні питання молодіжної роботи.

Кафедра, що реалізує ОПП, має потужний науково-педагогічний склад, це доктори/докторки й кандидати/кандидатки наук, які мають наукові та практичні здобутки за широким комплексом спеціальностей і забезпечують комплексну підготовку майбутніх молодіжних і соціальних працівників/працівниць. Викладачі й викладачки мають велику кількість наукових публікацій і практичний досвід роботи в різних структурах (наприклад, управління сім'ї та молоді, управління освіти і науки обласної

державної адміністрації, обласний центр соціальних служб для сім'ї, дітей і молоді). Отже, досвід діяльності дозволив кожному викладачеві / кожній викладачці порушити актуальні питання під час розроблення освітньої програми та її реалізації. ОПП є інноваційною та експериментальною. Експериментальність полягає в тому, що це перша бакалаврська програма з соціальної та молодіжної роботи, яка відображає як український, так і зарубіжний досвід підготовки фахівців і фахівчинь з питань молоді й соціальної роботи. Комуś треба було наважитися це зробити. Навчально-науковий інститут державного управління НТУ «Дніпровська політехніка», створений на основі Дніпропетровського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, зберігає традиції підготовки бакалаврів, магістрів, аспірантів за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування й розширює напрями підготовки фахівців/фахівчинь за іншими спеціальностями, зокрема 231 Соціальна робота. З урахуванням потужного контингенту здобувачів/здобувачок магістерських програм відбувається залучення їх до розроблення нових ОПП. Так склалася група забезпечення з осіб, які мають досвід роботи в органах публічної влади, дослідженнях соціальної та молодіжної політики. Зараз працюють над подальшим поглибленням компетентностей викладачів/викладачок у галузі знань 23 Соціальна робота.

Особливу увагу приділено залученню до рецензування нашої ОПП зовнішніх стейкхолдерів/стейкхолдерок, які мають значний професійний досвід у цій галузі, зокрема програму рецензували заступник директора департаменту молоді і спорту, начальник управління у справах молоді Дніпропетровської обласної державної адміністрації Владислав Яцук (магістрант нашого інституту, зараз – заступник міністра молоді та спорту) і директорка департаменту соціального захисту обласної державної адміністрації Олена Кришень (випускниця аспірантури інституту, кандидатка наук з державного управління). Як практики вони змогли задати напрями розвитку програми.

Для більшого врахування молодіжного аспекту в 2023 році до групи розробників/розробниць ОПП залучили студентку спеціальності 231 Соціальна робота Анжелу Тутову, яка є директоркою Тернівського

міського молодіжного центру. Значна частина здобувачів і здобувачок програми має досвід молодіжної роботи, що також допомагає у формуванні змісту навчання. Наприклад, представниця від студентського самоврядування нашого інституту мала досвід роботи в складі молодіжної ради Слобожанської територіальної громади, яка на високому рівні демонструє кращі практики в галузі молодіжної роботи.

З урахуванням експериментального характеру програми й набуття нового досвіду сформовано пропозицію назвати спеціальність 231 Соціальна та молодіжна робота; дисципліни програми охоплюють загальну, фахову підготовку, особливості соціальної роботи, особливості молодіжної роботи, враховано перетин соціальної роботи з молоддю й соціальний вимір молодіжної роботи, що дозволяє розширювати зміст навчальних дисциплін: «Молодіжна політика» – «Соціальна політика»; «Молодіжна робота» – «Основи соціальної роботи». Також деякі дисципліни об'єднують ці галузі: «Кадровий менеджмент соціальної та молодіжної роботи», «Проєктний менеджмент в соціальній і молодіжній роботі», «Етика соціальної і молодіжної роботи», «Професійна документація в галузі соціальної та молодіжної роботи».

Це дозволяє здобувачам і здобувачкам охоплювати як спільне, так і особливе обох галузей діяльності. Також на другому курсі заплановано написання курсової роботи за освітньою компонентою «Молодіжна робота». В умовах постійного експериментування з системою вищої освіти в Україні зростає значення поглиблення міждисциплінарних зв'язків, зокрема осмислення й адаптації наявних підходів до нових ініціатив МОН щодо підготовки фахівців/фахівчинь не за спеціальністю, а за галуззю знань. Такий тренд існує, і розробники/розробниці ОПП мають апробувати його на практиці.

Які бар'єри або труднощі ви вбачаєте в реалізації освітніх програм, спрямованих на підготовку фахівців і фахівчинь до роботи з молодими людьми?

Потребують вирішення такі питання: державна підтримка спеціальності та виведення її в пріоритет під час вступу; підвищення престижу соціальної та гуманітарної освіти; посилення іншомовної компетентності

вступників/вступниць; розширення бази виробничих практик. Важливо отримати державну підтримку – надання пріоритетів окремим спеціальностям. У минулому році спеціальність 231 Соціальна робота не була віднесена до таких пріоритетів, але все одно відгукнулася доволі велика кількість осіб, які працюють у соціальній галузі й не встигли свого часу здобути вищу освіту. Навіть якщо додавати місця державного замовлення, як це зробив уряд цього року, то цього замало. Незалежно від того, чи буде це заочна освіта, чи дистанційна, але є велика кількість мотивованих людей з досвідом, які мають середню освіту й хотіли би здобути вищу. Потрібно відчинити всі двері для такої категорії практиків/практикинь. Це важливо, оскільки в професійному стандарті¹⁰⁴ зазначено, що діючим молодіжним працівникам і працівницям для подальшого просування необхідно мати хоча би бакалаврський ступінь вищої освіти. Відповідно потрібно створити умови для здобуття ними вищої освіти. Наступне питання, яке виникає сьогодні, пов'язане з війною в Україні й набутим досвідом соціальної та молодіжної роботи в умовах війни. Важливим завданням видається інтернаціоналізація такої діяльності, підвищення престижу соціальної і гуманітарної галузей, створення в середній школі підґрунтя для інтересу до них. Ці галузі складні й недостатньо привабливі. Є потреба розвитку бренду молодіжної роботи, стимулювання інтересу молодих людей до оволодіння цією професією. Наразі поінформованість суспільства щодо молодіжної роботи є недостатньо прокомунікованою щодо потенціалу молодіжної роботи, її можливостей для реалізації здібностей. Потрібно посилювати знання іноземної мови випускників і випускниць середньої освіти, що дозволить студенткам і студентам брати участь у міжнародних програмах, програмах академічної мобільності. Актуальним напрямом є розроблення проєктів ERASMUS+, пов'язаних як з молодіжною роботою, так і з формальною освітою в цій галузі. Також потрібно розширювати базу практик у закладах соціальної та гуманітарної інфраструктури. Наразі це не так просто організувати через адміністративні процеси, воєнний стан та інші виклики. Тобто академічна якість, мобільність і широка база практик є вихідними умовами професійної підготовки. Посилення напрямів діяльності щодо сприяння мобільності, зарубіжному стажуванню, розвитку

104. Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник). Професійний стандарт. URL: <https://register.nqa.gov.ua/profstandart/fahivec-z-pitan-molodi-molodiznij-pracivnik>

баз практик є актуальним у галузі підготовки молодіжних працівників/працівниць.

Після проведених вами освітніх заходів як би ви оцінили роботу, яка була здійснена на цей час? Які цілі були досягнуті, які питання не були передбачені, але були вирішені?

Сьогодні все, що стосується інформаційної та методичної підтримки, робиться дуже оперативно і якісно. Є питання, які ЗВО можуть вирішувати самостійно, наприклад, академічна мобільність, молодіжні проекти – тут більше залежить від викладачів/викладачок і учасників/учасниць програми. Формат інформації доступний, вичерпний і зручний для використання.

Є пропозиції щодо навчання викладачів/викладачок підходів Ради Європи до реалізації молодіжної роботи, спільного навчання викладачів/викладачок і студентів/студенток, обміну досвідом, відвідування європейських молодіжних центрів.

ПРО МОТИВАЦІЮ ТА СТУДЕНТСТВО

Які основні досягнення (успіхи) вашої практики? Чи цікава вона майбутнім фахівцям і фахівчиням? Що викликає найбільший інтерес студентства?

Сильні сторони – команда ОПП одночасно занурена у вивчення практичного досвіду, постійні контакти й консультації, залучення як експертів/експерток за напрямками молодіжної політики/молодіжної роботи, що посилює як академічний, так і практичний складник підготовки фахівців/фахівчинь. Відбувається активне залучення представників/представниць кафедри до підготовки Щорічної доповіді про становище молоді в Україні¹⁰⁵ та до співпраці з НДЦ «Інститут сімейної та молодіжної політики імені Олександра Яременка»¹⁰⁶. Викладацький колектив накопичив досвід досліджень молодіжної політики, проведення міжрегіональної науково-практичної конференції «Молодіжна



політика та молодіжна робота», розширення міждисциплінарних зв'язків, зокрема на основі підготовки аспірантів/аспіранток і захисту дисертацій, присвячених проблематиці молодіжної політики в галузі знань «Публічне управління та адміністрування». Команда використовує посібники Ради Європи, наприклад, Колекцію досвіду молодіжної роботи¹⁰⁷, Посібник з молодіжної роботи, інформованої про травму¹⁰⁸, Посібник з дослідження потреб молодих людей¹⁰⁹ та інші. Крім того, активно використовують документи й посібники в електронному вигляді, які представлені на ресурсах Проєкту «Молодь за демократію в Україні»¹¹⁰ та Молодіжного Департаменту Ради Європи¹¹¹. Викладачі/викладачки слідкують за новими напрацюваннями з теорії і практики в молодіжній галузі, тому висловлюють вдячність команді Проєкту за своєчасну методичну підтримку й готові приєднуватися до нових проєктів й ініціатив. Отже, до сильних сторін віднесено інтеграцію освітнього,

105. Щорічна доповідь про становище молоді. Міністерство молоді та спорту України. URL: <https://mms.gov.ua/molodizhna-politika/baza-doslidzen/shchorichna-dopovid-pro-stanovishche-molodi>

106. НДЦ «Інститут сімейної та молодіжної політики імені Олександра Яременка». URL: <https://dismp.gov.ua/>

107. Колекція досвіду молодіжної роботи, що базується на підходах і стандартах Ради Європи, в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України / Людмила Кіндрат, Надія Павлик, Олена Черних, Алонсо Ескамілья. Рада Європи, квітень 2023. URL: <https://rm.coe.int/experience-collection-27-04-23-4-/1680ab2181>

108. Посібник з навчального курсу з молодіжної роботи, інформованої про травму. Проєкт / Назарій Боярський, Юлія Єлфімова, Наталія Макієнко, Олена Черних. Рада Європи, серпень 2022. URL: <https://rm.coe.int/posybnik-trauma-informed-youth-works-ukr-digital-yfduii/1680a8ec2f>

109. Дослідження потреб молодих людей: крок за кроком: практичний посібник. Проєкт / Вікторія Безсмертна, Людмила Кіндрат, Олена Черних. Рада Європи, грудень 2021. URL: <https://rm.coe.int/research-on-the-needs-of-young-people-practical-guide-yfduia/1680a4f3b8>

110. Молодь за демократію в Україні. Офіс Ради Європи в Україні. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/youth-for-democracy-in-ukraine#%2729290371%22%3B>

111. Council of Europe. Online resources. URL: <https://edoc.coe.int/en/>

наукового та практичного аспектів, вивчення кейсів і персоналій. Така література надихає, наснажуючи до продовження діяльності в галузі соціальної та молодіжної роботи.

Здобувачі та здобувачки бакалаврського рівня вищої освіти за ОПП «Соціальна та молодіжна робота», які вже працюють у закладах, установах, підприємствах соціальної та молодіжної галузі, мають важливу базу для подальшого поглиблення знань, умінь, навичок і становлення в системі формальної освіти. Такі студенти і студентки лише виграють від розширення міждисциплінарних зв'язків соціальної та молодіжної роботи: молодіжна робота – це додатковий ресурс для тих, хто працює в соціальній галузі; соціальна робота – це підґрунтя для співробітництва для тих, хто працює в молодіжній галузі. Студенти/студентки після школи цікавляться всім, що їм пропонує програма. Немає відторгнення від дисциплін чи поділу на «цікаво – нецікаво». Водночас недостатня кількість молодих людей в Україні знає про шкільне самоврядування, консультативно-дорадчі органи, молодіжні ради й молодіжні центри. Тому важливо покладатися на практиків/практикинь у цій галузі й залучення молодих людей до молодіжної роботи, молодіжних громадських організацій, молодіжних проєктів тощо. Студенти/студентки мають подолати розрив між шкільною лавою і реальним життям, орієнтуватися в молодіжній інфраструктурі за допомогою викладачів/викладачок і безпосередньо практиків/практикинь соціальної та молодіжної роботи.

ПРО ВЛАСНІ БАЧЕННЯ

Наостанок, якби вам довелося дати ключову або фундаментальну пораду іншим освітянам, як в Україні, так і в інших країнах, то що б це було в контексті професійної підготовки майбутніх фахівців і фахівчинь з питань молоді (молодіжних працівників і працівниць)?

Молодим людям важливо відчувати підтримку та сприяння, особливо в таких аспектах, як активність, участь, партнерство, спільна відповідальність. Цього важливо навчати, відходити від пасивного очікування підтримки й забезпечення. Важливо розуміти, що забезпечення соціальних змін і розвитку залежить саме від нас, наших зусиль, наших ресурсів. Тому маємо знати, як цього досягти, і вміти це зробити. Важливо зосередитися на тому, щоб суспільство, громади, заклади освіти більше знали про молодіжну роботу як професійну діяльність. Професіоналізація молодіжного працівника / молодіжної працівниці має розкрити сильні сторони й потенціал молодіжної роботи як перспективного напрямку сприяння соціальному становленню й реалізації молоді в Україні. Розвиток формальної освіти в галузі молодіжної роботи є нагальною потребою часу. Важливо розуміти, що ми всі робимо спільну справу в різних регіонах нашої держави, і маємо зробити так, щоб набори на спеціальності, у межах яких у ЗВО готують фахівців/фахівчинь молодіжної роботи, були високими.

— МАРІЯ ГРИНЬОВА,

методистка науково-методичної лабораторії управлінської діяльності та забезпечення якості освіти, старша викладачка кафедри педагогіки та освітнього менеджменту, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса

Виховання майбутніх лідерів і лідерок громад: партисипативні підходи в освіті. Програми курсів підвищення кваліфікації «Виховання лідерських якостей у підлітків засобами партисипативного проектування» і «Навчаймось жити в громаді: методика викладання курсу за вибором для учнів/учениць 8(9) класів»

«Я опікуюсь питаннями учнівської молоді, пов'язаними з освітою для демократичного громадянства та освітою з прав людини. Оскільки наша безпосередня цільова аудиторія – педагогічні працівники і працівниці, зокрема закладів загальної середньої та позашкільної освіти, то першочергово з учнівською молоддю взаємодію через них. І впродовж останніх п'яти років у цьому напрямі реалізовано низку освітніх ініціатив... А враховуючи, що в невеличких містах і селах саме на плечі педагогів/педагогинь лягає значний обсяг роботи з учнівською молоддю, то, на мою думку, те, що ми робимо в Академії, є дуже вагомим для розвитку молодіжної роботи».

ПЕРЕДУМОВИ

Задля підготовки фахівців/фахівчинь до роботи з учнівською молоддю Академія активно використовує курси підвищення кваліфікації для різних категорій педагогічних працівників/працівниць і методичні заходи, зокрема тренінги, воркшопи, майстер-класи, що їх проводять у межах роботи Обласної школи громадянської партисипації дітей і дорослих «УСі В Дії!». Також ми надаємо організаційно-методичний супровід участі учнівської молоді та педагогів/педагогинь у міжнародних освітніх проєктах, тим самим сприяючи інтеграції кращого європейського досвіду неформальної освіти молоді в освітній простір Одещини.

В опитуванні я зазначила два курси – курси підвищення кваліфікації за програмою «Виховання лідерських якостей у підлітків засобами партисипативного проектування» та курси підвищення кваліфікації за програмою «Навчаймось жити в громаді: методика викладання курсу за вибором для учнів/

учениць 8(9) класів», які зараз є дієвими і на які є попит серед слухачів і слухачок. Ідея їх упровадження з'явилася через потребу зробити сталими результати участі в міжнародних проєктах, а також масштабувати використання апробованих підходів і технологій неформальної освіти молоді.

Як ресурси, інструменти й матеріали Ради Європи, особливо завдяки вашій участі в її проєктах, дозволили вам створити і/або реалізувати освітню практику в молодіжній галузі?

Свого часу я пройшла навчання у швейцарсько-українському проєкті «DOCCU – Розвиток громадянських компетентностей в Україні» та в міжнародному проєкті з громадянського виховання й політичної просвіти «Ми можемо більше! За розвиток громадянської активності дітей і молоді у Східній Європі». Саме це визначило подальше спрямування моєї професійної діяльності на активізацію роботи педагогів і педагогинь з учнівською молоддю.

Водночас вагому роль у впровадженні курсів підвищення кваліфікації, орієнтованих на підтримку й розвиток неформальної освіти учнівської молоді, відіграє мій досвід участі в довготривалому тренінговому курсі для молодіжних тренерів і тренерок з освіти з прав людини «Компас», організованому Молодіжним департаментом Ради Європи спільно з Міністерством молоді та спорту України.

Серед освітніх ресурсів, з якими постійно працюю, «Міжнародна освітня платформа Living Democracy», «Компас: посібник з освіти з прав людини для молоді». Їх використовую під час розроблення програм, методичних заходів і навчально-методичних матеріалів, сфокусованих на правах людини, демократичному громадянстві й молодіжній партисипації.

ПРО ДОСВІД

Розкажіть, будь ласка, про вашу освітню практику – з чого вона складається, у чому її суть та ідея?

Основною метою моєї професійної діяльності, пов'язаної з молодіжною роботою, є підготовка педагогів/педагогинь, які могли б ефективно працювати з учнівською молоддю, розвиваючи її громадянські компетентності, soft skills та лідерські якості. Одними з перших ми запровадили в освітню практику Академії курси

підвищення кваліфікації, пов'язані з діяльністю учнівського самоврядування.

У 2019 році, після навчання модераторів/модераторок партисипативних проєктів дітей і молоді в межах міжнародного проєкту «Ми можемо більше! Для активної громадянської участі молоді в Східній Європі», ми запровадили курси підвищення кваліфікації за програмою «Виховання лідерських якостей у підлітків засобами партисипативного проєктування». Їхню мету відображено в назві.

У ході навчання, яке ми проводимо зокрема з використанням матеріалів методичного посібника «Партисипація дітей і молоді», педагоги/педагогині мають можливість ознайомитися із сутністю, складниками життєвого циклу та критеріями якості партисипативного проєкту, практично опрацювати особливості його планування й виконання, прослідкувати через рефлексію власної практики командні процеси. У підсумках ми маємо розвинені вміння формулювати концепцію партисипативного проєкту, визначати основні види діяльності за ним, розробляти його організаційну програму, а відтак модерувати партисипативні проєкти учнівської молоді, виходячи з позиції «все, що без нас, не для нас».

З 2021 року ми проводимо навчання на курсах підвищення кваліфікації «Навчаймось жити в громаді: методика викладання курсу за вибором для учнів/учениць 8(9) класів». І знову назва промовиста, тож лише лаконічно (хоча хочеться більше) зупинюся на цьому курсі. Він розроблений у межах реалізації швейцарсько-українського проєкту «DECIDE – Децентралізація для розвитку демократичної освіти» і отримав схвалення МОНУ щодо використання в освітньому процесі. Його метою є розвиток спроможності та вмотивованості учнівської молоді до свідомої, активної й відповідальної громадянської участі на місцевому рівні. Учні/учениці через активне навчання не лише знайомляться з ключовими аспектами життєдіяльності територіальної громади, зі структурою й механізмами здійснення місцевого самоврядування, а й набувають практичного досвіду демократичної участі в житті школи і громади завдяки реалізації дослідницького проєкту «Це ми і це наша громада» та соціального проєкту «Активна молодь – успішна громада».

Викладання цього курсу за вибором потребує спеціальної підготовки від педагогів/педагогинь, зокрема вміння використовувати навчально-методичний інструментарій в очній і дистанційній формі навчання. Тож на курсах підвищення кваліфікації, певною мірою перебуваючи в ролі учнів/учениць, педагоги/педагогині досліджують принципи, сфери й механізми участі молоді в житті громади й ще багато чого корисного для майбутніх лідерів/лідерок громад. Водночас для нас є важливим формування в педагогів/педагогинь компетентностей, необхідних для розвитку спроможності учнівської молоді до самолідерства, вироблення проактивної громадянської позиції й уміння діяти за принципом «ми всі разом працюємо на спільну користь».

Які бар'єри або труднощі ви вбачаєте в реалізації освітніх програм, спрямованих на підготовку фахівців і фахівчинь до роботи з молодими людьми?

Якщо говорити про запровадження бакалаврської чи магістерської освітньо-професійної програми, спрямованої на підготовку фахівців і фахівчинь у молодіжній галузі, наразі мені це видається дещо складним завданням для закладів вищої освіти з огляду на наявні ліцензійні вимоги та процедури акредитації таких програм. Тут важливо враховувати кадровий потенціал, тобто спрямованість наукових інтересів або ж тематику наукових досліджень. Тож така ініціатива не може бути втілена в життя швидко, адже потребує тривалої ретельної підготовки.

Також труднощі викликає (не)запит на підготовку фахівців/фахівчинь для роботи з молоддю на місцевому рівні. Безперечно, потреба в розвитку молоді або молодіжних працівників/працівниць і через них молоді має бути потребою місцевої влади, яка дбає про ефективну реалізацію молодіжної політики на місцевому рівні. І в цьому є певний виклик, адже зараз у деяких територіальних громадах влада з різних причин ставиться до участі молоді несерйозно або робить це «для видимості». Відтак питання організаційно-ресурсної підтримки учнівської молоді й навчання молодіжних працівників/працівниць подекуди залишаються поза увагою. Тож Академія проводить комунікаційно-методичні заходи для освітніх управлінців/управлінок,

зокрема керівників/керівниць закладів освіти та співробітників/співробітниць управлінь (відділів) виконавчих органів місцевих рад, які опікуються питаннями освіти і молоді. І в цьому напрямі в нас є низка неймовірно мотивуючих успішних практик партнерської взаємодії місцевої влади та учнівської молоді. Крім того, така взаємодія Академії з місцевою владою має сенс, адже сприяє розвитку запиту на те, щоб у громаді були фахівці/фахівчині, які пройшли навчання й можуть ефективно працювати з молоддю.

Свого часу значним бар'єром для навчання педагогів/педагогинь на курсах підвищення кваліфікації та їхньої участі в методичних заходах стали обмеження щодо організації освітнього процесу офлайн, пов'язані із COVID-19. Перші спроби перевести роботу в онлайн-формат були не дуже вдалим, адже загальний рівень цифрових навичок педагогів/педагогинь не сприяв тому, щоб ефективно й активно працювати в цифровому просторі взаємодії. За три роки ситуація значно покращилася, однак усе-таки очна форма навчання та взаємодії, коли є «живе спілкування», спрацьовує краще для позитивної емоційної енергетизації й налаштування на спільнодію.

Після проведених вами освітніх заходів як би ви оцінили роботу, яка була здійснена на цей час? Які цілі були досягнуті, які питання не були передбачені, але були вирішені?

З урахуванням того, що освітня діяльність Академії орієнтована на пролонгованість у часі, системність та освітнє соціальне партнерство, більшість досягнутих результатів були передбачуваними. Серед безпосередніх досягнень – інтеграція підходів неформальної освіти у формальну освіту дітей і дорослих з використанням синергії можливостей кращих європейських практик відповідної тематики; розвиток професійних компетентностей педагогів/педагогинь у галузі ОДГ/ОПЛ, з питань виховання лідерських якостей у підлітків на демократично-гуманістичних засадах; сприяння розвитку професійної спроможності педагогів/педагогинь модерувати партисипативні ініціативи (проєкти) учнівської молоді на місцевому рівні та виробленню й упровадженню нових стратегій забезпечення механізмів участі учнівської молоді в житті школи і громади. Серед опосередкованих: сталість і масштабування добрих практик партисипативних проєктів,

соціальних ініціатив, адвокаційних кампаній, налагодження на місцевому рівні партнерства між учнівською молоддю та дорослими, розвиток спільноти й навчання навзаєм через поширення успішного досвіду.

Водночас ми не могли передбачити обмеження, викликані пандемією COVID-19 і війною. Відтак нашим вагомим успіхом вважаю якісну адаптацію практико орієнтованого освітнього процесу до дистанційного формату викладання й навчання, а також інтеграцію партисипативної проєктної діяльності учнівської молоді в цифровий простір взаємодії. Адапуємо зміст програм, оптимізуємо навчальний процес з урахуванням потреб і викликів сьогодення.

ПРО МОТИВАЦІЮ

Які основні досягнення (успіхи) вашої практики? Чи цікава вона майбутнім фахівцям і фахівчиням? Що викликає найбільший інтерес?

Якщо говорити про те, що найбільше подобається слухачам і слухачкам курсів підвищення кваліфікації, спираючись на їхній зворотний зв'язок, то перше, що відзначають, – це «легко про складне» і орієнтованість навчання на практику. Робота в групах, виконання інтерактивних вправ, проблемні дискусії, розроблення ескізів проєктів, дослідницькі завдання та ін., тобто все, що потім можна використати в роботі з учнівською молоддю, ми практикуємо під час курсів.

Також педагоги/педагогині зазвичай говорять про те, що поглиблюють розуміння сутності принципів і стандартів Ради Європи в галузі молодіжної політики. Деякі у зворотних анкетах пишуть про те, що щось вперше почули, зробили. У кожного/кожної це «вперше» своє. Хтось вперше дізнався про партисипацію, хтось про молодіжного працівника / молодіжну працівницю, хтось про громадський бюджет чи адвокацію...

Я помічаю під час рефлексій, що зазвичай педагоги/педагогині надихаються й мотивуються. Вони або відчують їхню цінність, значимість того, що роблять, або відшуковують нові спрямування й ресурси для роботи з учнівською молоддю. Цьому сприяє дружня навчальна атмосфера, відкритість до обговорень проблем та ідей, можливість обмінятися досвідом і святкування великих і маленьких індивідуальних і спільних успіхів.

З початком війни педагоги/педагогині потребували й потребують взаємопідтримуючого спілкування й навчання навзаєм нових ефективних форматів роботи з учнівською молоддю в умовах викликів і завдань буремного сьогодення. І коли після завершення курсів підвищення кваліфікації слухачі й слухачки висловлюють вдячність за можливість спілкуватися в колі однодумців/однодумиць, налагоджувати нові партнерства, розвивати власні компетентності, то це надихає всіх нас на нові історії успіху в роботі з молоддю.

ПРО ВЛАСНІ БАЧЕННЯ

Наостанок, якби вам довелося дати ключову або фундаментальну пораду іншим освітянам, як в Україні, так і в інших країнах, то що б це було в контексті професійної підготовки майбутніх фахівців і фахівчинь з питань молоді (молодіжних працівників і працівниць)?

Першочергово вважаю, що навчання фахівців/фахівчинь для роботи з молоддю має

відповідати реальним потребам і запитам, які слід ураховувати під час розроблення освітніх програм. Задля цього варто проводити дослідження (опитування) відповідної тематики всіх стейкхолдерів/стейкхолдерок молодіжної роботи, як безпосередньо самих молодіжних працівників/працівниць, так і молоді, місцевої влади та ін.

Також, на моє переконання, є необхідність проведення заходів різних форматів, які би сприяли обміну добрими освітніми практиками закладів вищої освіти щодо підготовки фахівців/фахівчинь для роботи з молоддю.

Ізвичайно ж, у контексті актуалізації цифрового громадянства не можна нехтувати потребою розвитку цифрових компетентностей молоді, а відтак треба сприяти ефективній та етичній інтеграції молоді в цифровий простір взаємодії та е-партисипації.

— НАТАЛІЯ ЗАЙЧЕНКО,

доцентка кафедри соціальної роботи та освітніх і педагогічних наук, гарантка освітньо-професійної програми, Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка, м. Чернігів

Практико орієнтований підхід до підготовки молодіжних працівників/працівниць.

ОПП «Соціально-виховна робота з дітьми та молоддю», перший (бакалаврський) рівень вищої освіти

«Це важливо тому, що і для нас це нове, ми мало стикалися з практикою, ми педагоги, зрозуміло. Насправді шлях, який ми зараз вибрали, – молодіжна робота – є актуальним».

ПЕРЕДУМОВИ

Програму запропонували фахівці й фахівчині кафедри соціальної роботи ще в 2017 році. Загалом це фахівці й фахівчині соціальної педагогіки, і за прикладом університету імені Драгоманова було вирішено, що в Чернігівському колегіумі (тоді ще це був Національний педагогічний університет) буде така програма, спрямована саме на молодь, на молодіжну роботу. Тобто це ставили в центр уваги й навіть хотіли, щоб вона була відокремлена від соціальної педагогіки.

Головна мета нашої програми полягала в тому, щоб інтегрувати соціальну роботу з молодіжною діяльністю. Ми врахували необхідність введення таких навчальних дисциплін, як «Молодіжна політика», «Соціальна робота з молоддю сім'єю», «Дитячі та молодіжні громадські організації», «Технологія соціальної роботи з молодіжними громадськими організаціями».

Коли ми почали працювати над цією освітньо-професійною програмою, нас надихнула ідея створення чогось нового й важливого в галузі соціальної та молодіжної роботи. Ми хотіли запропонувати нашим студентам і студенткам не тільки теоретичні знання, а й практичні навички, які б вони могли використовувати в реальному житті.

На етапі реалізації програми ми зосередили увагу на партнерстві з молодіжними центрами та громадськими організаціями. Це дало нашим студентам і студенткам можливість не тільки навчатися в аудиторії, а й брати участь у реальних проєктах, волонтерській діяльності й неформальній освіті.

Нам важливо було йти в ногу з часом, адаптуючи програму до змінюваних умов суспільства й

потреб молоді. Ми завжди прагнемо забезпечити, щоб наші студенти й студентки почувалися підтриманими й мали всі необхідні ресурси для їхнього розвитку.

І ще такий прагматичний чинник зумовив наше бажання реалізувати підготовку майбутніх фахівців і фахівчинь з роботи з молоддю: чим більше у нас буде спеціалізацій, чим більше буде різноманітних освітніх програм, тим краща платформа, тим цікавіша й привабливіша вона для абітурієнтів й абітурієнок. Тому що зараз тренд у вищій освіті повертається на вузьку спеціалізацію: чим вужча спеціалізація, чим вужча спеціалізована галузь, тим більше інтересу вона викликає.

Як ресурси, інструменти й матеріали Ради Європи, особливо завдяки вашій участі в її проєктах, дозволили вам створити і/або реалізувати освітню практику в молодіжній галузі?

Стандарти й підходи Ради Європи в молодіжній роботі впроваджують через різні дисципліни в межах освітньої програми. Це дозволяє вдосконалювати й розробляти курси, що готують студентів і студенток до реальної практичної діяльності в галузі молодіжної роботи.

Використання ресурсів, стандартів і підходів Ради Європи в курсах «Демократія від теорії до практики», «Соціально-виховна робота в громаді», «Молодіжна політика», «Соціокультурна діяльність у вихованні», які викладають для здобувачів і здобувачок програми, також сприяє залученню студентів і студенток до активної участі в молодіжній роботі, підвищуючи їхню професійну компетентність і готовність до виконання відповідних обов'язків.

ПРО ДОСВІД

Розкажіть, будь ласка, про вашу освітню практику – з чого вона складається, у чому її суть та ідея?

Програма – це лише чотири роки навчання, точніше три роки й десять місяців. Це перший (бакалаврський) рівень вищої освіти. Стандарту спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки» для бакалаврів ще немає, тому програму повністю розробляла робоча група, яка теж змінювалася. Зараз це сім осіб, я прийшла сюди у 2021 році.

Освітньо-професійна програма «Соціально-виховна робота з дітьми та молоддю» пов'язана в нас з молодіжною роботою – вона йде в напрямі спеціальності 011 «Освітні педагогічні науки». Тобто так чи так пов'язана з педагогікою, і це те, від чого хоче відійти керівництво університету, тому що вони воліють, щоби скорочувалися

саме педагогічні спеціальності, а університет був класичним.

Щодо змісту освітньо-професійної програми важливо те, що теоретичні курси обов'язково мають прикладний характер, передбачають відпрацювання практичних умінь і навичок, студенти й студентки за інструкціями викладачів і викладачок можуть самостійно їх проробити.

Ми проводимо практичні заняття й навчальні практики на базі ГО «Інститут креативних інновацій» і «Молодіжний центр Житомирщини». Студенти й студентки також залучаються до волонтерської діяльності й неформальної освіти з актуальних соціальних питань.

У нас дуже потужна практика – є кілька молодіжних центрів, наприклад, Чернігівський обласний молодіжний центр, є заклади, які співпрацюють з нами, наприклад, Обласний палац дітей і юнацтва. У нас є кілька молодіжних центрів, де студенти й студентки можуть проходити практику. Практик щонайменше три на бакалавраті, і починаючи з другого курсу студенти й студентки вже відправляються в молодіжні центри, позашкільні заклади освіти, соціальні служби. Є специфіка – програма «Соціально-виховна робота з дітьми та молоддю» вийшла зі соціальної педагогіки, тому часто цих студентів і студенток навчають надавати соціальну допомогу, навчають реабілітації і супроводу психолога чи психологині, тобто вони вміють поводитися з дітьми в складних життєвих обставинах. Це специфіка саме нашої освітньої програми, і це студентів і студенток дуже цікавить.

Ми бачимо, що вже після другого курсу студенти й студентки впливають на цю роботу – сто відсотків наших студентів і студенток працюють, починаючи з першого курсу. Їхня робота часто пов'язана з їхньою професійною діяльністю – студенти й студентки працюють або як соціальні педагоги в школі, куди їх беруть уже з другого курсу, або як психологи й психологині, консультанти й консультантки, зараз є різні такі майданчики, як молодіжні простори, куди можна долучитися.

В останньому, восьмому, семестрі студенти й студентки розробляють самостійно проекти для реалізації в позашкільній галузі, які би були спрямовані на залучення молодіжних ініціатив, чи щось інше – достатньо практичне. Тобто навчання на цих спеціальностях має більше практико орієнтований характер. Програма містить комплекс теоретичних знань, сукупність понять, концепцій, які необхідно обов'язково знати фахівцеві/фахівчині

з питань молоді, педагогу-організатору/ педагогині-організаторці, але навчання переважно саме практико орієнтоване.

Які бар'єри або труднощі ви вбачаєте в реалізації освітніх програм, спрямованих на підготовку фахівців і фахівчинь до роботи з молодими людьми?

Обізнаність про програму дуже низька. Програма маловідома й не дуже популярна, тому важливо здійснювати більше рекламних заходів, щоб підвищити інтерес до професії. Зараз є лише відео про програму, але цього недостатньо для привернення значного інтересу. Програма приваблює тих абітурієнтів й абітурієнок, які шукають доступну вищу освіту, але при цьому не завжди мають чітку професійну мотивацію. До нас приходять ті, хто не знаходить собі іншого варіанта, бо математику чи іноземну мову їм опанувати складно. І з-поміж інших програм ця одна з найдешевших.

Існує необхідність оновлення змісту програми. Щоб програма була більш орієнтована на молодіжну роботу, потрібно оновити її зміст, щоб вона стала зрозумілою для абітурієнтів й абітурієнок і щоб вони могли чітко усвідомлювати, яких компетентностей вони набудуть завдяки навчанняю.

Є дефіцит кваліфікованих фахівців і фахівчинь, особливо пов'язаних з практикою молодіжної роботи або молодіжними організаціями, що впливає на якість освіти та практичного навчання студентів і студенток.

Ми хотіли би запровадити викладання англійською мовою. Програма відстає від столичних університетів, де багато предметів уже викладають англійською. Є потенціал для викладання англійською, але зараз студенти/студентки цього не сприймають. «Соціальний патронаж» – це єдиний курс, що його викладають англійською, і це відбувається дуже повільно та складно.

Після проведених вами освітніх заходів як би ви оцінили роботу, яка була здійснена на цей час? Які цілі були досягнуті, які питання не були передбачені, але були вирішені?

Я думаю, що робота проведена ймовірніше вдало, ніж невдало, її можна оцінити позитивно. Якщо говорити про реалізацію освітньо-професійної програми «Соціально-виховна робота з дітьми та молоддю», то, звичайно, це такий варіант, який потребує доопрацювання, це ще не те, що ми бачимо, це ще далеко не те, до чого можна прийти в ідеалі.

Ми пишаємося, що ми пройшли умовну акредитацію. Це було для нас великим успіхом, тому що в тих складних умовах, у яких формувалася ця програма, коли змінювалися гарантії, ми самі не знали, чи буде в нас цей випуск, чи не буде. Але коли ми 30 травня отримали схвалення від Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, що ця умовна акредитація в нас пройдена, то звичайно, це дуже надихнуло на подальший розвиток.

Крім того, заклад вищої освіти – це не лише освітня діяльність, не лише навчання. У нас багато здобутків пов'язані з науковою роботою, до якої ми долучаємо студентів і студенток уже з першого курсу. Крім того, у нас є проблемна група – такий науковий гурток, на сайті дуже класно представлена вся інформація про нас, про наші зібрання. Збираємося ми не так часто, але з 2021 року гурток працює системно, і кожного семестру хоча б три-чотири заходи відбувається. Це різні дослідження, тобто студенти й студентки збирають під час практики емпіричну інформацію, опрацьовують, аналізують, узагальнюють, доповідають про результати власних досліджень. Крім того, вони мають на сьогодні публікації, беруть участь у конференціях, це було необхідно і для захисту бакалаврських робіт. Загалом дуже творчий випуск за цією спеціальністю, частина групи прийшла в магістратуру, частина пішла працювати професійно, робота пов'язана із закладами освіти. Так ось у них були вже публікації – і про інтерактивний театр, і про волонтерську діяльність, і вони багато доповідали. Наукова активність студентів і студенток була непередбачуваним здобутком.

Наукова робота викликає у здобувачів і здобувачок значний інтерес, навіть у тих, у кого ми й не сподівалися, що вони якось проявлять себе в цьому. Ми залучаємо студентів і студенток до наукової роботи з першого курсу, а десь уже на виході, на четвертому курсі, вони самі пропонують теми й доповіді, їх заряджає практика, їм дуже цікаво там, де вони стикаються саме з практикою роботи з дітьми й молоддю, вони приходять окрилені й хочуть про це розказати, хочуть про це писати статті, тези, розповіді. У когось гірше виходить, у когось краще, але це для нас важливо, ми вважаємо це найважливішим здобутком. Для розвитку науки в університеті був розширений науковий відділ. Значну увагу приділяють розвитку студентської науки. Вона має бути в пріоритеті, оскільки створює додатковий рейтинг університету, і ми прагнемо поширювати й підтримувати такий розвиток науки.

ПРО МОТИВАЦІЮ ТА СТУДЕНТСТВО

Які основні досягнення (успіхи) вашої практики? Чи цікава вона майбутнім фахівцям і фахівчиням? Що викликає найбільший інтерес студентства?

Специфіка нашої освітньо-професійної програми: вона дає здобувачам і здобувачкам професійну кваліфікацію – педагог-організатор/педагогиня-організаторка, фахівець/фахівчиня з питань молоді.

Наприклад, група, яка випускається зараз, більше займалася корекційно-розвивальними програмами з дітьми з інтелектуальними порушеннями, а групу, яка вже випустилася, більше цікавила молодь, були й бакалаврські роботи, пов'язані з молодіжною волонтерською роботою.

ПРО ВЛАСНІ БАЧЕННЯ

Наостанок, якби вам довелося дати ключову або фундаментальну пораду іншим освітянам, як в Україні, так і в інших країнах, то що б це було в контексті професійної підготовки майбутніх фахівців і фахівчинь з питань молоді (молодіжних працівників і працівниць)?

Найперше нам, освітянам, треба зорієнтуватися на предмет «Професійна молодіжна робота». Основний закон, на який ми орієнтуємося, – це закон про засади молодіжної політики, там є окремі положення про професійну молодіжну роботу, але в нас ще немає навчального предмета «Професійна молодіжна робота». Скільки ми передивилися різних освітніх програм – ми не побачили дисципліни «Професійна молодіжна робота». Зараз це є найбільш актуальним, щоб такий предмет розробляли та впроваджували. У подальшому може оновитися і зміст подібних освітньо-професійних програм. Ця дисципліна стала б тоді ключовою, мабуть, центральною, і ми вже, спираючись на такий ключовий предмет, додавали б те, що треба ще вивчати майбутнім фахівцям і фахівчиням з питань молоді. А поки що в нас у цій програмі центральним залишається предмет «Соціальна педагогіка». У цьому є така складність.

Загалом усім нам, освітянам і освітянкам, звичайно, хочеться побажати, щоб ми дочекалися скоріше мирного неба, щоб ми працювали на відновлення, щоб ми працювали з позитивом, з конструктивом.

— ЛЮДМИЛА КІНДРАТ,

кандидатка наук з державного управління,
Проект «Молодь за демократію в Україні»,
Офіс Ради Європи в Україні

Посібник як ключ до розуміння освітньої програми. Типова загальна короткострокова програма підвищення кваліфікації «Молодіжна політика, заснована на підходах участі»

«Сильною стороною загалом програми є те, що вона створена на запит. Це не просто було бажання Ради Європи чи Міністерства молоді та спорту України. Ми бачили запит, реалізуючи першу та другу фази проекту Ради Європи «Молодь за демократію в Україні» й досліджуючи потреби і стан діяльності, зокрема органів влади, відповідальних за молодіжну політику».

ПЕРЕДУМОВИ

Ідея програми навчання з молодіжної політики, заснованої на підходах участі, для державних службовців і службовиць і посадових осіб місцевого самоврядування виникла в 2021 році під час реалізації компонента «Молоді люди – повноправні громадяни/громадянки» проекту Ради Європи «Молодь за демократію в Україні». Цей компонент був спрямований на підтримання фахівців і фахівчинь молодіжної політики на місцевому рівні в десяти громадах-партнерах для розвитку й упровадження стратегій і програм, які посилили участь молоді та її громадську активність відповідно до стандартів і практики Ради Європи.

У 2023 році проект Ради Європи «Молодь за демократію в Україні: Фаза III» дослідив потреби та стан діяльності місцевих, регіональних і національних органів влади, що відповідають за молодіжну політику, зокрема з урахуванням потреб і реалій молоді у воєнний і повоєнний період, що стало основою для розроблення проекту типової програми.

Для втілення ідеї програми навчання для державних службовців і службовиць і посадових осіб місцевого самоврядування наказом Національного агентства України з питань державної служби № 149-23 від 18 вересня 2023 року було затверджено типову загальну короткострокову програму підвищення кваліфікації «Молодіжна політика, заснована на підходах участі», початковий варіант якої розробив проект Ради Європи

«Молодь за демократію в Україні: Фаза III» у співпраці з Міністерством молоді та спорту України, Національним агентством України з питань державної служби та Українською Асоціацією Молодіжних Рад. Проект програми доопрацювала й рекомендувала до затвердження робоча група при Національному агентстві України з питань державної служби, до складу якої входили представники і представниці Національного агентства України з питань державної служби, Міністерства молоді та спорту України, Всеукраїнського молодіжного центру, проекту Ради Європи «Молодь за демократію в Україні: Фаза III», Програми USAID DOBRE, органів місцевого самоврядування, закладів вищої освіти, молодіжних центрів, молодіжних рад і громадських організацій.

У відкритті тренінгу для тренерів і тренерок Програми, що відбулось 26 листопада 2023 року, взяли участь Олег Немцінов, Міністр Кабінету Міністрів України, Мачей Янчак, голова Офісу Ради Європи в Україні, Владислав Яцук, заступник Міністра молоді



та спорту України, Руї Гомеш, голова відділу освіти та навчання Департаменту молоді Ради Європи та Володимир Сонько, голова Української асоціації молодіжних рад. Пан Гомеш звернув увагу, що у Рейк'явіцькій Декларації, ухваленій під час Саміту Ради Європи 16-17 травня 2023 року в Рейк'явіку (Ісландія), згадано про молодіжну політику й роль молодих людей. Завдання Ради Європи – враховувати погляди молодих людей і забезпечувати їхню участь у формуванні

політики на місцевому, регіональному й національному рівнях.

Під час навчання учасники та учасниці також зустрілись з Наталією Радчук, начальницею управління міжнародного співробітництва та європейської інтеграції Міністерства молоді та спорту України, членкинею Європейського керівного комітету з питань молоді (CDEJ), та Аліс Берггольтц, заступницею голови Спільної ради з питань молоді (SMJ). Це дало змогу ознайомитись із практичними аспектами функціонування системи співуправління в молодіжному секторі Ради Європи, що є унікальним і живим прикладом демократії участі.

Як ресурси, інструменти й матеріали Ради Європи, особливо завдяки вашій участі в її проєктах, дозволили вам створити і/або реалізувати освітню практику в молодіжній галузі?

Для нас було важливо висвітлити й наблизити практику застосування стандартів, зокрема рекомендацій Комітету Міністрів державам-членам, освітніх ресурсів Ради Європи. Україна є державою-членом Ради Європи, тому ми використали стандарти й ресурси Ради Європи у змісті типової програми й посібника, щоб сприяти їх поширенню та впровадженню. Метою типової програми є підвищення рівня професійних компетентностей державних службовців і службовиць і посадових осіб місцевого самоврядування щодо забезпечення участі молоді у формуванні й реалізації молодіжної політики з урахуванням стандартів і підходів Ради Європи. Зокрема ми включили в типову програму й посібник Переглянуту Європейську хартію участі молоді в місцевому й регіональному житті, Рекомендації Комітету міністрів державам-членам про доступ молоді з неблагополучних районів до соціальних прав, про доступ молодих людей до прав, про молодіжну роботу, щодо участі ромської молоді, про захист молодіжного громадянського суспільства й молоді та підтримку їхньої участі в демократичних процесах, Інструмент самостійної оцінки молодіжної політики, Портфоліо молодіжної роботи Ради Європи.

Для візуалізації практик участі молодих людей і діяльності Ради Європи з посилення участі молоді ми підготували серію відеороликів про досвід участі в організаціях, молодіжних центрах і громадах України – партнерах Проєкту. Також ми додали до змісту посібника відео, створені молодими людьми в межах

проєкту «Голоси молодих людей», що його реалізував Донецький дебатний молодіжний центр з партнерами/партнерками за підтримки Європейського молодіжного фонду у 2022 році під час повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну.

ПРО ДОСВІД

Розкажіть, будь ласка, про вашу освітню практику – з чого вона складається, у чому її суть та ідея?

Структура програми передбачає один кредит ЄКТС (30 годин) з тем: молодіжна політика, молодь і дослідження потреб молодих людей, забезпечення участі молоді у формуванні й реалізації молодіжної політики на місцевому, регіональному й державному рівнях.

Програма розроблена так, що провайдери можуть брати її за основу й адаптувати до аудиторії, форматів викладу чи запитів. Це дає можливість впроваджувати програму з урахуванням конкретних потреб та умов і спрощує роботу, особливо для тих, для кого тема молодіжної політики є новою. Заклади вищої освіти можуть бути провайдерами для впровадження типової програми. На порталі управління знаннями є велика кількість закладів вищої освіти, які зареєстровані й можуть виступати в цій ролі.



Провайдери можуть використовувати типову програму як основу для розроблення власних програм і запрошувати державних службовців й службовиць і посадових осіб місцевого самоврядування проходити навчання за цією програмою.

Також створено навчальний посібник для проведення навчання за типовою загальною короткостроковою програмою підвищення кваліфікації для державних службовців і службовиць і посадових осіб місцевого

самоврядування «Молодіжна політика, заснована на підходах участі», на основі якого проведено тренінг для тренерів і тренерок. Навчальний посібник містить інформаційні тексти, опис типової програми підвищення кваліфікації й відповідних занять. Його можна використовувати як самовчитель і як підґрунтя для розроблення нових занять і тем. Крім того, програма навчання може бути використана як конструктор й адаптована до потреб аудиторії, формату й наявного часу.

Типова програма – це кілька сторінок, це ніби зміст, у якому по годинно описано, що і як має бути. У посібнику вже ґрунтовно можна почитати про молодіжну політику, засновану на підходах участі – інформаційні тексти, цитати, описи занять з досвідом і практиками, роздавальні матеріали, посилання на додаткову літературу, питання для обговорення, як це може бути використано в повсякденній діяльності, опис самостійної роботи за відповідними темами. Посібник – це інструментарій для впровадження типової програми в життя, він забезпечує зміст і по годинне планування викладу матеріалу.

У посібнику враховано стандарти й освітні ресурси Ради Європи з акцентом на молодіжну політику, засновану на підходах участі.



Які бар'єри або труднощі ви вбачаєте в реалізації освітніх програм, спрямованих на підготовку фахівців і фахівчинь до роботи з молодими людьми?

Перешкодою, на мою думку, може бути те, що цю кваліфікацію саме в цій тематиці потрібно поглиблювати й поширювати. Це продовження того, що такої типової програми раніше не було, і ми відчули на тренінгу для тренерів і тренерок, що потрібно поглиблювати компетентності викладачів і викладачок – провайдерів і провайдерок з цієї теми, щоб вони досліджували далі зміст, підходи та стан-

дарту Ради Європи уже разом з державними службовцями й службовицями, посадовими особами місцевого самоврядування. Для нас було важливо провести цей тренінг для тренерів і тренерок, бо ми проаналізували запит і потребу в навчанні, спільній зустрічі й натхненні. Навіть відео про місцеві практики участі молоді ми знімали для того, щоб створити простір для натхнення ідеями й пошуку прикладів. Багато в посібнику прикладів з України та інших держав-членів Ради Європи, щоб надати практичності та створити платформи для обговорень і дискусій під час навчань. Для нас також було важливо надати викладачам і викладачкам інструментарій: інформаційні тексти в першій половині посібника й детальний опис занять у другій. Ми прагнули створити посібник, що може надихнути, допомогти знайти нові підходи та ідеї для впровадження у громадах України молодіжної політики, заснованої на підходах участі.

ПРО МОТИВАЦІЮ ТА СТУДЕНТСТВО

Які основні досягнення (успіхи) вашої практики? Чи цікава вона майбутнім фахівцям і фахівчиням? Що викликає найбільший інтерес студентства?

Типова програма створена влітку 2023 року й затверджена у вересні. Програму розробили експерти й експертки Проєкту Ради Європи, які самі працюють у молодіжному секторі України в галузі неформальної освіти, управління молодіжними центрами та громадськими організаціями. Найважливішим досягненням на цьому етапі є те, що і програма, і посібник до неї розроблені за участю самих молодих людей і в тісній співпраці з Українською асоціацією молодіжних рад. Це забезпечує участь молоді на всіх етапах створення і впровадження програми – від ідеї змісту до підготовки тренерів і тренерок, які навчатимуть державних службовців і службовиць та посадових осіб місцевого самоврядування. Процес розроблення програми й посібника є унікальною моделлю участі молодих людей в ухваленні рішень, що їх стосуються, – навчанні тих, хто впроваджує молодіжну політику разом з молоддю та заради молоді.

У листопаді ми провели тренінг для тренерів і тренерок, викладачів і викладачок, провайдерів і провайдерок. У 2024 році заплановано проведення тренерами й тренерками навчань за курсами підвищення кваліфікації для державних службовців і службовиць та посадових осіб місцевого самоврядування за цією темою в різних областях України. На

цьому етапі в дослідженнях і зворотному зв'язку від партнерів/партнерок та учасників і учасниць навчальних програм Проекту протягом останніх чотирьох років ми бачимо, що запит є. Ця програма важлива зокрема з огляду на зміст щорічних досліджень у молодіжному секторі України, ухвалення нового професійного стандарту «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)» та необхідність реагувати на потреби й виклики, з якими стикаються молоді люди в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України.

Запит на програму «Молодіжна політика, заснована на підходах участі» ми побачили й під час відбору учасників та учасниць, які впроваджуватимуть курси підвищення кваліфікації для державних службовців і службовиць, посадових осіб місцевих органів самоврядування в різних областях України.

Програма створює простір для досліджень як нормативної бази стандартів Ради Європи та аналізу практик і досвіду молодіжної політики, заснованої на підходах участі, в Україні й інших державах-членах Ради Європи.

Якої підтримки потребують заклади вищої освіти в Україні для підготовки молодіжних працівників?

Заклади вищої освіти в контексті впровадження цієї типової програми можуть бути провайдерами. На порталі управління знаннями зареєстровано багато закладів вищої освіти, вони можуть брати цю типову програму за основу й упроваджувати власні курси підвищення кваліфікації.

З огляду на зміст білатеральних зустрічей і круглих столів заклади вищої освіти в Україні, на мою думку, потребують, по-перше, інформаційно-методичної підтримки. Тому й виникла ідея з посібником, у якому зібрано необхідні інформаційні матеріали, описи занять, кейси, відео, посилання на додаткову літературу, описи самостійної роботи. Усе поруч і все актуальне з теми молодіжної політики – можна брати й використовувати.

По-друге, напевно, було б дуже корисно поглиблювати, поширювати, підвищувати компетентності в галузі молодіжної політики, заснованої на підходах участі, обмінюватись досвідом з колегами з інших закладів вищої освіти в Україні та з інших держав-членів Ради Європи.

ПРО ВЛАСНІ БАЧЕННЯ

Наостанок, якби вам довелося дати ключову або фундаментальну пораду іншим освітянам, як в Україні, так і в інших країнах, то що б це було в контексті професійної підготовки майбутніх фахівців і фахівчинь з питань молоді (молодіжних працівників і працівниць)?

Важливо тримати у фокусі уваги молоду людину, думати про неї, її потреби, про те, що є різні молоді люди. Важливо, щоб уся діяльність, освітня чи будь-яка практична, відбувалася разом з молодими людьми й заради молодих людей.



ІРИНА КОБЗЄВА,

директорка навчально-методичного центру забезпечення якості освіти, КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти» ДОР, м. Дніпро, голова ГО «Два береги»

Творчий неформальний підхід до освіти молоді: як зробити формальну освіту більш ефективною

«Усе своє життя я працюю з молодими людьми, моя проектна й освітянська діяльність націлена на молодих людей. Це моя цільова аудиторія, саме тому виникли ці навчальні дисципліни й освітні програми, які є авторськими й унікальними для України. Я їх розробила, розуміючи, що на це є попит».

ПЕРЕДУМОВИ

Як ресурси, інструменти й матеріали Ради Європи, особливо завдяки вашій участі в її проектах, дозволили вам створити і/або реалізувати освітню практику в молодіжній галузі?

Я навчалася прав людини з позиції підходів Ради Європи (Національний тренінговий курс з освіти з прав людини: використання «Компаса» у формальній і неформальній освіті¹¹², Програма Європейського Союзу та Ради Європи «Сприяння освіті в сфері прав людини та демократичного громадянства в країнах Східного Партнерства»¹¹³, проєкт «Навчаємо демократії»¹¹⁴). Це навчання дало мені можливість більш досконало розкривати теми репродуктивних прав, сексуальних прав у контексті прав людини. Це та тематика, якої не знають ні молоді люди, ні дорослі. Для викладання використано вправи з Компаса й підходи Хартії щодо освіти з прав людини¹¹⁶.

Я закінчила програму «Молодіжний працівник»¹¹⁷. **Усе своє життя я працюю з молодими людьми, моя проектна й освітянська діяльність націлена на молодих людей. Це моя цільова аудиторія, саме тому виникли ці навчальні дисципліни й освітні програми, які є авторськими й унікальними для України. Я їх розробила розуміючи, що**

на це є попит. Я спочатку викладала ці теми під час семінарів для педагогів і психологів / педагогинь і психологинь. Але зараз я бачу, що на ці програми є великий попит, і планую наступного року зробити ще освітню програму «Психологія насильства». Тому що це на часі, це має перспективу.

ПРО ДОСВІД

Розкажіть, будь ласка, про вашу освітню практику – з чого вона складається, у чому її суть та ідея?

У 2014 році я вимушено переїхала з Луганська до Дніпра, саме тут почалася моя психолого-педагогічна освітянська діяльність. Першою сходинкою до неї стало створення посібника «Повага. Любов. Секс». Потім була апробація посібника, і сьогодні створений і реалізується повноцінний тренінг підготовки тренерів/тренерок для закладів середньої освіти, професійно-технічної освіти, фахової передвищої освіти. Саме в Дніпропетровській області в системі формальної освіти (20 закладів професійно-технічної освіти) запроваджена вибірково навчальна дисципліна «Повага. Любов. Секс», а в закладах загальної середньої освіти цю програму реалізують як факультативні курси для підлітків. Курс охоплює різні теми: права людини, репродуктивні права, відповідальність за себе та інших, секс і безпека, вагітність і контрацепція, гендерні стереотипи, сексуальність і гендерна ідентичність.



112. Compass for EDC/HRE in formal, non-formal and informal learning. Compass national or regional activities in 2023. URL: <https://www.coe.int/en/web/human-rights-education-youth/-/compass-for-edc/hre-in-formal-non-formal-and-informal-learning-1>

113. Програма Європейського Союзу та Ради Європи «Сприяння освіті в сфері прав людини та демократичного громадянства в країнах Східного Партнерства». Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/ministerstvo/diyalnist/mizhnarodna-dilnist/spivpracya-z-mizhnarodnimi-organizacijami/rada-yevropi>

114. Рольф Голлоб, Вільтруд Вайдінгер. Навчаємо демократії. Базові матеріали з питань освіти для демократичного громадянства та прав людини для вчителів. URL: <https://www.living-democracy.com/uk/textbooks/volume-1/>

115. Компас: посібник з освіти з прав людини за участю молоді. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass>

116. Хартія Ради Європи з освіти для демократичного громадянства та освіти з прав людини. Рекомендація CM/Rec(2010)7 та Пояснювальний меморандум. К.: Основа, 2017. URL: <https://docu.in.ua/wp-content/uploads/2014/01/xartia.pdf>

117. Молодіжний працівник. URL: <https://youth-worker.org.ua/>

Комплексна сексуальна освіта – це багатогранно, це про життєві навички, про культуру сексуальних стосунків у нашому суспільстві. На жаль, чомусь не навчають ніде, як спілкуватися, як вибудовувати стосунки. І тому, якщо зараз ми бачимо проблематику сексуального насильства, то це свідчить про відсутність грамотності, тобто знань, умінь і навичок. У курсі розкриваємо теми про насильство, про сексуальне насильство й різні його форми.

Ми навчаємо на бакалавраті й у магістратурі людей, які приходять з другою, третьою освітою. Це вже дорослі люди, але їм усе це дуже на часі, і я побачила, що їм це вкрай необхідно, що в цьому є потреба.

Розроблено також 12 власних тренінгових курсів підвищення кваліфікації, зокрема «Особисті кордони території безпеки», «Безпечні кордони дитини» (з цього курсу також є посібник, затверджений МОН України). Ці теми розкриті в неформальній освіті, але формальна освіта не володіє такими інструментами.

Відповідно, дисципліни охоплюють три компоненти: курси підвищення кваліфікації, бакалаврат і магістратуру. Це вибіркові дисципліни, але на них завжди зголошується дуже велика кількість здобувачів і здобувачок.

Перша дисципліна, яку три роки тому почали впроваджувати в КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти» ДОР, була «Психологія сексуальності». Для академії це був новий досвід. І одразу, в перший рік викладання, на курс записалося більше 100 осіб. Тобто всі, хто прийшли в магістратуру, записалися на вивчення «Психології сексуальності». Це вибіркова дисципліна, і ніхто не примушував слухачів і слухачок робити це. Вони самі це вибрали, коли формували індивідуальну траєкторію навчання. Чому цікавляться? Тому що є потреба, є багато стереотипів і чуток, але мало знань. Ми розглядаємо розвиток сексуальності людини від народження до поважного віку. У курсі «Психологія міжстатевих стосунків» висвітлено теми протидії насильству, зокрема насильству в соціальних мережах, тому що медіа більше розказують про домашнє, гендерне насильство, але менше розкривають теми насильства саме в соціальних мережах. Відповідно був створений курс «Безпека онлайн», у якому розглядають, як не потрапити на гачок кривдника/кривдниці в соціальних мережах. Курс містить п'ять тем: «Інтернет-

простір – територія моєї безпеки»; «Булінг і кібербулінг – не просто слова, а загроза для підлітків»; «Секстинг, спокушання онлайн: як не потрапити на гачок кривдника/кривдниці»; «Не мовчи, розкажи. Секрети, які турбують»; «Підтримка поряд».

Отже, напрацьовано дуже різноплановий досвід. Під час вивчення цих дисциплін відбувається переосмислення стосунків, рефлексія власного життя й усвідомлення потреби змін у своїх стосунках з дітьми або взаємодії з партнерами/партнерками. Це часто шлях до нового «Я».

Важливо змінювати погляди й підходи, усталені в педагогіці, оскільки життя йде та змінюється швидко. Часто заклади вищої освіти оцінюють людей за науковим ступенем чи вченим званням, але студентству неважливо, хто кандидат/кандидатка наук, а хто професор/професорка. Важливо, хто є тут і зараз. І це може бути слабкою стороною в процесі викладання. Сильною стороною може стати поєднання неформальної і формальної освіти, коли на практичних чи лекційних заняттях викладачі й викладачки не читають щось з роздруківки, а взаємодіють, спілкуються зі здобувачами і здобувачками. Коли заняття стають сучасними й інтерактивними, особливо, якщо вони онлайні.

Авторка й викладачка таких навчальних дисциплін: «Психологія сексуальності», «Психологія міжстатевих стосунків», «Сучасні тренінгові технології розвитку особистості в освіті», «Психологія насильства».

Авторка й керівниця інформаційно-просвітницьких проєктів для психолого-педагогічних працівників/працівниць закладів освіти, молодих і внутрішньо переміщених людей: «Насильство – знаю, дію, захищаю», «Я – ресурс», «З Україною в серці», молодіжна майстерня «Творці майбутнього» (нагороджено відзнакою Всеукраїнського конкурсу кращих проєктів у галузі освіти дорослих 2020, 2021, 2022), «PRO-дівчат» (проєкт увійшов до кращих практик неформальної освіти 2019 і нагороджений дипломом за участь у III Всеукраїнському конкурсі кращих проєктів у галузі освіти дорослих 2019), «Майстерня порозуміння» (проєкт увійшов до кращих практик неформальної освіти 2018 і нагороджений дипломом за участь у II Всеукраїнському конкурсі кращих проєктів у галузі освіти дорослих 2018), «Розфарбуй своє життя». Організаторка круглого столу «Комплексна сексуальна освіта: європейський та український виміри», всеукраїнських

форумів «SexEducation Dnipro». Експертка онлайн-курсу «Психологія сексуальності». Спікерка багатьох конференцій, семінарів, форумів, серед яких Всеукраїнський форум «Соціально-психологічні та правові аспекти протидії насиллю в освітніх закладах», офлайн (не) конференція міні-EdCamp Dnipro CE Academy2020 «Сексуальна освіта. Коли і як говорити про «це»?»; серпневі методичні студії «PRO здоров'я та безпеку молоді» та ін. Нагороджена подякою за активну участь у пілотній програмі Healthy Challenge 2019 «Молодіжна ініціатива за здоровий спосіб життя», подякою за професійний внесок у розвиток статевої освіти серед підлітків і молоді в навчальних закладах Дніпропетровської області; подякою від міні-EdCamp Dnipro «Gender EdCamp Dnipro 2020» за тему «Гендернозумовлене насильство: запобігання і протидія»; грамотами Дніпровської обласної ради за вагомий внесок у розвиток освітньої галузі й молодіжної політики Дніпропетровської обласної ради (2020, 2022 р.р.).

Які бар'єри або труднощі ви вбачаєте в реалізації освітніх програм, спрямованих на підготовку фахівців і фахівчинь до роботи з молодими людьми?

Важливим є фінансовий чинник мотивації участі молодих людей; вони розуміють, що зарплатні сильно різняться залежно від сектора праці та професії; також вони розуміють, що відсутність фінансової «подушки» сильно обмежує. Тому зараз багато молодих людей шукають саме фінансового забезпечення.

Тож труднощі надалі може стати поширення онлайн-навчання, оскільки молоді люди ще не володіють достатнім рівнем комунікативної компетентності. Живе спілкування може стати наступною проблемою, бо це більше, ніж лайкнути чи поставити смайлик.

Близьким до проблеми комунікацій є актуальний запит на лідерство. Навіть якщо не кожен і кожна зможуть бути лідерами й лідерками, але важливо створити можливості для розвитку лідерських навичок у молодих людей; так само, як і для розвитку навичок командної роботи.

Громадянська освіта також потребує уваги, оскільки значна частина людей не розуміє, що це і для чого; не розуміє вихідних цінностей громадянської освіти.

Після проведених вами освітніх заходів як би ви оцінили роботу, яка була здійснена на цей час? Які цілі були досягнуті, які питання не були передбачені, але були вирішені?

Важливо, щоб у процесі професійної підготовки фахівців/фахівчинь з питань молоді (молодіжних працівників і працівниць) не було формального підходу; викладачі й викладачки мають спочатку пройти відповідне навчання; щоб не вийшло, що людина без досвіду роботи з молодими людьми викладатиме молодіжну тематику. Важливо підвищувати кваліфікацію викладачів і викладачок щодо викладання молодіжних тем і проблем, інакше це все може бути лише «для галочки».

Важливо шукати фахівців і фахівчинь «у вузькій тематиці», я готова допомагати та співпрацювати. Наприклад, є пропозиція від ЮНЕСКО створити онлайн-платформу, присвячену здоров'ю і благополуччю молодих людей. ЮНЕСКО готове поділитися всіма матеріалами, але їх потрібно перекласти українською мовою, тому потрібна допомога інших організацій. Створення такої платформи могло би бути хорошим досвідом і співпрацею.

Тож важливо створювати для молоді мотивацію (включно з фінансовою) щодо участі, забезпечувати рівні й доступні можливості неформальної освіти для різних молодих людей. Виглядає, що сьогодні ситуація така, що якщо в рейтингових школах (гімназіях, ліцеях) є участь у неформальній освіті та громадських проєктах, то молоді люди сільської місцевості виключені, бо часто не мають доступу до відповідних програм і підтримки щодо участі в них.

ПРО МОТИВАЦІЮ ТА СТУДЕНТСТВО

Які основні досягнення (успіхи) вашої практики? Чи цікава вона майбутнім фахівцям і фахівчиням? Що викликає найбільший інтерес студентства?

Досягненням є, коли вдається об'єднати різні заклади освіти й різних суб'єктів освітнього простору в роботі над спільною проблематикою, коли студенти/студентки спільно працюють з викладачами/викладачками.

Тож індикатором досягнень може слугувати те, що здобувачі і здобувачки записуються на вивчення дисциплін, бо знають тебе як викладачку; просто бачать прізвище – і приходять. Приходять не один раз, а постійно,

тому що знають, що буде нове, цікаве, актуальне. Водночас викладачі/викладачки мають постійно розвиватися, багато їздити, багато навчатися, набувати нового досвіду. Наприклад, я проводила тренінг «Запобігання насильству» на базі молодіжного центру невеликої територіальної громади. Мені здавалося, що вже всі знають про домашнє насильство. Учасниками й учасницями тренінгу були 20 молодих людей, вони слухали



все з великою зацікавленістю. Але коли я вивела на презентації слайд з місцями, куди можна звернутися у випадку насильства, то вони почали фотографувати. Для мене це був знак оклику, я зрозуміла, що над цим треба працювати в молодіжних центрах і що інформацію мають отримувати різні верстви населення, тому що **часто в системі неформальної освіти навчаються більш енергійні й досвідчені молоді люди. Але ж молодь буває різною, не всі можуть зареєструватися, інколи когось не відбирають для участі одразу, і це стає бар'єром, молода людина більше не пробує, не проявляє ініціативу.** Також свідченням досягнення може бути, коли зі здобувачів і здобувачок формується мережа зацікавлених людей, які співпрацюють. У мене сформована така мережа, з якою я завжди на зв'язку. Люди дзвонять і радяться, як краще зробити. Багато людей з цієї мережі через війну виїхали в країни Європи, зараз телефонують, наприклад, з Німеччини чи Нідерландів, де вже працюють з молодими людьми; діляться досвідом і враженнями, радяться як краще щось зробити.

Слабкістю неформальної освіти багатьох громадських організацій є те, що вона реалізується лише в межах проєктів. Проєкт закінчився – і все зупинилося. Натомість мені це важливо, я працюю незалежно від проєктів.

Я проявляю ініціативність, наприклад, знайшла електронну пошту Асоціації молодіжних центрів України та скинула своє резюме. Зараз багато хто розповідає про сексуальну освіту, але часто ці люди не є фахівцями й фахівчинями, а просто

прочитали базову літературу. Але молодих людей цікавлять гендерні аспекти, питання ЛГБТК+ спільноти. Молоді люди толерантні, вони цим відрізняються від дорослих.

Мій досвід свідчить, що досягненнями можуть бути участь у проєктах, постійна залученість до процесів формальної і неформальної освіти.

Також важливим є внутрішнє відчуття задоволеності від роботи. Я нею живу й надихаюся. Відверто спілкуюсь на різні теми. Відверто. І не треба цього соромитись. Тут же нічого страшного немає. Ми вже в іншому суспільстві живемо. Цей процес внутрішнього переформатування також є цінним досягненням.

Наявність односторонніх і односторонніх – важливий критерій досягнень. Є мережа людей, яка мене підтримує, це і викладачі/викладачки закладів освіти, і директори/директорки шкіл. Це приємно, і це надихає. Є молоді люди, яким цікава й важлива моя робота.

У 2018 році під час навчання в Німеччині я бачила, як працює громадянська освіта, комплексна соціальна освіта; як неформальна освіта допомагає формальній освіті. Це те, що я намагаюся зробити в Україні – достукатися до людей; побороти «сертифікатозалежність», зрозуміти, що значить людина для людини.

ПРО ВЛАСНІ БАЧЕННЯ

Наостанок, якби вам довелося дати ключову або фундаментальну пораду іншим освітянам, як в Україні, так і в інших країнах, то що б це було в контексті професійної підготовки майбутніх фахівців і фахівчинь з питань молоді (молодіжних працівників і працівниць)?

Навчаючись сам/сама – навчай інших. Ніколи не зупиняйся. Іди далі.

Є дуже гарна притча. Колись один чоловік посіяв зерна кукурудзи. Вони дали багато хороших плодів, які він зібрав і роздав іншим як насіння кукурудзи. Люди дивуються: «Навіщо ти це робиш? Це ж твій урожай і твій дохід». А він відповідає: «Чим більше ви посієте, тим кращий урожай ми матимемо». Це про те, що чим більше роздавати знань великій кількості людей, тим більше буде досвідчених, інформованих людей. І тоді наше суспільство буде зовсім іншим. З одного зернятка від однієї людини може вирости багато гарної кукурудзи. Дуже гарної.

— НАТАЛІЯ КОЛЯДА,

докторка педагогічних наук, професорка кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи,

— ОКСАНА КРАВЧЕНКО,

деканка факультету соціальної та педагогічної освіти,

— НАТАЛІЯ ЛЕВЧЕНКО,

кандидатка педагогічних наук, керівниця Молодіжного центру «START»,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, м. Умань

Історія, синергія та візія: шляхи до професійної майстерності в молодіжній роботі. Освітньо-професійна програма «Соціальна робота (Молодіжна робота)», другий (магістерський) рівень

«Це на той час була одна з перших освітньо-професійних програм саме з підготовки молодіжних працівників/працівниць... Тому і в тематиці випускних кваліфікаційних робіт представлена тема молодіжної роботи, діяльності молодіжних працівників/працівниць, і завдання виробничої практики також орієнтуються на молодіжну роботу.»

ПЕРЕДУМОВИ

Якщо говорити про Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, то передісторія, передумови підготовки саме фахівців/фахівчинь молодіжної роботи, тобто початок – це підготовка фахівців/фахівчинь зі спеціальності «Соціальна педагогіка». На той час однією з обов'язкових, я думаю, у багатьох закладах вищої освіти була дисципліна «Молодіжна політика». І питання, які є актуальними сьогодні, такі, як молодь, молодіжна політика, участь молоді в розбудові країни, держава, соціальний педагог на той момент як посередник між державою і молоддю, – усі ці питання входили до цього курсу. Цей курс викладають з 2003 року. Далі було розроблення програми й відповідного супроводу – навчально-методичного забезпечення. Зрозуміло, що змінювалися і молодь, і молодіжна політика, і, відповідно, наповнення цього курсу.

Щодо передумов започаткування освітньо-професійної програми треба додати такі

чинники. Десь у 2017–2018 році українська група молоді, представників і представниць закладів вищої освіти, вивчала європейський досвід реалізації підготовки молодіжних працівників/працівниць. Коли брали участь у різноманітних заходах, також дізналися, що молодіжних працівників/працівниць готують у закладах вищої освіти і працюють молодіжні центри. І так склалося, що наш заклад вищої освіти має добре налагоджену міжсекторальну співпрацю з різними організаціями, органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, зокрема налагоджена співпраця з відділами сім'ї та молоді міського, районного й обласного рівнів. Усе це мотивувало розвиток напряму підготовки молодіжних працівників/працівниць і відкриття молодіжного центру.

Університет розпочав підготовку фахівців/фахівчинь уже зі спеціальності «Соціальна робота», але курс «Соціальна молодіжна політика» є серед обов'язкових або хоча б серед вибіркових дисциплін в обох спеціальностях. Далі розвиток мав уже два спрямування – освітнє і наукове.

Потім з'явилася ідея про створення молодіжного центру на базі закладу вищої освіти. Створювали центр, обирали назву «Start»¹¹⁸, розбиралися з тим, чим він має займатися.

Якщо далі йти з таким освітнім складником, то це теж був 2018 рік, коли виникла ідея створення окремої освітньої програми, яка спрямована і за фокусом, і за предметною спеціалізацією не просто на підготовку соціальних працівників/працівниць (це другий (магістерський) рівень), а саме на підготовку соціального працівника / соціальної працівниці, який/яка працює з молоддю – це молодіжний працівник / молодіжна працівниця. Гаранткою програми «Соціальна робота (Молодіжна робота)»¹¹⁹ є Оксана Олексіївна Кравченко. І на рівні освітніх компонентів ми також розуміємо, що необхідно врахувати професійний стандарт «Соціальна робота», але є й компоненти, які стосуються підготовки молодіжних працівників/працівниць. Це теорія і практика молодіжної роботи, проектна діяльність молодіжної роботи. І якщо говорити про зміст освітньо-професійної програми, ті знання, уміння, компетентності, програмні результати навчання, яких ми маємо досягати, якими має

118. Молодіжний центр «START». Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. URL: <https://url.udpu.edu.ua/ZThmNDFjYm>

119. Освітньо-професійна програма «Соціальна робота (Молодіжна робота)» за другим (магістерським) рівнем вищої освіти за спеціальністю 231 Соціальна робота. Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. URL: <https://url.udpu.edu.ua/NGIzOGNIYz>

володіти випускник/випускниця цієї програми, то, звичайно, є компетентності, що стосуються проєктної діяльності. Ми вважаємо, що важливим складником молодіжної роботи є проєктна діяльність на рівні громади за тією чи тією тематикою.

Як ресурси, інструменти й матеріали Ради Європи, особливо завдяки вашій участі в її проєктах, дозволили вам створити і/або реалізувати освітню практику в молодіжній галузі?

Коли ми працювали над освітньою програмою, використовували, наприклад, портфоліо Ради Європи. Робоча група аналізувала також багато документів міжнародного досвіду, які ми враховували під час складання безпосередньо освітньої програми. Що стосується освітніх компонентів, навчальних дисциплін, звичайно, активно послуговувалися сайтом «Молодіжний працівник», де є багато матеріалів, які ми використовували, коли працювали над компонентами освітньої програми.

Освітні ресурси, стандарти й підходи Ради Європи враховані в освітніх компонентах і робочих програмах. Використовували дійсно гарні матеріали, і є над чим працювати, що досліджувати

ПРО ДОСВІД

Розкажіть, будь ласка, про вашу освітню практику – з чого вона складається, у чому її суть та ідея?

Шлях освітньо-професійної програми від освітнього компонента з розробленим навчально-методичним забезпеченням до наукової діяльності – молодіжна робота як тема, яку розробляють в університеті, додає розуміння того, що молодіжна робота є динамічною й постійно розвивається відповідно до соціальних змін і нових викликів.

В університеті й на факультеті функціонує мережа науково-практичних підрозділів – це науково-дослідні лабораторії і науково-практичні центри, які підсилюють як формування компетентностей наших здобувачів і здобувачок вищої освіти, так і формування програмних результатів навчання. Разом з тим, це осередки здійснення науково-дослідницької роботи за напрямками. Тому для підтримки науково-дослідної й науково-практичної роботи за напрямом молодіжної тематики було розширено мережу структурних підрозділів і створено молодіжний центр. У 2018 році, коли ми напрацьовували перелік освітніх програм,

виникла думка щодо започаткування освітньо-професійної програми в межах спеціальності «Соціальна робота» на другому рівні вищої освіти. Це на той час була одна з перших освітньо-професійних програм з підготовки молодіжних працівників/працівниць.

Щодо структури самої освітньо-професійної програми, то в її основі, оскільки підготовка здійснюється в межах спеціальності 231 Соціальна робота, лежить стандарт вищої освіти за другим (магістерським) рівнем, затверджений у 2019 році. Також урахована тематика молодіжної роботи в



межах спеціальності «Соціальна робота»: у випускних кваліфікаційних роботах представлена тема молодіжної роботи, діяльності молодіжних працівників/працівниць, і завдання виробничої практики також ураховують специфіку молодіжної роботи.

Також коли розробляли компетентності, програмні результати навчання, коли визначали фокус освітньо-професійної програми, то робили це за участі широкого кола стейкхолдерів. Передусім це наші відділи у справах сім'ї та молоді, які безпосередньо організують роботу з молоддю в громадах, на рівні міста, на рівні району, на рівні області. Також обговорювали проєкт освітньо-професійної програми з молодіжними радами – у місті Умань функціонує молодіжна рада, сьогодні її очолює Кучер Софія, яка є випускницею нашого університету зі спеціальності «Соціальна робота». Також серед представників/представниць стейкхолдерів, зацікавлених сторін, які долучалися до започаткування освітньо-професійної програми, наш молодіжний центр, безпосередньо наша молодь, яка на практиці реалізовує молодіжну роботу і знає

зсередини, з життя, якими знаннями, уміннями, компетентностями мають оволодіти наші випускники/випускниці освітньо-професійної програми «Соціальна робота». Також це наші студенти і студентки. І, звичайно, міжнародний досвід, який вивчали, зокрема європейський досвід. Також були враховані нормативні документи міжнародні, національні, що стосуються реалізації молодіжної політики. Звичайно, це Закон України «Про основні засади молодіжної політики», Концепція Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2021–2025 роки – фактично всі ці документи відображені у змісті освітньо-професійної програми. У 2023 році був затверджений професійний стандарт за професією «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)». Представники й представниці університету, представники й представниці робочої групи, які розробляють і реалізують освітньо-професійну програму «Соціальна робота (Молодіжна робота)», активно долучилися до громадського обговорення, надавали рекомендації. Ми побачили, що деякі рекомендації були враховані в стандарті. І, звичайно, зміст затвердженого стандарту також відображений в освітньо-професійній програмі.

Основна спрямованість програми – застосування набутих теоретичних знань на практиці. Студенти й студентки мають можливість проходити практику в закладах соціальної сфери. Це можуть бути відділення у справах сім'ї та молоді Уманської міської ради чи Управління у справах сім'ї та молоді та спорту Черкаської облдержадміністрації (з ними підписано договори). Також можна проходити практику в молодіжних центрах, молодіжних радах і відділеннях у справах сім'ї та молоді. Також студенти й студентки за бажанням можуть проходити практику в громадах, якщо там є така можливість, є такі відділення. Не кожна громада має сьогодні департамент або відділення у справах молоді й фахівця/фахівчиню з молодіжної роботи в штаті. Але якщо здобувач/здобувачка сам/сама або з викладачем/викладачкою віднайшов/віднайшла можливість пройти практику в тій чи тій громаді, де введена до штату саме така посада, ми підтримуємо.

Здобувачі й здобувачки також можуть себе реалізувати як майбутні молодіжні працівники/працівниці на волонтерських засадах у такому структурному підрозділі університету, як молодіжний центр «Start». За останні роки напрями роботи й функціонал

молодіжного центру насправді розширилися, є колектив, є ініціативні люди, які працюють. Це на сьогодні простір для роботи із внутрішньо переміщеними особам, дітками внутрішньо переміщених осіб, їхніми сім'ями, військовими, молодими людьми, ветеранами/ветеранками. Тому це такий активний молодіжний простір, який організують молоді люди для соціально-психологічного підтримання вразливих категорій громадян/громадянок. Це простір, де молоді люди надають допомогу всім категоріям громадян/громадян, від дітей до людей похилого віку. Центр інтегрував у собі різні напрями діяльності та співпраці в молодіжному просторі.

Які бар'єри або труднощі ви вбачаєте в реалізації освітніх програм, спрямованих на підготовку фахівців і фахівчинь до роботи з молодими людьми?

Введення єдиного фахового вступного випробування з іноземної мови як обов'язкового для випускників бакалаврату дещо обмежило кількість вступників/вступниць на професійну програму магістерського рівня. Це така трудність, яка нам не дозволяє повною мірою здійснювати набір на спеціальність «Соціальна робота (Молодіжна робота)», бо охочі навчатися є, але з огляду на такий бар'єр вони не можуть вступити на програму.

Можливо, була би більша мотивація для здобуття саме цієї кваліфікації за магістерським рівнем спеціальності «Соціальна робота (Молодіжна робота)», якби в громадах все-таки фахівець/фахівчиня з молодіжної роботи був наявний / була наявна в штаті. Якби кожна громада запровадила в себе таку кадрову політику і ввела до штатного розпису спеціаліста/спеціалістку з молодіжної роботи, звичайно, це посилює б підготовку фахівців/фахівчинь в Україні, саме молодіжних працівників/працівниць.

Після проведених вами освітніх заходів як би ви оцінили роботу, яка була здійснена на цей час? Які цілі були досягнуті, які питання не були передбачені, але були вирішені?

Освітня програма розроблена й упроваджена на гарному рівні, бо є результати. Щодо реалізації освітньої програми є результати наукової діяльності, колектив на гарному рівні, реальна робота, не формальна – реальна. Ми молодці, і ми це визнаємо, але в нас є ще над чим працювати.

Це було неочікувано – дійсно, якщо це заклад вищої освіти, державний заклад вищої освіти, де є своя система, структура, усталені традиції, з'являється такий структурний підрозділ, як молодіжний центр, ти насамперед бачиш його діяльність у межах тих традицій. Але за роки його функціонування молодіжний центр показав себе як інноваційний структурний підрозділ нового покоління, нового бачення, нового дихання. І сьогодні, всі хто зовні, розглядають центр як інноваційну структуру.

Молодіжний центр став місцем поєднання теорії і практики: студенти й студентки їхні наукові дослідження, їхні запити можуть самі реалізувати саме в молодіжному центрі. Тобто десь розумієш, що це затребувано, це підтримують, і не хочемо на цьому зупинитися, хочемо розвиватися й дійсно показувати своїм студентам і студенткам, своїм здобувачам і здобувачкам, що молодіжна робота – це робота, де ти можеш реалізувати всі свої натхнення, свої ідеї, брати участь у проєктах. І наші ініціативи викладацького колективу також завжди підтримують, і молодіжні, і наукові, тобто хочеться працювати в такій команді, хочеться розвиватися зі своїми ідеями.

ПРО ВЛАСНІ БАЧЕННЯ

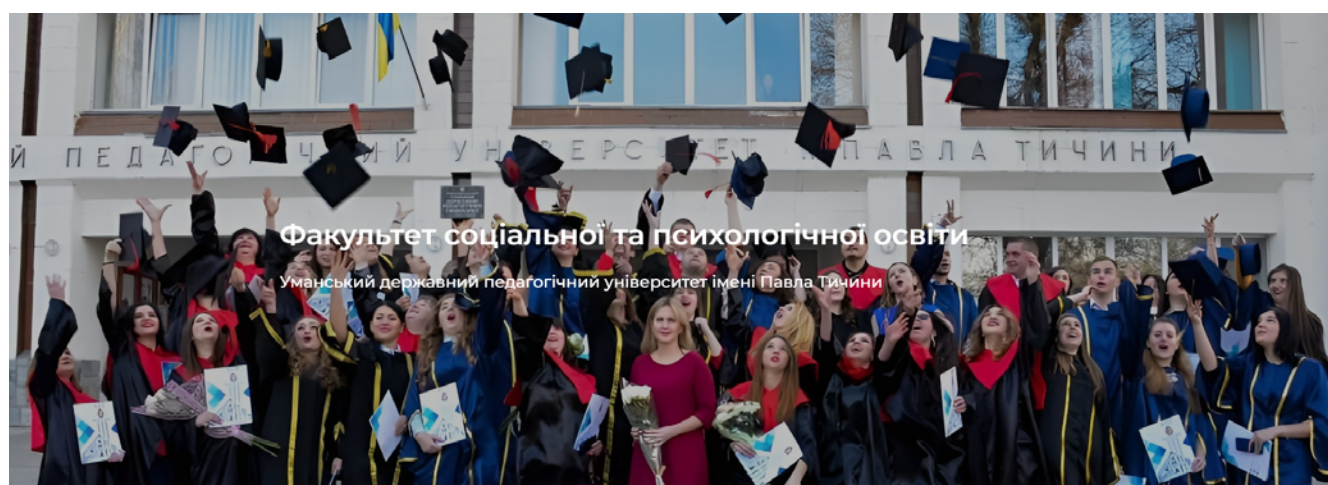
Наостанок, якби вам довелося дати ключову або фундаментальну пораду іншим освітянам, як в Україні, так і в інших країнах, то що б це було в контексті професійної підготовки майбутніх фахівців і фахівчинь з питань молоді (молодіжних працівників і працівниць)?

Наталія Коляда: Якщо коротко сказати, то порада – обов'язково реалізувати таку діяльність, обов'язково впроваджувати на різних рівнях програми, які забезпечують

підготовку фахівців/фахівчинь саме до молодіжної роботи, не боятися робити. Насамперед визначити унікальність своєї програми, яка буде виокремлювати її з-поміж інших. І популяризувати свій досвід, така популяризація спільна, вона повинна мати й матиме позитивні результати.

Наталія Левченко: Саме поєднання теорії й практики, те, що здобувачі й здобувачки засвоюють на освітній програмі й також мають можливість реалізації себе як майбутнього молодіжного працівника / майбутньої молодіжної працівниці в молодіжному центрі. Таке поєднання теорії і практики в межах закладу вищої освіти дає неперевершені результати. Не треба чекати практики для реалізації себе як фахівця/фахівчині: коли ти вже є здобувачем/здобувачкою, ти можеш себе реалізувати як майбутній молодіжний працівник / майбутня молодіжна працівниця на волонтерських засадах, спробувати відповісти на запитання: «Чи зможу я це робити для молоді?» Молодь у нас різна, заходи проводимо і для дітей, і для підлітків, і для студентів/студенток, але мені здається, таке гармонійне поєднання є гарною практикою саме підготовки молодіжних працівників/працівниць на базі закладу вищої освіти.

Оксана Кравченко: Серед таких порад, рекомендацій, напевне, головне – створення умов і надання можливостей для здобувачів/здобувачок вищої освіти бути активними суб'єктами реалізації молодіжної політики ще під час навчання. Поряд із теоретичними знаннями все-таки надання можливостей долучитися до реалізації молодіжної роботи й самим ініціювати ті чи ті заходи, проєкти. Основна ідея – прагнути створити умови для того, щоб здобувач був / здобувачка була активним суб'єктом молодіжної роботи.



— **СВІТЛАНА КОЛЯДЕНКО,**
кафедра соціальних технологій,
Житомирський державний університет
імені Івана Франка

**Наскрізна молодіжна тематика у
професійній підготовці майбутніх
соціальних працівників і працівниць**

«Після нашої Перемоги до загальної соціальної групи молодих людей приєднується ще одна частина молоді, які будуть молодими людьми, але при цьому ветеранами/ветеранками. І це такий значущий мотив, що ми вже зараз думаємо про те, що багато з них повернуться молодими, але дуже мудрими. Занадто мудрими. З таким досвідом, який у їхні роки не мав би бути взагалі. І тому ми маємо теж до цього бути готовими й готувати спеціалістів/спеціалісток до цього».

ПЕРЕДУМОВИ

Як ресурси, інструменти й матеріали Ради Європи, особливо завдяки вашій участі в її проєктах, дозволили вам створити і/або реалізувати освітню практику в молодіжній галузі?

На кафедрі в нас багато книг завдяки Проєкту «Молодь за демократію в Україні», ініціативам Ради Європи та іншим проєктам, а також викладачам і викладачам, які взяли в цьому участь. Це і посібники (Компас¹²⁰, Курикулум¹²¹, Молодіжна робота, інформована про травму¹²², Колекція досвіду¹²³, Закладинки¹²⁴), і ігри різноманітні, які дуже цікаві студентській молоді.¹²⁵ Також для нас дуже важливо, що досвід саме наших студентів і студенток представлено в посібнику про дослідження потреб молодих людей.¹²⁶ Соціальна й молодіжна робота, заснована на дослідженнях, важлива для розуміння того, що хоче молодь, і підкреслює принцип: нічого не робити без молоді. Тому що будь-якій групі дуже не подобається, коли щось роблять без

їхньої участі. І студенти/студентки одразу зреагували на цей підхід, почали робити свої проєкти зовсім по-іншому. На перший погляд, вони дивилися й думали: «Ох, як класно, який прекрасний проєкт, як здорово придумали!» А потім, коли почали вникати, зрозуміли, що не зовсім це так. Чому не запитали в молоді, чи їм потрібен цей проєкт? Тому запитувати молодих людей потрібно. Постійно і щодо будь-яких речей. **Хочеш щось побудувати – треба запитати.**

По-перше, важливо у співпраці з Міністерством освіти та науки отримати підтримку щодо підготовки молодіжних працівників/працівниць. Щоб це була не тільки ініціатива, у якої немає стратегії й підтримки, а щоб це були документи чи рекомендаційні листи від Міністерства для закладів вищої освіти. По-друге, дуже важлива якісна й доступна література: монографії, різноманітні матеріали, робочі зошити, цікаві альбоми, інфографіки та інше, – усе, що може наблизити нас до неформальної освіти. Так, це буде в системі формальної освіти, але хай вона буде в неформальному стилі – творча й креативна. По-третє, дуже класно поєднати нас з практиками/практикинями, щоб це була оптимальна дуальна освіта, тобто щоб був перелік установ молодіжної інфраструктури, на базі яких можна було би проводити практичні заняття, наприклад, як у співпраці з Житомирським обласним молодіжним центром і Вікторією Безсмертною. Щоб можна було все на практиці апробувати. У нас у місті ще є «Гончаров-центр». Є куди ходити. Хай це буде мережа закладів, де можна було би проходити практику або реалізовувати дуальну освіту. Мені дуже подобається ця форма, але вона потребує залучення практиків/практикинь, яким потрібно дати частину годин, щоб вони викладали практичні заняття, саме те, що вони набагато краще знають, уміють і люблять. Також добре було б забезпечити підготовку власне викладачів і викладачок, щоб це був сертифікований семінар або тренінг, на якому б розкрили

120. Компас: посібник з освіти з прав людини за участю молоді. Друге видання, переглянуте / заг. ред. Руї Гомеш. Рада Європи, жовтень 2012 р. Видавництво «Право», 2020. URL: <https://rm.coe.int/compass-2020-ukr-yfdua/1680a24e8d>

121. Курикулум для експертів та експерток Проєкту Ради Європи «Молодь за демократію в Україні». Проєкт / Марія Ясеновська, Оксана Салівочник, Олена Глазкова, Олена Черних, Стефан Маневський. Рада Європи, квітень 2021 URL: <https://rm.coe.int/curriculum-draft-youth-for-democracy-in-ukraine/1680a40ea6>

122. Посібник з навчального курсу з молодіжної роботи, інформованої про травму. Проєкт / Назарій Боярський, Юлія Єлфімова, Наталія Макієнко, Олена Черних. Рада Європи, серпень 2022. URL: <https://rm.coe.int/posybynyk-trauma-informed-youth-works-ukr-digital-yfduii/1680a8ec2f>

123. Колекція досвіду молодіжної роботи, що базується на підходах і стандартах Ради Європи, в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України / Людмила Кіндрат Надія Павлик Олена Черних Алонсо Ескамілья. Рада Європи, квітень 2023. URL: <https://rm.coe.int/experience-collection-27-04-23-4-/1680ab2181>

124. Закладинки: посібник з протидії мові ненависті онлайн через освіту з прав людини. Переглянуте видання, 2016. Council of Europe, 2016.

URL: <https://rm.coe.int/16806f9aec>

125. Симуляційна гра «Червоні лінії»: Як створити молодіжний центр у своїй громаді / під керівництвом Івана Сапси. Рада Європи, грудень 2021.

URL: <https://rm.coe.int/yfdua-red-lines-simulation-game/1680a4f420>

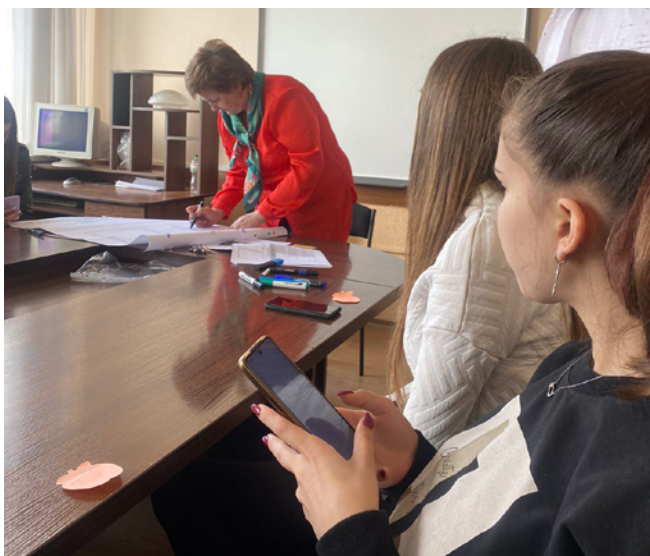
126. Дослідження потреб молодих людей: крок за кроком: практичний посібник. Проєкт / Вікторія Безсмертна, Людмила Кіндрат, Олена Черних. Рада Європи, грудень 2021. URL: <https://rm.coe.int/research-on-the-needs-of-young-people-practical-guide-yfdua/1680a4f3b8>

вихідні положення й засади молодіжної роботи й молодіжної політики. Тому що це треба знати. Тобто треба створити базу для викладання, тоді університети зможуть це впровадити. Звісно, хотілось би вивчити досвід інших країн, і ми до цього прагнули й постійно намагалися це зробити. Дуже важливим мені виглядає досвід країн, які щось подібне пережили, наприклад, Грузії, Боснії, Герцоговини, Македонії. Було дуже цікаво почути про специфіку роботи, яка в них після припинення війни почалася. Війна на території і всі міграційні процеси, демографічні зрушення – важливий досвід країн, які пережили схожі події.

ПРО ДОСВІД

Розкажіть, будь ласка, про вашу освітню практику – з чого вона складається, у чому її суть та ідея?

Уцьомудослідженнійдетьсяпроосвітнійдосвід за останні п'ять-шість років. Я так розумію, що початок покладено з того моменту, як почали готувати молодіжних працівників/працівниць. Тобто саме тоді почалася практика підготовки соціальних працівників/працівниць. Але я хочу сказати, що в нас робота з молоддю, соціальна робота з молоддю триває вже 20 років. Тому можна вважати, що коли в 2003 році була створена Соціальна студентська служба для молоді Житомирського державного університету імені Івана Франка, тоді й був початок цієї роботи. У жовтні виповнилося 20 років. Студентська соціальна служба для молоді існує досі. По-друге, почали вводити навчальні дисципліни, більшість з яких підіймає молодіжну тематику. Дисципліни почали викладати майже одночасно зі створенням Студентської соціальної служби для молоді в Житомирському державному



університеті імені Івана Франка. Спочатку це був обов'язковий навчальний курс «Соціальний супровід студентської молоді». Після 2015 року, коли соціальну педагогіку віднесли до спеціальності «Соціальна робота», на нашій кафедрі з'явилося кілька дисциплін: «Соціальна політика», у якій серед іншого розглядають молодіжну політику; «Молодіжна соціальна робота», яку викладають дотепер. Потрібно зауважити, що наскрізна тематика молодіжної роботи й соціального захисту молодих людей наявна абсолютно в усіх «класичних» дисциплінах навчального плану з підготовки майбутніх соціальних працівників і працівниць: «Технології соціальної роботи», «Методика соціальної роботи», «Соціальне консультування», «Соціальна інклюзія», «Соціальна профілактика», «Соціальна робота у громаді» та інших. Тому не можна сказати, що вона є виключеною. Ні, така практика існує, і вона постійно вдосконалюється. Тому, коли ми задумалися щодо зміни бакалаврської ОП і введення молодіжної соціальної роботи, то було зрозуміло, що це досяжна й реалістична мета, оскільки буквально в кожній є розділ щодо роботи з молодими людьми. Усі мають теми на кшталт: «Технології роботи з молоддю» (у курсі «Технології соціальної роботи»), «Методика роботи з молоддю» (у курсі «Методика соціальної роботи»), і так у багатьох дисциплінах. Окрім того, є навчальні й виробничі практики, які проводять на базі молодіжних громадських організацій і професійних асоціацій. Ці організації та об'єднання очолюють наші колишні студенти/студентки, магістранти/магістрантки, аспіранти/аспірантки. Тобто все одно це так чи так освітня підготовка до роботи з молодими людьми. Тому я можу сказати, що це апробується й імплементується не п'ять років, а більше, набагато більше.

У нас немає освітньої або освітньо-професійної програми, ми би хотіли створити таку на бакалаврському рівні, а саме «Соціальна робота. Молодіжна соціальна робота», щоб готувати соціальних працівників/працівниць, які працюватимуть з молоддю.

Водночас у вибірковій частині наших освітніх програм є багато компонент, які розкривають різні напрями роботи з молодими людьми, наприклад: «Соціальна підтримка студентської молоді», «Соціальна молодіжна робота», «Неформальна освіта дітей і молоді», «Формування безпечної поведінки підлітків в Інтернеті», «Вулична соціально-дозвіллева діяльність», «Організація масових заходів

у соціальній галузі», «Самоменеджмент лідерських якостей і соціальне лідерство».

Сильні сторони нашого досвіду – це, напевне, те, що в умовах війни вдалося зберегти викладацький склад. А отже, досвід викладання достатньо високий, і тому ми зможемо осилити введення спеціалізації «молодіжний працівник / молодіжна працівниця», зможемо організувати і зможемо нормально зробити. Це дуже сильна сторона, і вона ж слабка одночасно, тому що молоді немає. Молодь не йде. **Молодь, навпаки, іде з освіти у громадську сферу, тобто туди, де вони працюють і мають можливості для самореалізації й упровадження власних ідей.** Саме те, що молодь іде з галузі освіти, і є найбільший мінус і великий ризик на майбутнє для системи освіти загалом, не лише вищої, бо вже зараз існує великий віковий інтервал між студентами/студентками і викладачами/викладачками. Студенти/студентки не дуже сприймають нас через вік. А пройде ще років п'ять-десять, і віковий бар'єр в освіті поглибитися. Я дивилася, що кафедри соціальної роботи, які знаходяться на території України, постійно старіють і не поповнюються молодими викладачами/викладачками. І це є і буде виклик для галузі освіти. Тоді, коли ми відкривали Студентську соціальну службу і пропонували молодіжну тематику для викладання, це було дуже ефективно. Передусім тому, що 20 років тому ми були майже однакові зі студентами за віком, тобто ми для них були молодими й рівними. І це спрацьовувало дуже добре. А тепер це заважатиме. Незважаючи на те, що в нас є досвід. Тобто досвід буде і допомагати, і заважати в реалізації. Я відчуваю, що ми готові підготувати молодих викладачів/викладачок, щоб передати їм певні напрями. Ми готові, але де ж вони? Їх немає. Потрібно хоча би п'ять-шість років, щоб підготувати молодого викладача / молоду викладачку. Їх немає з різних причин: частина наших кращих випускників і випускниць виїхала за кордон; частина – пішла на війну, тобто війна впливає на ситуацію. З моїх спостережень, українські університети готові змінювати систему, тому що розуміють – це виклик для країни, потреба відроджувати державу. Відроджувати державу старими силами ми не зможемо. Значить тим більше важливо берегти й залучати молодь, бо інакше це буде ще більший виклик, коли ми просто не матимемо, з ким це робити. Такий

достатньо песимістичний погляд вийшов, але й він є.

Які бар'єри або труднощі ви бачаєте в реалізації освітніх програм, спрямованих на підготовку фахівців і фахівчинь до роботи з молодими людьми?

Я не знаю, як це питання розглядатиметься й вирішуватиметься, але наразі менеджмент освітою лише заважає розвитку і втіленню інновацій, реальній роботі з молодими людьми. Є сподівання, що Проекту «Молодь за демократію в Україні» вдасться допомогти скоординувати роботу з професійної підготовки молодіжних працівників/працівниць на державному рівні і пробити цю «скляну стелю». Єдине, що дасть нам можливість створити ОП «Соціальна молодіжна робота», – це наявність міністерських директив, документів, визнання пріоритетності молодіжної роботи, готовність на загальноукраїнському рівні. Інакше менеджмент освіти може зупинити всі ініціативи через відсутність директив і розпоряджень. І на цьому все закінчиться. Наведу останній приклад, який дуже ускладнив організацію освітнього процесу. Для підготовки фахівців/фахівчинь визначальними є практичний досвід і реальні практики, тобто важливо не сидіти під час практичних занять, а відвідувати, вивчати, набувати досвіду взаємодії в реальних соціальних установах і закладах. Відповідальністю викладача/викладачки є організація практичних занять, побудова партнерства з соціальними установами й реалізація дуальної освіти в такий спосіб. Студентська молодь завжди із задоволенням залучається до таких практичних занять, їм це близько й цікаво. Але зараз викладачів/викладачок зобов'язали на кожне практичне заняття чи години навчальної практики, організовані поза межами ЗВО, писати й затверджувати службові записки щодо виходу з території закладу й повної відповідальності за життя студентів/студенток. За два дні до заняття потрібно написати службову, підписати її на рівні деканату, ректорату і т. д. І тільки після цього можна щось робити. Це вбиває мотивацію, бажання й ініціативу щось робити на краще. Якщо ти не хочеш писати й затверджувати ці службові, ти просто нікуди не поведеш студентів/студенток; вони сидітимуть в аудиторії або в інтернеті. Управлінські рішення вбивають ініціативу і є значущим бар'єром.

Ще одним бар'єром у реалізації актуальних програм навчальних дисциплін є брак доступної літератури. Маленькими шматочками

підбираєш якісь речі, статті вишукуєш тощо. Завдяки співпраці є можливість отримувати хорошу літературу з проєктів. Було б корисно й важливо, якби Проєкт зміг створити й поширити літературу з різних напрямів молодіжної роботи. Бо це завжди бар'єр: коли немає на чому підготуватися, то це, звісно, буде бар'єром. Наступний бар'єр – відсутність молодих викладачів/викладачок і практиків/практикинь в університетах. Насправді це важко, особливо через потребу забезпечення досягнень у професійній діяльності¹²⁷. Практична робота дуже важлива. Але практики/практикині не можуть відповідати означеним вимогам. Тому хто викладатиме такі спеціалізовані дисципліни в галузі молодіжної роботи/молодіжної політики? Просто підготовлені молодіжні працівники/працівниці не зможуть, потрібна ще компетентність у викладанні цих дисциплін, розроблення освітньої документації й відповідність ліцензійним вимогам. Ще одним значущим бар'єром є часовий. Війна триває, і час працює проти нас. Чим швидше ми запустимо процеси щодо відновлення молодіжної роботи, тим буде краще. Тому що ми вже й так втратили достатньо часу. Це треба було починати, як і з патріотизмом, з першого року Незалежності; треба було розуміти, що молодь є головною, що молодь є базою. Ми втратили багато часу й маємо втрачені покоління. Вони так і називаються – втрачені покоління, бо їх уже не повернемо. Тому треба починати якомога швидше.

Після проведених вами освітніх заходів як би ви оцінили роботу, яка була здійснена на цей час? Які цілі були досягнуті, які питання не були передбачені, але були вирішені?

Уся ця робота, за її суттю, є волонтерською, альтруїстичною й заснованою на інтересах. Усе, що було зроблено, було зроблено просто тому, що ми не були байдужими до молодих людей. І вони відгукнулися. Нам іноді здавалося, що вони дуже інфантильні, а вони насправді дуже активні, їм хотілось би щось робити, бути корисними. І це нікуди не зникло. Дотепер є студентська молодь, яка бере відповідальність і починає робити. Тому я думаю, що якоїсь сильної допомоги ніколи ми не відчували. Якоїсь матеріальної підтримки теж не відчували ніколи. Але, незважаючи на це, телефон довіри працює, консультанти/консультантки набираються, підготовка іде. До нас приєднуються молоді люди, просто бачать у соціальних мережах і звертаються.

Ще цікавий досвід був запроваджений – Школа соціальної підтримки. Добре пішло. І там беруть участь ті молоді люди, які працюють уже, і ті, хто навчається, студенти/студентки коледжів також приєднуються. Усе будується на нашому ентузіазмі й тільки. Я не оцінюю, це погано чи добре. Але так не може тривати довго. Навіть волонтерську діяльність треба чимось підтримувати, наприклад, поїздками. Ось 17 листопада ми зі студентами/студентками їдемо в ще одну організацію ВПО «Щаслива підкова». Це кінний завод, який переїхав з Луганської області до нас у Житомирську область, і ми їдемо до них у гості, веземо яблучка й моркву. Отже, студенти і студентки ще й погуляють, покатаються, об'єднаються. Це також стимул. Ми їдемо не одні. Ми їдемо з дітками з благодійного фонду «Кульбабка». Дітям ми підготуємо іграшки, пограємо з ними. Це буде і практика, і волонтерство, і задоволення просто для себе. Я думаю, що буде цікаво.

ПРО МОТИВАЦІЮ ТА СТУДЕНТСТВО

Які основні досягнення (успіхи) вашої практики? Чи цікава вона майбутнім фахівцям і фахівчиням? Що викликає найбільший інтерес студентства?

Ми обрали молодіжну тематику саме тому, що ми до цього найбільш дотичні. Тобто ми постійно працюємо з молоддю, і треба сказати, що той старий анекдот про те, що є жінки, чоловіки і студенти/студентки, треба забувати. Тому що ця категорія доволі велика. У кількісному складі ми тепер уже довго не зможемо визначити, скільки саме зараз молоді перебуває в Україні, через війну й міграційні процеси. Але ми завжди маємо достатньо велику частину населення, яка належить до молоді. Так, ця категорія постійно змінюється за складом, цього не можна оминати. Це зумовлено різними чинниками: демографічними, політичними й т. ін. Тому для нас було так важливо включати молодь як особливу соціальну групу під час вивчення дисциплін. Особливо, якщо ти говориш з молоддю про молодь, то це завжди підсилює соціальну роботу та її значення. З мого досвіду, студентській молоді важче вивчати соціальну геронтологію, вона їм мало цікава, вони не розуміють проблем людей похилого віку. А як тільки ти переключаєшся на студентство, молодь, старших підлітків, то інтерес одразу зростає, тому що це про них. Важливим у

соціальної роботі є принцип рівний/рівна – рівному/рівній. На мою думку, за цим майбутнє. Тому ми й прагнемо вивчити це питання й перейти на підготовку соціальних молодіжних працівників/працівниць, бо молодим людям це близько й актуально.

Я так думаю, що **після нашої Перемоги до загальної соціальної групи молодих людей приєднається ще одна частина молоді, які будуть молодими, але при цьому ветеранами/ветеранками, тобто, учасниками/учасницями бойових дій.** І з ними теж треба буде вести соціальну роботу і, напевне, дуже суттєву. **І це такий значущий мотив, що ми зараз уже думаємо про те, що багато з них повернуться молодими, але дуже мудрими. Занадто мудрими. З таким досвідом, який в їхні роки не мав би бути взагалі. І тому ми маємо теж до цього бути готовими й готувати спеціалістів/спеціалісток до цього.** Нещодавно розпочався освітній проєкт «Інститут помічника ветерана/ветеранки»,¹²⁸ який акцентує увагу на цій проблемі. Тому це є важливою мотивацією.

Ще один важливий і цікавий мотив, про який я багато думаю останнім часом: я хочу, щоб молодь повернулася. Я дуже цього хочу. Я хочу, щоб вони повернулися з-за кордону. Я розумію, що чим довше триває війна, тим більше людей залишиться за кордоном. Але в мене тоді питання: як ми збираємося відбудовувати Україну? Усе те, що сталося в Україні, потребує молодих людей. Відповідно, потрібно прагнути того, щоб молоді люди повернулися. А для того, щоб вони повернулися, вони мають знати, що вони потрібні і суспільству, і державі; що вони можуть сюди повернутися, і з ними працюватимуть, і вони зможуть себе реалізувати. Я розумію, що це поки що лише мрія. Але така чудова мрія. Дуже хочеться, щоб більше молодих людей повернулися. Занадто багато поїхало. І саме молодих людей. І діти, які майбутня молодь.

З того часу, коли я почала займатися студентською молодіжною соціальною роботою, я не пам'ятаю ще року, коли б я не брала участь у неформальній освіті. Це дуже круто стимулює. Реально. Ти маєш бути, як говорить мій син, у тренді завжди. Ти маєш тримати руку на пульсі. Якщо на парі студенти/студентки сказали: «Ми хочемо аналізувати серіал "Чорне дзеркало"!», ти відповіла: «О,

круто! Я знаю, що це!». І вони розуміють, що викладачі/викладачки дійсно в тренді, знають, що це таке – бути у спільному інформаційному полі, мати можливість говорити на спільні теми. Я аналізувала своє резюме й резюме інших викладачів/викладачок. Усі прагнуть саморозвитку й бути «на хвилі». Щодо мого резюме, то не було жодного року, коли я не підвищувала кваліфікацію. До сучасних соціальних дисциплін мало або немає хорошої літератури. Чим це можна компенсувати? Участю в освітніх програмах, вивченням європейського досвіду, власним розробленням таких джерел. Допомагають тренінги, конференції, форуми, обмін досвідом, освітні подорожі. Тому я тепер достатньо вільно і впевнено почуваюся в галузях, які цікаві молодим людям. Це навчання з прав людини, обізнаність щодо адвокації прав ЛГБТІК-спільноти та інше. Є такі речі, які молоді люди говорять, а я відповідаю: «Добре! Я знаю, як вам допомогти!». Тобто я знаю, як це зробити. Я не просто знаю це теоретично. Я знаю, як це практично зробити. І в тому, напевне, цінність проведеної роботи.

Я вважаю, що найбільшим досягненням нашої освітньої програми є те, що, прослухавши такі дисципліни, молоді люди потім ідуть працювати саме в ці установи. Це, напевне, найбільше досягнення. Також важливими є студентські наукові роботи, досягнення та призові місця з науки, наприклад, перемоги у фонді «Завтра.ua», участь у Всеукраїнських конференціях. Я часто розмірковую: от ти читаєш курс, а через кілька років людина прагне й добивається того, що йде працювати. Іде працювати саме з тією категорією клієнтів/клієнток. І працює. І їй вдається. У нас таких випадків багато. Дуже багато. Це ті люди, які випускалися й очолювали благодійні організації, громадські організації, фонди різноманітні. Або виходили і йшли працювати в пенітенціарну службу, телефон довіри тощо. Оце і є наше найвище досягнення – коли молода людина йде працювати за фахом і не жалкує про це. І постійно згадує, що так, вона почула про це під час навчання й захотіла працювати саме тому, що почула в університеті від викладачів/викладачок. І просто «запала» на цю категорію конкретно й пішла працювати, пішла щось робити. Я думаю, що це найвище досягнення.

128. Порхун Тетяна. В Україні запровадили інститут помічника ветерана. Загальнодержавне аналітичне видання «Соціальна справа». URL: <https://socsprava.com.ua/praktyka/v-ukrayini-zaprovadyly-instytut-pomichnyka-veterana/>

ІВАННА КУЛИК, ОКСАНА ВОРОЩУК,

кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ

Партнерство з соціальними, громадськими, молодіжними організаціями як передумова підготовки майбутніх фахівців і фахівчинь

«Усе ґрунтується на бажанні молодих людей. Науково-педагогічний колектив лише створює для них сприятливі умови. А молодь сама вирішує, бере участь і долучається, залежно від власних потреб і інтересів»; «Розуміння впливу й важливості роботи з молодими людьми приходить, коли бачиш їхні успіхи та активність».

ПЕРЕДУМОВИ

Як ресурси, інструменти й матеріали Ради Європи, особливо завдяки вашій участі в її проєктах, дозволили вам створити і/або реалізувати освітню практику в молодіжній галузі?

Освітньо-професійна програма «Соціальна педагогіка» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти була успішно акредитована в 2021 році; цьому передували апробація й реалізація програми протягом 20 років. Спочатку програму реалізовувала кафедра педагогіки Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника більше 10 років; з плином часу й за запитом зовнішньої і внутрішньої політики держави виникла потреба в підготовці соціальних працівників/працівниць. Відповідно, у 2013 році була створена кафедра соціальної педагогіки і соціальної роботи (завідувачка кафедри – Іванна Кулик). Сьогодні освітньо-професійна програма «Соціальна педагогіка» (гарантка – Оксана Ворощук) є складником професійної підготовки здобувачів і здобувачок спеціальності 231 Соціальна робота. У центрі уваги цієї ОПП – робота з різними категоріями дітей і молоді.

Важливими для реалізації ОПП є навчальна й методична література, розроблення занять з певних курсів щодо молодіжної роботи, рекомендації, побудовані на найновіших дослідженнях, інформаційне забезпечення. Послугуємося бібліотекою ресурсів програми

«Молодіжний працівник»¹²⁹, яку реалізовували в м. Івано-Франківськ, використовуємо посібники Ради Європи Компас¹³⁰, «Не судить за обкладинкою!»¹³¹.

Також актуальним є обмін досвідом як міжнародним, так і українським, бо ми співпрацюємо із закладами освіти, дружимо з різними кафедрами. Але проєктів з вивчення й поширення досвіду бракує. Нещодавно в Полтаві відбувалася конференція, присвячена роботі з травмою – викладання травми, кризове консультування. Було дуже цікаво й затребувано, конференція проходила у форматі форуму, виступало дуже багато експертів і експерток. Це створює розуміння, наскільки потрібним є обмін сучасним досвідом між кафедрами й університетами в Україні та за кордоном.

ПРО ДОСВІД

Розкажіть, будь ласка, про вашу освітню практику – з чого вона складається, у чому її суть та ідея?

Освітньо-професійна програма «Соціальна педагогіка» є складником професійної підготовки здобувачів і здобувачок спеціальності 231 Соціальна робота. У центрі уваги цієї ОПП – саме робота з різними категоріями дітей і молоді. Разом із тим, введено структурні компоненти за спеціальністю «Соціальна робота», що передбачають вивчення особливостей соціальної роботи з молодіжними організаціями, фондами, іншими інфраструктурними закладами молодіжної та громадської галузі. Важливими елементами підготовки майбутніх соціальних педагогів/педагогинь є набуття компетентностей щодо співпраці з молодими людьми з інвалідністю, протидії проблемам насильства й торгівлі людьми в молодіжному середовищі та інші актуальні соціальні запити сьогодення.

Студенти/студентки цієї ОПП мають можливість проходити практику і проводити практичні/семінарські заняття на базі центрів по роботі з дітьми й молоддю з особливими потребами та спеціалізованих соціальних служб, наприклад, у реабілітаційному центрі при соціальній службі сім'ї, дітей і молоді «Дивосвіт». Там студентська молодь бере активну участь у грантових програмах і співпрацює з молодими людьми. Клієнтами і клієнтками реабілітаційного центру переважно є молоді люди, але важливо усвідомлювати, що з часом

129. Бібліотека програми «Молодіжний працівник». URL: <https://youth-worker.org.ua/library/>

130. Компас: посібник з освіти з прав людини за участю молоді. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass>

131. Не судить за обкладинкою!: посібник для тих, хто організовує Живу бібліотеку. URL: <https://youth-worker.org.ua/library/>

молодь переходить у категорію дорослого населення, залишаючись при цьому клієнтами і клієнтками центру. Студенти і студентки успішно проходять практику, із задоволенням здійснюють волонтерську роботу, активні, дуже активні, інколи неочікувано активні. Часом приходиш у благодійний фонд, до тебе підходять і хвалять зі словами: «Сьогодні ваш студент зробив такий гарний нам захід!». Неочікувано та приємно, хоча про цей захід не повідомляли попередньо.

Не всі дисципліни ОПП повністю присвячені роботі з молодими людьми. Ми звертаємо увагу і на дітей шкільного віку та людей, які уже перейшли вік молоді, і на соціальну роботу з сім'єю.

Водночас в ОПП є освітні компоненти, повністю присвячені молодіжній проблематиці, як – от: «Соціальна молодіжна політика», «Соціальна робота з молоддю сім'єю», «Технологія соціальної роботи з громадськими молодіжними організаціями».

Також в університеті є молодіжний центр «Параграф», основне завдання якого – робота з молоддю. Він працює за трьома напрямками: змістовне дозвілля, неформальна та громадянська освіта, підтримка молодіжних ініціатив. Наші студенти/студентки є учасниками/учасницями цього молодіжного центру. Центр дуже цікавий і прогресивний, молоді люди з радістю його відвідують, адже це перший в Івано-Франківську відкритий студентський коворкінг, створений як платформа для розвитку й дозвілля молодих людей.

Які бар'єри або труднощі ви вбачаєте в реалізації освітніх програм, спрямованих на підготовку фахівців і фахівчинь до роботи з молодими людьми?

Потребує підтримки міжнародне співробітництво в галузі формальної освіти, зокрема в галузі соціальної й молодіжної роботи. На рівні України наші студенти і студентки включені, затребувані, активні, беруть участь у різноманітних конференціях, семінарах, круглих столах. Але академічна мобільність, міжнародна співпраця та молодіжні обміни, хоч і є затребуваними, але їх складно реалізувати без партнерства. Кафедра зацікавлена в тому, щоб студенти і студентки набували європейського досвіду й ділилися їхніми напрацюваннями. Це саме та сторона, яку хотілося б підсилити. Корені таких труднощів – проблема фінансування, проблема побудови співпраці з іншими закладами освіти й партнерами/партнерками за кордоном. Ми не можемо поки що реалізувати цю потребу самостійно.

Водночас тема партнерства максимально реалізована у процесі професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів/педагогинь: ми активно співпрацюємо з адміністрацією області й міста, соціальними службами, благодійними фондами, молодіжними організаціями. Немає такого закладу соціальної й молодіжної інфраструктури в нашому місті, де не були б наші студенти/студентки й викладачі/викладачки. Ефективна співпраця складається з громадськими організаціями.

Щодо бар'єрів і труднощів, то передусім варто зазначити, що навіть молодіжний соціальний працівник / молодіжна соціальна працівниця – освітня програма, яку зараз складно створювати. Це питання порушували на засіданні кафедри, обговорювали на рівні факультету, наскільки в нашій компетентності й можливостях її зробити та реалізувати. Постало питання, чи дати молодіжну роботу як додаткову спеціалізацію до освітньо-професійної програми з соціальної педагогіки, чи створювати окремо освітню програму. Поки що це питання дискусійне. Обмежує кількість абітурієнтів і абітурієнок, готових навчатися в соціальній і гуманітарній галузі. Набори маленькі на такі актуальні спеціальності, бракує державних місць, складно набрати молодих людей для навчання. Набір щороку не перевищує 14-16 вступників/вступниць. Відкриття освітньої програми «Молодіжний працівник / молодіжна працівниця. Фахівець/фахівчиня з питань освіти» ставить запитання, чи не зменшиться від того набір на вже наявну програму, чи не зумовить це розпорошення студентів і студенток, коли перестануть функціонувати обидві освітні програми. Колектив кафедри підтримує цю ідею й усе для цього робить. Кафедра має досвід трьох акредитацій освітніх програм, професорсько-викладацький склад потужний, матеріальна база не викликає запитань. За результатами акредитації кафедра має хороші оцінки щодо всіх цих ліцензійних вимог. Але чи буде відклик і потреба від студентів/студенток, абітурієнтів/абітурієнок? Важливо, щоб ця вся робота не звелася нанівець через відсутність попиту на таку ОПП. Також обговорюємо ідею про додавання професійної кваліфікації «Молодіжний працівник / молодіжна працівниця» в межах освітньо-професійної програми «Соціальна педагогіка». Це могло би підсилити наявну ОПП, і молоді люди могли би працювати в галузі молодіжної роботи / молодіжної політики. Але це питання дискусійне, його ще вивчають і обговорюють. Також є сумнів: якщо зараз існує сертифікована програма неформальної освіти «Молодіжний працівник / молодіжна працівниця», яка за три дні участі в ній дає можливість працювати в галузі молодіжної роботи, то наскільки буде попит на відповідне

навчання протягом кількох років, особливо, якщо це буде навчання за контрактом? В Івано-Франківську вже реалізовували програму «Молодіжний працівник / молодіжна працівниця», тому виникає питання, чи захоче абітурієнт/абітурієнтка роками платити за формальну освіту в цій галузі, якщо можна здобути цю кваліфікацію за три дні під час участі в тренінгу. Тому є ще дуже багато нюансів, які потребують вивчення. Але важливо працювати на благо молодих людей і старатися зробити кращі умови.

Наступний бар'єр – це оплата праці в соціальній і молодіжній галузі. Ми багато працюємо з мотивацією студентів і студенток до роботи за спеціальністю. Ми намагаємося активізувати їх, переконати щодо перспектив і доцільності, соціальних вигод такої професійної діяльності. Але водночас постає питання заробітної плати, на яке ми не можемо впливати. Якщо пройшов місяць, другий, третій і немає ніякого матеріального заохочення, то людина починає себе шукати в іншій галузі. В нашому випадку з боку держави немає гідного матеріального забезпечення цих галузей діяльності. І виникає бар'єр. Держава не створює умов для соціальних працівників і працівниць, щоб вони хотіли працювати, і не винагороджує достатньо за активність. Це вагомий чинник впливу на рішення молодих людей.

Також викликом є популяризація професії молодіжний працівник / молодіжна працівниця, створення умов для престижності цієї професії. Є потреба. Є все більше зацікавлення. Але немає матеріального забезпечення, фінансової основи. Зараз складні умови, психологічні й економічні, через війну. Але студенти/студентки відверто кажуть, що не мають можливості працювати за такі мізерні зарплати, вони не дуже хочуть іти працювати. Ми стикаємося з тим, що до нас приходять роботодавці/роботодавиці, телефонують, запрошують. І перше питання від молоді завжди – яка заробітна плата? Відповідь часто: не хочемо! Це питання державного рівня. Потреба є, бажання є, але немає матеріального заохочення складної праці у складних умовах сьогодення.

Після проведених вами освітніх заходів як би ви оцінили роботу, яка була здійснена на цей час? Які цілі були досягнуті, які питання не були передбачені, але були вирішені?

Коли ми працювали над освітньо-професійною програмою, ми ставили ті цілі, які можемо досягти. Бо це неефективно, коли в планах пишуть нездійснені чи нереалізовані пункти. Це призводить до того, що потім потрібно аналізувати й пояснювати, що залишилося

незробленим і чому воно не досягнуте. Ми намагаємося реалізувати поставлені цілі й досягнути навіть більшого. Ми завжди працюємо на випередження, бо для того, щоб успішно жити і працювати, ми не можемо працювати лише на забезпечення функціонування – важливо працювати на розвиток. Ми завжди реалізуємо більше завдань, ніж ставимо перед собою. Маємо п'ять завдань – реалізуємо вісім. Це однозначно, і завжди так є. Навіть тоді, коли ми створюємо силабуси до освітніх компонент, то у вимогах містяться запити щодо загальних компетентностей, спеціальних компетентностей, професійних компетентностей. Ти створюєш силабус і розумієш, що ці вимоги обмежують, ти би хотів досягнути набагато більшого. Тому прагнемо зробити більше, але в тих рамках, які визначають вимоги до навчально-методичного забезпечення вищої освіти й вимоги стандарту вищої освіти, адже інакше не можна.

ПРО МОТИВАЦІЮ ТА СТУДЕНТСТВО

Які основні досягнення (успіхи) вашої практики? Чи цікава вона майбутнім фахівцям і фахівчиням? Що викликає найбільший інтерес студентства?

Молоді люди є найбільш прогресивною й активною верствою населення, вони справді обізнані в різних видах діяльності. Спрямованість нашої ОПП саме на роботу з молодими людьми свідчить про ефективність такої діяльності, готовність молодих людей реалізувати себе. Важливо сприймати молодь адекватно, сприймати активну молодь. Розуміння впливу й важливості роботизмолодимлюдьмиприходить, коли бачиш їхні успіхи й активність. Наприклад, заходиш на сайт, що висвітлює неформальну підготовку молодіжних працівників/працівниць за допомогою різноманітних тренінгів, а на фотографіях тренерів і тренерок – багато наших випускників і випускниць саме з цієї освітньо-професійної програми, яку реалізує кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи. Це дуже приємно, починаєш пишатися тим, що молоді люди не байдужі; вони реалізують ті види активностей, які вивчали в ОПП.

Усе цікаво майбутнім фахівцям і фахівчиням. Студентам цікаво фактично все. Ми націлюємо їх на те, що від кожного/кожної з нас вони отримують ниточки до їхньої майбутньої соціальної роботи з дітьми й молоддю. У кожному напрямі вони отримують від нас ази, а далі необхідно працювати й удосконалювати себе самим. Робота з молоддю – це їхня прерогатива. Це їхнє бачення. Вони самі є молоддю, і вони акцентують увагу саме на тих аспектах, які їх цікавлять. Ми намагаємось

давати відповіді на ті питання що їх цікавлять, намагаємося знаходити цікаві програми. Інколи грантові програми вишукуємо, у яких бере участь наш університет. Це завжди отримує позитивний зворотний зв'язок від студентів і студенток.

Якщо студенти/студентки не мають бажання, то зрозуміло, що їх не можна примушувати. Можна тільки інформувати, мотивувати, підтримувати. Наприклад, молодіжний центр «Параграф»: на початку навчального року студентів і студенток, особливо першокурсників/першокурсниць, запрошують до молодіжного центру на екскурсію, їм демонструють можливості щодо додаткового неформального навчання, участі в конкурсах і проектах, волонтерської діяльності тощо. Вони самі для себе визначають, чи брати участь, так само записуються до волонтерського загону, який успішно функціонує при кафедрі соціальної педагогіки та соціальної роботи. Одні випускаються або просто втрачають інтерес. Інші, навпаки, вступають чи зацікавлюються. Усе ґрунтується на бажанні молодих людей. Науково-педагогічний колектив лише створює сприятливі умови, а молодь сама вирішує, бере участь і долучається, залежно від власних потреб і інтересів. Здобувачі/здобувачки цієї ОПП активні, цілеспрямовані й готові працювати задля соціального розвитку. Також цікавим є такий приклад: коли громадські організації чи благодійні фонди організують неформальне навчання для молоді, тренінги чи семінари і звертаються з проханням залучити студентську молодь, то для студентів і студенток важливо, що викладачі й викладачки також беруть у цьому активну участь. Тобто участь викладачів і викладачок є одним з позитивних чинників впливу, коли молоді люди наслідують, тягнуться до розвитку: оскільки викладачеві/викладачці потрібно, значить і мені колись знадобиться.

Студентство найбільше цікавиться темами сім'ї, підготовки до сімейного життя. Це доволі розвинутий і описаний напрям підготовки в освітньо-професійній програмі, його можна назвати родзинкою ОПП. Наприклад, нещодавно відомий фахівець у галузі сімейної і молодіжної політики Андріан Буковинський¹³² прочитав курс лекцій з підготовки молоді до сімейного життя. Він є автором програм «Підготовка до сімейного життя», «Основи сім'ї» для учнів 10–11 класів. Студенти/студентки уважно його слухали, з радістю ходили на його лекції. Це був насичений курс. В Івано-Франківську є громадські організації, які працюють з проблемами статевого

виховання. Вони проводять тренінгові курси для старшокласників/старшокласниць, підлітків і студентів/студенток. Студентській молоді це було дуже цікаво. Так само, як тренінгові заняття пов'язані з темами насильства, захисту прав людей. Кафедра часто організовує такі заходи для студентства в межах партнерства з громадськими й соціальними організаціями.

Тому унікальністю й характерною рисою нашої ОПП є саме робота з сім'єю. Фактично кожна освітня компонента відображає питання сім'ї, може, цим самим колектив кафедри зацікавлює студентство до цієї тематики. Молоді люди бажать створювати сім'ї, бажать продовжувати життя далі, і їх дуже цікавить зміст і особливості сімейного виховання. Іноді вражає й дивує, наскільки останнім часом молодих людей, і хлопців, і дівчат, цікавлять методики раннього розвитку дітей. Це нова тенденція, і ми пропонуємо на їхній розгляд певні технології й методики, а вони приходять на заняття з новими знахідками й запитаннями. Це добре, що молоді люди себе шукають, реалізують у таких питаннях.

ПРО ВЛАСНІ БАЧЕННЯ

Наостанок, якби вам довелося дати ключову або фундаментальну пораду іншим освітянам, як в Україні, так і в інших країнах, то що б це було в контексті професійної підготовки майбутніх фахівців і фахівчинь з питань молоді (молодіжних працівників і працівниць)?

Працювати. Удосконалювати себе. Удосконалювати освітньо-професійну програму й іти в ногу з часом, в ногу з молоддю, бо ми не маємо права робити крок назад, ми маємо йти разом з молоддю, поруч з молоддю і супроводжувати її в усіх добрих починаннях. Тільки разом з молодими людьми ми можемо почуватися молодими, скільки б років нам не було. Мусимо бути біля молодих людей молодими й іти в ногу з часом, бо викладачі/викладачки мають вчитися все життя. Викликами-свідченнями цього стали спочатку карантинні обмеження й дистанційна освіта, що зумовило потребу застосування цифрових технологій, новітніх інформаційних технологій. Молоді люди це сприймають легше. Ми маємо йти в ногу з ними. Тому що інакше ніяк. Працювати, працювати і ще раз працювати. Тільки наполеглива праця може нас привести до результатів – позитивних і високих.

132. Буковинський Андріан, голова Благодійного фонду «Сім'я». <https://vsirazom.ua/cabinet/residents/bukovinskij-adrian/>

— НАДІЯ ПАВЛИК,

докторка педагогічних наук, професорка кафедри соціальних технологій, Житомирський державний університет імені Івана Франка, м. Житомир

Неформальний підхід до формальної освіти в програмі навчальної дисципліни «Організація неформальної освіти дітей і молоді»

«Студенти й студентки не мають повторювати чийсь тези, але створювати власні візії, формулювати власні позиції, власні думки й бачення».

ПЕРЕДУМОВИ

Я дізналася про неформальну освіту приблизно у 2013 році – я брала участь у русі молодіжного департаменту Ради Європи «No Hate Speech Movement»¹³³ (Рух проти мови ненависті). І саме тоді я вперше почула поняття «неформальна освіта в галузі прав людини». Мене тоді це дуже вразило – як доступно можна досягати тих цілей, які нам видаються недосяжними. Тобто, мотивація моєї діяльності зумовлена досвідом і реальним інтересом до феномену неформальної освіти. Я присвятила вивченню неформальної освіти кілька років, перш ніж створити цей навчальний курс. Це не був курс «на замовлення» від адміністрації, це було моє зріле бачення та свідомий вибір.

Дослідження неформальної освіти визначило тему моєї докторської дисертації і її подальший захист з проблеми організації неформальної освіти в соціальній галузі, що також лягло в основу розроблення програми навчальної дисципліни. Мене постійно мотивували інтерес до теми, розуміння її потенціалу та бажання спробувати по-іншому, подивування тим, що можна й так – без авторитарності, примусу, зобов'язань і покарань. Основні soft skills, які були сформульовані в процесі підготовки й апробації програми, відповідають стратегічним напрямкам Ради Європи в галузі молодіжної політики¹³⁴, а саме права людини, формування демократичних цінностей молоді, громадянська відповідальність, участь молоді,

взаємодія з молодими людьми, заснована на повазі та прийнятті їхніх думок, інклюзивний і безпечний освітній простір.

Загалом тема неформальної освіти дуже цікава. Вивчаючи її, я часто бачила, що всі інновації освітньої практики зароджувались у неформальній освіті, але як тільки вони доводили їхню ефективність – імплементавалися у формальній освіті, відповідно, неформальна освіта потребувала пошуку нових інструментів і методів. Тобто, неформальна освіта завжди була на початку, в авангарді розвитку освітніх і соціальних підходів до навчання.

Як ресурси, інструменти й матеріали Ради Європи, особливо завдяки вашій участі в її проєктах, дозволили вам створити і/або реалізувати освітню практику в молодіжній галузі?

Участь у «No Hate Speech Movement» (Рух проти мови ненависті) Молодіжного Департаменту Ради Європи відкрила для мене можливість неформальної освіти і стала поштовхом до дослідження теми організації неформальної освіти. Я долучаюся до навчань у галузі неформальної освіти, у галузі прав людини, які пропонує Офіс Ради Європи в Україні, і завжди використовую набуті знання, передусім цінності, у викладанні. Мені завжди цікаві нові форми, нові методи навчальної діяльності. Зокрема, я відвідала багато заходів руху «No Hate Speech Movement»¹³⁵, а також форуми, тренінги й семінари, присвячені інструментам Ради Європи в галузі молодіжної роботи¹³⁶. Я люблю впроваджувати набуті знання в практику викладання; наприклад, участь у навчальній програмі для експертної команди Проєкту Ради Європи «Молодь за демократію в Україні»¹³⁷ надихнула мене в командній роботі зі студентською молоддю апробувати досвід соціального мапування онлайн, ми разом провели дослідження, спрямоване на створення карти соціальних установ м. Житомира й області¹³⁸.

Також я дуже ціную методичні напрацювання в галузі молодіжної роботи й неформальної освіти. Передусім це практичні посібники Компас¹³⁹, Закладинки¹⁴⁰, Портфолію молодіжної роботи¹⁴¹. З мого досвіду, Портфолію молодіжної роботи

133. No Hate Speech Movement. Council of Europe. URL: <https://www.coe.int/en/web/no-hate-campaign/no-hate-speech-movement>

134. Резолюція CM/Res(2020)2 Ради Європи щодо стратегії з розвитку молодіжного сектора до 2030 року. URL: <https://rm.coe.int/a5-brochure-youth-sector-strategy-2030-ukrainian/1680a0d1f3>

135. No Hate Speech Forum (Габала, 2014). Створення та просування загальноєвропейської програми «No Hate Speech Movement» в Україні (Київ, 2014). No Hate Speech Movement: досвід та перспективи загальноєвропейської кампанії в Україні та Польщі (Житомир, 2016) та інші

136. «Закладинки»: протидія мови ненависті та дискримінації в молодіжній роботі через освіту з прав людини (Житомир, 2016); Всеукраїнський форум «Компас»: Нові орієнтири і завдання освіти в галузі прав людини за участю молоді в Україні (Київ, 2014); Молодіжна політика в умовах децентралізації (Київ, 2017) та ін.

137. Молодь за демократію в Україні. Офіс Ради Європи в Україні. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/youth-for-democracy-in-ukraine>

138. Кейс створення карти соціальних установ (Житомир, Бердичів, Коростень, Пулини, Нова Борова, Черняхів, Тучин, Баранівка, Мирополь, Гоша, Горохів). Дослідження потреб молодих людей: крок за кроком: практичний посібник. Проєкт / Вікторія Безсмертна Людмила Кіндрат Олена Черних, 2021. URL: <https://rm.coe.int/research-on-the-needs-of-young-people-practical-guide-yfdua/1680a4f3b8>

139. Компас: посібник з освіти з прав людини за участю молоді. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass>

краще працює саме в курсі неформальної освіти, коли молоді люди аналізують представлені компетентності, оцінюють власні, окреслюють власне бачення індивідуальної освітньої траєкторії, аніж у курсі соціальної молодіжної роботи, коли Портфоліо пропонують до обов'язкового розгляду й опрацювання, бо воно велике, воно студентам і студенткам часто видається нецікавим і неважливим. Коли я працювала над тематикою, я використовувала визначення неформальної освіти саме Ради Європи й відштовхувалася саме від підходу Ради Європи до організації неформальної освіти, її сутності й підходів. Я використовую всі посібники T-kits¹⁴², розглядаючи їх як обов'язкові «настільні» книги людини, яка працює з молодими людьми.

ПРО ДОСВІД

Розкажіть, будь ласка, про вашу освітню практику – з чого вона складається, у чому її суть та ідея?

Близько трьох-чотирьох років тому на кафедрі соціальних технологій розробили й упровадили вибіркові навчальні дисципліни «Організація неформальної освіти дітей та молоді» і «Організація неформальної освіти в галузі прав людини» (залежно від навчальних планів). Ці вибіркові освітні компоненти спрямовані передусім на розширення громадянських і соціальних м'яких навичок (soft skills). Їх пропонували для вибору студентам/студенткам усього університету, незалежно від спеціальностей; ані галузь знань, ані спеціальність чи предметна спеціальність у програмах дисциплін не визначені, тому будь-хто зі здобувачів і здобувачок освіти може за бажанням доєднатися до їх вивчення. Але розробляли їх саме на кафедрі соціальних технологій з урахуванням вимог

соціальної роботи й можливості використання неформальної освіти в соціальній роботі для імпауерменту (impowerment – у перекладі з англійської означає стимулювати, передавати повноваження чи владу, сприяти в самоактуалізації), підсилення та включення соціально виключених категорій людей, молодих людей, дітей і дорослих.

Сама дисципліна є цікавою, тому що це виклик – поєднати формальну освіту з неформальною освітою. Адже основні характеристики формальної освіти (обов'язковий зміст освіти визначений наперед, відсутність можливості пропуску тих чи тих тем, необхідність складання заліків і модульних контролів, традиційний розподіл годин на лекційні, семінарські, консультації тощо) суперечать базовим характеристикам неформальної освіти (добровільність, зміна змісту освіти залежно від аудиторії, лідерська або фасилітаторська викладацька роль замість управляючої й контролюючої). Своїм завданням я визначила не «читати» лекції, наприклад, про сутність, функції, зміст і методи неформальної освіти, а саме показати, як працює неформальна освіта, тому я обрала інший шлях – спілкування, взаємодія, командна робота.

Навчальна дисципліна побудована так, що ми йдемо від загального до конкретного. Тобто ми починаємо зі зміни ролі освіти в сучасному суспільстві, обговорення, наприклад, різних альтернативних видів освіти, визначаємо потенційні переваги й недоліки кожного виду освіти, обговорюємо можливості визнання або верифікації результатів неформальної й інформальної освіти. Далі переходимо до розгляду неформальної освіти саме як соціальної технології – чому вона важлива для соціальної галузі й чому вона ефективна, чому соціальна робота потребує неформальної освіти, як саме використовувати неформальну освіту в соціальній роботі з клієнтами/клієнтками. Визначаємо характерні й необхідні ознаки неформальної освіти. Для мене це дуже важливо – зрозуміти, які саме ознаки притаманні неформальній освіті, без яких вона перетворюється на формальну. Ми розглядаємо методи, форми, функції неформальної освіти, але з позиції суспільства, громади і власного особистісного й професійного розвитку. На декартовій системі координат можна розглянути значення



140. Закладки: посібник з протидії мові ненависті онлайн через освіту з прав людини. URL: <https://rm.coe.int/16806f9aec>

141. Портфоліо молодіжної роботи Ради Європи: Інструмент для оцінювання та розвитку компетенцій молодіжної роботи. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/331/pmr.pdf>

142. T-kits. The training kits (T-kits) are methodological publications for trainers and facilitators working with young people, written by teams of field experts. They are easy-to-use thematic educational material designed for training and facilitating learning with groups of young people. URL: <https://pjp-eu.coe.int/en/web/youth-partnership/t-kits>

неформальної освіти, якщо вертикаль визначити як сферу соціального зростання та/або зміни соціального статусу, а горизонталь – як сферу особистісного зростання, сферу розширення особистих компетентостей, цінностей, пошуків, тому що неформальна освіта не завжди має на меті зміну соціального статусу або оволодіння професією, вона може виконувати дуже різні функції – терапевтичну, пізнавальну тощо, які просто корелюють з особистісним сенсом буття людини. Після цього ми розглядаємо неформальну освіту в соціальній роботі – яка роль неформальної освіти для різних категорій клієнтів/клієнток. І закінчуємо зарубіжним досвідом застосування й використання неформальної освіти в соціальній роботі, вивчаємо кейси і практики скандинавських країн, країн Європи, країн Східного партнерства і США.

Ми використовуємо на лекціях переважно мозкові штурми, командну роботу, проблемне навчання, роботу з інтернет-джерелами, дискусії для того, щоб молоді люди могли самі вибудувати знання з визначених попередньо тем. Це реально працюючий досвід.

Основна моя ідея під час організації навчання за цим курсом – створити умови й можливості думати разом, будувати свої знання й судження, презентувати власний досвід і власну думку. Цим самим курс показує, що без контролю, без директив, без авторитаризму можна легко досягати освітніх цілей, але ще й із задоволенням; доводить, що неформальна освіта, як і загалом освіта, бо її важко «відірвати» від формальної й інформальної, є ресурсом для соціальної роботи. Це те, що може підсилити соціальну інклюзію загалом у суспільстві.

Які бар'єри або труднощі ви вбачаєте в реалізації освітніх програм, спрямованих на підготовку фахівців і фахівчинь до роботи з молодими людьми?

Труднощів багато. Я думаю, що вони об'єктивні з огляду на реалії виживання вищої освіти, які вимагають від кожної кафедри збереження кожної навчальної години для забезпечення викладачів і викладачок можливістю отримувати заробітну платню. Сьогодні ситуація така, що кількість годин щороку зменшується й кожна кафедра бореться за свої години, за свої навчальні дисципліни, тому що це реально впливає на існування кафедри. І це, на мою думку, дуже погано з погляду стратегії підготовки фахівців і фахівчинь, бо це не сприяє покращенню

змісту освіти, це призводить до того, що сьогодні з освітніх програм вилучили «класичні» університетські дисципліни, додавши натомість спеціальні дисципліни. Але для мене виглядає, що це може звести університетську освіту, вищу освіту до рівня коледжу професійної освіти, коли дають тільки вузьку професійну підготовку. Це не є погано, але це не про вищу освіту і не про здатність будувати нові сенси і стратегії. Це швидше про якісне виконання професійних функцій обраної спеціальності. У такому випадку курси, спрямовані на молодіжну тематику, ніколи не будуть у пріоритеті в університеті й окремих кафедр.

Також бар'єром може бути «старіння» викладачів/викладачок кафедри, така ситуація може ускладнити сприйняття запитів і викликів сучасних молодих людей.

Бар'єром є брак сучасної навчальної літератури, зокрема відсутність доступу до сучасної іноземної та перекладної літератури.

Бар'єром є й те, що в українському законодавстві молоді люди – це люди від 14 до 35 років, що охоплює надзвичайно різні стани й ситуації, які важко оглянути в межах однієї навчальної дисципліни. І це занадто широка категорія. Для мене це бар'єр для створення програм навчальних дисциплін і для розуміння, наскільки різними є молоді люди.

Є такі суб'єктивні чинники, як просто небажання, переконання що це не є корисним, потенційним, цікавим чи важливим. Тому що заклади вищої освіти, не дотичні до соціальної роботи чи молодіжної роботи, заперечують корисність будь-яких курсів, які не входять в коло профільних дисциплін. Але мені видається це дуже суб'єктивним, тому що невже, наприклад, медичні працівники/працівниці не працюють з молодими людьми, невже в молодих людей немає особливих запитів щодо власного здоров'я – соціального, психологічного і так далі. На мою думку, це можуть бути суб'єктивні бар'єри неусвідомлення ролі й міждисциплінарного характеру молодіжної роботи.

Після проведених вами освітніх заходів як би ви оцінили роботу, яка була здійснена на цей час? Які цілі були досягнуті, які питання не були передбачені, але були вирішені?

Я б оцінила позитивно роботу, яка була здійснена на цей час. Я вважаю, цей курс потрібний у системі формальної освіти для можливості демонстрації іншого досвіду, різних поглядів, комунікації між провідниками/

провідницями різних досвідів. Я б оцінила цей досвід як такий, що потребує продовження, поглиблення й імплементації.

Цілі навчальної дисципліни були досягнуті. Якщо не говорити про якісь стратегічні цілі, бо протягом вивчення однієї навчальної дисципліни студентам і студенткам складно сформулювати цінності чи суттєво вплинути на формування їхніх рис характеру й професійних компетентностей, але на рівні набуття досвіду та його рефлексії цілі були досягнуті.

У процесі підготовки й викладання навчальної дисципліни «Організація неформальної освіти дітей і молоді» найбільш неочікуваним було те, що вивчене й описане в Україні, зокрема на рівні дисертацій про неформальну освіту, почасти не відповідає реаліям європейських країн. Як на мене, потрібно наближувати ці зарубіжні й українські практики.

Також пізніше, у 2021–2022 роках, я викладала цю навчальну дисципліну як запрошена професорка у Варшавському університеті (Warsaw University of Life Sciences, Institute of Sociological Sciences and Pedagogy), і вона також була цікавою студентській молоді.

ПРО МОТИВАЦІЮ ТА СТУДЕНТСТВО

Які основні досягнення (успіхи) вашої практики? Чи цікава вона майбутнім фахівцям та фахівчиням? Що викликає найбільший інтерес студентства?

Основним досягненням освітньої практики є ефект від навчання, який полягає у створенні безпечного, творчого, інклюзивного середовища, у якому молоді люди можуть висловити власну думку без засудження, оцінювання та критики. Це вже є успіхом, оскільки молода людина надихається, розуміючи, що її думка важлива, що її досвід значущий. Цьому сприяє й обраний формат викладання дисципліни.

Мені дуже подобається спостерігати за професійним успіхом випускників і випускниць наших освітніх програм: багато молодих людей, які навчалися на цій програмі (я не скажу, що це тільки ця програма забезпечувала, безумовно, це комплексне викладання) продовжують працювати в галузі молодіжної роботи, у громадських організаціях, громадських і волонтерських рухах, вони є соціально активними. Я думаю, що це може бути формальним критерієм успіху цієї програми. А неформальний критерій – це моє задоволення від зворотного зв'язку студентів і студенток під час вивчення цієї дисципліни,

а також спостереження, як вони поступово розкриваються, змінюються.

Можливість щиро й багато спілкуватися між собою для студентів і студенток, можливість створювати власні знання й задавати вектори власного розвитку важливі для процесу навчання. Наприклад, ті самі лекції ми не



проводили у вигляді лідер-викладач / лідерка-викладачка як рольова позиція, а студенти й студентки як слухачі/слухачки, які мають потім відтворити почуті тези. Насправді я просто задавала тему, ставила якісь проблемні запитання, пізнавальні завдання, і ми разом, навіть на лекціях, пробували знайти знання або зібрати думки, бачення щодо тих чи тих тем. Що надзвичайно цікаво, і це було для мене відкриттям, – такий алгоритм працює. Студенти й студентки не мають повторювати чиїсь тези, але створювати власні візії, формулювати власні позиції, власні думки й бачення.

ПРО ВЛАСНІ БАЧЕННЯ

Наостанок, якби вам довелося дати ключову або фундаментальну пораду іншим освітянам, як в Україні, так і в інших країнах, то що б це було в контексті професійної підготовки майбутніх фахівців і фахівчинь з питань молоді (молодіжних працівників і працівниць)?

Не шукайте складних і вартісних рішень. Мені видається, що проблема наша сьогодні в тому, що ми будуємо великі повітряні замки, для яких у нас немає ресурсів; місії й візії закладів вищої освіти неможливо не те, що втілити, але й просто зрозуміти. Потрібно й важливо оцінювати власні ресурси, можливості, ситуацію, у якій ми є сьогодні і яку ми можемо змінювати. Є багато інструментів на тому рівні, на якому ми можемо змінити ситуацію. Тому не ставте суперцелей, а йдіть до мети маленькими, досяжними й вимірюваними кроками.

— **ЛЮДМИЛА СМОЛЬСЬКА,**
кандидатка психологічних наук, доцентка
кафедри суспільних дисциплін,
Національний університет водного
господарства і природокористування
(НУВГП), м. Рівне

**Ціннісний підхід у навчанні: виховання
через цінності. Програма навчальної
дисципліни «Здорова сексуальність молоді
як індивідуальна й суспільна цінність»**

«Цей курс про психологію здорової сексуальності... він і для батьків/матерів майбутніх, і для теперішніх – для молоді. Курс може допомогти вирішувати проблеми кращого розуміння себе, дітей, взаємодії статей, їхньої рівності, спільних ціннісних пріоритетів. Годин для вивчення контенту треба більше: тут міждисциплінарні зв'язки психології з біологією, правом, культурою, надто європейською культурою».

ПЕРЕДУМОВИ

З огляду на підготовку фахівців і фахівчинь у галузі молодіжної роботи на нашій кафедрі суспільних дисциплін відкрилася спеціальність «Соціально-виховна робота з дітьми та молоддю». Дисципліна «Психологія здорової сексуальності» потрібна й корисна для молодіжних працівників/працівниць. Я читала для студентів і студенток цієї спеціальності в минулому році дисципліну «Громадське здоров'я». Такі дисципліни, як «Психологія здорової сексуальності», «Громадське здоров'я», «Психологія здоров'я», які я розробила й читаю, добре вписуються в спектр освітньої програми молодіжного працівника / молодіжної працівниці. У цій галузі знань – про здорову сексуальність – далеко не все важливе подають в освіті. Я не один раз раніше пропонувала включити цей напрям до освітніх програм там, де працювала, бо займаюся цією темою давно, вона мене цікавить. Був розроблений підручник «Психологія сексуальності» (у двох частинах) ще в 2006 році. Тільки три роки тому дістала сприяння розробленню курсу в університеті, де працюю зараз. Після оновлення збираюся його читати на відносно новій нашій

спеціальності для майбутніх молодіжних працівників/працівниць.

Актуальність напряму здорової сексуальності була очевидною з багатьох аргументів – через європейський курс розвитку та інтеграції і через соціальні проблеми в Україні як посттоталітарній державі, де попирали людську гідність протягом поколінь. Тому я розробила навчально-методичний комплекс і подала його як спецкурс вільного вибору.

Психологічної сексуальної культури та обізнаності в дотичних правових питаннях нам ще бракує, тому вивчаємо. Ми, до речі, прагнемо інтегрувати формування правової культури в усі освітні дисципліни, зокрема ті, що стосуються роботи з молоддю. Статеве виховання, сексуальна комунікація з урахуванням вікових особливостей і потреб також у фокусі уваги курсу.

Як ресурси, інструменти й матеріали Ради Європи, особливо завдяки вашій участі в її проєктах, дозволили вам створити і/або реалізувати освітню практику в молодіжній галузі?

Європейські права на свободу, недоторканість, на повагу до приватного й сімейного життя, заборону дискримінації за статевою ознакою є важливими. Про них сказано в документах Ради Європи. Вважаю, що одна з центральних європейських цінностей, яка в нас не реалізована повною мірою, її тільки починають реалізовувати, – людська гідність, яка запобігає насильству. Це і гідність жінки, і гідність дитини, і гідність людини, яка чимось відрізняється від усталеного стереотипу. Почуття гідності дає впевненість, самоповагу, енергію. Це те, що дає розуміння жінки, чоловіка в їхньому потенціалі біологічної різниці, але соціальної паритетності, взаємного доповнення, принаймні, на рівні ідеалу. Від гідності можна робити дуже хороші речі й креативно вирішувати найскладніші проблеми; коли є почуття гідності в кожного/кожної, тоді є повноцінний контакт. Цінність партнерства – у моїй програмі я приділяю увагу рівності, гідному партнерству, вільному від сексизму і в ділових, і в приватних стосунках. Право бути людиною, творцем/творчицею свого та спільного блага залежить від права та здатності вибирати. Такий вибір є при рівних можливостях – їх надає соціум згідно з упровадженими нормами міжнародного права.

ПРО ДОСВІД

Розкажіть, будь ласка, про вашу освітню практику – з чого вона складається, у чому її суть та ідея?

Навчальна дисципліна «Здорова сексуальність молоді як індивідуальна й суспільна цінність» включена до переліку вибіркових курсів. Курс розрахований як для бакалаврів, так і для магістрів. Він охоплює теми: психологія здорової сексуальності як інтегральна наука, складники здорової сексуальності. Ми досліджуємо вікові етапи сексуального розвитку та вплив різноманітних чинників на сексуальне благополуччя; занурюємось у важливі теми: інтегральна природа сексуальності, статеве благополуччя, партнерське благополуччя, гендерні питання, толерантність до різних проявів гендеру. Розглядали проблеми розставання, розлучення, самотності й відбиття цих проблем на психологічному благополуччі людини, її статевій сфері, задоволеності. Розглядаємо також тему кохання й сучасних альтернатив шлюбних стосунків. У цьому розділі обговорюємо такі цікаві для молоді питання, як різні види й форми шлюбу, сучасні варіанти шлюбних стосунків, формальні і неформальні, традиційні і нетрадиційні статеві партнерства, різні наслідки, ускладнення і вибір, який людина здатна робити, коли вона компетентна.

Одна з провідних ідей цієї дисципліни: благополуччя сексуальне – це фактично психологічне благополуччя, і це про гідність, про енергетичну достатність, про збагачене поле інтересів, про якісну взаємодію, обмін енергією як проявлений інтерес до людини, про дарування себе, а не тільки бажання спожити, використати іншу/іншого. Сексуально здорова людина – достатньо креативна, відкрита, їй цікавий світ. Вона готова взаємодіяти з цим світом, готова бути в ньому і проживати його труднощі, радості. І ось це все про сексуальність. Тобто ми виходимо далеко за межі уявлень, які існують у суспільстві, які зводять сексуальність до фізичного контакту чи фізичної готовності до нього. Особливу увагу приділяємо психофізичній безпеці. Теми покращення сексуального життя, стосунків через спеціальні дії також наявні в курсі.

Передбачені самостійні практичні завдання: аналіз кейсів, розроблення інформаційних доповідей секс-просвітництва.

Перевага курсу в тому, що є логіка, є послідовне розгортання змісту. На початку курсу ми говоримо про сексуальність як про науковий прикладний

теоретичний напрям. Далі – складники сексуальності, аналіз вікових етапів розвитку здорової сексуальності, сприяння здоров'ю з урахуванням статі й віку. І фактично так розгортається кожна з тем дисципліни: від загального до конкретного, від конкретного знову до загального.

Ще одна перевага в тому, що акцент на здоровій сексуальності, а не на відхиленнях, що може спричинити певний програмуючий ефект. Програма розрахована на 30 годин – це недолік, як на мене, мало годин на такий курс виділено. Але водночас я бачу тут певну перевагу. Це дуже ємка програма, і вона не вміщається в 30 годин. І тому я відчуваю, що є якась трошки поверховість, оскільки я не я вписуюсь у цей час. І наслідком було те, що ми не йшли в глибину, а студенти й студентки хотіли більше і цікавої нової інформації, і обговорень. Я намагалась скоротити курс – для себе визначити, які теми все-таки можна прибрати, аби зменшити курс, і я жодної теми так і не змогла вилучити, усі вони виявились важливі. Я зі студентами і студентками радилась, і вони підтвердили, що ці всі теми потрібні, у них є послідовність. Тому потрібен фактично ще один курс.

Які бар'єри або труднощі ви вбачаєте в реалізації освітніх програм, спрямованих на підготовку фахівців і фахівчинь до роботи з молодими людьми?

Ніяких бар'єрів у Національному університеті водного господарства й природокористування немає. Усі ініціативи підтримують.

Труднощі справді були – в Інституті післядипломної освіти, де підвищують кваліфікацію вчителів/вчительки й де я працювала раніше, не підтримали мою ініціативу викладання курсу про здорову сексуальність. Я пропонувала, мені відповіли, що це «не потрібно». Отже, проблема впровадження через стереотипи табу на цю тему дійсно є. Але говорити про всі заклади вищої освіти на прикладі одного не можна. На мій погляд, вища освіта в нас відкрита, а особливо в останні роки, відчувається вплив європейських цінностей – це про права і про можливості себе проявляти. І що приємно, що керівництво Національного університету водного господарства й природокористування доволі прогресивне – у нас кілька структур сприяють осучасненню змісту й форм навчання, реалізації ініціатив.

Думаю, труднощі в реалізації освітніх програм, спрямованих на підготовку фахівців і фахівчинь для роботи з молодими людьми, можуть виникати через брак україномовних джерел, через

використання старими кадрами попереднього досвіду «виховної роботи».

Після проведених вами освітніх заходів як би ви оцінили роботу, яка була здійснена на цей час? Які цілі були досягнуті, які питання не були передбачені, але були вирішені?

Я б оцінила роботу, яка була здійснена на цей час за тих умов і можливостей, на вісім балів за десятибальною шкалою. Хотілось би краще, і, напевно, саме тому я й вилучила курс з кошика вільного вибору – мені хотілось оновити дисципліну, зробити освітній продукт більш якісним з урахуванням подій, що відбуваються останнім часом. Назву теж хочу дещо змінити, щоб сфокусуватись більше на молоді.

Студенти й студентки проявляють активний інтерес до курсу й часто запитують, коли він буде доступний для вивчення. Цей курс приваблює студентів/студенток різних спеціальностей, що свідчить про його актуальність і конкурентоспроможність. Він сприймається як корисний і для майбутніх і теперішніх батьків/матерів (у багатьох заочників/заочниць є діти), і для сучасної молоді, оскільки вирішує проблеми психологічного характеру, соціальних настанов і подолання стереотипів.

Цей курс розкриває сексуальність як широку концепцію, що охоплює не тільки фізичні, а й емоційні, творчі, соціальні аспекти людського досвіду. Він залучає до розуміння кохання, шлюбу та різноманітності стосунків, підкреслюючи значення психологічної, а не тільки фізичної безпеки. З відгуків студентів і студенток зрозуміло, що курс відкриває для них нові горизонти, збагачує їхній внутрішній світ, сприяє кращому розумінню себе й налагодженню глибоких зв'язків з іншими.

ПРО МОТИВАЦІЮ ТА СТУДЕНТСТВО

Які основні досягнення (успіхи) вашої практики? Чи цікава вона майбутнім фахівцям та фахівчиням? Що викликає найбільший інтерес студентства?

Згідно з положенням про вибіркові дисципліни студенти й студентки можуть вибрати будь-яку вибіркову дисципліну. Тому на курс про здорову сексуальність потрапляли студенти і студентки з абсолютно різних спеціальностей, вибирали дуже різні – це свідчить про те, що проблематика сексуальності справді має попит, вона конкурентоспроможна, привертає живий інтерес студентства. У цьому є вигода навіть для держави – якість

задовольнити цей інтерес й випередити, дати можливість молодим людям отримати вчасно ту інформацію, яка їх може убезпечити від помилок, вони будуть орієнтуватися на сучасні європейські стандарти. І мені здається, що і в неформальній освіті для всіх, і у формальній освіті для фахівців/фахівчинь цей напрям має бути представлений.

Студентам були цікаві кейси, елементи тренінгів, вони хотіли такого більше. А ще варто напрацювати якісні змістові матеріали (відеолекції, кейси з запитаннями, тести після кожної теми, а не після двох великих модулів).

ПРО ВЛАСНІ БАЧЕННЯ

Наостанок, якби вам довелося дати ключову або фундаментальну пораду іншим освітянам, як в Україні, так і в інших країнах, то що б це було в контексті професійної підготовки майбутніх фахівців і фахівчинь з питань молоді (молодіжних працівників і працівниць)?

Бути самим молодими. Дозволити собі бути молодими й хотіти бути молодими, дихати з молоддю в одному ритмі, жити її інтересами. Тому що я бачу: молодь дистанціюється від зрілих і старших, але не тому що їй нецікаво, а тому що вона багато в чому зневірена. Мені здається, що потрібно цей місток справжньої психологічної комунікації налагоджувати. І якщо десь є розрив цього зв'язку (насильницьке спілкування згори вниз), його треба відновлювати. Працювати з молоддю – тільки в горизонталі, тільки від серця до серця, тільки з позиції партнерства. «Скажіть що ви хочете, що вам цікаво?» – питаю я у студентів і студенток. І вони діляться, і мені цікаво з ними. Моя порада: відкривати в собі заново таку субособистість «юнака» або «юнки» й від неї пізнавати, комунікувати, творити. Не засуджувати, не оцінювати, не нав'язувати. Запитувати, довіряти, лагідно спрямовувати, допомагати проявляться з позиції рівний/рівна – рівному/рівній. Тоді виникатимуть і робитимуться хороші справи.

— ВАСИЛЬ СТРАТОНОВ,

професор кафедри національного, міжнародного права та правоохоронної діяльності, Херсонський державний університет, м. Івано-Франківськ

Правова освіта для молодих людей

«Правосвідомість і відповідальність за вчинки лежать в основі подальшої успішної професійної діяльності. Це не був наш винахід, ми навчилися цього від британських колег, які поділилися досвідом молодіжної роботи у криміногенних районах».

ПЕРЕДУМОВИ

Як ресурси, інструменти й матеріали Ради Європи, особливо завдяки вашій участі в її проєктах, дозволили вам створити і/або реалізувати освітню практику в молодіжній галузі?

Сьогодні в будь-якому курсовому проєкті чи кваліфікаційній роботі, які готують на кафедрі, приділяють увагу компаративістиці, порівняльному аналізу проблеми щодо того, як це відбувається і яке законодавство регулює цю проблему в країнах Ради Європи. До речі, у цих країнах законодавче регулювання певних галузей життєдіяльності людини дуже різняться, тому це стає ще більш цікавим для молодих дослідників і дослідниць, наприклад, проблема сурогатного материнства дуже різняться за правовою основою вирішення залежно від країни.

Крім того, ми поширюємо через публікації досвід України та вітчизняні дискусії.

Для нас важливий **досвід Європейського суду з прав людини**, ми активно вивчаємо його справи, це також основа як для практичних занять, так і для наукової роботи студентів/студенток. Матеріали справ Європейського Суду з Прав Людини представлено на платформі HUDOC, а також на Платформі Європейського Суду для обміну знаннями ECHR-KS.

Матеріальна підтримка, наприклад, створення, відкриття й матеріальна підтримка юридичних клінік на базі ЗВО. Перша юридична клініка була відкрита в США. Це апробований досвід. У Херсоні ми відкрили таку клініку у 2007 році, пізніше навіть

до штатного розкладу ввели посаду – керівник юридичної клініки (на жаль, сьогодні людина, яка обіймає цю посаду, у простій). Таке враження, що первинна допомога тим людям, які залишилися в місті, не потрібна. Наскільки мені відомо, у місті якраз перебувають особи, які належать до соціально незабезпечених категорій, отже, ця інституція, яка надає первинну правову допомогу, є актуальною сьогодні в місті, і це те, що вимагає підтримки з боку держави, місцевої військової адміністрації та керівництва ЗВО.

Моральне стимулювання – проведення конкурсів для молодих людей або ЗВО із заохоченням, стимулюванням, грамотами, подяками, значками, нагородами. Можна випустити пам'ятну монету, як це вже було зроблено до сторіччя ХДУ, – пам'ятник Антонівському мосту. Важливо ще показувати, які ефекти є від певних заходів.

Освітній процес – це можуть бути розроблені правові чи правознавчі пам'ятки для людей певних груп з телефонами гарячих ліній чи координатами можливої підтримки з актуальних соціальних проблем. Такі рекомендації, брошури, методички були б дуже корисні для молодих людей та осіб похилого віку, які перебувають за кордоном чи збираються туди переміщуватись.

Також буде цікавим *обмін досвідом* між викладачами й викладачками різних ЗВО, зокрема під час проведення гостьових публічних лекцій.

ПРО ДОСВІД

Розкажіть, будь ласка, про вашу освітню практику – з чого вона складається, у чому її суть та ідея?

Розроблені й упроваджуються у процес професійної підготовки студентів/студенток різних спеціальностей навчальні дисципліни «Основи конфліктології», «Елементарний курс кримінального права», «Регіональна кримінологія», які є дисциплінами вільного вибору, і не лише для студентів/студенток спеціальності «Право». Конфлікти – це невід'ємна частина життя кожної людини, а молоді люди потребують свідомого вироблення стратегій поведінки в конфліктних ситуаціях. Більшість життєвих і професійних ситуацій можуть викликати труднощі, приховані й відкриті конфлікти. Тому, виконуючи будь-яку

функцію в будь-якій діяльності, важливо знати про те, які існують конфліктогени, як їх уникати, як вирішувати певні проблеми.

Ці знання настільки важливі, що на них є попит як у галузі підготовки фахівців/фахівчинь, так і в публічних лекціях ЗВО і неформальній освіті. Наприклад, 20 листопада 2023 року відбулася публічна лекція «Професійна деформація в умовах воєнного стану», присвячена 106-й річниці Херсонського державного університету. Лекція була розрахована на широкий загал, її проводили онлайн, і до неї приєдналася велика кількість слухачів і слухачок з різних регіонів, що дозволяє зробити висновок про актуальність такої тематики. Ми отримали дуже позитивні відгуки. У сучасних реаліях необхідно використовувати такі міждисциплінарні знання й навички, оскільки люди перебувають у постійному стресі, що зумовлює зниження продуктивності життя.

Василь Миколайович – людина, яка пройшла шлях від асистента кафедри до ректора університету, тому має значний професійний досвід, яким важливо ділитися з молодими людьми. Конфліктологія є невід’ємною частиною освітнього процесу; кафедра креативно підходить до викладання дисципліни й формування навчальних планів. Ще у 2007 році колектив кафедри галузевого права розробив навчальний план, якому навіть зараз складно знайти аналоги; дисципліни за вибором студентів і студенток пропонували «пакетами» або «блоками», залежно від обраних молодими людьми подальших спеціалізацій. Наприклад, якщо здобувач/здобувачка бачить себе в системі адвокатури, то серед вибіркових дисциплін, які він міг / вона могла обрати, були: «Судова риторика», «Правова лінгвістика», «Конфліктологія», «Юридична психологія», «Процесуальні документи» та інші, які формують професійну спрямованість і програмні результати навчання.

Практикували досвід захисту кваліфікаційних робіт на базі практик, наприклад, залежно від спеціалізації пропонували теми в полі інтересів обраної спеціалізації (господарський суд, апеляційний суд, центр безоплатної правової допомоги, прокуратура, пенітенціарна служба). Головою державної комісії для кожної спеціалізації був очільник / була очільниця відповідних установ і організацій. Це робили для того,

щоб організувати захист дипломних робіт на відповідній базі, що **сприяло працевлаштуванню молодих фахівців і фахівчинь**. Бувало таке, що з десятих осіб троє здобувачів / три здобувачки були працевлаштовані одразу після захисту кваліфікаційної роботи, тому що працедавці могли побачити фаховість підготовки та професійні компетентності випускника/випускниці. Це цікава й потрібна форма співпраці зістейкхолдерами/стейкхолдерками (працедавцями/працедавицями), оскільки молоді люди є і мають бути повноцінними учасниками/учасницями освітнього процесу й водночас мають бажання працювати в різних установах та організаціях, протягом навчання готуються до цього. Сьогодні кваліфікаційні роботи для бакалаврського освітнього рівня частково замінені на єдиний державний кваліфікаційний іспит, чи добре це, покаже час, але ми ще на крок віддалились від роботодавця.

Також цікавою формою роботи є **бінарні лекції**, які викладають одночасно два лектори / дві лекторки – науково-педагогічний працівник / науково-педагогічна працівниця і представник/представниця з досвідом роботи в цій галузі (практики/практикині), наприклад, судді, діючі адвокати/адвокатки тощо. Заняття проводять сумісно, коли практик/практикиня має можливість ілюструвати теорію реальними кейсами. Це також сприяє залученню практиків/практикинь до наукової діяльності, захисту ними кандидатських і докторських дисертацій. Також на базі господарського суду м. Херсон створили на громадських засадах кафедру, яка була у структурі університету, але не була в його штаті. Це дало можливість, з одного боку, готувати молодих фахівців/фахівчинь до роботи в судах, з іншого – займатися науковою роботою суддям, фахівцям/фахівчиням. Пошуки новизни часто дають цікаві й важливі результати.

Окремим напрямом освітньої діяльності були **організація та проведення конкурсів наукових робіт для молодих людей** за участю Михайла Сироти, одного з «батьків» Конституції України, який виступав за побудову політичних відносин у державі на принципах відкритості, обґрунтованості та пріоритетності захисту інтересів людей. Молодим людям дуже подобалася така діяльність, для них було важливим залучення до конкурсу

непересічних людей. Результат був суперовим і неочікуваним для всіх, це сприяло зростанню інтересу саме до молодіжних програм і молодіжної політики. Ми залучали до таких проєктів представників і представниць Верховної Ради України, очільників/очільниць комітету молоді та спорту, що породило нові напрями співпраці. Наші студенти/студентки почали виборювати призові місця на рівні України, наприклад, один здобувач написав власну авторську «Конституцію України», ми назвали його Пилипом Орликом. Молоді люди підіймали дуже цікаві й виграшні теми досліджень, наприклад, про правові засади абортів у середовищі молодих жінок. Ці теми надалі розвивалися, на них будувалася публікаційна діяльність представників/представниць кафедри.

Ми починали викладання навчальних курсів «Кримінологія», «Конфліктологія та професійна деформація», «Елементарний курс криміналістики», «Правові основи протидії корупції» для студентів/студенток правових спеціальностей. Побачивши інтерес з боку студентської молоді й високі навчальні результати, ми поширили цей досвід як ефективний для інших спеціальностей і запропонували їх викладання як дисциплін вільного вибору. Їх весь час обирають молоді люди всіх дев'ятох факультетів, які діють в університеті станом на зараз. Коли я запитую студентську молодь, навіщо їм такі дисципліни, вони відповідають, що це дуже цікаво. Процес викладання також відбувається цікаво – з переглядом відеофільмів, екскурсами в історію, розглядом реальних кейсів, участю в системі додаткової дистанційної неформальної освіти. Знову ж таки, незнання законів не позбавляє від відповідальності; молоді люди є суб'єктами відповідальності, їм сьогодні цікаві теми протидії корупції, методів критичного мислення, це формує додаткові компетентності, розширює їхні можливості незалежно від майбутньої професії.

Які бар'єри або труднощі ви вбачаєте в реалізації освітніх програм, спрямованих на підготовку фахівців і фахівчинь до роботи з молодими людьми?

Менеджмент, сучасні форми управління є головним бар'єром для сучасної вищої освіти. Також суттєвим бар'єром є відсутність прозорості в ухваленні рішень, поширення шляхів обходу законів прямої дії, адже не

можна закон пристосовувати до особи; для всіх мають діяти принципи верховенства права й законності.

Проблема виникає й під час розподілу бюджетних місць для навчання у ЗВО. Ускладнені процедури виділення квот, незрозумілість цієї системи, нерівність умов для вступу за спеціальностями. Наявна система ніби й розширює можливості молодих людей, але насправді ускладнює процеси вибору професії й доступ до освіти. Прикладом є нерівність в освіті, коли для різних спеціальностей пропонують різні умови навчання. Тому виникає низка проблемних питань: чи поділяє Конституція України людей, які бажають здобути освіту, залежно від спеціальностей? Чому вступний бар'єр зовнішнього оцінювання різний, для юридичних спеціальностей, наприклад, не менше 140 балів? Підсумковим контролем для окремих спеціальностей є ЄДКІ, але чомусь їх результати не враховують під час проходження конкурсу на посаду. Чому існує така нерівність в освіті? Чому любіють певні спеціальності, за яким критерієм?

Недостатньо повно реалізується принцип дуальної освіти, відсутність цільових стипендій від працедавців не дозволяє мотивувати студентів/студенток працювати саме в тих територіальних громадах, які готують для своїх потреб учителів/вчительок, інженерів/інженерок тощо.

Немотивованість викладацького складу, його переобтяженість бюрократичною роботою, сьогодні бюрократія вища за освітній процес, вона перебуває над ним. На жаль, оплата праці професорсько-викладацького складу на доволі низькому рівні, до того ж керівництво ЗВО не дотримується умов контракту, щорічно викладачеві/викладачці переглядають навчальне навантаження, що призводить до зменшення частки ставки при реально не зменшеній роботі.

Втрата професійної освіти в середній ланці, у професійно-технічних училищах. Нівелювання цього складника призводить до браку робітничих професій. З розвитком технологій змінюються обладнання, інструменти, підходи, і тоді необхідно переглядати навчальні плани й оновлювати технічну базу професійної освіти. Натомість існує переобтяження молодих людей значним масивом сумнівної інформації, потрібність якої в майбутньому не є ясною.

Діяльність наглядових рад ЗВО. Якщо придивитися, хто в тих наглядових радах, то стає зрозуміло, що там виключно люди з посадами. Але чи посада визначає цінність людини та її можливості, наприклад, критичного мислення? Можливо, це мають бути люди, яких поважають у певній територіальній громаді, незалежно від того, ким вони працюють і яку посаду обіймають. Посада – це тимчасове явище, а коли тебе висуває громада, то це виглядає по-іншому. В історії України був такий досвід, наприклад, інститут народного суддівства. Народні судді – це ті, кого обрав народ, і ті, з кого народ питає потім за їхню роботу

Наявність на посадах непрофільних людей – також бар'єр. Добросовісність визначають люди, а не комісія з трьох людей.

Після проведених вами освітніх заходів як би ви оцінили роботу, яка була здійснена на цей час? Які цілі були досягнуті, які питання не були передбачені та були досягнуті?

Дуже приємно, коли випускники/випускниці через роки звертаються з вдячністю за здобуті знання й досвід. Найкраще досягнення вчителя/вчительки – коли учні/учениці переростають його/її як учителя/вчительку. Серед наших випускників і випускниць є ким пишатися, ми в їх когорті маємо депутатів/депутаток Верховної Ради, представників/представниць у Верховному Суді України, працівників/працівниць у великих міжнародних організаціях та інших. Я вважаю, що моє життя відбулося і вдалося, протягом 33 років освітньої діяльності більше 10 000 студентів/студенток (курсантів/курсанток), які здобули вищу кваліфікацію юриста, були підготовлені мною особисто й під моїм керівництвом. Маю власну наукову школу, у якій є доктори/докторки й кандидати/кандидатки юридичних наук, доктори/докторки філософії права. Колишні студенти/студентки до цього часу звертаються до мене за порадою, як до батька. Особливо відповідально надавати поради тим, хто зараз служить у ЗСУ, для цих хлопців і дівчат ми свого часу створювали умови для здобуття військових спеціальностей, тому поєднання їхніх знань і компетентностей стало необхідним під час збройного конфлікту. На жаль, є випускники й випускниці, які загинули або знаходяться в полоні. Пишаюсь тими, хто з поважних причин не може бути на фронті й займається

волонтерською роботою. Усі мають знання, але бракує життєвого досвіду, тому ми підтримуємо з випускниками/випускницями зв'язок, інколи вони для нас стають джерелом нових знань, якими вони діляться. У місті Херсон нам вдалося з однієї кафедри Херсонського державного університету поступово, починаючи з 2005 року, створити цілий, як на мене, потужний факультет, який було відкрито в 2011 році. Ефективна структурна одиниця ХДУ ще в 2017 році мала найкращі показники, факультет друкував два наукових журнали, відкрили нові спеціальності – міжнародне право і правоохоронна діяльність, підготовку здобувачів/здобувачок здійснювали за трьома освітніми рівнями. Проте з невідомих причин юридичний факультет з 2017 до 2020 року двічі було реорганізовано, як результат – робота однієї кафедри у складі факультету бізнесу і права. Тому є речі, які не встигли зробити, які зробили, але втратили. Проте херсонці – справді мужні люди, вони продовжують працювати, до 60% працівників/працівниць університету залишилися в місті і працюють зі студентством до цього часу; ті, хто тимчасово змушений був виїхати, працюють ще з більшою відповідальністю з вірою в нашу перемогу й повернення невдовзі до рідного міста.

ПРО МОТИВАЦІЮ ТА СТУДЕНТСТВО

Які основні досягнення (успіхи) вашої практики? Чи цікава вона майбутнім фахівцям і фахівчиням? Що викликає найбільший інтерес студентства?

Практикували цікавий моніторинг, коли відстежували рівень знань і навчальної успішності студентів/студенток до початку професійного навчання, у процесі навчання й після закінчення. Було виявлено тенденцію, що молоді люди з високими балами, отриманими під час складання ЗНО (зовнішнє незалежне оцінювання), на кінець першого курсу мали середню успішність (інколи отримували задовільні оцінки), і, навпаки, вступники/вступниці з низьким балом (у межах 156 балів) суттєво піднімали ці показники. Це не 100%, але в більшості. Це зумовлено інтересами сфери діяльності молоді. Відповідно, ми створили умови для розвитку різноманітних здібностей молодих людей, щоб зацікавлювати їх залежно від їхніх бажань, започаткували співпрацю і творчу діяльність. Для того, щоб формувати нові покоління, потрібно, щоб молоді люди

були правосвідомими. Правосвідомість і відповідальність за вчинки лежать в основі успішної діяльності. Це не був наш винахід, ми навчилися цього від британських колег, які поділилися досвідом молодіжної роботи, зокрема результатами експерименту, коли в м. Харків брали три криміногенні райони, у яких значну частину злочинів вчиняли неповнолітні. В одному з таких районів створювали умови для молодіжної роботи за інтересами молодих людей і неповнолітніх – відкривали комп'ютерні класи, організовували просвітницькі ігри, розваги, лекції за принципом «рівний/рівна – рівному/рівній» (peer to peer), коли ровесники/ровесниці цих молодих людей готували для них лекції щодо правосвідомості й відповідальності. Це дозволило значно знизити рівень злочинності неповнолітніх у криміногенних районах.

Пізніше ми повторили цей досвід, налагодивши партнерські відносини з закладами середньої освіти, де майбутні фахівці й фахівчині в галузі права мали можливість викладати та співпрацювати з молодими людьми з фахових тем, готуючи уроки з основ правознавства для їхніх ровесників/ровесниць. Важливим і незаповненим сьогодні напрямом навчання в закладах загальної освіти є основи права, важливо лише не робити це формально.

Також ми з молодими людьми розглядаємо законопроекти, беремо участь у їх написанні та слідкуємо за процесами їх ухвалення. Це теж дозволяє підняти рівень громадської активності майбутніх фахівців і фахівчинь.

ПРО ВЛАСНІ БАЧЕННЯ

Наостанок, якби вам довелося дати ключову або фундаментальну пораду іншим освітянам, як в Україні, так і в інших країнах, то що б це було в контексті професійної підготовки майбутніх фахівців і фахівчинь з питань молоді (молодіжних працівників і працівниць)?

Меседжі бувають різні, залежно від того, чого хочемо досягти. Ми розуміємо, що якщо ми сьогодні не матимемо тих, хто працюватиме, то наша старість не буде забезпеченою. Тому ключовим буде: долучись до освіти молодих людей. Ця освіта відбувається скрізь, не лише в закладах освіти, але й у сім'ях, на вулиці; вона може бути свідомою, але може бути й стихійною. Усі впливають на процес і результат.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Перелік шкал для аналізу сайтів ЗВО

| № п/п | ЗВО, місто | Область | Вид документа | Рік документа | Спеціальність | Галузь знань | Факультет | Кваліфікація | Представленість молодіжної роботи/молодіжної політики | Ключові слова | Контакти: посилання на документ | Контакти представників/представниць ЗВО: email | Примітка до email (адресат) | Примітки |
|-------|------------|---------|---------------|---------------|---------------|--------------|-----------|--------------|---|---------------|---------------------------------|--|-----------------------------|----------|
| | | | | | | | | | | | | | | |
| | | | | | | | | | | | | | | |

ДОДАТОК Б

Критерії контент-аналізу освітніх документів

| № | Документ, розробники й розробниця, контактні дані | Професійні функції згідно з професійним стандартом | | | | | Підходи, освітні ресурси і стандарти Ради Європи (тематичні пріоритети стратегії молодіжного сектора 2030 і освітні ресурси) | | | | |
|---|---|--|-------------------------------|--|--|--|--|-----------------------------------|--|-------------------------------|---|
| | | Моніторинг поточної ситуації щодо питань і потреб молоді | Організація молодіжної роботи | Планування молодіжної роботи, ведення документації | Взаємодія з різними суб'єктами молодіжної роботи | Саморозвиток і професійний розвиток осіб, залучених до молодіжної роботи | Демократія, повага до іншості, урахування різноманіття думок (Revitalising pluralistic democracy) | Доступ до прав (Access to rights) | Спільне життя в мирних та інклюзивних суспільствах (Living together in peaceful and inclusive societies) | Молодіжна робота (Youth work) | Використання освітніх ресурсів Ради Європи (Educational resources of CoE) |
| | | | | | | | | | | | |
| | | | | | | | | | | | |
| | | | | | | | | | | | |
| | | | | | | | | | | | |

Зміст **профстандарту** доступний у Реєстрі професійних стандартів за посиланням:

https://register.nqa.gov.ua/profstandarts?profession_id=377

Educational resources of the Council of Europe:

- Compass
- Youth work portfolio
- Have your say! Manual
- The revised European Charter on the Participation of Young People in Local and Regional Life
- Bookmarks
- DICTIONARY OF TERMINOLOGY, used by the Council of Europe in the youth policy field, for human rights and non-formal education
- The Council of Europe Quality Label for Youth Centres. Good practices in youth centres
- Quality standards in education and training activities of the Youth Department of the Council of Europe Revised in 2016
- Handbook «Step-by-Step together. Support, Tips, Examples and Possibilities for youth work with refugees»
- T-Kit 12 «Youth transforming conflict»
- The Council of Europe Quality Label for Youth Centres. Role, value and impact of youth centres
- The Council of Europe Quality Label for Youth Centres. Quality management in youth centres
- Don't judge a book by its cover! The Living Library. (UKR)
- All different – all Equal (2016). Education pack – <https://rm.coe.int/1680700aac>

- Educational resources developed by the Council of Europe Youth for Democracy in Ukraine project
- Curriculum for experts of the Council of Europe project «Youth for Democracy in Ukraine» (UKR)
- Simulative game «Red Lines» (How to create a youth centre in your community?)
- Manual on research on needs of young people
- Notebook on youth participation for youth centres
- Guide on the Educational Course of Trauma Informed Youth Work
- Collection of Experience of Youth Work Based on the Approaches and Standards of the Council of Europe in the Context of the Armed Aggression of the Russian Federation against Ukraine
- Training manual on social cohesion and barrier-free environment in the youth sector
- Concept notes on the All-Ukrainian Networking Week for psychological support of young people «Youth work for resilience» (2023)

Standards of the Council of Europe

- Recommendation CM/Rec(2017)4 of the Committee of Ministers of the Council of Europe to member States on youth work
- Recommendation CM/Rec(2015)3 of the Committee of Ministers of the Council of Europe to member States on the access of young people from disadvantaged neighbourhoods to social rights
- Recommendation CM/Rec(2016)7 of the Committee of Ministers of the Council of Europe to member States on young people's access to rights
- Recommendation CM/Rec(2023)4 of the Committee of Ministers to member States on Roma youth participation
- Recommendation CM/Rec(2022)6 of the Committee of Ministers to member States on protecting youth civil society and young people, and supporting their participation in democratic processes
- YOUTH WORK IN THE SPOTLIGHT. Guide to Recommendation CM/Rec(2017)4 of the Committee of Ministers of the Council of Europe to member States on youth work (UKR)

THEMATIC PRIORITIES of YOUTH SECTOR STRATEGY 2030

- Revitalising pluralistic democracy
- Access to rights
- Living together in peaceful and inclusive societies
- Youth work

ДОДАТОК В

Опитувальник

для завідувачів і завідувачок кафедр, викладачів і викладачок ЗВО, розробників і розробниць установчих навчальних документів (освітніх програм, освітньо-професійних програм, програм навчальних дисциплін і програм практик, курсів підвищення кваліфікації тощо)

Офіс Ради Європи в Україні спільно з Міністерством молоді та спорту України запрошує вас поділитися думками й досвідом щодо забезпечення підготовки фахівців/фахівчинь з питань молоді (молодіжних працівників/працівниць) у закладах вищої освіти (ЗВО) України.

Запрошуємо викладачів і викладачок ЗВО, гарантів і гаранток, розробників і розробниць установчих навчальних документів (освітніх програм, освітньо-професійних програм, програм навчальних дисциплін і програм практик, курсів підвищення кваліфікації тощо), завідувачів і завідувачок кафедр узяти участь в опитуванні, за результатами якого планується створення й видання **Колекції освітніх практик закладів вищої освіти України в галузі молодіжної роботи, заснованої на підходах, освітніх ресурсах і стандартах Ради Європи.**

Дослідження реалізується в межах проекту «Молодь за демократію в Україні: Фаза III» і передбачає аналіз стану підготовки фахівців/фахівчинь у галузі молодіжної роботи, урахування стандартів, освітніх ресурсів і підходів Ради Європи. Одним із результатів діяльності Проекту стало те, що 22 березня 2023 року Національне агентство кваліфікацій затвердило професійний стандарт за професією «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)», який внесено до Реєстру 29 березня 2023 року.

Професійний стандарт розробила робоча група при Міністерстві молоді та спорту України в партнерстві з Програмою USAID DOBRE, проектом Ради Європи «Молодь за демократію в Україні: Фаза II», Програмою розвитку ООН в Україні. Ознайомитись зі змістом професійного стандарту можна в Реєстрі професійних стандартів за посиланням: https://register.nqa.gov.ua/profstandarts?profession_id=377

Загальна інформація щодо ЗВО та ставлення науково-педагогічних працівниць і працівників/працівниць ЗВО до можливостей забезпечення підготовки фахівців/фахівчинь у молодіжній галузі

1. Ваше прізвище та ім'я (за бажанням)
2. Назва вашого освітнього закладу, його локація
3. Ваш освітній заклад є:
 - 1) державним
 - 2) комунальним
 - 3) приватним
 - 4) інше:
4. Ваша посада (за бажанням)
5. Чи знаєте ви, що в березні 2023 року Національне агентство кваліфікацій затвердило і внесло до Реєстру професійний стандарт за професією «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)»?
 - 1) так, знаю в деталях
 - 2) так, знаю загалом
 - 3) ні, не знаю
 - 4) інше:

6. Чи знаєте ви про підходи, освітні ресурси і стандарти Ради Європи в галузі молодіжної роботи?

- 1) так, знаю в деталях
- 2) так, знаю загалом
- 3) ні, не знаю
- 4) інше:

6а. Якщо так, то про які саме підходи, освітні ресурси і стандарти Ради Європи в галузі молодіжної роботи ви знаєте?

7. Як ви вважаєте, чи існує серед молодих людей запит на професію «Фахівець/фахівчиня з питань молоді (молодіжний працівник / молодіжна працівниця)»?

- 1) так, безумовно існує
- 2) так, найімовірніше, існує
- 3) ні, найімовірніше, не існує
- 4) ні, точно відсутній
- 5) інше:

8. Зараз є фахівці/фахівчині з молодіжної роботи, які пройшли навчання в державній програмі «Молодіжний працівник / молодіжна працівниця» (неформальна освіта) та працюють з молодими людьми. На вашу думку, як ці фахівці/фахівчині можуть підтвердити їхню кваліфікацію?

9. Після затвердження професійного стандарту за професією «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник / молодіжна працівниця)» чи планує ваш освітній заклад пропонувати варіанти підтвердження кваліфікації для тих фахівців і фахівчинь, які працюють з молоддю й хотіли б підтвердити їхню кваліфікацію?

- 1) так
- 2) ні
- 3) важко сказати
- 4) інше:

10. Які варіанти підтвердження кваліфікації ви бачите для тих фахівців і фахівчинь, які працюють з молоддю й хотіли б підтвердити їхню кваліфікацію?

11. Як ви вважаєте, чи має ваш освітній заклад ресурсне забезпечення для підготовки фахівців/фахівчинь з питань молоді (молодіжних працівників/працівниць)?

| | |
|--|--|
| <i>кадрове забезпечення</i> | 1) так, в повній мірі; 2) так, частково; 3) ні |
| <i>матеріально-технічне забезпечення</i> | 1) так, в повній мірі; 2) так, частково; 3) ні |
| <i>інформаційне й навчально-методичне забезпечення</i> | 1) так, в повній мірі; 2) так, частково; 3) ні |

12. Чи хотіли б ви, щоб ваш освітній заклад готував фахівців і фахівчинь у молодіжній галузі, зокрема фахівців/фахівчинь з питань молоді (молодіжних працівників/працівниць)? Можливо, у вашому ЗВО такої освітньої програми немає, але є окремі дисципліни, або курси підвищення кваліфікації, або виробнича практика, які частково забезпечують підготовку фахівців/фахівчинь у молодіжній галузі й формують фаховий підхід до молодіжної роботи і/або молодіжної політики

1) так, хотів/хотіла би – і освітній заклад пропонує підготовку фахівців/фахівчинь у молодіжній галузі **перехід до питання 13.**

2) так, хотів/хотіла би, але освітній заклад тільки частково забезпечує підготовку фахівців/фахівчинь у молодіжній галузі – є окремі дисципліни, або курси підвищення кваліфікації, або практики, які формують фаховий підхід до молодіжної роботи і/або молодіжної політики **перехід до питання 13.**

3) так, хотів/хотіла би, але освітній заклад не пропонує підготовку фахівців/фахівчинь у молодіжній галузі, немає освітніх програм, окремих дисциплін, або курсів підвищення

кваліфікації, або практик, які формують фаховий підхід до молодіжної роботи і/або молодіжної політики

перехід до питання 23.

4) ні **перехід до питання 23.**

5) інше: _____ **перехід до питання 13**

Інформація щодо форм забезпечення підготовки фахівців і фахівчинь молодіжної галузі та врахування стандартів, освітніх ресурсів і підходів Ради Європи в молодіжній роботі

13. Ваш освітній заклад готує фахівців/фахівчинь, які набувають знань і навичок у молодіжній галузі, зокрема в галузі роботи з молодими людьми. У яких освітніх документах відображена така підготовка? (можливі кілька варіантів відповідей)

- 1) освітня програма, освітньо-професійна програма
- 2) програма навчальної дисципліни
- 3) програма курсу підвищення кваліфікації
- 4) програма практики
- 5) інше

14. Як називається освітній документ, який передбачає набуття студентами/студентками знань і навичок у молодіжній галузі, зокрема в галузі роботи з молодими людьми? Який рівень вищої освіти вона передбачає та в якому році її було затверджено?

15. Будь ласка, дайте посилання на програму або надішліть її на електронну пошту.

16. Чи висвітлені підходи, освітні ресурси і стандарти Ради Європи в галузі молодіжної роботи в освітньому документі вашого освітнього закладу?

- 1) так
- 2) частково
- 3) ні
- 4) інше

17. На вашу думку, чи відповідає підходам, освітнім ресурсам і стандартам Ради Європи в галузі молодіжної роботи освітній документ вашого освітнього закладу?

- 1) так, цілком відповідає
- 2) так, частково відповідає
- 3) ні
- 4) інше

18. Чи цікава для вас можливість поділитися вашим досвідом підготовки (зокрема часткової) фахівців/фахівчинь у молодіжній галузі й узяти участь в інтерв'юванні з метою збору й публікації Колекції освітніх практик закладів вищої освіти України в галузі молодіжної роботи, заснованої на підходах, освітніх ресурсах і стандартах Ради Європи?

Будь ласка, залиште контактну інформацію в кінці опитувальника (за вашим бажанням).

так **перехід до питання 19**

ні **перехід до питання 23**

Інформація щодо освітніх практик для Колекції

19. Який саме досвід підготовки (зокрема часткової) фахівців/фахівчинь у молодіжній галузі, який формує фаховий підхід до молодіжної роботи і/або молодіжної політики, ви хотіли би презентувати в Колекції освітніх практик закладів вищої освіти України в галузі молодіжної роботи? (можливі кілька варіантів відповідей)

- 1) освітню програму, освітньо-професійну програму
- 2) програму навчальної дисципліни
- 3) програму практики
- 4) програму підвищення кваліфікації
- 5) інше

20. Будь ласка, подайте короткий опис вашого досвіду / вашої освітньої практики підготовки (зокрема часткової) фахівців/фахівчинь у молодіжній галузі, яким ви б хотіли поділитися (опишіть у двох-трьох реченнях основний зміст освітньої практики / освітнього досвіду: основна ідея та/або мета, можливість впровадження, особливості тощо).
21. Які організації, команди та/або люди залучені до презентованого досвіду / презентованої освітньої практики підготовки (зокрема часткової) фахівців/фахівчинь у молодіжній галузі?
22. Як давно (з якого року) цей досвід / ця освітня практика підготовки (зокрема часткової) фахівців/фахівчинь у молодіжній галузі впроваджується в діяльність вашого ЗВО?
23. Які бар'єри ви бачите для забезпечення підготовки фахівців/фахівчинь з питань молоді (молодіжних працівників/працівниць) у вашому освітньому закладі?
24. Яка підтримка для забезпечення підготовки фахівців/фахівчинь з питань молоді (молодіжних працівників/працівниць) у вашому освітньому закладі, на вашу думку, була би корисна від Міністерства молоді і спорту України та від Ради Європи (зокрема Проєкту «Молодь за демократію в Україні: Фаза III»)?
25. Що залишилося поза увагою опитування, про що важливо знати щодо процесу забезпечення підготовки фахівців/фахівчинь з питань молоді (молодіжних працівників/працівниць)?
26. Якщо для вас цікава можливість узяти участь у подальших обговореннях, будь ласка, залиште контактну інформацію: ваше ім'я, електронна пошта й номер телефону (за вашим бажанням).

Дякуємо за вашу участь в опитуванні.

ДОДАТОК Г

Гайд інтерв'ю

Питання для глибинних інтерв'ю

| | |
|---|--|
| Дата і тривалість інтерв'ю | Назва практики / досвіду |
| Ім'я та номер учасниці/учасника | Номер інтерв'ю |
| ЗВО, місто, область | Тип презентованого документа (освітня програма, програма навчальної дисципліни, програма практики тощо) |
| Вітання, представлення Проєкту та його цілей. Згода на запис інтерв'ю | Дослідження реалізується в межах проєкту «Молодь за демократію в Україні: Фаза III» і передбачає збір, аналіз, публікацію та поширення хороших практик забезпечення підготовки фахівців/фахівчинь молодіжної галузі в Україні після затвердження професійного стандарту за професією «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)» Національним агентством кваліфікацій та внесення його до Реєстру (березень 2023 року). Ми збираємо практики забезпечення підготовки фахівців/фахівчинь молодіжної галузі за останні п'ять-шість років. Нам цікаві всі варіанти підготовки фахівців/фахівчинь у молодіжній галузі (освітні програми, освітньо-професійні програми, дисципліни, програми навчальних дисциплін і програми практик, програми курсів підвищення кваліфікації тощо). Ми не оцінюємо проведену вами роботу, не будуємо рейтингів і не готуємо відзнак. Нашою метою є збір і поширення освітніх практик задля натхнення й визнання молодіжної роботи як професії. |
| Ви би хотіли представити ваш досвід від власного імені чи від ЗВО, який представляєте? | |
| Запитання | |
| Розкажіть, будь ласка, про вашу практику або досвід підготовки фахівців і фахівчинь у галузі молодіжної роботи – з чого вона складається, у чому її суть та ідея? | |
| Що зумовило ваше бажання реалізувати підготовку майбутніх фахівців/фахівчинь до роботи з молодими людьми? | |
| Які її сильні та слабкі сторони (переваги й недоліки)? | |

| | |
|--|--|
| Які основні досягнення (успіхи) вашої практики? Чи цікава вона майбутнім фахівцям і фахівчиням? Що викликає найбільший інтерес студентства? | |
| Які бар'єри або труднощі ви вбачаєте в реалізації освітніх програм, спрямованих на підготовку фахівців і фахівчинь до роботи з молодими людьми? | |
| Як освітні ресурси, стандарти й підходи Ради Європи, зокрема завдяки вашій участі в її проєктах, дозволили вам розробити й реалізовувати вашу освітню діяльність? Якої підтримки потребує ЗВО для підготовки молодіжних працівників/працівниць? | |
| Після реалізації вами освітньої практики як би ви оцінили роботу, яка була здійснена на цей час? Які цілі були досягнуті, які результати не були передбачені, але були досягнуті? | |
| Наостанок, якби вам довелося дати ключову або фундаментальну пораду іншим освітянам/освітянкам як в Україні, так і в інших країнах, то що б це було в контексті підготовки фахівців/фахівчинь для роботи з молоддю? | |
| Дебрифінг, завершальні враження й коментарі | |
| Домовленість про фото й підписання поінформованої згоди на друк і поширення досвіду/практики | |
| Узгодження потреби представлення й підтвердження опису практики/досвіду з боку респондентів/респонденток | |
| Домовленість про надсилання документа на електронну пошту | |

ДОДАТОК Д

Області України, у яких здійснювали пошук освітніх (освітньо-професійних, освітньо-наукових) програм за ключовими словами

1. Київська область
2. Вінницька область
3. Волинська область
4. Дніпропетровська область
5. Донецька область
6. Житомирська область
7. Закарпатська область
8. Запорізька область
9. Івано-Франківська область
10. Кіровоградська область
11. Луганська область
12. Львівська область
13. Миколаївська область
14. Одеська область
15. Полтавська область
16. Рівненська область
17. Сумська область
18. Тернопільська область
19. Харківська область
20. Херсонська область
21. Хмельницька область
22. Черкаська область
23. Чернівецька область
24. Чернігівська область

ДОДАТОК Е

Перелік освітніх програм, розглянутих на першому етапі дослідження (аналіз відкритих інтернет-ресурсів закладів вищої освіти (ЗВО)¹⁴³)

| № п/п | ЗВО | Область | Документ | Рік | Галузь знань або спеціальність | Освітній рівень |
|-------|---|----------|--|------|---|-----------------|
| 1. | НУ «Києво-Могилянська академія» | Київська | Сертифікатна програма «Європейські студії» | | | |
| 2. | | | Сертифікатна програма «Психосоціальна підтримка в громадах під час криз і надзвичайних ситуацій» | 2022 | | |
| 3. | | | ОП «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» | 2021 | 29 Міжнародні відносини | бакалавр |
| 4. | | | ОП «Соціальна робота» | 2020 | 23 Соціальна робота | бакалавр |
| 5. | | | ОП «Зв'язки з громадськістю» | 2022 | 06 Журналістика | бакалавр |
| 6. | | | ОНП «Суспільна політика і врядування» | | 28 Публічне управління та адміністрування | магістр |
| 7. | | | ОНП «Комунікації в демократичному врядуванні» | | 28 Публічне управління та адміністрування | |
| 8. | Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» | Київська | ОП «Міжнародні соціальні проєкти та волонтерська діяльність» | 2022 | 23 Соціальна робота | магістр |
| 9. | | | ОП «Практична психологія» | 2021 | 05 Соціальні та поведінкові науки | бакалавр |
| 10. | | | ОПП «Адміністративний менеджмент» | 2023 | 28 Публічне управління та адміністрування | бакалавр |
| 11. | | | ОП «Врегулювання конфліктів і медіація» | 2022 | 05 Соціальні та поведінкові науки | бакалавр |
| 12. | Київський національний університет імені Тараса Шевченка | Київська | ОП «Архівістика та управління документацією» | | 02 Культура і мистецтво | бакалавр |
| 13. | | | ОП «Соціологія» | 2023 | 05 Соціальні та поведінкові науки | бакалавр |
| 14. | | | ОП «Гендерні студії» | 2021 | 05 Соціальні та поведінкові науки | магістр |
| 15. | | | ОПП «Комунікації та управління культурними індустріями» | 2022 | 02 Культура і мистецтво | бакалавр |
| 16. | | | ОП «Соціологічне забезпечення управлінських процесів» | 2020 | 05 Соціальні та поведінкові науки | бакалавр |
| 17. | | | ОП «Соціальні технології» | 2020 | 05 Соціальні та поведінкові науки | бакалавр |
| 18. | | | ОП «Соціальна педагогіка» | | 23 Соціальна робота | бакалавр |
| 19. | | | ОП «Соціальна робота» | | 23 Соціальна робота | бакалавр |

143. У таблиці наведено інформацію відповідно до того, як її було представлено у відкритому доступі на момент проведення дослідження.

| | | | | | | |
|-----|---|-----------|--|------|-----------------------------------|----------|
| 20. | Київський університет імені Бориса Грінченка | Київська | ОПП «Освітній дизайн і коучинг в освіті дорослих» | 2022 | 01 Освіта / Педагогіка | магістр |
| 21. | | | ОПП «Корпоративна освіта та розвиток персоналу» | 2021 | 01 Освіта / Педагогіка | магістр |
| 22. | | | ОП «Соціальна адвокація» | 2023 | 23 Соціальна робота | бакалавр |
| 23. | | | ОПП «Соціальна педагогіка» | 2023 | 23 Соціальна робота | бакалавр |
| 24. | | | ОПП «Соціальна робота» | 2024 | 23 Соціальна робота | бакалавр |
| 25. | | | ОП підвищення кваліфікації вчителів соціальної і здоров'язбережувальної галузі освіти | | | |
| 26. | Український державний університет імені Михайла Драгоманова, Київ | Київська | ОПП «Педагогіка дозвілля» | 2021 | 01 Освіта / Педагогіка | бакалавр |
| 27. | | | ОПП «Психологія розвитку особистості» | 2022 | 05 Соціальні та поведінкові науки | бакалавр |
| 28. | | | ОПП «Практична психологія» | 2023 | 05 Соціальні та поведінкові науки | бакалавр |
| 29. | | | ОПП «Андрагогіка. Освіта дорослих» | 2021 | 01 Освіта / Педагогіка | магістр |
| 30. | | | ОПП «Педагогіка вищої школи. Тьюторинг» | 2022 | 01 Освіта / Педагогіка | магістр |
| 31. | | | ОП «Міжнародна інформація» | 2020 | 29 Міжнародні відносини | бакалавр |
| 32. | | | ОПП «Реабілітаційна педагогіка» | 2022 | 01 Освіта / Педагогіка | магістр |
| 33. | Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського | Вінницька | ОПП «Освітні, педагогічні науки. Соціально-виховна і культурно-дозвілєва діяльність в закладах освіти та громадах» | | 01 Освіта / Педагогіка | бакалавр |
| 34. | | | ОПП «Соціальна робота. Психологія» | 2020 | 23 Соціальна робота | магістр |
| 35. | Волинський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк | Волинська | НП «Освітні, педагогічні науки» | 2023 | 01 Освіта / Педагогіка | магістр |
| 36. | | | ОПП «Корекційна психопедагогіка та логопедія» | 2023 | 01 Освіта / Педагогіка | бакалавр |
| 37. | | | ОПП «Спеціальна освіта. Інклюзивна освіта» | 2023 | 01 Освіта / Педагогіка | магістр |
| 38. | | | ОПП «Музеєзнавство, пам'яткознавство, культурний туризм» | 2023 | 02 Культура і мистецтво | бакалавр |
| 39. | | | ОПП «Музейний менеджмент, культурний туризм» | 2023 | 02 Культура і мистецтво | магістр |
| 40. | | | НП «Документаційне забезпечення управління та інформаційно-аналітична діяльність» | 2023 | 02 Культура і мистецтво | бакалавр |

| | | | | | | |
|-----|---|------------------|--|------|--|---------------------------|
| 41. | | | ОПП «Психологія» | | 05 Соціальні та поведінкові науки | бакалавр |
| 42. | | | ОПП «Практична психологія» | 2023 | 05 Соціальні та поведінкові науки | бакалавр |
| 43. | | | ОПП «Менеджмент» | 2023 | 07 Управління та адміністрування | бакалавр |
| 44. | | | ОПП «Соціальна робота. Соціальна педагогіка» | 2023 | 23 Соціальна робота | бакалавр |
| 45. | | | ОПП «Державна служба» | 2023 | 28 Публічне управління та адміністрування | магістр |
| 46. | КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради | Волинська | ОПП «Середня освіта (музичне мистецтво)» | 2023 | 014 Середня освіта (Музичне мистецтво) | бакалавр |
| 47. | | | ОПП «Середня освіта (фізична культура)» | 2023 | 014 Середня освіта (Фізична культура) | бакалавр |
| 48. | Володимирський педагогічний фаховий коледж імені Агатангела Кримського Волинської обласної ради | Волинська | ОПП «Початкова освіта. Педагог-організатор» | 2016 | 013 Початкова освіта | молодший спеціаліст |
| 49. | | | ОПП «Початкова освіта. Педагог-організатор» | 2020 | 013 Початкова освіта | фаховий молодший бакалавр |
| 50. | Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара | Дніпропетровська | ОПП «Диджитальні медіа» | 2023 | 02 Культура і мистецтво | бакалавр |
| 51. | | | ОПП «Культурологія: менеджмент культурних процесів» | 2022 | 03 Гуманітарні науки | бакалавр |
| 52. | | | ОПП «Публічне управління, медіація, електронне врядування» | 2021 | 28 Публічне управління та адміністрування | бакалавр |
| 53. | | | ОПП «Соціальна робота» | 2020 | 23 Соціальна робота | магістр |
| 54. | | | ОПП «Соціальна робота» | 2021 | 23 Соціальна робота | бакалавр |
| 55. | | | ОПП «Соціологія» | 2020 | 05 Соціальні та поведінкові науки | бакалавр |
| 56. | | | ОПП «Практична психологія» | 2023 | 05 Соціальні та поведінкові науки | бакалавр |
| 57. | | | ОПП «Психологія» | 2023 | 05 Соціальні та поведінкові науки | бакалавр |
| 58. | Дніпровська академія неперервної освіти | Дніпропетровська | ОПП «Інклюзивна освіта, корекційна педагогіка» | 2023 | 011 Освітні, педагогічні науки | магістр |
| 59. | | | ОПП «Загальна педагогіка» | 2023 | 011 Освітні, педагогічні науки | магістр |
| 60. | | | ОПП «Психологія» | 2023 | 05 Соціальні та поведінкові науки | магістр |
| 61. | | | ОПП «Публічне управління та адміністрування» | 2023 | 281 Публічне управління та адміністрування | магістр |
| 62. | | | ОПП «Психологія» | 2022 | 05 Соціальні та поведінкові науки | бакалавр |
| 63. | | | ОПП «Освітній менеджмент» | 2023 | 073 Менеджмент | магістр |

| | | | | | | |
|-----|---|--------------------|--|------|--|----------|
| 64. | Дніпровський гуманітарний університет | Дніпропетровська | ОПП «Психологія» | 2021 | 05 Соціальні та поведінкові науки | бакалавр |
| 65. | | | ОПП «Туризм» | 2021 | 24 Сфера обслуговування | бакалавр |
| 66. | Донецький національний університет імені Василя Стуса | Донецька / Вінниця | ОПП «Документознавство та інформаційна діяльність» | 2023 | 02 Культура і мистецтво | бакалавр |
| 67. | | | ОПП «Міжнародні комунікації та медіація в умовах конфліктного врегулювання» | 2023 | 29 Міжнародні відносини | магістр |
| 68. | | | ОПП «Управління постконфліктними територіями» | 2023 | 05 Соціальні та поведінкові науки | магістр |
| 69. | Маріупольський державний університет | Донецька / Київ | ОП «Соціальна робота» | | 23 Соціальна робота | бакалавр |
| 70. | | | ОП «Публічне управління та адміністрування» | | 281 Публічне управління та адміністрування | бакалавр |
| 71. | | | ОПП «Управління територіальною громадою» | | 281 Публічне управління та адміністрування | магістр |
| 72. | | | ОПП «Врегулювання конфліктів та медіація» | | 281 Публічне управління та адміністрування | магістр |
| 73. | Донбаський державний педагогічний університет, Слов'янськ | Донецька / Дніпро | ОП «Соціальне забезпечення» | | 23 Соціальна робота | бакалавр |
| 74. | | | ОП «Соціальна робота» | | 23 Соціальна робота | бакалавр |
| 75. | Державний університет «Житомирська політехніка» | Житомирська | ОП «Середня освіта (Історія)» | | 014.03 Середня освіта (Історія) | бакалавр |
| 76. | | | ОПП «Юридична психологія», ОПП «Екстремальна психологія», «ОПП «Клінічна та реабілітаційна психологія» | | 053 Психологія | бакалавр |
| 77. | | | ОПП «Соціальне забезпечення» | | 232 Соціальне забезпечення | бакалавр |
| 78. | Житомирський державний університет імені Івана Франка | Житомирська | ОПП «Управління закладами освіти та організаціями» | 2023 | 07 Управління та адміністрування | магістр |
| 79. | | | ОПП «Педагогіка вищої школи» | 2022 | 01 Освіта / Педагогіка | магістр |
| 80. | | | ОПП «Менеджмент організацій та адміністрування» | 2023 | 07 Управління та адміністрування | магістр |
| 81. | | | ОПП «Соціальна робота» | 2023 | 23 Соціальна робота | бакалавр |
| 82. | | | ОПП «Соціальна робота. Соціальна педагогіка» | 2022 | 23 Соціальна робота | магістр |
| 83. | | | ОПП «Психологія розвитку» | 2020 | 05 Соціальні та поведінкові науки | магістр |
| 84. | | | ОПП «Сімейна психологія» | 2023 | 05 Соціальні та поведінкові науки | магістр |
| 85. | | | ОПП «Психологія. Психічне здоров'я особи та спільноти» | 2023 | 05 Соціальні та поведінкові науки | магістр |

| | | | | | | |
|------|---|--------------|--|------|---|-------------------|
| 86. | Поліський національний університет, Житомир | Житомирська | ОПП «Музеєзнавство та пам'яткоохоронна діяльність» | 2023 | 02 Культура і мистецтво | бакалавр |
| 87. | | | ОПП «Психологія» | 2023 | 05 Соціальні та поведінкові науки | бакалавр |
| 88. | | | ОПП «Менеджмент» | 2023 | 07 Управління та адміністрування | бакалавр |
| 89. | | | ОПП «Туризм» | 2023 | 24 Сфера обслуговування | бакалавр |
| 90. | | | ОПП «Практична психологія» | 2023 | 05 Соціальні та поведінкові науки | магістр |
| 91. | Ужгородський національний університет | Закарпатська | ОПП «Педагогіка вищої школи» | 2022 | 01 Освіта / Педагогіка | магістр |
| 92. | | | ОПП «Олігофренопедагогіка. Інклюзивна освіта» | 2023 | 01 Освіта / Педагогіка | магістр |
| 93. | | | ОПП «Психологія» | 2022 | 05 Соціальні та поведінкові науки | магістр |
| 94. | | | ОПП «Соціологія» | 2021 | 05 Соціальні та поведінкові науки | магістр |
| 95. | | | ОНП «Громадське здоров'я» | 2022 | 22 Охорона здоров'я | магістр |
| 96. | | | ОПП «Соціальна робота» | 2023 | 23 Соціальна робота | магістр |
| 97. | | | ОПП «Країнознавство» | 2023 | 29 Міжнародні відносини | магістр |
| 98. | | | ОПП «Культурологія» | 2022 | 03 Гуманітарні науки | бакалавр |
| 99. | | | ОПП «Публічне управління та адміністрування» | 2022 | 28 Публічне управління та адміністрування | бакалавр |
| 100. | Мукачівський державний університет | Закарпатська | ОПП «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» | 2023 | 02 Культура і мистецтво | молодший бакалавр |
| 101. | | | ОПП «Музичне мистецтво» | 2023 | 02 Культура і мистецтво | бакалавр |
| 102. | | | ОПП «Психологія» | 2023 | 05 Соціальні та поведінкові науки | бакалавр |
| 103. | | | ОПП «Освітні, педагогічні науки» | 2023 | 01 Освіта / Педагогіка | магістр |
| 104. | | | ОПП «Туризмознавство» | 2023 | 24 Сфера обслуговування | магістр |
| 105. | Карпатський університет імені Августина Волошина, Ужгород | Закарпатська | ОПП «Правознавство та правозахисна діяльність» | 2019 | | бакалавр |
| 106. | КЗВО «Академія культури і мистецтв», Ужгород | Закарпатська | ОПП «Менеджмент соціокультурної діяльності» | 2023 | 02 Культура і мистецтво | бакалавр |
| 107. | | | ОПП «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» | 2023 | 02 Культура і мистецтво | бакалавр |

| | | | | | | |
|------|--|------------|--|------|-----------------------------------|----------|
| 108. | Запорізький національний університет | Запорізька | ОПП «Фітнес та рекреація» | 2022 | 01 Освіта / Педагогіка | бакалавр |
| 109. | | | ОПП «Театральне мистецтво» | 2022 | 02 Культура і мистецтво | бакалавр |
| 110. | | | ОПП «Історія та політика» | 2023 | 03 Гуманітарні науки | бакалавр |
| 111. | | | ОПП «Інформаційно-комунікаційна справа» | 2022 | 02 Культура і мистецтво | бакалавр |
| 112. | | | ОПП «Європейські філософські студії і креативні індустрії» | 2022 | 03 Гуманітарні науки | бакалавр |
| 113. | | | ОПП «Соціологія» | 2022 | 05 Соціальні та поведінкові науки | бакалавр |
| 114. | | | ОПП «Соціологія медіації і криміналогії» | 2022 | 05 Соціальні та поведінкові науки | бакалавр |
| 115. | | | ОПП «Соціальна педагогіка» | 2022 | 23 Соціальна робота | бакалавр |
| 116. | | | ОПП «Соціальна робота» | 2022 | 23 Соціальна робота | бакалавр |
| 117. | | | ОПП «Країнознавство» | 2022 | 29 Міжнародні відносини | бакалавр |
| 118. | | | ОПП «Менеджмент закладів освіти, культури та спорту» | 2022 | 07 Управління та адміністрування | магістр |
| 119. | Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького | Запорізька | ОПП «Соціальна робота. Соціальна педагогіка» | 2019 | 23 Соціальна робота | бакалавр |
| 120. | | | ОПП «Соціологія» | 2019 | 05 Соціальні та поведінкові науки | бакалавр |
| 121. | | | ОПП «Психологія. Психологічне консультування» | 2019 | 05 Соціальні та поведінкові науки | бакалавр |
| 122. | | | ОПП «Психологія. Клінічна психологія» | 2019 | 05 Соціальні та поведінкові науки | бакалавр |
| 123. | Бердянський державний педагогічний університет | Запорізька | ОПП «Психологія» | 2023 | 05 Соціальні та поведінкові науки | бакалавр |
| 124. | | | ОПП «Соціальна робота та практична психологія» | 2023 | 23 Соціальна робота | бакалавр |
| 125. | | | ОПП «Соціальна робота та соціальна педагогіка» | 2023 | 23 Соціальна робота | бакалавр |
| 126. | | | ОПП «Спеціальна освіта» | 2023 | 01 Освіта / Педагогіка | магістр |
| 127. | | | ОПП «Психологія тренінгової роботи» | 2023 | 05 Соціальні та поведінкові науки | магістр |
| 128. | | | ОПП «Поствоєнна соціально-психологічна реабілітація» | 2023 | 23 Соціальна робота | магістр |
| 129. | | | ОПП «Соціальна педагогіка» | 2023 | 23 Соціальна робота | магістр |
| 130. | | | ОПП підвищення кваліфікації педагогічних працівників/працівниць за напрямом «Педагог-організатор» | 2019 | | |
| 131. | | | ОПП підвищення кваліфікації педагогічних працівників/працівниць за напрямом «Освітні педагогічні науки» | 2019 | | |
| 132. | | | ОПП підвищення кваліфікації педагогічних працівників/працівниць за напрямом «Керівник/керівниця гуртка, секції, студії закладів позашкільної освіти» | 2020 | | |

| | | | | | | |
|------|--|-------------------|--|-------------------|---|----------|
| 133. | Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Івано-Франківськ | Івано-Франківська | ОПП «Спеціальна освіта» | 2021 | 01 Освіта / Педагогіка | бакалавр |
| 134. | | | ОПП «Менеджмент соціокультурної діяльності» | 2022 | 02 Культура і мистецтво | бакалавр |
| 135. | | | ОПП «Реабілітаційна психологія» | 2022 | 05 Соціальні та поведінкові науки | бакалавр |
| 136. | | | ОПП «Дитяча психологія та психологічна практика» | 2020 | 05 Соціальні та поведінкові науки | бакалавр |
| 137. | | | ОПП «Соціальна робота» | 2022 | 23 Соціальна робота | бакалавр |
| 138. | | | ОПП «Соціальна педагогіка» | 2021 | 23 Соціальна робота | бакалавр |
| 139. | | | ОПП «Інклюзія в освіті» | 2023 | 01 Освіта / Педагогіка | магістр |
| 140. | | | ОПП «Організаційна психологія» | 2020 | 05 Соціальні та поведінкові науки | магістр |
| 141. | | | ОПП «Соціальна педагогіка» | 2023 | 23 Соціальна робота | магістр |
| 142. | | | Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу | Івано-Франківська | ОП «Документознавство та інформаційна діяльність» | |
| 143. | ОПП «Проектний менеджмент» | 2021 | | | 07 Управління та адміністрування | магістр |
| 144. | Кропивницький інститут державного та муніципального управління | Кіровоградська | ОП «Соціальна робота» | 2019 | 23 Соціальна робота | бакалавр |
| 145. | | | ОП «Право» | 2018 | 08 Право | бакалавр |
| 146. | | | Підвищення кваліфікації осіб за спеціальністю 231 Соціальна робота за спеціалізаціями: Інструменти створення та підтримки безпечного життєвого середовища в громаді; Соціальне картування громади; Медіація в соціальній роботі; Позабюджетні джерела фінансування соціальних ініціатив; Соціальні послуги для мешканців громади | | | |
| 147. | | | Підвищення кваліфікації осіб за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування за спеціалізаціями: Актуальні питання регіонального управління в Україні, Особливості ефективного управління в органах публічної влади, Особливості регіонального розвитку в умовах децентралізації, Тенденції розвитку та реформування публічного управління в Україні | | | |

| | | | | | | |
|------|---|------------------|--|------|---|----------|
| 148. | Центрально-український державний університет імені Володимира Винниченка, Кропивницький | Кіровоградська | Програма підвищення кваліфікації за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки «Гендерна рівність і недискримінація» | | | |
| 149. | | | ОПП «Психологія (практична психологія)» | 2023 | 05 Соціальні та поведінкові науки | бакалавр |
| 150. | | | ОПП «Освітні, педагогічні науки (Позашкільна освіта)» | 2023 | 01 Освіта / Педагогіка | магістр |
| 151. | | | ОПП «Соціальна робота. Соціальна педагогіка» | 2022 | 23 Соціальна робота | магістр |
| 152. | Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля, Луганськ | Луганська / Київ | ОПП «Психологія» | 2021 | 05 Соціальні та поведінкові науки | бакалавр |
| 153. | | | ОПП «Психологія соціальної роботи» | 2020 | 05 Соціальні та поведінкові науки | бакалавр |
| 154. | | | ОПП «Практична психологія» | 2020 | 05 Соціальні та поведінкові науки | бакалавр |
| 155. | Український католицький університет, Львів | Львівська | ОП «Християнська педагогіка та організація дозвілля» | 2023 | 04 Богослов'я | магістр |
| 156. | | | ОП «Artes Liberales: Культурологія» | 2023 | 03 Гуманітарні науки | бакалавр |
| 157. | | | ОП «Майбутнє спадщини: історія, культурологія, література» | 2023 | 03 Гуманітарні науки | магістр |
| 158. | | | ОП «Психологія» | 2023 | 05 Соціальні та поведінкові науки | бакалавр |
| 159. | | | ОП «Соціальна робота» | 2022 | 23 Соціальна робота | бакалавр |
| 160. | | | ОП «Соціологія» | 2023 | 05 Соціальні та поведінкові науки | бакалавр |
| 161. | | | ОП «Права людини» | 2022 | 08 Право | магістр |
| 162. | | | ОП «Управління неприбутковими організаціями» | 2023 | 07 Управління та адміністрування | магістр |
| 163. | | | ОП «Публічне управління та адміністрування» | 2023 | 28 Публічне управління та адміністрування | магістр |
| 164. | | | ОП «Управління організаціями, які впливають» | 2023 | 07 Управління та адміністрування | магістр |
| 165. | Львівський національний університет імені Івана Франка | Львівська | ОПП «Організація освітнього простору. Позашкільна освіта» | 2021 | 01 Освіта / Педагогіка | бакалавр |
| 166. | | | ОПП «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» | 2019 | 02 Культура і мистецтво | бакалавр |
| 167. | | | ОПП «Менеджмент соціокультурної діяльності» | 2021 | 02 Культура і мистецтво | магістр |
| 168. | | | ОПП «Соціальна педагогіка» | 2022 | 23 Соціальна робота | бакалавр |

| | | | | | | |
|------|--|--------------|---|------|-------------------------|---------------------|
| 169. | Львівська національна академія мистецтв | Львівська | ОПП «Актуальні мистецькі практики» | 2022 | 02 Культура і мистецтво | бакалавр |
| 170. | | | ОПП «Менеджмент мистецтва» | 2022 | 02 Культура і мистецтво | бакалавр |
| 171. | Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського | Миколаївська | ОПП «Соціальна робота. Соціальна педагогіка» | 2020 | 23 Соціальна робота. | бакалавр |
| 172. | | | ОПП «Соціальна робота» | 2020 | 23 Соціальна робота | магістр |
| 173. | Чорноморський національний університет імені Петра Могили, Миколаїв | Миколаївська | ОПП «Соціальна робота» | 2017 | 23 Соціальна робота | бакалавр |
| 174. | Рівненський державний гуманітарний університет | Рівненська | ОПП «Соціальне забезпечення» | 2023 | 23 Соціальна робота. | бакалавр |
| 175. | | | ОПП «Соціальна робота» | 2023 | 23 Соціальна робота. | бакалавр |
| 176. | Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука, Рівне | Рівненська | ОПП «Соціально-психологічна реабілітація» | 2022 | 23 Соціальна робота. | бакалавр |
| 177. | Національний університет водного господарства та природокористування, Рівне | Рівненська | ОПП «Соціально-виховна робота з дітьми і молоддю» | 2022 | 01 Освіта / Педагогіка | бакалавр |
| 178. | Одеський національний університет імені І.І.Мечникова | Одеська | ОПП «Соціальна робота» | 2023 | 23 Соціальна робота. | бакалавр |
| 179. | Національний університет «Одеська політехніка» | Одеська | ОПП «Соціальна робота» | 2020 | 23 Соціальна робота. | бакалавр |
| 180. | Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г.Короленка | Полтавська | ОПП «Соціальна робота (Соціальна педагогіка)» | 2022 | 23 Соціальна робота. | бакалавр |
| 181. | | | Сертифікатна освітня програма «Організація шкільного та позашкільного дозвілля» | | | |
| 182. | Сумський державний університет | Сумська | ОПП «Соціальна робота» | 2017 | 23 Соціальна робота. | молодший спеціаліст |
| 183. | | | ОПП «Соціальна робота» | 2023 | 23 Соціальна робота. | бакалавр |
| 184. | Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка | Сумська | ОПП «Соціальна робота та психологія» | 2023 | 23 Соціальна робота | бакалавр |
| 185. | | | ОПП «Соціальна робота» | | 23 Соціальна робота | магістр |

| | | | | | | |
|------|--|---------------|--|------|----------------------|----------|
| 186. | Західноукраїнський національний університет, Тернопіль | Тернопільська | ОПП «Соціальна робота» | 2023 | 23 Соціальна робота | бакалавр |
| 187. | | | ОНП «Соціальна робота та соціальна політика» | 2023 | 23 Соціальна робота | магістр |
| 188. | Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка | Тернопільська | ОПП «Соціальна робота» | 2023 | 23 Соціальна робота. | бакалавр |
| 189. | | | ОПП «Соціальне адміністрування у громаді» | 2023 | 23 Соціальна робота. | магістр |
| 190. | Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна | Харківська | ОПП «Соціальна робота» | 2023 | 23 Соціальна робота. | бакалавр |
| 191. | Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди | Харківська | ОПП «Соціальна педагогіка» | 2023 | 23 Соціальна робота | бакалавр |
| 192. | | | ОПП «Соціальна педагогіка» | 2023 | 23 Соціальна робота | магістр |
| 193. | Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» | Харківська | ОПП «Соціальна робота» | | 23 Соціальна робота. | бакалавр |
| 194. | | | ОПП «Соціальне забезпечення» | | 23 Соціальна робота. | магістр |
| 195. | Комунальний вищий навчальний заклад «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради | Херсонська | ОПП «Управління закладом освіти» | | | магістр |
| 196. | Херсонський державний університет | Херсонська | ОПП «Соціальна робота» | 2023 | 23 Соціальна робота. | бакалавр |
| 197. | Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія | Хмельницька | ОПП «Соціальна робота» | 2022 | 23 Соціальна робота. | бакалавр |
| 198. | Хмельницький національний університет | Хмельницька | ОПП «Соціальна робота» | 2020 | 23 Соціальна робота. | бакалавр |
| 199. | Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини | Черкаська | ОПП «Соціальна робота (Молодіжна робота)» | 2023 | 23 Соціальна робота. | магістр |
| 200. | Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького | Черкаська | ОПП «Соціальна педагогіка» | | 23 Соціальна робота. | бакалавр |
| 201. | | | ОПП «Соціальна робота» | | 23 Соціальна робота. | бакалавр |

| | | | | | | |
|------|--|--------------|---|------|-------------------------|----------|
| 202. | Приватний заклад вищої освіти «Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова», Черкаси | Черкаська | ОПП «Документаційно-інформаційне забезпечення адміністративної і правової діяльності» | 2023 | 02 Культура і мистецтво | магістр |
| 203. | Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича | Чернівецька | ОПП «Соціальна робота» | 2023 | 23 Соціальна робота. | бакалавр |
| 204. | | | ОПП «Соціальна робота» | | 23 Соціальна робота. | магістр |
| 205. | Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя | Чернігівська | ОПП «Соціальна робота. Практична психологія» | 2021 | 23 Соціальна робота. | бакалавр |
| 206. | | | ОПП «Організація культурно-дозвілєвої діяльності в закладах освіти та громаді» | 2022 | 01 Освіта / Педагогіка | бакалавр |
| 207. | | | ОПП «Позашкільна освіта та соціально-виховна діяльність» | 2020 | 01 Освіта / Педагогіка | бакалавр |
| 208. | Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка | Чернігівська | ОПП «Соціальна педагогіка» | 2020 | 23 Соціальна робота. | бакалавр |
| 209. | | | ОПП «Соціальна педагогіка» | 2022 | 23 Соціальна робота | магістр |
| 210. | | | ОПП «Соціально-виховна робота з дітьми та молоддю» | 2022 | 01 Освіта / Педагогіка | бакалавр |
| 211. | Національний університет «Чернігівська політехніка» | Чернігівська | ОПП «Соціальна реабілітація» | 2019 | 23 Соціальна робота | бакалавр |
| 212. | | | ОПП «Соціально-правовий захист» | 2021 | 23 Соціальна робота | магістр |
| 213. | | | ОПП «Соціальна робота» | 2021 | 23 Соціальна робота. | магістр |
| 214. | | | ОПП «Соціально-психологічна допомога населенню» | | 23 Соціальна робота. | магістр |
| 215. | Українська інженерно-педагогічна академія, Харків | Харківська | ОПП «Освітні, педагогічні науки» | 2021 | 01 Освіта / Педагогіка | бакалавр |

ДОДАТОК Ж

Перелік освітніх програм, розглянутих на другому етапі дослідження (кількісний і якісний аналіз документів підготовки майбутніх фахівців/фахівчинь до роботи з молодими людьми в галузі формальної освіти)

| № | Галузь знань | Документ, вихідні дані | Посилання |
|------|---------------------|---|---|
| 1 | | 23 Соціальна робота | |
| 1.1. | 23 Соціальна робота | Освітньо-професійна програма «Соціальна педагогіка» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Спеціальність 231 Соціальна робота. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2022. | https://psy.knu.ua/index.php?preview=1&option=com_dropfiles&format=&task=frontfile.download&catid=439&id=1601&Itemid=1000000000000 |
| 1.2. | | Освітньо-професійна програма 231.00.04 Соціальна адвокція першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Спеціальність 231 Соціальна педагогіка. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2023. У пункті «Придатність до працевлаштування» є професія Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник) | https://kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/vstupnikam/il/2023/OPP_soc_advokacia.pdf |
| 1.3. | | Освітньо-професійна програма «Соціальна робота. Соціальна педагогіка» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 231 Соціальна робота. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2023. У пункті «Придатність до працевлаштування» є професія Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник) | https://vnu.edu.ua/sites/default/files/2023-06/%D0%9E%D0%9F%D0%9F%20%D0%A1%D0%9E%D0%A6%D0%86%D0%90%D0%9B%D0%AC%D0%9D%D0%90%20%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B0%202023%20%D0%91%D0%90%D0%9A%D0%90%D0%9B%D0%90%D0%92%D0%A0.pdf |
| 1.4. | | Освітня програма «Соціальна робота. Соціальна педагогіка» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 231 Соціальна робота. Мелітополь: Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, 2019. | https://drive.google.com/file/d/167E1qBSWDYTh9K6EwtLIYyA63gEcFF37/view |
| 1.5. | | Освітньо-професійна програма «Соціальна робота та практична психологія» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 231 Соціальна робота. Бердянськ: Бердянський державний педагогічний університет, 2023. | https://bdpu.org.ua/wp-content/uploads/2023/07/231_Sotsialna-robota_PP.pdf |
| 1.6. | | Освітньо-професійна програма «Соціальна педагогіка» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 231 Соціальна робота. Івано-Франківськ: ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2021. | https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2021/10/231-OP-Soc-Ped-2021-bak-.pdf |
| 1.7. | | Освітньо-професійна програма «Соціальна робота. Соціальна педагогіка» другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 231 Соціальна робота. Кропивницький: Центральнотраїнський державний університет імені Володимира Винниченка, 2022. | https://cusu.edu.ua/images/download-files/OP_quality-education/magistr/2023/%D0%9E%D0%9F%D0%9F_%D0%A1%D0%BE%D1%86_%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B0_%D1%81%D0%BE%D1%86_%D0%BF%D0%B5%D0%B4%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D0%B3%D1%96%D0%BA%D0%B0_%D0%BC%D0%B0%D0%B3_2023.pdf |

| | | |
|------|--|---|
| 1.8. | Освітньо-професійна програма «Соціальна робота» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 231 Соціальна робота. Одеса: Одеський національний університет імені І.І.Мечникова, 2023. У пункті «Придатність до працевлаштування» є професія Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник) | https://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/edu-programm/psy/bakalavr/opp_bakalavr_231-2023.pdf |
| 1.9. | Освітньо-професійна програма «Соціальна робота (соціальна педагогіка)» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 231 Соціальна робота. Полтава: Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г.Короленка, 2022. У пункті «Придатність до працевлаштування» є професія Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник) | https://drive.google.com/file/d/1xxQ8pF0oBzcsDEtHmfd8rcA6yLKCdR0U/view |
| 1.10 | Освітня програма «Соціальна робота (молодіжна робота)» другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 231 Соціальна робота. Умань: Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, 2023. У пункті «Придатність до працевлаштування» є професія Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник) | https://udpu.edu.ua/documents/educational-programs/38921/%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%BD%D1%8F%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B0%D0%A1%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B0(%D0%9C%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B4%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B0).pdf?ver=1687845144 |
| 2. | 28 Публічне управління та адміністрування | |
| 2.1. | Освітньо-наукова програма «Суспільна політика і врядування» другого (магістерського) рівня за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування. Київ: Національний університет «Києво-Могилянська академія». | https://www.ukma.edu.ua/ects/images/ects/docs/op/ONP_public_politics_and_goverment.pdf |
| 2.2. | Освітньо-професійна програма «Адміністративний менеджмент» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Київ: Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», 2023. | https://osvita.kpi.ua/sites/default/files/opfiles/281_oppb_am_2023.pdf |
| 2.3. | Освітньо-професійна програма «Публічне управління та адміністрування» другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування. Львів: ЗВО Український католицький університет, 2023. | https://drive.google.com/file/d/1uuUpJEVs2kW3e9j17frRfj2Q6gXpdIRG/view |

| | | | |
|------|---|--|---|
| 3 | | 05 Соціальні та поведінкові науки | |
| 3.1. | 05 Соціальні та поведінкові науки | Освітньо-професійна програма «Врегулювання конфліктів та медіація / Conflict regulation and Mediation» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 054 Соціологія. Київ: НТУУ «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», 2022. | https://osvita.kpi.ua/sites/default/files/opfiles/054_OPPB_VKM_2022.pdf |
| 3.2. | | Освітньо-професійна програма «Соціологія» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 054 Соціологія. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2022. | https://www.znu.edu.ua/opp/bak/fsu/opp_sotsiologiya_22.pdf |
| 3.3. | | Освітньо-професійна програма «Соціологія» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 054 Соціологія. Мелітополь: Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, 2019. | https://drive.google.com/file/d/1Vwc0J8az4RFDZ3IOwVOZQSrffwoVEWtX/view |
| 3.4. | | Освітньо-професійна програма «Соціологія» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 054 Соціологія. Львів: ЗВО Український католицький університет, 2022. | https://s3.eu-central-1.amazonaws.com/ucu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/08/B054-Sotsiologiya-2022-OP.pdf |
| 3.5. | | Освітньо-наукова програма «Гендерні студії» другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 054 Соціологія. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2021. | https://sociology.knu.ua/sites/default/files/newsfiles/onp_genderni_studiyi_opys2021.pdf |
| 4. | | 01 Освіта/Педагогіка (включно з 014, 013) | |
| 4.1. | 01 Освіта/Педагогіка (включно з 014, 013) | Освітньо-професійна програма «Організація освітнього простору. Позашкільна освіта» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2021. | https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/04/OPP_011_Kod.pdf |
| 4.2. | | Освітньо-професійна програма «Початкова освіта. Педагог-організатор» освітньо-професійного ступеня фаховий молодший бакалавр за спеціальністю 013 Початкова освіта. Володимир-Волинський: Володимир-Волинський педагогічний фаховий коледж ім. І.Ю.Кримського, 2020. | https://drive.google.com/file/d/1gsMlIC2-ut2RFDfCl8RiNqul2BpZml8Q/view |
| 4.3. | | Освітньо-професійна програма «Фітнес та рекреація» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2022. | https://www.znu.edu.ua/opp/bak/fv/opp_fitness-recr_22.pdf |
| 4.4. | | Освітньо-професійна програма «Соціально-виховна робота з дітьми і молоддю» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки. Рівне: Національний університет водного господарства та природокористування, 2022. | https://docs.google.com/document/d/1NmsgYQKsLqTFnS-AQyNshET6LpA94qED/edit |

| | | | |
|------|--------------------------------|---|---|
| 4.5. | | Освітньо-професійна програма «Організація культурно-дозвілєвої діяльності в закладах освіти та громаді» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки. Ніжин: Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, 2022. | https://docs.google.com/document/d/1pJ-TFiPSsywnZVP_0TL_Mv1D3WUb8pK3/edit |
| 5 | | 02 Культура і мистецтво | |
| 5.1. | | Освітньо-професійна програма «Менеджмент соціокультурної діяльності» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 028 Менеджмент соціокультурної діяльності. Ужгород: КЗВО «Академія культури і мистецтв» Закарпатської обласної ради, 2023. | https://akim.uz.ua/img/%D0%9D%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F/%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%BD%D1%96%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B8/%D0%91%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%BB%D0%B0%D0%B2%D1%80/2023-2024/%D0%9E%D0%9F%D0%9C%D0%A1%D0%9A%D0%94_2023.pdf |
| 5.2. | 02 Культура і мистецтво | Освітньо-професійна програма (проект) «Музейний менеджмент, культурний туризм» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 027 Музеєзнавство, пам'ятокзнавство. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2023. | https://vnu.edu.ua/sites/default/files/2023-03/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D1%94%D0%BA%D1%82%20%D0%9E%D0%9F%D0%9F%20027_%D0%9C%D1%83%D0%B7%D0%B5%D0%B9%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B5%D0%B4%D0%B6%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%2C%20%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%BC_2023.pdf%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B5%D0%B4%D0%B6%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%2C%20%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%BC_2023.pdf |
| 5.3. | | Освітньо-професійна програма «Диджитальні медіа» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа. Дніпро: Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, 2023. | https://www.dnu.dp.ua/docs/osvitni_programy/2023/b_2023_opp_029_DM.pdf |
| 6 | | 03 Гуманітарні науки | |
| 6.1. | 03 Гуманітарні науки | Освітньо-професійна програма «Європейські студії і креативні індустрії» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 033 Філософія. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2022. | https://www.znu.edu.ua/opp/bak/fsu/opp_euro-philosophy_22.pdf |

- Компас: посібник з освіти з прав людини за участю молоді.
URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/introduction-to-the-2012-edition>
- Курикулум для експертів та експерток проєкту «Молодь за демократію в Україні», проєкт (2021). URL: <https://rm.coe.int/curriculum-draft-youth-for-democracy-in-ukraine/1680a40ea6>
- Навчальні комплекти (T-Kits) для підготовки та фасилітації навчання з групами молодих людей. URL: <https://pjp-eu.coe.int/en/web/youth-partnership/t-kits>
- Не судить за обкладинкою!: посібник для тих, хто організовує Живу бібліотеку.
URL: <https://rm.coe.int/-/1680a458ad>
- Переглянута Європейська Хартія участі молоді в місцевому та регіональному житті.
URL: <https://rm.coe.int/168071b58f>
- Портфоліо молодіжної роботи Ради Європи: Інструмент для оцінювання та розвитку компетенцій молодіжної роботи. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/331/pmr.pdf>
- Молодіжна робота, інформована про травму. Посібник з навчального курсу.
URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/trauma-informed-youth-work-youth-centres-startlearning>
- Проєкт Ради Європи «Молодь за демократію в Україні». Офіс Ради Європи в Україні.
URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/youth-for-democracy-in-ukraine>
- Скажи своє слово!: посібник з Переглянутої Європейської хартії про участь молодих людей у місцевому та регіональному житті. URL: <https://rm.coe.int/have-your-say-manual-ukr/1680789a84>
Гра «Країна Гідності». URL: http://www.p4ec.org.ua/ua/news_article/1262
- Compasito. Manual on human rights education for children. URL: <http://www.eycb.coe.int/compasito/>
- Дослідження потреб молодих людей: крок за кроком: практичний посібник. URL: <https://rm.coe.int/research-on-the-needs-of-young-people-practical-guide-yfdua/1680a4f3b8>
- Колекція досвіду молодіжної роботи, що базується на підходах і стандартах Ради Європи, в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України.
URL: <https://rm.coe.int/experience-collection-27-04-23-4-/1680ab2181>
- Симуляційна гра «Червоні лінії»: Як створити молодіжний центр у своїй громаді.
URL: <https://rm.coe.int/yfdua-red-lines-simulation-game/1680a4f420/>
- Словник термінів, які використовує Рада Європи у сферах молодіжної політики, прав людини та неформальної освіти. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/dictionary-of-terminology-used-by-the-council-of-europe-in-the-youth-policy-field-for-human-rights-and-non-formal-education>

22 березня 2023 року Національне агентство кваліфікацій в Україні затвердило професійний стандарт за професією «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)», який внесено до Реєстру 29 березня 2023 року.

Проєкт Ради Європи «Молодь за демократію в Україні: Фаза III» зробив мапування освітніх програм закладів вищої освіти в Україні, що висвітлюють підготовку в галузі молодіжної роботи, зокрема тих, що містять стандарти й ресурси Ради Європи, в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України в період після 24 лютого 2022 року.

До колекції увійшли результати дослідження та дванадцять історій досвіду й рефлексій щодо забезпечення підготовки молодіжних працівників і працівниць у закладах вищої освіти України.

Проєкт Ради Європи «Молодь за демократію в Україні: Фаза III» спільно з Міністерством молоді та спорту України створили цю колекцію досвіду і освітніх практик задля документування, навчання й натхнення професійних спільнот закладів вищої освіти як в Україні, так і в інших країнах-членах Ради Європи.

UKR

www.coe.int

Рада Європи є провідною організацією із захисту прав людини на континенті. Вона нараховує 46 держав-членів, включно з усіма державами-членами Європейського Союзу. Усі держави-члени Ради Європи приєдналися до Європейської конвенції з прав людини – договору, спрямованого на захист прав людини, демократії та верховенства права. Європейський суд з прав людини здійснює нагляд за виконанням Конвенції у державах-членах.

